

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม 2562)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.6 No.6 (August 2019)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณสุข การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

*(เริ่มปรับเป็น 12 ฉบับ ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2562)

● ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระราชปรียัติกวี, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปรียัติมุนี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

● บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

● กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิรต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

พระครูโฆษิตวัฒน์านุกุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธรรมสโร

พระมหาศักดิ์ดีดา สิริเมธี

พระมหาอภิรักษ์ นนทภาณี

พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

◆ ฝ่ายกฎหมาย

นางสาวฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

◆ พิมพ์ที่

บริษัท โรงพิมพ์ดีชัย จำกัด

1/7 ถนนพัฒนาการคูขวาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-322-955, Email : dchai@hotmail.com

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : tak.puyada@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 6 ประจำปีพุทธศักราช 2562 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index-ACI ต่อไป เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครทรรณ ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 1 เรื่อง บทความวิจัย 29 เรื่อง ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษา โดย สายหยุด มีฤกษ์ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูกตเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน โดย พระสมพล ถาวโร (ทองรุช), พระครูโกศลอรรรถกิจ, พระครูโฆสิตวัตนานุกูล และสวัสดิ์ อโณทัย การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดย จุไรภรณ์ จันทร์จิตตะการ ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุฎลชาดก โดย ขวัญตระกูล บุทธิจักร หลักธรรมกับผู้กระทำผิด โดย ธาณี วรภัทร์ รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (EXECUTIVE FUNCTION: EF) ของเด็กปฐมวัย โดย ภาณุศักร หงส์ทอง, สุพร เข้มเฮง และพรชูลี ลังกา การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 โดย ราณี ชูขำ และเด่น ชะเนติยัง แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย โดย พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์) รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา โดย พระมหาเสงี่ยม สุวโจ (มณีวงษ์), พระครูพิพิธปริยัติกิจ และกมลาศ ภูวนาธิพงษ์ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย

ภิญโญ ทองมี, สีน งามประโคน, สมศักดิ์ บุญปู และรัตนา ขุนพรหม การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย จินตนา กะตากลู รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดย อำนาจ บุญประเสริฐ และจินดา ศรีญาณลักษณ์ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของพระสงฆ์ นักพัฒนา โดย ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา กระบวนทัศน์เชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย โดย จำนงค์ ไชยมงคล ระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดย พระสุวรรณภูมิ ธรรมโรต (อินทร์รัมย์), สีน งามประโคน และอุทัย สติมันน์ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารสำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข โดย อัญชิสา ชูศรี, สีน งามประโคน และอำนาจ บัวศิริ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดย ธนัช ชูศรี, สีน งามประโคน และอำนาจ บัวศิริ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย มนวิภา พวงลำเจียก, สมศักดิ์ บุญปู, ระวีง เรื่องสังข์ และอิชยา สาธิตสันติกุล รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร โดย สุทธิพร รัตนธร ศรีธธา รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย โดย ภาดาภัสสรณ์ ภาดาพิลาสธำนันท์, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และพระครูสังฆรักษ์ เอกภัทร อภินันโท โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย พระครูโพธิธรรมนิวิฐ แนวทางการนำหลักสติปัญญา 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า โดย พระวีรพงศ์ กลยาโณ (บรรจงละเอียด), พระครูโกศลอรธกิจ และพระครูโฆสิตวิพัฒนานุกูล การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท โดย พระมหาสาม อคฺคธมฺโม (แสงวงศ์) การพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดย กฤษณา ประชากุล, อินฉา ศิริวรรณ และอำนาจ บัวศิริ การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0 โดย สุมลทา เพชรใส และเด่น ชะเนติยง การบูรณาการการตีความหลักศาสนปัญญาฐานกับความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ โดย พระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา, พระมหาพรชัย ศรีภักดี และพระราชปริยัติมุนี การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 โดย สมศักดิ์ คงทอง, พิภพ วังเงิน และอดิพร เกิดเรือง กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลัก

ปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป โดย พระมหาบุญทิน ปุณฺณธโช (เทาศิริ)
รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดย อนงค์ภัทร์
ทรัพย์กนกมาศ, พระโสภณพัฒนบัณฑิต และพระครูสุธีศัมภีร์ญาณ

ปิดท้ายเล่มนี้ด้วยบทความวิจัย เรื่อง **รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา** โดย พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินมฺโต บทความนี้นำเสนอในประเด็น “1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า โครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนสนองนโยบาย โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แต่ยังประสบปัญหาในด้านการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขาดความสนใจและให้ความสำคัญของโครงการจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นโยบายขาดความต่อเนื่อง ขาดงบประมาณ และอัตลักษณ์ 29 ประการ บางตัวชี้วัดโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า ผลการวิจัยเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ที่มีผลคะแนน การประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับคะแนนมากที่สุด ระดับคะแนนน้อยที่สุด และโดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร และด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เหมือนกันทุกระดับคะแนน และการหาความแตกต่างกันของระดับคะแนนมากที่สุดและระดับคะแนนน้อยที่สุด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดองค์กร และด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม กระบวนการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในรูปแบบมีความชัดเจน เหมาะสม มีความสอดคล้องระบุงค์ประกอบของรูปแบบได้ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ส่วนด้านความเป็นไปได้ รูปแบบนี้เป็นที่ยอมรับได้มีความเป็นไปได้ที่โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้”

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่าน

ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษา 2687
A BUDDHIST PSYCHOLOGICAL LEARNING PROCESS IN THE DEVELOPMENT OF
ELEMENTARY STUDENTS
สายหยุด มีฤกษ์

บทความวิจัย : Research Articles

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูกตเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน 2700
THE APPLICATION GUIDELINE OF GRATEFULNESS IN THE PRESENT THAI SOCIETY
พระสมพล ถาวโร (ทองรุช), พระครูโกศลอรธรกิจ, พระครูโฆสิตวัฒน์นุกุล
และสวัสดี อโณทัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่อง 2712
และสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
THE DEVELOPMENT OF THAI LANGUAGE INSTRUCTIONAL MODEL FOR
ENHANCING READING LITERACY AND COMMUNICATION FOR STUDENTS OF
PRIMARY SCHOOL GRADE 6
จุไรภรณ์ จันทร์จิตตะการ

ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุนาลชาดก 2728
AN ANALYTICAL STUDY WOMEN'S BEHAVIORS IN KUNALA JATAKA
ขวัญตระกูล บุทธิจักร

สารบัญ (ต่อ)

หลักธรรมกับผู้กระทำผิด	2746
DHAMMA PRINCIPLES AND OFFENDERS	
<i>ธานี วรภัทร์</i>	
รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนา ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (EXECUTIVE FUNCTION: EF) ของ เด็กปฐมวัย	2766
AN ACADEMIC MANAGEMENT MODEL OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN BANGKOK FOR DEVELOPING EXECUTIVE FUNCTION (EF) OF EARLY CHILDHOOD	
<i>ภาณุศักดิ์ หงส์ทอง, สุวพร เข้มเฮง และพรชูลี ลังกา</i>	
การพัฒนาารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21	2787
THE DEVELOPMENT OF THE PRE-SCHOOL ADMINISTRATION MODEL IN 21 st CENTURY	
<i>ราณี ชูขำ และเด่น ชะเนตยั้ง</i>	
แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย	2802
A BUDDHIST COMMUNICATION GUIDELINE FOR PEACE IN THAI SOCIETY	
<i>พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์)</i>	
รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา	2821
MODEL OF HAPPINESS MONASTERY DEVELOPMENT BY SUPPAYA BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY	
<i>พระมหาเสถียร สุวโจ (มณีวงษ์), พระครูพิพิธปริยัติกิจ และกมลลาศ ภูวนาธิพงษ์</i>	
รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน	2842
MODEL OF BUDDHIST ETHICAL LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR ELEMENTARY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION	
<i>วิญญู ทงมี, สีน งามประโคน, สมศักดิ์ บุญปู่ และรัตนา ขุนพรหม</i>	

สารบัญ (ต่อ)

- การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 2860**
THE POLITICAL ELECTIVE PARTICIPATION IN LOCAL OF PEOPLE A CASE STUDY OF MOO 4, CHANG SAI SUB-DISTRICT, PHRAPHRON DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
จินตนา กะตากล
- รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2875**
THE MODEL OF EDUCATIONAL MANAGEMENT PROGRAM OF RAJABHAT UNIVERSITY
อำนาจ บุญประเสริฐ และจินดา ศรีญาณลักษณ์
- การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้าน ป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา 2895**
APLICATION OF BUDDHIST WISDOM FOR FORESTRY ENVIRONMENTAL MANAGEMENT OF MONK DEVELOPERS
ภุริวิจิณ์ ปุณยวุฒิปริธา
- กระบวนทัศน์เชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย 2912**
BUDDHIST PSYCHOLOGICAL PARADIGM IN THAI COUNTRY SONGS
จำนงค์ ไชยมงคล
- ระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2933**
PERSONNEL MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHIST EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
พระสุวรรณภูมิ ธรรมโรโต (อินทร์รัมย์), ลิน งามประโคน และอุทัย สติมัน

สารบัญ (ต่อ)

**รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัย
พยาบาล กระทรวงสาธารณสุข 2953**

A MODEL OF SERVANT LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR NURSING STUDENTS,
COLLEGE OF NURSING MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

อัญชิสรา ชูศรี, ลิน งามประโคน และอำนาจ บัวศิริ

**รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษาตามหลักพุทธ
ธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2971**

A MODEL OF POTENTIAL DEVELOPMENT BASED ON BUDDHADHAMMA FOR GRADUATE
STUDENTS IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION PROGRAM IN AUTONOMOUS
UNIVERSITIES

ธนัช ชูศรี, ลิน งามประโคน และอำนาจ บัวศิริ

**รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการ
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2988**

A MODEL OF CREATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT BASED ON
YONISOMANASIKARA FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION INSTITUTIONS UNDER
LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION

มนวิภา พวงลำเจียก, สมศักดิ์ บุญปุ้, ระวีง เรื่องสังข์ และอิชยา สาธารสันติกุล

**รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์
กรมสรรพากร 3007**

THE INTEGRATION MODEL OF THREEFOLD TRAINING INTO BUDDHIST FORUM'S
ACTIVITIES MODEL IN REVENUE DEPARTMENT

สุทธิพร รัตนธร ศรีทธา

รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 3025

BUDDHIST PSYCHOLOGY MODEL TO ENHANCE SALES PERSON'S PERFORMANCE

ภาดาภัสสรณ์ ภาดาพิลาศานันท์, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

และพระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท

สารบัญ (ต่อ)

- โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย 3044**
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
BUDDHIST PSYCHOLOGY PROGRAM TO REDUCE STRESS OF UPPER ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE
พระครูโพธิธรรมนิวิฐ
- แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า 3057**
THE FOUR FOUNDATIONS OF MINDFULNESS (SATIPAÑÑHÀNA) GUIDELINES FOR HEALING PATIENTS FROM DEPRESSION
พระวีรพงศ์ กลยูาโณ (บรรจงละเอียด), พระครูโกศลอรธกิจ และพระครูโฆสิตพัฒนานุกุล
- การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท 3074**
AN ANALYTICAL STUDY OF ONTOLOGICAL CONCEPT OF EVIL (PĀPA) IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY
พระมหาสาม อคฺคธมฺโม (แสงวงศ์)
- การพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา 3082**
DEVELOPMENT OF GUIDANCE ACCORDING TO BUDDHIST EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN SECONDARY EDUCATION
กฤษณา ประชากุล, อินฉา ศิริวรรณ และอำนาจ บัวศิริ
- การพัฒนาแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กร 3111**
ปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0
THE MODEL DEVELOPMENT OF SCHOOL BASED MANAGEMENT OF SCHOOLS UNDER THE LOCAL ADMINISTRATION FOR EDUCATION 4.0
สุมลชา เพชรใส และเด่น ชะเนติยง

สารบัญ (ต่อ)

<p>การบูรณาการการตีความหลักศาสนปฏฐานกับความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์</p> <p>THE INTEGRATION OF HERMENEUTICS ON THE PRINCIPLE OF SĀSANAPATTHĀNA AND THE TRUTH OF PAUL RICOEUR'S NARRATIVE</p> <p><i>พระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา, พระมหาพรชัย ศรีภักดี และพระราชปรีดีมุณี</i></p>	<p>3124</p>
<p>การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0</p> <p>DISASTER MANAGEMENT INTEGRATION OF PHUKET PROVINCE INTO THAILAND 4.0 CONTEXT</p> <p><i>สมศักดิ์ คงทอง, พิภพ วงษ์เงิน และอดิพร เกิดเรือง</i></p>	<p>3138</p>
<p>กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูต ไทยในทวีปยุโรป</p> <p>BUDDHIST PROPAGATION STRATEGY BASED ON PATISAMBHIDA FOUR FOR THAI MISSIONARIES IN EUROPE</p> <p><i>พระมหาบุญทิน ปุณฺณธโช (เทาศิริ)</i></p>	<p>3154</p>
<p>รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา</p> <p>A MODEL OF BUSINESS ADMINISTRATION OF THE DEPARTMENT STORES IN ACCORDANCE WITH BUDDHIST DOCTRINES</p> <p><i>อนงค์ภัทร์ ทรัพย์กนกมาศ, พระโสภณพัฒนบัณฑิต และพระครูสุธีศัมมสิริญาณ</i></p>	<p>3172</p>
<p>รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา</p> <p>SCHOOL ADMINISTRATION MODEL IN BUDDHIST WAY OF LIFE IN SONGKHLA PROVINCE</p> <p><i>พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินนุโต</i></p>	<p>3188</p>
<p>คำแนะนำสำหรับผู้เขียน</p>	<p>๓-พ</p>

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

ในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษา*

A BUDDHIST PSYCHOLOGICAL LEARNING PROCESS

IN THE DEVELOPMENT OF ELEMENTARY STUDENTS

สายหยุด มีฤกษ์

Sayyud Mererk

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kluy_na@hotmail.com

บทคัดย่อ

กระบวนการเรียนรู้ เป็นปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบเป็นขั้นตอนทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถเข้าใจตนเองและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตตนกับสรรพสิ่งทั้งหลาย กระบวนการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เมื่อบุคคลมีการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตั้งคำถาม แสวงหาความรู้จากสิ่งต่าง ๆ สร้างองค์ความรู้ เรียนรู้เพื่อสื่อสารองค์ความรู้ ออกมาสู่สังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสังคม ส่วนหลักพุทธจิตวิทยา คือ จิตวิทยาแนวพุทธที่เกี่ยวข้องกับจิต และกระบวนการทำงานของจิต พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังควบคุมกาย จิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน

กระบวนการการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการช่วยการพัฒนาเด็กประถมศึกษา ให้มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกฝ่ายวัตถุ (กายภาวนา) การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกฝ่ายสังคัม (ศีลภาวนา) การพัฒนาจิตใจ (จิตภาวนา) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) ซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้นักเรียนรู้แก้ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตัวเองได้ และการแสดงออก เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยหลักพุทธธรรม แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยศีล 2) การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยจริต หรือจริยา 3) การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยกรอบเสขียวัตถ์ คือข้อปฏิบัติ

* Received 9 May 2019; Revised 4 August 2019; Accepted 7 August 2019

สำหรับสมณเพศ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมบุคลิก ความศรัทธา น่านับถือ นำ เลื่อมใส และเป็นที่น่าไว้วางใจ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยามุ่งพัฒนาให้ นักเรียนสามารถใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามความสามารถของแต่ละบุคคลได้อย่างถูกต้อง การฝึกหัด ฝึกฝน พัฒนาดนไม่เฉพาะการฝึกแสวงหาความรู้เท่านั้น ยังสามารถเรียนรู้ด้วยสื่อ สัมพันธ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อันเป็นช่องทางที่เอื้อต่อบรรยากาศ สังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, หลักพุทธจิตวิทยา, นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

The process of learning was a phenomenon as orderly change by step that is the smart system. The educated people could understand themselves and got connection among themselves and things. The process of learning could be occurred for whole time when persons had observed all around things, questioning and finding some knowledge from different things to create the main or true knowledge questing and learning for benefits in society. On the other hand, the principle of Buddhist psychology concerning with mentality and mental working process in Buddhism. It was regarded that the mental power or energy to control the body. So, both of them must be nestled to each other.

The process of learning according to Buddhist psychology to help primary students' development is for relationship between human and objects (Kaya Bavana). The development between human and worldly (Sila Bavana) mental development (Jitta Bavana) and wisdom development (Pañña Bavana) by which students can be developed and all problems were resolved by themselves. The expression became the desirable behavior with Buddha principles that had classified into 3 parts 1) the behavioral improvement with precept, 2) the behavioral improvement with ethics, 3) the behavioral improvement with responsibility that was the principle of the monks' behavior which could applied

to support faith, respect, admire and trust from people who met. In addition, the process of learning according to Buddhist psychology focused on taking students who could correctly resolve problems life everyday by each person. Therefore, self-development is not only knowledge for seeking, but also, we could learn by connection with 6 organs namely eye, ear, nose, body, mind that convey and join the social learning and long-life learning as well.

Keywords: Learning Process, Buddhist Psychological, Primary Students

บทนำ

กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีตะวันตก เป็นการศึกษากฎธรรมชาติของมนุษย์อย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีที่เป็นรูปธรรมทางวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา นักจิตวิทยาทั้งหลายต่างพากันแสวงหาแนวคิด แนวทาง และวิธีการใหม่ที่จะทำให้การศึกษาก้าวหน้าต่อไป แม้มีการพยายามคิดค้นกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางก็ตาม แต่ความรู้เรื่องต่าง ๆ ยังไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ขาดทักษะความชำนาญ ความรู้ และเจตคติที่เหมาะสมในบางเรื่อง ทำให้ผู้เรียนไม่ได้ผลตามที่คาดหวังนั้น มีสาเหตุมาจากปัญหาที่มีหลากหลาย

กระบวนการพัฒนาของมนุษย์เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของการปฏิสนธิอยู่ในครรภ์มารดา และจะพัฒนาไปจนถึงชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ที่ทำได้ถึงระดับรากฐานของจิตสำนึกจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อคนผู้นั้นเข้าถึงความสุขภายใน คือความสุขยั่งยืน โดยผ่านการฝึกใจอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการสร้างความตั้งใจ ความสมดุลงาม อารมณ์ และสติ เพราะการฝึกใจในเรื่องดังกล่าว จะทำให้คนเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่คนรับทราบได้โดยระบบประสาทสัมผัส กับความเป็นจริงที่เกิดจากการปรุงแต่งที่สร้างขึ้น ผลของการฝึกใจ ทำให้คนมองเห็นสิ่งนั้น ๆ ตามที่ประสาทสัมผัสได้รับ รวมถึงการรับทราบทางใจด้วย ซึ่งเป็นการรับรู้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยปราศจากความคิดที่ปรุงแต่งบิดเบือน ที่คนเรามักจะมีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเป็นนิสัย และโดยคิดว่านั้นคือความจริง

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้ง สามารถเข้าใจตนเองและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตตนกับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก และมีศักยภาพมากขึ้นด้วย (วรวิทย์ วศินสรารกร, 2546)

กระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึง กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ทำให้เกิดธาตุรู้ คือ รู้สึก หมายถึง รู้คิด รู้แจ้ง และมีการกระทำโต้ตอบ ผิภน อบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ หมายถึง ความรู้และความดี สมรรถภาวะ หมายถึง ความสามารถ สุขภาวะ หมายถึง ความผาสุกพอเหมาะพอควร และอิสรภาวะ หมายถึง พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส (สุมน อมรวิวัฒน์, 2542)

กระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึง กระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา สาระสำคัญแห่งกระบวนการเรียนรู้ได้ถูกย่อไว้ในพระพุทธรพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา กล่าวคือ การเสวนา สัตบุรุษ การฟังสัทธรรม โยนิโสมนสิการ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

จากพระพุทธรพจน์นี้ สามารถแบ่งกระบวนการเรียนรู้ได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การรับรู้ คือการเสวนาสัตบุรุษและการฟังสัทธรรม

การรับรู้เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ พุทธศาสนาให้ความสำคัญอย่างมากแก่การรับรู้สิ่งที่ติงามถูกต้อง (สัทธรรม) ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้จากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร (สัตบุรุษ) อย่างไรก็ตาม กระบวนการรับรู้ที่นอกจากประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ หรือคำชี้แนะอันเป็นองค์ประกอบภายนอกแล้ว องค์ประกอบภายใน อันได้แก่ความสามารถในการรับรู้เข้าใจก็มีความสำคัญอย่างมาก แม้จะได้ยินได้ฟังสิ่งติงาม แต่หากรับรู้หรือเข้าใจคลาดเคลื่อน การรับรู้ก็ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ความคลาดเคลื่อนในการรับรู้อย่างแรกก็คือ การรับรู้ไม่ตรงตามความเป็นจริง เช่นได้ยินหรือเห็นไปอีกอย่างหนึ่ง ความคลาดเคลื่อนดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมากในชีวิตประจำวัน ปัจจัยสำคัญนั้นไม่ได้อยู่ที่อายตนะทั้ง 5 เช่น หู หรือตา แต่อยู่ที่ใจหรือความรู้สึกนึกคิด หลักปัจฉิมสมุพบาทก็คือ สังขารเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ

การรับรู้คลาดเคลื่อนนั้นมิได้เป็นผลจากการปรุงแต่งของอารมณ์ความรู้สึกในขณะนั้นเท่านั้น หากยังเกิดจากทัศนคติหรือทิวทัศน์ที่ฝังแน่นในใจด้วย ด้วยเหตุนี้ ในกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ นอกจากจะให้ความสำคัญแก่ข้อมูลข่าวสารหรือเนื้อหาที่จะรับรู้แล้ว สิ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้ก็คือความสามารถในการรับรู้ ในทางพุทธศาสนาสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการรับรู้ตรงตามความเป็นจริงก็คือ สติ สติช่วยให้บุคคลรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในใจ สามารถยกจิตจากอารมณ์และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่กำลังประสบอย่างตรงตามความเป็นจริงได้ (Active listening) ที่กำลังพูดถึงในหลายวงการ ก็คือการฟังอย่างมีสติ ปลอดจากอคติและสมมติฐานล่วงหน้านั่นเอง) สติหากมีกำลังเพียงพอและต่อเนื่อง ยังจะช่วยให้บุคคลมองเห็นตัวเองอย่างลึกซึ้งจนตระหนักถึงทัศนคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ เพศ เศรษฐกิจ สถานะ ที่ฝังลึกอยู่ในตน อันเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้โลกตามความเป็นจริง สติยังช่วยให้ปัญญาหรือความรู้ที่มีอยู่ถูกดึงมาใช้งานให้เกิดประโยชน์ด้วย และหากฝึกฝนมาดีพอ ทั้ง ๆ ที่เห็นหรือรับรู้สิ่งที่ไม่ดีแทนที่จะเป็นโทษก็อาจเป็นคุณด้วย พุทธศาสนาแม้จะเน้นการรับรู้สิ่งที่ดี แต่เมื่อมีเหตุจะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่เกื้อกูล ท่านก็สอนให้รู้จักเปลี่ยนร้ายให้กลายเป็นดี

2. การคิด คือ โยนิโสมนสิการ

เมื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น และครบถ้วนแล้ว กระบวนการเรียนรู้ขั้นต่อมาก็คือ การคิด หรือการนำเอาสิ่งที่รับรู้้นั้นมาย่อย จัดระเบียบ หรือเสริมเติมต่อเพื่อให้เกิดปัญญาเพิ่มพูนขึ้น เปรียบดังการย่อยอาหารให้เกิดพลังงานเพื่อความเจริญเติบโตของร่างกาย

โยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดอย่างถูกวิธี สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ โยนิโสมนสิการแบบปลุกปัญญา คือการคิดเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งตามสภาวะหรือความเป็นจริง โยนิโสมนสิการประเภทนี้มุ่งให้เกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิ เข้าถึงอิสรภาพทางจิตและปัญญา แต่ในระดับสามัญหรือโลกียธรรมหมายถึงการคิดเพื่อให้เกิดปัญญาเพิ่มพูนขึ้น ส่วนโยนิโสมนสิการอีกประเภทหนึ่งคือ โยนิโสมนสิการแบบเสริมสร้างคุณภาพจิต เป็นการใช้ความคิดเพื่อให้เกิดกุศลธรรม เป็นอุบายลดโลภะ โทสะและโมหะ โดยใช้ธรรมฝ่ายดีมากดข่มหรือทดแทนอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้รู้จักคิดหรือเกิดโยนิโสมนสิการก็คือการรู้จักตั้งคำถาม คำถามนั้นเป็นตัวนำความคิดและกำหนดการรับรู้เพื่อแสวงหาคำตอบ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่รู้จักคิดหรือคิดไม่ถูกวิธี ขณะเดียวกันคนจะคิดเป็นหรือคิดถูกวิธีได้ก็เพราะ

รู้จักตั้งคำถาม กระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจึงควรให้ความสำคัญแก่การฝึกให้รู้จักตั้งคำถามด้วย มิใช่แค่การแสวงหาหรือจดจำคำตอบอย่างเดียว

3. การปฏิบัติ คือ ธรรมานุธรรมปฏิบัติ

ในทางพุทธศาสนา การปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ขาดการปฏิบัติย่อมมิใช่การเรียนรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือถูกต้อง นี่อาจเป็นจุดสำคัญที่ทำให้การศึกษาแบบพุทธแตกต่างจากการศึกษาแบบตะวันตกหลายสำนัก เพราะฝ่ายหลังนั้นเน้นการใช้ความคิดล้วน ๆ จึงเป็นการเรียนรู้ในระดับพุทธิปัญญา (Intellect) การศึกษาหรือสิกขาในทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกสั้น ๆ ว่าศีล สมาธิ ปัญญา ทั้ง 3 ส่วนนี้ต้องอาศัยการปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญ นอกเหนือจากการสดับฟัง การอ่าน และการคิด

การปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงเน้นดังปรากฏในพุทธพจน์ต้นบทความก็คือการปฏิบัติที่เรียกว่าธรรมานุธรรมปฏิบัติ คำนี้มักแปลกันว่า ปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรม หรือปฏิบัติธรรมน้อยคล้ายแก่ธรรมใหญ่ พระธรรมปิฎกให้อธิบายเพิ่มเติมว่าหมายถึง “ปฏิบัติธรรมถูกต้อง คือทำให้ข้อปฏิบัติย่อยเข้ากันได้ สอดคล้องกันและส่งผลแก่หลักการใหญ่ เป็นไปเพื่อจุดหมายที่ต้องการ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) พุดง่าย ๆ คือปฏิบัติตรงตามจุดมุ่งหมาย นอกจากจะให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติในฐานะที่เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้แล้ว การเข้าใจจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติแต่ละอย่างก็เป็นเรื่องที่ต้องขำมไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ภิกษุสามเณรหรือครูบาอาจารย์ จึงไม่เพียงแต่จะต้องเป็นผู้ที่สามารถชี้แนะสิ่งดีงาม (ธรรม) แก่ศิษย์แล้ว ต้องเข้าใจกระจ่างชัดในจุดมุ่งหมาย (อรรถ) ของสิ่งเหล่านั้นด้วย พร้อมกันนั้นก็สามารถช่วยให้ศิษย์รู้จักคิด สามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของสิ่งที่ตนสอน จับหลักจับประเด็นได้ พร้อมกับเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักหรือสาระเหล่านั้นได้ด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์เรียกวิธีคิดแบบนี้ว่า วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์) เมื่อเข้าใจจุดมุ่งหมายแล้ว ก็สามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้มาให้เกิดผลได้ในทุกสถานการณ์ หรือสามารถบูรณาการสิ่งเหล่านั้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตประจำวันได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2544)

สรุปได้ว่า การรับรู้ การคิด และการปฏิบัตินี้ ในที่สุดก็จะเชื่อมกันเป็นวัฏจักร เพราะเมื่อปฏิบัติอย่างถูกต้อง นอกจากจะช่วยให้รู้จักคิดได้ดีขึ้น และเกิดความรู้ใหม่แล้ว ยังทำให้เกิดทัศนคติใหม่ เกิดความใฝ่รู้ มองสิ่งต่าง ๆ ว่าเอื้อให้เกิดปัญญาได้ทั้งนั้น อีกทั้งยังอาจเกิดทัศนคติ

ที่ดีต่อผู้อื่นมากขึ้น เช่น เห็นว่าการร่วมมือกันจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ทศนคติเหล่านี้ ย่อมเปิดใจให้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น ละเอียดลี้ถ้วนขึ้น เรียกว่าเปิดใจกว้างและเป็นกลางได้มากขึ้น เป็นการเพิ่มสมรรถนะในการใช้อินทรีย์ให้เกิดประโยชน์ การรับรู้เช่นนี้ย่อมส่งผลให้เกิด การคิดและการปฏิบัติที่เกื้อกูลเป็นกุศลมากขึ้น เอื้อให้เกิดความเจริญแห่งปัญญา และนำไปสู่ ความมั่งคั่งแห่งชีวิตและสังคมในที่สุด

พุทธจิตวิทยา

จิตวิทยา คือวิชาว่าด้วยจิต เป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งว่าด้วยปรากฏการณ์ พฤติกรรม และกระบวนการของจิต เช่น การรับรู้ (กระบวนการรับข้อมูลของมนุษย์) อารมณ์ บุคลิกภาพ พฤติกรรม และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จิตวิทยายังมีความหมายรวมถึงการ ประยุกต์ใช้ความรู้กับกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

จิตวิทยาตะวันตก วางรูปแบบการศึกษาตามหลักเกณฑ์วิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นรูปแบบ และกระบวนการคิดของยุคสมัยใหม่ (Modernity) เน้นการจัดระเบียบตามลำดับขั้นเพื่อ จำแนกความแตกต่าง โดยการหาโครงสร้างหรือหน้าที่ที่เป็นแกนกลางของเรื่องนั้น ๆ จากความ เชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางของระบบ มีเหตุผลในการนำความเจริญก้าวหน้าให้กับโลก ได้ การจัดรูปแบบมโนทัศน์ของจิตวิทยาสามารถแยกออกได้ 2 รูปแบบ (พระครูปลัดมาธูต วรมงคโล, 2561) คือ

1. แนวคิดพฤติกรรม ที่สามารถวัดหรือประเมินได้ เช่น สมอง ระบบประสาท เป็นต้น เป็นการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไข การปรับพฤติกรรม โดยการให้แรงเสริม หรือการลงโทษ ไม่เน้นบุคลิกภาพ แต่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม เพราะสามารถนำมากำหนดผลที่ตามมาได้ชัดเจน

2. แนวคิดอัตวิสัย คือการมีตัวตนหรือภาพลักษณ์ของตนเอง เป็นปรากฏการณ์เชิง จิตวิทยา พัฒนาจากการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่อ และปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เน้นคุณค่า ความหมายของมนุษย์ ความเป็นอิสระ และการพัฒนาไปสู่ภาวะบุคคลที่สมบูรณ์ การเรียนรู้ เน้นตัวบุคคลเป็นหลัก เป็นอิสระ และมีรูปแบบที่หลากหลาย

การใช้แนวคิดจิตวิทยาศาสตร์มาเป็นเกณฑ์ของการศึกษา ทำให้จิตวิทยาตะวันตกมีทั้ง ข้อดีและข้อด้อย ข้อดี คือสามารถอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ชัดเจนเชิงประจักษ์มากขึ้น ส่วน

ข้อจำกัด คือการใช้แนวคิดเชิงสสารนิยมมาศึกษาเรื่องของจิตที่นามธรรม ทำให้ไม่สามารถอธิบายครอบคลุมทุกปรากฏการณ์ของจิต

จิตวิทยาตะวันตกในปัจจุบัน มีการศึกษาโดยใช้แนวคิดของพหุนิยม ซึ่งยอมรับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดมิติของการศึกษาที่หลากหลาย การศึกษายังคงความน่าเชื่อถือและความสม่ำเสมอของการได้มาของความรู้ เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ การตีความปรากฏการณ์วิทยา เป็นต้น

พุทธจิตวิทยา คือจิตวิทยาแนวพุทธ เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับจิตและกระบวนการทำงานของจิต พระพุทธศาสนาถือว่าจิตมีพลังควบคุมกาย แต่จิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกาย เพราะจิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในแง่อภิธรรม จิตมนุษย์หรือสัตว์มีความละเอียดอ่อน สามารถจำแนกประเภทได้หลากหลาย

พุทธจิตวิทยา สามารถอธิบายได้ในลักษณะของการศึกษาแบบอัตวิสัย เป็นไปในเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบไม่มีตัวตน มีลักษณะเป็นปรากฏการณ์วิทยา และอยู่กึ่งกลางระหว่างเจตจำนงเสรีและเหตุวิสัย ที่เรียกว่า “เหตุ-ปัจจัย” ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกัน

การศึกษาพุทธจิตวิทยา ใช้วิธีการ 3 แบบ คือ

1. ความรู้ระดับประสาทสัมผัส หรือ ทิฎฐิ ซึ่งสามารถทดสอบหาความรู้ได้ด้วยวิธีอุปนัย

2. ความรู้ระดับประสบการณ์จิต หรือญาณ ซึ่งเป็นความรู้เชิงเหตุผล ระดับวิชาการของศาสตร์ต่าง ๆ ในโลกการศึกษาจึงใช้หลักตรรกศาสตร์ นิรนัย การวิจัยเชิงคุณภาพ อรรถปริวรรตศาสตร์ หรือการตีความ

3. ความรู้ระดับเหนือประสบการณ์ หรือ โภธิญาณ เป็นความรู้ที่จะประจักษ์ชัดด้วยตนเอง ฉะนั้น การตรวจสอบจึงต้องมาจากผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์นี้มาเท่านั้น

รูปแบบของแนวคิดพุทธจิตวิทยา มาจากความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีความขัดแย้งในใจ ที่ทำให้ส่งผลออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่เป็นสุข (ความทุกข์) ด้วยความปรารถนาที่ขัดกับกฎความจริงของธรรมชาติ คือ อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา (กฎไตรลักษณ์) ถ้าความทุกข์ในใจนี้ไม่สามารถทำความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะไม่สามารถพบกับความสงบสุขในชีวิต ซึ่งมนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะได้ความสุข หนทางที่จะพบความสงบได้จึงต้องหันกลับมาตรวจสอบปัญหาในใจ เพื่อทำให้เกิดปัญญา ที่จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง

ดังนั้น แนวคิดพุทธจิตวิทยาจึงมีกรอบสำคัญของกระบวนการทางจิต ดังนี้

1. ข้อมูลจากภายนอก การรับรู้จากประสาทสัมผัส คือ อายตนะภายในและภายนอก ทั้ง 6
2. ข้อมูลจากภายในหรืออารมณ์ การคิด การจำ ความรู้สึกตัว คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ
3. การเรียนรู้ คือ ระเบียบของความสัมพันธ์ ตามเหตุ-ปัจจัย ในปฏิจสมุปบาท
4. การมีอิสระทางจิตหรือชีวิตที่ดี คือความเข้าใจถูกต้องหรือสัมมาทิฐิ และปัญญา เพื่อนำไปสู่นิพพาน

ส่วนมโนทัศน์รองคือ สติปัญญา และบุคลิกภาพ เป็นมโนทัศน์ที่ซับซ้อน และเจือปนไปด้วยความเป็นตัวตน เพราะมโนทัศน์หลักต้องการนำออกจากความซับซ้อนของระบบความคิด มนุษย์ เพื่อประจักษ์แจ้งกับรูปแบบที่ธรรมดาของความไม่มีตัวตน

จากการศึกษาพบว่า มโนทัศน์พื้นฐานของแนวคิดพุทธจิตวิทยา อธิบายอยู่ระหว่างกลาง และมีความใกล้เคียงกับการอธิบายของกลุ่มจิตวิทยาเชิงรู้คิด และจิตวิทยาผ่านตัวตน ซึ่งกลุ่มจิตวิทยาเชิงรู้คิดสามารถอธิบายกระบวนการของจิตระดับสูงที่ชัดเจน ในรายละเอียด ในแง่ของการเกิดและความสัมพันธ์ของการเกิดกระบวนการทางจิตต่าง ๆ เชิงประจักษ์ แต่ก็ยังขาดการอธิบายที่ชัดเจนอย่างในส่วนของจิตที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า วิญญาณ การอธิบายจึงครอบคลุมในเพียง รูป เวทนา สัญญา และสังขารบางส่วน การอธิบายของจิตวิทยาผ่านตัวตน ทำให้สามารถขยายขอบเขตการอธิบายของมิติของจิตในประสบการณ์ที่ลึกลับต่าง ๆ ได้มากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบจิตวิทยาตะวันตก กับพุทธจิตวิทยาในพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้วพบว่า มโนทัศน์การยอมรับว่ามีจิต การอธิบายการมีอยู่ของจิตในพระพุทธศาสนาเป็นลักษณะพิเศษ คือ การมีอยู่ในลักษณะที่ไม่เที่ยง ไม่คงทน และไม่มีอยู่แบบนิรันดร์ ส่วนจิตวิทยาตะวันตกจะสร้างการอธิบายจิตในมิติเฉพาะของตน ซึ่งไม่อาจครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษา

การพัฒนานักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการดำเนินการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นการสร้างเสริมนักเรียนให้เป็นคนเก่ง และเป็นคนดี มีความรู้ มีคุณธรรมและจริยธรรม

เมื่อจบการศึกษาไปเป็นคนดีไม่เป็นภาระในสังคม ดังพระพุทธพจน์ว่า ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

พฤติกรรมมนุษย์ ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกฝ่ายวัตถุ (กายภาวนา) การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกฝ่ายสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาจิตใจ (จิตภาวนา) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) เพราะการพัฒนาปัญญาจะเกิดขึ้นได้ จะต้องพัฒนาพฤติกรรม คือกายและวาจาไปพร้อม ๆ กัน การพัฒนา นักเรียนในลักษณะนี้ ช่วยเติมเต็มสิ่งที่พร่อง แม้แต่นักเรียนที่มีสมรรถนะดี แต่กลับเรียนไม่ได้ดี เพราะเขาขัดข้องกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติในชีวิต ภาวนา 4 จึงมีหน้าที่สร้างเงื่อนไข ช่วยให้เด็กเรียนรู้แก้ปัญหาได้ดีขึ้น ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การเรียนรู้วิธีเอาชนะความเกียจคร้าน มีความขยัน อดทน ต้องทำได้ด้วยตัวเอง นักเรียนสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตัวเองได้

การแสดงออกทางกาย วาจา และใจ โดยมีสิ่งเร้าที่เกิดจากภายในและภายนอกต่าง ๆ มากกระทบกับอายตนะทั้ง 6 ทำให้เกิดพฤติกรรมแตกต่างกันไป ในการพัฒนานักเรียนให้มีการแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยหลักพุทธธรรม แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ

1. การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยศีล ศีลเป็นจริยธรรมที่มีมาก่อนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีล 5 เป็นหลักพื้นฐานควบคุมไม่ให้กระทำชั่ว เมื่อมีจริยธรรมก็จะระมัดระวังในการปฏิบัติทำให้ละเว้น เรียกว่า ศีล คือการไม่เบียดเบียนทำร้าย ไม่ลักทรัพย์ ไม่พูดเท็จ เป็นต้น เพียงปฏิบัติให้ครบ 5 ข้อ ย่อมทำให้การแสดงออกต่อครอบครัวและสังคมเป็นปกติสุข เช่น เป็นปกติสุขเพราะศีลที่เพียรรักษาจนเป็นระเบียบปฏิบัติ เรียกว่า ปฏิบัติจากศีลระดับธรรมจนเป็นศีลระดับวินัยแล้วก็เป็นทำนองประมวลกฎหมาย ใช้กำกับความประพฤติของสมาชิกในชุมชน หรือชุมชนหนึ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ย่อมทำให้สังคมสงบสุขได้โดยตรง

2. การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยจริต หรือ จริยา เป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกันแล้ว จริตยังสามารถนำมาพิจารณาและใช้เลือกเฟ้นข้อธรรมที่จะปฏิบัติเพื่อให้เกิดการบรรลุธรรมได้รวดเร็วตามจริตนั้น ๆ แบ่ง จริตเป็น 6 ประเภท เพื่อใช้ในการเลือกวิธีปฏิบัติ ได้แก่

- 2.1 รากจริต หรือ รากจริยา คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจระคะ
- 2.2 โทสจริต หรือ โทสจริยา คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจโทสะ
- 2.3 โมหจริต หรือ โมหจริยา คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจโมหะ

2.4 สัทธาจริต หรือ สัทธาจริยา คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจศรัทธา

2.5 พุทธิจริต หรือ พุทธิจริยา ญาณจริต คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจปัญญา และอรรถา ญาณจริยา คือ รุธรรมชื่อว่าปัญญาหรือ รูชัด

2.6 วิตักกจริต หรือ วิตักกจริยา คือ ความประพฤติเป็นไปด้วยอำนาจจิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จริตที่ต่างกันอย่างย่อมนำให้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันการแสดงออกของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ทำให้มีความเข้าใจเพื่อมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ความสัมพันธ์กับผู้คนในครอบครัว และผู้อื่นในสังคมเกิดความผาสุกได้ เพราะเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเอง

3. การปรับปรุงพฤติกรรมด้วยกรอบเสขียวัตร คือข้อปฏิบัติสำหรับสมณเพศคือภิกษุ สามเณร สามารถนำมาประยุกต์สำหรับคฤหัสถ์เพื่อส่งเสริมบุคลิก ความน่าเชื่อถือ (พระเผด็จ ทตตชีโว, 2530) เป็นวัตรที่ให้สํารวมกาย วาจา ใจ เมื่อเข้าสู่ชุมชนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีมารยาท นำเคารพ สร้างศรัทธา นำคบหาสมาคมในหมู่ชนที่พบเห็น ทำให้เกิดความเมตตาเอ็นดูด้วยความชื่นชม เรียกว่า “สมบัติผู้ดี” เสขียวัตรเป็นหมวดที่ 7 ในบรรดาสิกขาบท 227 ข้อของพระภิกษุ ท่านให้สามเณรถือปฏิบัติด้วย ประกอบด้วย 4 หมวด คือ

หมวดที่ 1 สารูป 26 สิกขาบท

หมวดที่ 2 โภชนะปฏิสังยุต 30 สิกขาบท

หมวดที่ 3 ธัมมเทศนาปฏิสังยุต 16 สิกขาบท

หมวดที่ 4 ปกิณณกะ 3 สิกขาบท รวมทั้งสิ้น 75 สิกขาบท (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนภิกษุทั้งหลาย ให้มีความประพฤติที่งดงาม นำเคารพเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น สิ่งเหล่านี้ หากนักเรียนจะนำไปปฏิบัติย่อมทำให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีพฤติกรรมที่ดี และเกิดความ ศรัทธา นำเชื่อถือ นำเลื่อมใส และเป็นที่น่าพอใจด้วย

สรุป

กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษา หลักพุทธจิตวิทยาเป็นแนวคิดที่พระพุทธองค์ทรงสอนเพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความจริงเรื่องจิต การพัฒนาจิตใน

รูปแบบต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ให้ความรู้เรื่องจิต และกระบวนการทำงานของจิต เช่น เรื่องจิตกับการดำเนินชีวิต จิตกับกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยามุ่งพัฒนาให้นักเรียนเข้าถึงหลักความจริงตามธรรมชาติทั้งภายในจิตของตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ โดยการเรียนรู้อย่างจริงจังลงมือปฏิบัติด้วยความเพียรพยายามจนประสบความสำเร็จเป็นความเจริญอกงามทางปัญญา ทำให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น และใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามความสามารถของแต่ละบุคคลได้อย่างถูกต้อง การฝึกหัด ฝึกฝน พัฒนาตนไม่เฉพาะการใฝ่แสวงหาความรู้เท่านั้น ยังสามารถเรียนรู้ด้วยสื่อสัมพันธ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อันเป็นช่องทางที่เอื้อต่อบรรยากาศสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการจัดใช้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้ความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และมีการทำแบบประเมินความรู้สึกที่ได้รับ หลังจากการใช้กระบวนการเรียนรู้ สอบถามความต้องการ ความพึงพอใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาในการพัฒนาชีวิต โดยผ่านช่องทาง Social เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดมารุต วรมงคล. (2561). การศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาในพระไตรปิฎก. วารสาร สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(พิเศษ).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเผด็จ ทตตชีโว. (2530). เสขียวัตร : ต้นบัญญัติของมารยาทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิวไวก์เด็ก.

พระไพศาล วิสาโล. (2544). กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ. วารสารเสขียธรรม, 44(11), 13-17.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรวิทย์ วศินสรากร. (2546). กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ. วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์, 28, 173-175.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้ ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน*

THE APPLICATION GUIDELINE OF GRATEFULNESS

IN THE PRESENT THAI SOCIETY

พระสมพล ถาวรโร (ทองรุช)

Phra Sompon Thāvaro (Thongrut)

พระครูโกศลอรธกิจ

Phrakrukosolattakit

พระครูโฆสิตวัณนานุกูล

Phrakhrukositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: sompon090910@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาหลักความกตัญญูทเวทีตามแนวทางที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน ดำเนินการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) นำเสนอข้อมูลแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดำเนินชีวิตไปตามแนวคำสอนของพุทธศาสนา สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ชาวโลก

* Received 4 June 2019; Revised 4 August 2019; Accepted 15 August 2019

ต่างยกย่องว่า เป็นสังคมที่น่าอาศัย มีน้ำใจงดงาม หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่ปัจจุบันนี้ สภาพความเป็นสยามเมืองยิ้ม เริ่มจะจืดจางลงบ้าง อาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง หรืออุปนิสัยใจคอของผู้คน เริ่มห่างเหินไปนอกเส้นทางของพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตขาดเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จนกลายเป็นปัญหาของสังคมไทย

2. หลักความกตัญญูทวนที่ตามแนวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สังคมไทยยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญูทวนที่ เป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่สามารถวัดความเป็นคนดีของบุคคลได้ เพราะเป็นรูปแบบของความประพฤติที่ดีงาม ความกตัญญูนี้เป็นพื้นฐานของคนดี เมื่อคนดีมีความกตัญญูเป็นพื้นฐานแล้ว คุณความดีทั้งหลายก็ไหลไปรวมอยู่ที่คนดีนั้น

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทวนที่ในสังคมไทยปัจจุบัน สังคมไทยควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มาก คนไทยควรตอบแทนหรือแสดงความกตัญญูทวนที่ต่อพระพุทธเจ้าด้วยการประพฤติดี ตั้งกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน พระพุทธองค์ทรงหวังให้สัตว์โลกมีเมตตาต่อกันตั้งตนเป็นคนดี

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, ความกตัญญูทวนที่, สังคมไทย

Abstract

The study entitled 'The Guideline for the Application of Gratefulness in the Present Thai Society' aimed 1) to study the current problems of Thai society, 2) to study the principles of gratitude in line with the Buddhist scriptures. The study was conducted by the qualitative research methodology, focusing on documentary research with the presentation of descriptive data.

The findings were as follows:

1. The Current problems of Thai society Thai society is a society with Buddhism as an anchor for the mind. Live according to the teachings of Buddhism Thai society is therefore a society that the world has praised A society that is pleasant, generous, beautiful, smiling face but now the status of Siam City is smiling. Began to fade somewhat Relying on many factors such as economy,

politics or people's habits Began to distance himself from the path of Buddhism Life is lacking in the mind. Until becoming a problem for Thai society.

2. The Gratitude principles along the lines that appear in the Buddhist scriptures. The researchers found that Thai society praised those who are grateful. Is one virtue That can measure the goodness of a person Because it is a form of good behavior This gratitude is the basis of good people. When good people are grateful as a foundation All good virtue flows to include those good people.

3. The Guidelines for the application of gratitude in the present Thai society. Thai society should follow the teachings of the Lord Buddha very much. Thai people should repay or show gratitude to the Lord Buddha for good behavior, physically, verbally and mentally in a moral framework. Good ethics Not causing trouble for oneself and others The Lord Buddha hoped that the animals of the world would be kind to one another, to establish oneself as good people.

Keywords: The application, Gratefulness, Thai Society

บทนำ

สภาพปัญหาการแสดงออกถึงความกตัญญูทเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่าสภาพแวดล้อมของปัญหามีหลายส่วนเกี่ยวเนื่องกันอยู่ สัมพันธภาพระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนความเกื้อกูลช่วยเหลือระหว่างกันขาดหายไป การที่คนเราเติบโตขึ้นมาโดยไม่รู้ว่าจะอะไรคือ จริยธรรม ศีลธรรม หรือกรอบการประพฤติตามแนวปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ความเสื่อมทางด้านความประพฤติศีลธรรมและคุณธรรม ที่เกิดขึ้นกับคนไทยนั้น มีจำนวนไม่น้อยที่ได้เห็นห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่พึงและที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ส่วนมากไม่เห็นประโยชน์ของธรรมะแต่เห็นเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย คุณค่าความสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญ เป็นสิ่งที่คนไทยให้ความสำคัญในระดับปานกลาง ปัญหาการแสดงความกตัญญูทเวทีของคนในสังคมไทยปัจจุบัน (พระอัครวิมล อภิชาติ (หิรัญยาภาพงศ์), 2559)

การดำเนินชีวิตของคนไทย ได้ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแคว้น คนไทยมีความเลื่อมใสในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งได้นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในทางวัตถุและจิตใจ แนวโน้มมีทั้งดีขึ้นและเลวลง มูลเหตุของการเปลี่ยนแปลงของคนไทย คือ การพึ่งเทคโนโลยีมากกว่าจิตใจ อันก่อให้เกิดความต้องการใหม่ ๆ รวมทั้งการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้คนไทยมีค่านิยมทางด้านวัตถุมากขึ้น ดันรนแสวงหาวัตถุมหาเสพรวิภคยัตถ์ถือในเรื่อง กิน กาม เกียรติ มีจิตใจถอยห่างจากหลักคำสอนทางศาสนามากขึ้นเรื่อย ๆ ความรัก ความเคารพ ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ได้ลดน้อยถอยลง สังคมจึงเกิดปัญหา เกิดช่องว่างระหว่างบิดามารดากับบุตร ครูอาจารย์กับศิษย์ ดังนั้น จึงมองไม่เห็นคุณค่าความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนพระคุณ หรือมีความเคารพนับถือเชื่อฟัง ความเห็นความเข้าใจเช่นนี้ เป็นความเห็นที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เป็นที่มาของความลบหลู่คุณท่าน การตีตนเสมอท่าน และความอกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สถาบัน และสถานที่ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลเสียแก่ตนเองและสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้ใดไม่รู้จักคุณความดีและประโยชน์ที่ผู้อื่นกระทำไว้ก่อน ผู้นั้นเมื่อกิจการงานเกิดขึ้นในภายหลังย่อมหาผู้ช่วยเหลือไม่ได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความกตัญญูทเวที คือ คุณธรรมที่สำคัญยิ่งในสังคม เป็นหลักธรรมเชื่อมสัมพันธ์คนในสังคมให้เกิดความสำนึกในพระคุณและตอบแทนพระคุณซึ่งกันและกัน อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยค้ำจุนสังคมให้มีความมั่นคงและสันติสุข พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของความกตัญญูทเวทีไว้มากมาย ดังเช่น ในพระสูตรตันตปิฎก ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ เหมือนลูกเขี้ยวมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ ธรรม 4 ประการนั้นเป็นไฉน คือ 1) กายสุจริต 2) วจีสุจริต 3) มโนสุจริต 4) ความเป็นคนกตัญญูทเวที ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการนี้แล เหมือนลูกเขี้ยวมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้ ในมงคลสูตรก็ตรัสไว้ว่า “ความกตัญญูเป็นอุดมมงคลอย่างยิ่ง” และมีพุทธศาสนสุภาษิต กล่าวยกย่องสรรเสริญผู้มีความกตัญญูทเวทีว่า “นิมิตตํ สาธรรูปานํ กตัญญูทเวทิตา” แปลว่า บุคคลที่มีความกตัญญูรู้อุปการะที่ท่านทำแล้วตอบแทนพระคุณท่าน ท่านกล่าวว่าเป็นคนดี (ธรรมสภา, 2540)

อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีนี้ คนในสังคมปัจจุบันยังมีความเข้าใจความหมายหรือขอบข่ายของความกตัญญูทเวที คลาดเคลื่อนเปลี่ยนไป โดยมุ่งเน้นที่การตอบ

แทนบุญคุณ กับคนที่ทำอุปการะต่อตน แต่ไม่ได้เข้าใจในความหมายของความกตัญญูกตเวทีในทัศนะของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงมีบางคนหลงทำทุจริตผิดศีลธรรม เพื่อตอบแทนคุณ เช่น ทำอาชีพทุจริตเลี้ยงมารดาบิดา เพื่อเป็นการตอบแทนท่านด้วยอ้างว่า เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที เป็นเหตุให้สังคมสับสนในบทบาทหน้าที่ของผู้มีอุปการคุณและผู้กตัญญูกตเวที และคนในสังคมยังละเลยคุณธรรมข้อนี้ ลูกหลานทั้งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ศิษย์ไม่เคารพครู คนในสังคมเบียดเบียนกันเพราะไม่ระลึกถึงคุณค่าและความดีของผู้อื่น ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของแผ่นดินทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ครอบครัวแตกแยก การฉ้อโกง การทำลายสาธารณะสมบัติ

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของหลักความกตัญญูกตเวทีและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความกตัญญูกตเวที ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจในความกตัญญูกตเวทีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความกตัญญูกตเวทีตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต่อบุคคลในสังคมไทย ได้เพื่อที่จะให้เป็นแบบอย่างต่อคนรุ่นหลัง อันเป็นเหตุทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง และพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักความกตัญญูกตเวทีตามแนวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูกตเวทีในสังคมไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseach) เน้นการวิเคราะห์เอกสาร โดยการศึกษาดocuเม้นตารี (Documentary Research) โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ
- 2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
- 2.3 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
- 2.4 เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดำเนินชีวิตไปตามแนวคำสอนของพุทธศาสนา สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ชาวโลกต่างยกย่องว่า เป็นสังคมที่น่าอาศัย มีน้ำใจงดงาม หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่ปัจจุบันนี้ สภาพความเป็นสยามเมืองยิ้ม เริ่มจะจืดจางลงบ้าง อาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง หรืออุปนิสัยใจคอของผู้คน (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2536) เริ่มห่างเหินไปนอกเส้นทางของพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตขาดเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จนกลายเป็นปัญหาของสังคมไทย ความกตัญญู จัดเป็นคุณธรรมสำคัญ ที่ขาดหายไปจากสังคมไทย ซึ่งในอดีตนั้น ความกตัญญูแทรกอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ดังนั้น หากบุคคลทุกฝ่ายได้ศึกษาและรู้คุณค่าของความกตัญญู รู้ประโยชน์ที่จะได้รับ จนสามารถนำหลักการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในสังคม ย่อมจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคม อันจะส่งผลให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและผาสุกมั่นคงสืบต่อไป เมื่อสังคมขาดความกตัญญู มีแต่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน มีแต่ความเสื่อม หากความเจริญได้ยากเป็นอย่างยิ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) เหมือนกับการอยู่รวมกับบ่อสรพิษ เพราะคนอกตัญญูเป็นคนเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบคนอื่น เป็นคนไม่น่าไว้วางใจ เป็นคนที่น่ากลัว มักจะลบลู่ดูหมิ่นผู้มีพระคุณ มักจะแนะนำในทางฉิบหาย อันจะนำความทุกข์มาให้แก่สังคมส่วนรวม

ความกตัญญูมี บทบาทสำคัญในสังคม ทำให้สถาบันครอบครัวและสังคมมั่นคง ซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์ รู้จักการกระทำหน้าที่อันเหมาะสมของตนเอง โดยเริ่มจากความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในสถาบันครอบครัว โดยบิดามารดาทำหน้าที่เป็นบุพการีและบุตรธิดา ปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดา ในฐานะผู้มี ความกตัญญู

อันจะขยายผลในระดับสังคมที่กว้างออกไป ความกตัญญูช่วยให้โลกอยู่รอดปลอดภัยปัญหาสังคม เช่น ปัญหาคนชราไม่มีคนเลี้ยง ปัญหาสงครามปัญหาความโหดร้ายทารุณ ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจจะหมดไป สภาวะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจะไม่ถูกทำลาย เพราะคนมีความกตัญญูย่อมระลึกถึงบุญคุณของป่าไม้ ทุ่งนา แม่น้ำ ลำธาร ถนนหนทาง และสิ่งสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ช่วยกันอนุรักษ์บำรุงรักษาให้สิ่งเหล่านั้นคงอยู่ร่วมกับมนุษย์อย่างสมดุล

2. หลักความกตัญญูทวนเวียนตามแนวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า สังคมไทยยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญูทวนเวียน เป็นคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่สามารถวัดความเป็นคนดีของบุคคลได้ เพราะเป็นรูปแบบของความประพฤติที่ดีงาม ความกตัญญูนี้เป็นพื้นฐานของคนดี เมื่อคนดีมีความกตัญญูเป็นพื้นฐานแล้ว คุณความดีทั้งหลายก็ไหลไปรวมอยู่ที่คนดีนั้น (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธมมธโร), 2546) ความกตัญญูทวนเวียนทำให้มีเกียรติยศ ทำให้เป็นที่น่ารักใคร่ ทำให้มีความเคารพนับถือ เมื่อมีคนเคารพนับถือแล้ว ก็มีแต่ความเบิกบานสำราญใจที่เกลียดชังภัย ที่หน่ายก็สิ้น ทำให้บุญก็มาปัญญาเกิด ความมีปัญญาเกิดนั้นส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นมงคลที่เกิดขึ้นจากความกตัญญูทวนเวียน ประเพณีและวัฒนธรรมไทยเกือบทุกเรื่องที่ได้สอดแทรกความกตัญญูทวนเวียนไว้ เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศล การบวช การบำรุงมารดาบิดา การไหว้ครู เป็นต้น ความเชื่อและยอมรับในบุคคลผู้ประพฤติ กตัญญูทวนเวียนแล้วจะมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในชีวิตนี้ เป็นกรอบแนวคิด ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ที่มีการถ่ายทอดปลูกฝังแก่บุตรธิดาคือบุคคลรุ่นต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของความกตัญญูทวนเวียนในหลายแง่มุม คือ ความกตัญญูทวนเวียนในฐานะเป็นคุณธรรมอันเป็นพื้นฐานของคนดี เป็นเครื่องหมายของคนดี กตัญญูทวนเวียนที่บุคคลหาได้ยาก และเป็นคุณธรรมก่อให้เกิดมงคลชีวิต ความกตัญญูทวนเวียนที่เป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุม รอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541)

ความกตัญญูทเวที่เป็นพื้นฐานของคนดีนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาคำตอบของคำถามเหล่านี้ คือ ความกตัญญูทเวที่เป็นพื้นฐานของคนดี จริงหรือไม่ และเพราะเหตุใด ความกตัญญูทเวที่ จึงได้ชื่อว่าเป็นพื้นฐานของคนดี (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), 2536) ความกตัญญูทเวที่ได้ชื่อว่าเป็นพื้นฐานของคนดี เป็นรากฐานของคุณธรรมอื่น ๆ หากจะเปรียบกับต้นไม้ ความกตัญญูทเวที่เป็นดุจรากไม้ คุณธรรมอื่นนั้นเปรียบเหมือนกับลำต้น กิ่งก้านสาขาของต้นไม้ที่เจริญงอกงามขึ้นได้เพราะอาศัยรากฉนั้นใด ความกตัญญูทเวที่ ก็เป็นรากฐานแห่งความเจริญงอกงามของคุณธรรมอื่นฉนั้น และคนที่มี ความกตัญญูทเวที่เป็นรากฐาน จะเป็นผู้ฝึกฝนในการทำความดีมากขึ้น เพราะธรรมชาติของความกตัญญูทเวที่จะก่อให้เกิดสำนึกดี มีหิริ คือ ความละอายใจตนเองในการทำผิดศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง โอดัปปะความสะดุงกลัวต่อบาป ต่อความผิดด้วยสำนึกถึงผล คือ ความทุกข์ที่จะได้รับจากการทำผิดนั้น ๆ รวมทั้งเป็นฐานแห่งคุณธรรมทั้งหลาย

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักความกตัญญูทเวในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า การใช้หลักความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดา เช่น ความกตัญญูทเวที่บุตรควรปฏิบัติ ไม่เฉพาะต่อบิดามารดาเท่านั้น แต่ยังสามารถปฏิบัติให้กว้างขวางออกไปถึงบุคคล สังคม ประเทศชาติ และพระศาสนา เมื่อแยกบุคคลที่ควรแสดงความกตัญญู ผู้วิจัยได้แยกอย่างนี้ ความกตัญญูทเวที่ต่อบุคคลได้แก่ พระพุทธเจ้า พระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์และญาติ ความกตัญญูทเวที่ต่อสถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ความกตัญญูทเวที่ต่อสัตว์ ได้แก่ สัตว์ดิรัจฉาน เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย สุนัข ความกตัญญูทเวที่ต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2541)

พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ทรงก่อตั้งพระพุทธศาสนา ความกตัญญูทเวที่ต่อพระพุทธเจ้านั้น ก็คือ คนในสังคมไทยควรปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มาก คนไทยควรตอบแทนหรือแสดงความกตัญญูทเวที่ต่อพระพุทธเจ้าด้วยการประพฤติดี ตั้งกาย วาจา ใจให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน พระพุทธองค์ทรงหวังให้สัตว์โลกมีเมตตาต่อกันตั้งตนเป็นคนดีหากมนุษย์หรือคนไทยมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนแล้ว ก็ถือว่าคนไทยได้ตอบแทนพระคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ความกตัญญูทเวที่เป็นเครื่องหมายของคนดี เพราะขึ้นชื่อว่าคนดีหรือความดีนั้น เป็นหลักธรรมที่ บิดามารดานำมาฝึกฝนอบรมให้กุลบุตร กุลธิดาและบุตรหลานได้ภายในครอบครัว อันจะเป็น

ความกตัญญูทเวที่รู้คุณและตอบแทนคุณท่านที่มาก่อนแล้ว (พระเทพญาณวิเศษ (ชัยทวี คุตตจิตโต), 2555) จะเป็นแนวทางช่วยให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นมั่นคงตลอดไป ดังพุทธภาษิตที่ว่า ความกตัญญูทเวที่ เป็นภูมิธรรมของคนดี การตอบแทนพระคุณต่อบิดามารดาที่แท้จริงจึงหมายถึง การชักนำบิดามารดาที่ไม่มีศรัทธาให้ตั้งอยู่ในศรัทธา ไม่มีศีลให้ตั้งอยู่ในศีล ไม่มีการเสียสละให้ตั้งอยู่และยินดี ไม่มีปัญญาก็ให้ตั้งอยู่ในปัญญา ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าส่วนบุตรคนใดให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีศรัทธา สมาทานตั้งมั่นดำรงอยู่ในสัทธาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศรัทธา) ให้มารดาบิดาผู้ทุศีล สมาทานตั้งมั่นดำรงอยู่ในศีลสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศีล) ให้มารดาและบิดาผู้ตระหนี่ สมาทานตั้งมั่น ดำรงอยู่ในจาคสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ) ให้มารดาและบิดาผู้ไม่มีปัญญา สมาทานตั้งมั่นดำรงอยู่ในปัญญาสมาทานถึงพร้อมด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล การกระทำอย่างนั้น ชื่อว่าอันบุตรได้กระทำและทำการตอบแทนแล้วแก่มารดาและบิดา (พระธรรมธีรราชฆาณิก (โชดก ญาณสิทธิ), 2536)

นอกจากเรื่องความกตัญญูทเวที่แล้ว หลักธรรมที่บุตรพึงปฏิบัติ และสามารถนำมาปรับใช้ในสังคมได้ ก็คือเรื่อง สุจริต 3 กล่าวคือ 1) กายสุจริต 2) วจีสุจริต 3) มโนสุจริต หลักธรรมเหล่านี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน ด้วยเหตุผลอันสมควรจะมีประโยชน์อันเป็นการปฏิบัติที่ดีให้เป็นคุณธรรมต่อบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรที่ดี เพราะถ้าบุตรธิดาประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมย่อมจะมีแต่ความสุขความเจริญฝ่ายเดียว “การไม่คบคนพาล” อันจะนำมาซึ่งความเดือดร้อน ลักษณะของคนพาลมี 3 ประการ (1) คิดแต่เรื่องไม่ดีไม่มีประโยชน์ (2) พูดแต่คำไม่ดี ไม่มีประโยชน์ (3) ทำแต่กรรมที่ไม่ดีไม่มีประโยชน์ “การคบบัณฑิต” เพราะบัณฑิต ย่อมนำมาซึ่งปัญญา และประโยชน์ทั้งในภพนี้ ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพานไว้ได้ การคบบัณฑิต จึงเป็นมงคลสูงสุด คือ เป็นหนทางแห่งความเจริญ “บุญกิริยาวัตถุ” หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี, หลักการทำทำความดี, ทางทำความดีซึ่งธรรมที่ตั้งแห่งความดี อันเป็นคุณธรรมที่บุตรพึงบำเพ็ญสร้างให้เกิดมีในตนเพื่อเป็นการปฏิบัติต่อสังคม ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภทคือ 1) บุญกิริยาวัตถุ 3, 2) บุญกิริยาวัตถุ 10 “ความเป็นผู้ว่าง่าย” ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ความเป็นผู้มีกิริยามารยาทดี ไม่กระด้างถือตัว หรือหัวดีต่อคำอบรมพร่ำสอนของผู้ใหญ่ มีบิดามารดา เป็นต้น คนที่ว่าง่ายนั้นมีอยู่ 2 ชนิด คือ 1) ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ตัว 2) ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี

อภิปรายผล

ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสดา ย่อมได้รับการยกย่องว่า เป็นบัณฑิตเป็นสัตบุรุษผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสดา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) ย่อมได้รับอานิสงส์ตอบแทนให้มีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า ประมวลได้ดังนี้ คือ การบำรุงบิดามารดามีลักษณะ คือ การปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยปัจจัย 4 การยอมเสียสละชีวิตของตน เพื่อปกป้องชีวิตมารดาบิดาและการให้มารดาบิดา ตั้งอยู่ในธรรมเสียสละแม้ว่าเราจะตอบแทนพระคุณท่านถึงเพียงนี้แล้ว ก็ยังนับว่าเล็กน้อยมากเมื่อเทียบกับพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่ท่านมีต่อเราผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทิต้องการจะสนองพระคุณท่าน ให้ได้ทั้งหมดพึงกระทำดังนี้ ถ้าท่านยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็พยายามชักนำให้ท่านตั้งอยู่ในศรัทธา ให้ได้ถ้าท่านยังไม่ถึงพร้อมด้วยการให้ทาน ก็พยายามชักนำให้ท่านยินดีในการบริจาคทาน ให้ได้ถ้าท่านยังไม่มีศีลก็พยายามชักนำให้ท่านรักษาศีลให้ได้ ถ้าท่านยังไม่ทำสมาธิภาวนาก็พยายามชักนำให้ท่านทำสมาธิภาวนาให้ได้ เพราะว่าการตั้งอยู่ในศรัทธา การให้ทานการรักษาศีลการทำสมาธิภาวนา เป็นประโยชน์โดยตรงและเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ แก่ตัวบิดามารดาผู้ประพฤติปฏิบัติเองทั้งในภพนี้ภพหน้า แต่ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่า บุตรธิดาในการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่มีน้อยมาก (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2536)

การประยุกต์ความกตัญญูกตเวทิต่อพระพุทธศาสนา คนไทยควรตอบแทนหรือแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อพระพุทธเจ้าด้วยการประพฤติดี ตั้งกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมจริยธรรมอันดีงาม แนวทางในการประยุกต์ความกตัญญูกตเวทิต่อพระสงฆ์ นั้น สังคมไทยควรตอบแทนพระสงฆ์ด้วยการช่วยกันสนับสนุนปกป้องดูแลสถาบันพระสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้าหรือคนไทยคนช่วยพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทย การที่พระพุทธศาสนาจะมีความเจริญรุ่งเรืองได้ ไม่ใช่หน้าที่ของพระสงฆ์อย่างเดียว แต่เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะช่วยเหลือกัน (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), 2536) เพราะฉะนั้น คนไทยควรตอบแทนคุณด้วยการสนับสนุนพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 สำหรับแนวทางในการประยุกต์ใช้ความกตัญญูกตเวทิต่อบิดา มารดา คนไทยควรตอบแทนโดยการเลี้ยงกาย และเลี้ยงใจของบิดามารดา แนวทางในการประยุกต์ใช้ความกตัญญูกตเวทิต่อครูอาจารย์ คนไทยควรตอบแทนคุณครูอาจารย์ ด้วยความเคารพ คือ มีความเคารพในครูอาจารย์คนไทยควรสนับสนุนกิจกรรมที่แสดงให้เห็นคุณค่าของความเป็นครู แนวทางในการประยุกต์ใช้ความกตัญญูกตเวทิต่อตอบแทนธรรมชาติ คนไทยควรแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อสิ่งแวดล้อม เพราะ

สิ่งแวดล้อมทำให้คนไทยได้รับความสุขในการดำเนินชีวิต คนไทยควรตระหนักเห็นคุณค่าของธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้น โดยรู้จักมีความกตัญญูตอบแทนดูแลรักษาธรรมชาติร่วมกัน (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2541)

สรุป

ความกตัญญูทวายเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ และหลักธรรมที่ส่งเสริมความกตัญญูทวายเป็น คุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ในสังคมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสิ่งอื่นชีวิตด้านกายภาพ ดำรงอยู่ได้เพราะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มีบิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งเหล่านี้ ความกตัญญูทวาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับเทวดา การแสดงความกตัญญูทวาทวีของมนุษย์ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่สังคมจะอยู่ร่วมกันและดำเนินชีวิตต่อไปด้วยความสงบสุข บุคคลผู้มีความกตัญญูทวาทวี ย่อมได้รับประโยชน์ คือ ความดีและความสุข ความเจริญที่ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ประโยชน์ต่อตนเองคือ บุคคลที่มีความกตัญญูทวาทวี ขณะที่มีชีวิตอยู่ ย่อมมีความสุขความเจริญและได้รับการยกย่องสรรเสริญ ทั้งมนุษย์และเทวดา ประโยชน์ต่อสังคม คือ บุคคลที่มีความกตัญญูทวาทวี ย่อมทำให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องคบหาสมาคมได้รับแต่ประโยชน์สุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรส่งเสริมหลักความกตัญญูให้เกิดขึ้นแก่คนทุกหมู่เหล่า เมื่อทุกคนมีความกตัญญูแล้วสังคมนี้อ่อมสงบสุข

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูทวาทวีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูทวาทวีของพุทธบริษัท 4 ต่อพุทธศาสนา

2.3 ควรศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูทวาทวีของพระสารีบุตรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมสภา. (2540). พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระเทพญาณวิศิษย์ (ชัยทวี คุตตจิตโต). (2555). มงคล 38 ประการ ทางก้าวหน้าของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันท์ภิกขุ). (2536). กตัญญูกตเวทิตี เป็นเครื่องหมายของคนดี. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541). พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2536). กตัญญูกตเวทิตี เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระธรรมธีรราชฆานูณี (โชดก ญาณสิทธิ). (2536). มงคล 38 (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). คุณบิดามารดาสุตพรรณนามหาศาล (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระอัครวิมล อภิชาโต (หิรัญญาภางค์). (2559). วิธีการประยุกต์ใช้คำสอนเรื่องกตัญญูกตเวทิตี กับวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน พุทธศาสนศึกษาฉบับพิเศษ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2546). มงคลยออดชีวิต ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริม
การอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*
THE DEVELOPMENT OF THAI LANGUAGE INSTRUCTIONAL MODEL
FOR ENHANCING READING LITERACY AND COMMUNICATION FOR
STUDENTS OF PRIMARY SCHOOL GRADE 6

จุไรภรณ์ จันทร์จิตตะการ

Churaiporn Chanchittakarn

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakorn Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: cchanchittakarn@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบขั้นตอนการสอนและกลยุทธ์การเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ และ 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีวิจัยแบบในลักษณะผสมผสานของการวิจัยและพัฒนา กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทุ่งคา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 จำนวน 30 คน ครูผู้สอนภาษาไทย และผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษากำแพงเพชร จำนวน 9 โรงเรียน และศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบวิเคราะห์ และแบบสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบ กลยุทธ์ และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ก่อนและหลังเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ

* Received 25 July 2019; Revised 13 August 2019; Accepted 15 August 2019

เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) ทฤษฎี หลักการ แนวคิดของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาตามหลักสูตร 4) ขั้นตอนการเรียนการสอนของรูปแบบ 5) เทคนิคการสอน และ 6) การวัดและประเมินผล กลยุทธ์การเรียน การสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้มี 4 กลยุทธ์ เรียกว่ากลยุทธ์ 4 ส คือ 1) กลยุทธ์สร้างเสริมปัญญา 2) กลยุทธ์สร้างองค์ความรู้ 3) กลยุทธ์สร้างทีมสัมพันธ์และ 4) กลยุทธ์สร้างเสริมทักษะการสื่อสาร ขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Check prior knowledge: C) ขั้นที่ 2 ขั้นกระตุ้น ความสนใจ (Arouse interest: A) ขั้นที่ 3 ขั้นกิจกรรมการอ่าน (Reading activities: R) ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลการอ่าน (Evaluation: E) เรียกว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบแคร์ (CARE Model) ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 มีผลสัมฤทธิ์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน, การอ่านรู้เรื่อง, การสื่อสาร, ประสิทธิภาพ

Abstract

The purposes of this research were 1. To study the stages of teaching process and strategies of learning Thai language to improve reading literacy and communication 2. To develop the model of teaching and learning Thai and

improve reading literacy and communication, and 3. to evaluate the model of teaching Thai to improve reading literacy and communication for the students of primary school sixth grade. This research is mixed methods research as developed groups of people from 30 students of primary school sixth grade Watthungkha school in Songkhla primary educational service area office two, Thai teachers, executive directors of school in affiliated with Kamphaeng Phet from nine schools, and educational supervisor in Songkhla primary educational service area office two by selected from specific person (Purposive Selection). The data were gained from analysis and synthetic documents including with strategy and the teaching methods to improve reading literacy and communication. Next step, test and evaluate student progress of reading literacy and communication. Afterward survey of student's satisfaction and people who joined this program. the analyze data from percentage, average, standard deviation, and t-test dependent

The results indicated as following details

the structure of teaching methods to improve reading literacy and communication, there were 6 topics 1. theory, principles of idea 2. the purpose 3. content of course 4. teaching and learning methodology 5. teaching techniques, and 6. evaluation of learning strategies. 2. Teaching Thai to improve reading literacy and communication, there were 4 topics 1. intelligence strategy 2. Knowledge strategy 3. relationship building strategies 4. strategies of improving communication skills. Moreover, Stages of teaching Thai to improve reading literacy and communication, there were 4 steps 1. Check prior knowledge: C 2. Arouse interest: A 3. Reading activities: R 4. Evaluation: E.; all of 4 steps called CARE Model. the results of this model to students of primary school sixth grade was indicated that students have higher scores after followed this program. The significance at the .05 level. The result of learning Thai languages after followed

the program higher than before. The satisfaction of students and people who joined this program in high level. This program was evaluated a quality by professionals with high level.

Keywords: The model of teaching and learning. Reading Literacy, Communication, Effectiveness.

บทนำ

ประเทศไทยมีการประเมินคุณภาพผู้เรียนที่มุ่งเน้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement) จากผลการทดสอบระดับชาติชั้นปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น (ป.3, ป.6 ม.3 และ ม.6) ผลการประเมินระดับชาติ (O-Net) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ย้อนหลังไป 4 ปี ในปีการศึกษา 2555 – 2558 คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ร้อยละ 44.68 ,44.25,44.88 และ 49.93 ตามลำดับ ซึ่งผลการประเมินในภาพรวมระดับประเทศมีค่าเฉลี่ยยังไม่ถึงร้อยละ 50 บางกลุ่มสาระการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 25 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรู้ไม่ถึง 1 ใน 4 ของความรู้ที่เรียนมา ปัญหาการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของความคิดขั้นสูง โรงเรียนจึงต้องพัฒนางานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ศักดิ์ดา กะแหยมเตบ นพรัตน์ ชัยเรือง และ ประยงค์ ชูรักษ์, 2561)

การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษา (Language Learning Strategies) เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการอ่านและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น ผู้เรียนจะสนุกสนานสามารถควบคุมการเรียนของตนเองได้ เพราะกลยุทธ์การเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การนำตนเอง (Self - Directed) อย่างกระตือรือร้น เป็นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน (นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, 2561) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการสื่อสาร การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและความมั่นใจในตนเองมากขึ้น (Oxford, Rebecca, 1990) อาทิ กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาของ อ็อกฟอร์ด (Oxford, Rebecca, 1990) เวนเดน (Wenden, A & Rubin, Joan, 1987) โอมอลลี และชาโมต์ (O'Malley, J. M. & Chamot, A. U, 1990) ประกอบด้วย กลยุทธ์ทางปัญญา (Cognitive Strategies) กลยุทธ์ทางสังคม (Social Strategies) กลยุทธ์อภิปัญญา

(Metacognitive Strategies) และกลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategies) ซึ่งมีนักวิจัยที่ได้นำเอา กลยุทธ์เหล่านี้มาใช้พัฒนาทักษะการอ่านโดยให้เหตุผลว่ากลยุทธ์แต่ละกลยุทธ์มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น (วรัญญา โอภาสี, 2554) โดยเฉพาะในด้านกลยุทธ์อภิปัญญา เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้นักเรียนตระหนักรู้ถึงกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ มีการวางแผนควบคุม และตรวจสอบ กระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ด้วยตนเอง นับเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญวิธีหนึ่ง นอกจากนี้กลยุทธ์ทางปัญญาจะช่วยให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (พัชรี ทองเรือง, ปัญญา เลิศไกร และกันตภณ หนูทองแก้ว, 2560) สามารถเข้าใจในสิ่งที่อ่าน โดยใช้กิจกรรมฝึกหัด วิเคราะห์ การให้ข้อมูลย้อนกลับ กลยุทธ์การจำ ช่วยให้นักเรียนจำ สามารถสื่อสารเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน โดยถ่ายทอดออกมาในรูปต่าง ๆ เช่น การเขียนแผนภูมิเล่าเรื่อง การทำหนังสือเล่มเล็กตลอดจนการเขียนเรื่องใหม่โดยใช้เค้าโครงจากเรื่องที่อ่าน

การนำวิธีการสอนอ่านหลาย ๆ วิธี มาใช้ร่วมกับกลยุทธ์การเรียนการสอน ประสานกับ ทฤษฎีการเรียนการสอนพัฒนาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น ซึ่งทักษะและประสบการณ์ ในการอ่านเนื้อหาแต่ละประเภทให้รู้เรื่อง สามารถสื่อสารเรื่องราวนั้น ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดัดนั้นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจึงควรทำความเข้าใจรูปแบบการสอนหลาย ๆ วิธีดัดแปลงให้เหมาะสมกับผู้เรียน (กิตติยวดี บุญชื้อ, 2548) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะต้องผ่านการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระเบียบระบบ โดยคำนึงถึงทฤษฎี หลักการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกันอย่างลงตัว (ทิตินา แคมมณี, 2548) จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอน และกลยุทธ์การเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยกำหนดขั้นตอนและกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้

การวิจัยระยะนี้มีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์ และขั้นตอนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสาร ขั้นตอนที่ 3 สังเคราะห์องค์ประกอบ กลยุทธ์ และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ โดยการสังเคราะห์ตามแนวคิดของ (สุภางค์ จันทวานิช, 2557) และ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556) ตรวจสอบคุณภาพด้านความสอดคล้อง เหมาะสม โดย หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโดยนำผลจากการวิเคราะห์ค่า IOC มาพิจารณาเพื่อปรับปรุงองค์ประกอบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณาสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับ ประถมศึกษาต่อไป

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิด ADDIE model ซึ่งมีอยู่ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้าง

เสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้มี 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์กรอบแนวคิดการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ เป็นการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดการสอนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) ออกแบบการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 3) ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงร่างรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของร่างรูปแบบ พร้อมทั้งเอกสารประกอบการใช้รูปแบบ แผนการจัดการเรียนการสอน ผลการประเมินร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมในระดับมาก (\bar{X} = 4.40, S.D. = 1.08) นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข 4) ทดลองนำร่อง และประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 กับกลุ่มทดลอง โดยใช้แผนการทดลองที่มีกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest – Posttest Design) ทดลองนำร่องแบบเดี่ยว (1:1) และแบบกลุ่ม (1:10) จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านควนนา และแบบสนาม (1:100) จากโรงเรียนบ้านคลองต่อ (ทิวรัตน์อุปถัมภ์) 1 ห้องเรียน จำนวน 32 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง 5) ตรวจสอบและยืนยันการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ปรับปรุงตามข้อปัญหาที่พบในขั้นตอนนี้เพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริม การอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ในการวิจัยระยะนี้มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทุ่งคา อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน ดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนการสอนอ่าน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 รวม 10 สัปดาห์ ใช้สอนในวันพฤหัสบดี และวันศุกร์ วันละ 1.5 ชั่วโมง เป็นเวลา 30 ชั่วโมง โดยใช้แผนการทดลองที่มีกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest-Posttest Design) ประเมินผลก่อนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ทางการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประเมินความพึงพอใจ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องหลังเรียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความต่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ขั้นตอนที่ 2 เผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเผยแพร่ให้แก่ครูผู้สอนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ในคราวประชุมจัดทำสื่อการเรียนการสอน และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยผู้วิจัยเป็นวิทยากรในการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ด้วย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด ทฤษฎี 2) จุดประสงค์ 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนการสอน 5) เทคนิคการสอนและ 6) การวัดและประเมินผล กลยุทธ์ของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้มี 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ 4 สร้าง 1) สร้างสรรค์ทางปัญญา 2) สร้างเสริมทักษะการสื่อสาร 3) สร้างทีมสัมพันธ์ และ 4) สร้างองค์ความรู้ ขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ พบว่ามี 4 ขั้นตอน เรียกว่าขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบ แคร่ (CARE model) คือ ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบความรู้เดิม (Check prior knowledge: C) ขั้นตอนที่ 2 กระตุ้นความสนใจ (Arouse interest: A) ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมการอ่าน (Reading activities: R) และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการอ่าน (Evaluation: E)

ผลการตรวจสอบรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้เชี่ยวชาญ ในด้านองค์ประกอบโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.51) ด้านกลยุทธ์การเรียนการสอนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.50) และด้านขั้นตอนการเรียนการสอนโดยภาพรวมมี

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.40) และผลจากการประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ในระดับประถมศึกษาด้านการใช้ประโยชน์ (Utility) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความเหมาะสม (Propriety) และด้านความถูกต้อง (Accuracy) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.48) ผลการทดลองนำร่องกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง เป็นนักเรียนจากโรงเรียนบ้านควนนา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3 คน แบบกลุ่มเล็ก เป็นนักเรียนจากโรงเรียนบ้านควนนา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 10 คน และแบบภาคสนาม ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองต่อ (ทวีรัตน์อุปถัมภ์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 32 คน ได้ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 76.50/78.33 , 75.78/79.83 และ 78.41/80.10 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75

ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ (Reading Literacy) ของนักเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโรงเรียนวัดทุ่งคา พบว่านักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.22) ผลจากการออกแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าครูผู้สอนได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนในครั้งต่อไปให้มีคุณภาพมากขึ้น และผู้ที่เกี่ยวข้องให้คะแนนความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.52)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยอภิปรายผลใน 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์ และขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) แนวคิด ทฤษฎี 2) จุดประสงค์ 3) เนื้อหา 4) ขั้นตอนการสอน 5) เทคนิคการสอน และ 6) การวัดและประเมินผล กลยุทธ์ของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้มี 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ 4 สร้าง 1) สร้างสรรค์ทางปัญญา 2) สร้างเสริมทักษะการสื่อสาร 3) สร้างทีมสัมพันธ์ และ 4) สร้างองค์ความรู้ ขั้นตอนการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ พบว่ามี 4 ขั้นตอน เรียกว่าขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบแคร์ (CARE model) คือ ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบความรู้เดิม (Check prior knowledge: C) ขั้นตอนที่ 2 กระตุ้นความสนใจ (Arouse interest: A) ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมการอ่าน (Reading activities: R) และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการอ่าน (Evaluation: E)

ผลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบตามแนวคิดของ (ทิตินา แชมมณี, 2548) กลยุทธ์การสอนภาษา 4 กลยุทธ์ จากแนวคิดของ (Wenden, A & Rubin, Joan, 1987) และขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ 4 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยมีการศึกษาและสังเคราะห์ความรู้ด้านการอ่านและพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยยึดถือแนวคิดทฤษฎี หลักการพื้นฐานเป็นกรอบในการศึกษารูปแบบการอ่าน กลยุทธ์การอ่านและขั้นตอนการอ่าน อย่างหลากหลายและผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนการสอนการอ่านของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ด้วยการศึกษาปัญหาด้านการอ่านที่เกิดขึ้นกับนักเรียน แล้วสังเคราะห์เอกสารหลักสูตรระดับชั้นประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นขั้นตอนการสอนอ่านที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ว่าสามารถพัฒนาทักษะการอ่านอย่างได้ผล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ จอยซ์และวิลล์ (Joyce, B.R., & Weil, M,

2000) ที่ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงถึงในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนว่าผู้วิจัยไม่ควรยึดรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงรูปแบบเดียว และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะต้อง คำนึงถึงทฤษฎี หลักการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกันอย่างลงตัว (ทีศนา แชมมณี, 2548)

2. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ กลยุทธ์การเรียนการสอนภาษาและขั้นตอนการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการสังเคราะห์จากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของการสอนที่ดีเรียงเรียงไว้อย่างเหมาะสม โดยมีการผสมผสานแนวคิดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การเรียนการสอนและขั้นตอนการเรียนการสอน การพัฒนาความสามารถในการอ่านของนักเรียน มีความสอดคล้อง สัมพันธ์ และส่งเสริมซึ่งกันและกัน มีการตรวจสอบคุณภาพโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ได้ประเมินความสอดคล้องของขั้นตอนการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน เรียกว่าขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบ แคร่ (CARE model) คือ ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบความรู้เดิม (Check prior knowledge: C) ขั้นตอนที่ 2 กระตุ้นความสนใจ (Arouse interest: A) ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมการอ่าน (Reading activities: R) และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการอ่าน (Evaluation: E)

ผลการวิจัยนี้ แสดงว่ารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้เกี่ยวกับองค์ประกอบ กลยุทธ์และขั้นตอนการเรียนการสอนอ่านที่สอดคล้องส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 76.50/78.33 , 75.78/79.83 และ 78.41/80.10 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเลือกเนื้อหาการอ่านที่หลากหลาย น่าสนใจ เช่น บทความ นิทาน บทร้อยกรอง บทเพลง โฆษณา และเรื่องสั้น นำมาจัดกิจกรรมตามรูปแบบ CARE Model เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนอ่านเป็นไปตามลำดับขั้น นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำทักษะกระบวนการอ่านนี้ไปใช้

ในการอ่านในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ โดยสังเกตและประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยเฉลี่ยในระดับมาก แสดงว่านักเรียนมีความสนใจในการทำกิจกรรมตามรูปแบบการอ่าน มีเจตคติที่ดี รวมทั้งความรู้สึกสนุกสนานในการอ่าน ซึ่งการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่ตนเองพึงพอใจจะประสบผลสำเร็จมีผลการเรียนรู้ที่ดี (กิจจา กำแพง, 2550) นอกจากนี้สื่อในการจัดการเรียนการสอนมีภาพประกอบการอ่านทุกแผนซึ่งเป็นภาพที่มีสีสันสวยงาม น่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกหรือวันที่จะอ่าน ซึ่งภาพประกอบสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการอ่านเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ (หนึ่งฤทัย วามตา, 2554) และ (ลออ คันธวงศ์, 2551) ที่ได้ ใช้กิจกรรมการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้นิทานพื้นบ้านเป็นสื่อการอ่าน สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้อยากอ่าน ตลอดจนการทำกิจกรรมร่วมกันตามกลยุทธ์คู่มือสัมพันธ จะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการดูแลเอาใจใส่ร่วมรับผิดชอบงานด้วยกันรู้จักการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมกันวิจารณ์สิ่งที่อ่านอย่างสร้างสรรค์

3. ประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ทดลองใช้กับกลุ่มประชากร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทุ่งคา มีผลการประเมินหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และจากผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และจากการสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนภาษาไทย และผู้บริหารสถานศึกษา 9 โรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษากำแพงเพชร ให้ความคิดเห็นโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ทิตินา แชนมณี, 2548) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต้องมีการคัดเลือกเนื้อหาที่นำมาใช้เป็นสื่อประกอบการอ่านตามรูปแบบการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญคือ ต้องมีภาพประกอบ กิจกรรมการเรียนการ

สอนก็ต้องให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน เพราะการที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยสิ่งที่ตนเองสนใจก็จะทำให้ประสบผลในการเรียนได้ดี ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ของนักเรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

สรุป

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นรูปแบบที่สามารถปรับใช้ได้กับนักเรียนทุกชั้น โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ แทรกด้วยกลยุทธ์การเรียนการสอนภาษา 4 กลยุทธ์ ที่สามารถช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบมีความสมบูรณ์ขึ้น ร่วมกับขั้นตอนการอ่าน 4 ขั้นตอนครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบไปปรับใช้พัฒนาการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ให้กับนักเรียนโดยปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และระดับชั้นและสามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการอ่านเนื้อหาสาระได้เข้าใจยิ่งขึ้น

2. การใช้กลยุทธ์การเรียนภาษา กลยุทธ์สร้างทีมสัมพันธ์ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม เป็นการปลูกฝังการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เสนอความคิดเห็นเพื่อส่งเสริมให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเสริมประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นักเรียนควรได้พัฒนาทักษะการอ่านรู้เรื่อง ตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้เรียนเคร่งครัดตามขั้นตอน เพื่อฝึกทักษะการอ่านจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่นักเรียนชอบอ่าน บทความ หรือนิทานจากสื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

1.2 ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระทุกระดับชั้นที่นำรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาไปใช้ ควรมีการประชุม

ชี้แจง และทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการนำรูปแบบไปใช้ จะต้องเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำข้อมูลการวิจัย และรูปแบบการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ไป กำหนดนโยบายเชิงรุกให้ครูทุกกลุ่มสาระ ทุกระดับชั้นได้มีการประยุกต์ใช้รูปแบบไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ควรมีการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้รูปแบบ และในการพัฒนาครูควรมีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการพัฒนาวิชาชีพ (PLC) และควรมีการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูให้ใช้รูปแบบอย่างเคร่งครัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาสมรรถนะครูตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

2.2 ควรมีการนำเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มาบูรณาการการอ่านโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างเสริมการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่นสภาพแวดล้อม ครอบครัว ที่มีผลการอ่าน ที่อาจจะส่งผลไปสู่การอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการเรียนรู้และการเป็นผู้อ่านที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิจจา กำแหง. (2550). กลยุทธ์การอ่านภาษาอังกฤษของนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ในการอ่านสูงและต่ำ. วารสารมนุษยศาสตร์, 4(2), 41-63.

กิตติยาวัต บัญชื้อ. (2548). รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน ประสบการณ์จากโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด.

ทิตินา แคมมณี. (2548). ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์. (2561). การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยวารสาร. นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 9(1).
- พัชรี ทองเรือง, ปัญญา เลิศไกร และ กันตภณ หนูทองแก้ว. (2560). รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน. นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 9(2).
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลออ คันธวงศ์. (2551). ผลการใช้กิจกรรมพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจด้วยนิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- วรัญญา โอภาสี. (2554). การใช้กลวิธีความรู้ความเข้าใจและกลวิธีทางสังคม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง พูดภาษาอังกฤษ และลดความวิตกกังวลในชั้นเรียนของนักศึกษาปริญญาตรี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศักดา กะแหยมเตบ นพรัตน์ ชัยเรือง และประยงค์ ชูรัักษ์. (2561). แนวทางการพัฒนางานวิชาการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2. นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 10(2).
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2557). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนึ่งฤทัย วามตา. (2554). การใช้กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกับสื่อสภาพจริงเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและแรงจูงใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Joyce, B.R., & Weil, M. (2000). *Models of Teaching* (6th ed). Massachusetts: Allyn & Bacon.
- O'Malley, J. M. & Chamot, A. U. (1990). *Learning strategies in second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Oxford, Rebecca. (1990). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. New York: Newbury House Publishers.

Wenden, A & Rubin, Joan. (1987). Learner Strategies in Language Learning. New Jersey: Prentice Hall.

ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก*

AN ANALYTICAL STUDY WOMEN'S BEHAVIORS IN KUNALA JATAKA

ขวัญตระกุล บุทธิจักร

Khwantrakun Butthichak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Khwantrakun.but@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของกุณาลชาดก 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในกุณาลชาดก 3) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษาพบว่า

1. กุณาลชาดกมีโครงสร้าง 5 ประการ คือ 1) ปัจจุบันวัตถุ เนื้อเรื่องส่วนที่เป็นปัจจุบัน เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามสงครามระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองเทวทหะ 2) อดีตวัตถุ เนื้อเรื่องส่วนที่เป็นอดีต เรื่องราวชีวิตของนกุลเหว่า 2 คู่ 3) คาถา บทประพันธ์ประเภทร้อยกรองพรรณนาธรรมชาติของสตรี และโทษอันเกิดจากการเกี่ยวข้องกับสตรีพร้อมทั้งแนะนำแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงอันตรายอันจะเกิดจากโทษที่เกี่ยวข้อไมดีนั้น 4) เวชยาภรณ์ คำอธิบายขยายความคาถาให้ละเอียดเข้าใจง่าย 5) สโมธาน บทสรุปผลการแสดงชาดกเชื่อมโยงส่วนอดีตกับปัจจุบัน ส่วนเนื้อหากกล่าวถึงโทษของกามราคะ และอานิสงส์ของบรรพชาอุปสมบท พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุอานิสงส์นั้น

2. ในกุณาลชาดกปรากฏหลักคำสอนสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ลักษณะพฤติกรรมสตรีที่ไม่พึงประสงค์ พรรณนาถึงธรรมชาติร้าย ๆ หลายประการของสตรี พฤติกรรมของสตรีที่เป็นภรรยา มักจะนำความเดือดร้อนใจมาให้สามีตั้งแต่ไม่ให้เกิดติดูหมิ่นสามี จนถึงนอกใจสามี 2) แนวทางปฏิบัติในการเกี่ยวข้องกับสตรี สำหรับคฤหัสถ์มีภรรยาต้องทำหน้าที่สามีให้ดีหมั่น

* Received 26 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 19 August 2019

ดูแลภรรยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ สำหรับบรรพชิตควรเว้นห่างจากการเกี่ยวข้องกับสตรี หากต้องเกี่ยวข้องกับสังฆมระวังอินทรีย์เจริญสติให้มาก 3) หลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในพระพุทธศาสนา คือ การประพฤติพรหมจรรย์เว้นขาดจากการเกี่ยวข้องกับสตรีทุกรูปแบบ เพื่อบรรลุคุณงามความดีอันเป็นเป้าหมาย 3 ระดับ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติทั้งในระดับ รูปภพและอรุภพ และนิพพานสมบัติ

3. พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดกเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยมากเป็น พฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นสตรี การยั่วยวนผู้ชายให้เกิดความต้องการทางเพศด้วยคำพูด ท่วงท่าลีลาแห่งหญิงนาราประการ ไม่เคารพดูหมิ่นสามี ไม่ทำหน้าที่อันควรแก่ฐานะของภรรยา เสพติดอบายมุข คบชู้ประพฤตินอกใจสามี ละทิ้งสามีในยาม มีภัย ป่วยไข้ หรือมีกิจธุระที่จะต้องทำ และมีพฤติกรรมเห็นแก่ได้มักมากในทรัพย์ ไม่หนักแน่น อ่อนไหวแม้ตั้งใจไว้ดีแล้วก็สามารถเปลี่ยนใจได้โดยง่าย

คำสำคัญ: พฤติกรรม, สตรี, กุณาลชาดก

Abstract

This Thesis is documentary research aims to 1) study structures and contents of Kuṇāla Jātaka 2) study the Lord Buddha's teachings as appeared in Kuṇāla Jātaka 3) analyze the behaviors of women as appeared in Kuṇāla Jātaka.

The research result showed as follows:

1. Kuṇāla Jātaka is included with five important structures; 1) Paccupana-vaṭṭhu (Present story), the incident that the Buddha stops the war between the two relatives from Kapilavastu and Devadaha town, and ordained 500 princes from both the kingdoms. 2) Atīta-vaṭṭhu (past story), a story of a bird king Kuṇāla, who refused to be under the authority of his bird wife, and cuckoo king Puṇḍamukha, who was abandoned by his bird wives while sickness. 3) Gātha (verses), poetry verses describing the nature of women or the penalties badly related to women. 4) Veyyakarana (pose-expositions), is the important part in Aṭṭhakatha (commentaries), which is the explanation of Gātha (verses) or the

contents in Pali canon to easily understand. 5) Samodana, the summary of the results showing the Jātaka stories linking the past and present. Whereas the content mentioned about the punishment occurred from Kāma-Rāgha (lustful desire) caused by relationship between men and women, and Ānisaṃsa (benefits) of higher ordination along with guidelines for achieving that benefit.

2. In Kuṇḍāla Jātaka appeared three important teachings; 1) characteristics of undesirable behavior of women, describe many bad natures of women. The behavior of women as a wife often brings trouble to one's husband from not respecting and insulting her husband, cheating her husband. 2) Guidelines to practice related to women for a household men having wife is a good husband must look after his wife both physically and mentally. So far for the Buddhist monks should keep the distance from being related with women. However, if involved should be careful, control their senses and be mindful. 3) The practical principles to achieve the goal in Buddhism is to practice chastity life, abstaining from being involved with all forms of women, in order to achieve goodness as a goal in three levels: human prosperity, heavenly prosperity both in Rūpa-bhava (the form sphere) and Arūpa-bhava (the formless sphere) and finally Nibbāna (attainment) prosperity.

3. Women's behavior that appeared in Kuṇḍāla Jātaka are consisted of mostly undesirable behavior which is sexual expression that is inappropriate for feminism, seducing men to be passionate by speaking, expressing various gestures stimulating the sexual arousal of men, not respecting and insulting husband, not doing duty worthy of wife's position, addicted in Apāyamukha (source of the destruction of the amassed wealth), having affair and being unfaithful to husband, and having selfish behavior and greed in property.

Keywords: Behaviors, Women, Kuṇḍāla Jātaka.

บทนำ

กุณาลชาตกกล่าวถึงโทษของมาตุคามโดยพระพุทธองค์ตรัสตามถ้อยคำของนกดูเหว่า ชื่อกุณาละ เพื่อมุ่งกำจัดความเบื่อน่ายของภิกษุพระญาติ 500 รูป และให้สภารวมระวังอินทรีย์ เมื่อต้องเกี่ยวข้องกับสตรี จึงเป็นการสอนเฉพาะแก่หมู่ภิกษุโดยตรงมุ่งหวังผล คือ ความสงบแห่งจิตใจของภิกษุทั้ง 500 รูป จึงมีเนื้อหาที่กล่าวถึงสตรีในเชิงลบ มีลักษณะการประพันธ์เป็นแบบผสม (วิมิสสะ) มีทั้งร้อยแก้ว (คัชชะ) และร้อยกรอง (ปัชชะ) ที่ประพันธ์เป็นร้อยแก้ว (คาถาประพันธ์) นับได้ทั้งสิ้น 79 คาถา ตลอดเรื่องมีเนื้อหาที่กล่าวถึงสตรีในด้านพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และธรรมชาติร้าย ๆ หลายประการของสตรี โดยเปรียบเทียบกับบุคคล สัตว์ร้าย สถานที่ หรือสิ่งของที่เป็นอันตราย น่ากลัว หรือว่าสิ่งของอันปฏิกุล และไร้ประโยชน์ สอดแทรกหลักการ หรือทำที่ควรเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งสำหรับบรรพชิต และคฤหัสถ์ และในท้ายที่สุด ก็ทรงเสนอแนวทางการประพฤติพรหมจรรย์เพื่อเป้าหมายในพระพุทธศาสนา ทั้งในระดับมนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ผ่านตัวละครสำคัญคือ พญานกกุณาละ ผู้ไม่อยู่ในอำนาจของสตรี และพญานกปุณณมุขะ ผู้ถูกรรยาทอดทิ้งให้อยู่โดยลำพังในยามเจ็บไข้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กุณาลชาตกจึงเป็นชุดคำสอนที่สะท้อนมุมมองพระพุทธศาสนาในประเด็นเกี่ยวกับการประพฤติตัวของสตรีที่ขวางกั้นทางไปสู่เป้าหมายอันสูงสุดในพระพุทธศาสนาของพระภิกษุ กล่าวถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศที่สะท้อนลักษณะธรรมชาติร้าย ๆ หลายประการที่มีอยู่ในตัวของสตรีไว้เป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่ค้นพบในพระไตรปิฎก ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า “คำติเตียนว่าผู้หญิงนั้นมีชุนมอยู่มากจริง ๆ แห่งเดียวในกุณาลชาตก ซึ่งทั้งเรื่องเต็มไปด้วยคำตำว่าผู้หญิง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2544) ปัจจัยที่ทำให้กุณาลชาตกมีคำสอนลักษณะนี้เพราะเป็นการสอนเฉพาะคน หรือเฉพาะกรณี และเป็นการให้คุณค่าแก่ความเป็นบรรพชิต เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย คือความหลุดพ้นกิเลส (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2556) เป็นชุดคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงเลือกนำมาแสดงให้เหมาะสมกับจริตนิสัยของพระภิกษุใหม่ 500 รูป สำหรับแก้อาการแห่งจิตของภิกษุเหล่านั้นที่เศร้าหมองไม่ควรแก่การประพฤติพรหมจรรย์อันเป็นภารกิจหลักของการบวชเป็นภิกษุ เหตุจากอุกามราคะอันเนื่องมาจากความคิดถึงภรรยาเข้าครอบงำ

สาระสำคัญในกุณาลชาดกจึงเป็นประโยชน์มากต่อผู้ศึกษาทั้งบุรุษและสตรี หากเป็นสตรีก็จะได้คติเครื่องเตือนใจเสมือนเป็นประทีปนำทางให้เข้าใจและรู้จักตนเองมากขึ้น รมัถระวังการประพฤติที่ไม่ดี ส่งเสริมการประพฤติที่ดีได้ แต่หากเป็นบุรุษก็จะได้เข้าใจธรรมชาติริ่าย ๆ บางประการของสตรี และอันตรรายอันจะพึงเกิดมีแก่ตนจากการสัมพันธ์กับสตรีที่มีพฤติกรรมริ่าย ๆ พร้อมทั้งคุณประโยชน์อันจะพึงเกิดมีหากรู้จักระมัถระวังในการคบหาสตรี และอีกส่วนหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการเข้าใจหลักคำสอนพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสตรีให้มากขึ้น และเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาสาระของแนวคิดเรื่องสตรีผ่านการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีตามที่ปรากฏในกุณาลชาดกให้มากขึ้น ถูกต้องใกล้เคียงกับพุทธประสงค์ในการตรัสสอนเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของกุณาลชาดก
2. เพื่อศึกษาหลักคำสอนที่ปรากฏในกุณาลชาดก
3. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาวิจัยคัมภีร์พระพุทธศาสนา เน้นค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) อันได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์ชั้นรองอื่น ๆ เอกสาร ตำรา วิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นถึงประเด็นเรื่อง “องค์ความรู้เกี่ยวกับชาดก โดยเฉพาะกุณาลชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎก แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ และลักษณะพฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก” เพื่อนำพฤติกรรมสตรีที่ค้นพบมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหา สาเหตุ ผลที่เกิดขึ้น และผลที่เกิดตามมาจากพฤติกรรมที่สตรีแสดงออกมา โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ในระบบวงจรพฤติกรรมตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าด้วยต้นเหตุ (กิเลส) พฤติกรรม (กรรม) และผลของพฤติกรรม (วิบาก) สำหรับในส่วนของวิบากหรือผลของพฤติกรรมนี้จำแนกเสนอไว้ 2 ระดับ คือ ผลที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อแสดงพฤติกรรม กับผลที่เกิดตามมาจากผลที่เกิดขึ้นนั้น

ผลการวิจัย

1. โครงสร้างและเนื้อหาของกวมลชาดก

กวมลชาดกมาในพระไตรปิฎก เล่มที่ 28 อสีตินิบาต ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก มีเนื้อหาโดยสรุปกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกดุเหว่าชื่อกวมละ ได้กล่าวตำหนิโทษของสตรีให้นกดุเหว่าชื่อปุลณมุขะผู้เป็นสหายฟัง โดยอาศัยการเดินทางเรื่องตามองค์ประกอบทางโครงสร้างและเนื้อหาของชาดก 5 ส่วน คือ

1.1 ปัจจุบันวัตถุ เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามสงครามระหว่างพระญาติทั้งสองเมืองจากกรุงกบิลพัสดุ์ และกรุงเทวทหะแล้วพาราชากุมาร 500 พระองค์จากเมืองทั้งสองมาอุปสมบทประพฤติพรหมจรรย์ แต่ไม่นานพระภิกษุทั้ง 500 รูปเกิดความกระสันไม่ต้องการประพฤติพรหมจรรย์ ปรารถนาจะลาสิกขาไปหาภรรยาสาเหตุส่วนหนึ่งก็เนื่องจากภรรยาตามมาขอร้องให้ลาสิกขา พระพุทธองค์จึงนำกวมลชาดกมาแสดงให้พระภิกษุทั้ง 500 รูปฟัง

1.2 อดีตวัตถุ เรื่องราวของพญานกกวมล ผู้ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของนางนภรรยา กล่าวถึงสตรีในแง่ไม่ดีต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง เช่น สตรีมักดูหมิ่นสามีเพราะเหตุ 8 ประการ มักมีพฤติกรรมนำความเดือดร้อนใจมาให้สามี เป็นต้น ให้กับพญานกปุลณมุขะ ฟังเพื่อบรรเทาความเสียใจ เนื่องจากถูกเหล่านางนภรรยาทอดทิ้งในยามป่วยไข้

1.3 คาถา บทประพันธ์ประเภทร้อยกรองร้อยเรียงด้วยฉันทลักษณ์นับได้ 79 คาถา พรรณนาธรรมชาติของสตรี และโทษอันเกิดจากการเกี่ยวข้องไม่ดีกับสตรี พร้อมทั้งแนววิธปฏิบัติเพื่อป้องกัน ปิดกั้นอันตรายที่จะเกิดจากการไม่ระมัดระวังในการเกี่ยวข้องกับสตรี

1.4 เวชยकरणะ ส่วนสำคัญในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาเป็นคำอธิบายขยายความคาถาหรือเนื้อหาในพระบาลี (พระไตรปิฎก) ที่เข้าใจยากให้ละเอียดเข้าใจได้ง่ายขึ้น

1.5 สโมธาน บทสรุปผลการแสดงชาดกเชื่อมโยงส่วนอดีตกับปัจจุบัน

2. หลักคำสอนที่ปรากฏในกวมลชาดก

กวมลชาดกเป็นหมวดหมู่ชุดคำสอนสำหรับผู้ชายโดยเฉพาะพระภิกษุให้ระมัดระวังสตรี เพราะสตรีเป็นเพศคู่ตรงข้ามกับเพศชายมีอิทธิพลสามารถครอบงำจิตใจของบุรุษได้ด้วยกามคุณ 5 คือ รูปร่างหน้าตา เสียงวาจาที่ใช้สนทนา กลิ่น รส และสัมผัส เป็นเพศที่มีธรรมชาติอ่อนไหวง่าย มากมากในกามคุณ เห็นแก่ได้ ฉลาดในการใช้ท่าทางร่างกาย หรือถ้อยคำสำหรับล่อลวงให้บุรุษเพศหลงใหล มีจิตใจแข็งกร้าวดุร้ายเหมือนราชสีห์ มีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อ

บุรุษผู้เป็นสามีมากมาย ทำร้ายสามีด้วยถ้อยคำ ด้วยกิริยา จนกระทั่งประพุดนอกใจสามี ธรรมดาของสตรีเป็นที่ทั่วไปแก่ชายทั้งหลาย ท่านเปรียบไว้เป็นดั่งบ่อน้ำ ทางเดิน ร้านเหล้า เขตแดนของสตรีย่อมไม่มี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สตรีจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจของบุรุษเป็นอย่างมาก สามารถดึงดูดเร้าให้บุรุษเพศเกิดความกำหนัดยินดี เกิดกามราคะ ขาดสติหลงใหลไปตามคำพูด หรือท่าทางที่สตรีแสดงได้ง่ายมาก และรวดเร็ว ดังจะเห็นจากตัวอย่างที่ยกมากล่าวไว้มากมาย บุรุษนั้นไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด เป็นเด็ก เช่น สามเณรหลานของท่านพระจักขุบาล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557) สูงศักดิ์ถึงขนาดพระราชามหากษัตริย์ หรือเป็นพระภิกษุ หรือแม้กระทั่งเป็นพราหมณ์แก่ ก็ยังต้องตกไปในอำนาจการยั่วยวนของสตรีแทบทั้งสิ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ย่อมก่อผลเสียให้เกิดขึ้นมากมายในกุณาลชาดกก็ปรากฏข้อความจำนวนหนึ่งระบุให้ทราบว่า ถ้าหลงใหลสตรีจนขาดสติ แล้วนั้นจะเกิดผลเสียอะไรบ้าง เช่น เสียใจ เสียทรัพย์ หรือแม้กระทั่งเสียชีวิต เสื่อมจากคุณประโยชน์ที่จะพึงได้รับ ตกนรก ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต เปרטวิสัย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกัน หรือเรียกในภาษาการบริหารว่า การบริหารความเสี่ยง เพื่อลดโอกาส ปิดกั้นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยการตั้งสติ พัฒนาปัญญา ประพุดิพรหมจรรย์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในส่วนของการประพุดิพรหมจรรย์ ผู้ชายจะเป็นมลทินในการประพุดิพรหมจรรย์สำหรับผู้หญิง และผู้หญิงก็เป็นมลทินในการประพุดิพรหมจรรย์สำหรับผู้ชาย ดังสาระสำคัญในบทสนทนาที่พระพุทธองค์ตรัสตอบพระอานนท์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อสตรีของบรรพชิตว่า “ดูก่อนอานนท์ การไม่เห็นสตรีได้เป็นการดี เมื่อจำเป็นต้องเห็น ไม่ต้องพุดด้วย ถ้าจำเป็นต้องพุดด้วย พึงพุดด้วยสติ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การที่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนั้นไม่ได้หมายความว่าทรงสอนให้บุรุษรังเกียจสตรี แต่เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เสื่อมจากการประพุดิพรหมจรรย์ และบรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ทรงชี้ให้เห็นโทษของกามที่มนุษย์ยึดติดหมกมุ่นอยู่ และวิธีการปฏิบัติเพื่อออกจากกาม คือการประพุดิพรหมจรรย์ ในการประพุดิพรหมจรรย์จำเป็นต้องเว้นจากความสัมพันธ์กันระหว่างบุรุษและสตรี

จากการศึกษาเนื้อหาของกุณาลชาดกทำให้ทราบว่า กุณาลชาดกนี้ไม่เพียงแต่จะกล่าวถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงกับเพศชายในด้านพฤติกรรมร้าย ๆ ของสตรี เพียง

อย่างเดียว แต่จริง ๆ แล้วได้มุ่งกล่าวถึงสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา กล่าวคือแนวการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนาเอาไว้ด้วย ซึ่งเนื้อหาโดยตรงนั้นอาจกล่าวได้ว่ามุ่งถึงแนวทางการปฏิบัติของบุรุษเป็นสำคัญ แต่หากพิจารณาให้รอบคอบแล้วก็จะสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปสังเคราะห์ให้เห็นเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับสตรีได้ด้วย เพราะเป็นธรรมชาติที่กล่าวถึงธรรมชาติของเพศที่มีคู่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงสรุปว่า เมื่อใช้กับบุรุษแบบนี้ เวลาใช้กับสตรีก็ต้องใช้อีกแบบที่ตรงข้ามกัน คือ หญิงเหล่านี้ไม่ต้องการบุรุษประพาศิพรหมจรรย์ หญิงเหล่านั้นพึงได้การเล่นหัว ความยินดีอันเป็นทิพย์...

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าในกุณาสถกปรากฏหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา 3 เรื่อง คือ 1) หลักคำสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมสตรีที่ไม่พึงประสงค์ 2) หลักคำสอนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อสตรี 3) หลักคำสอนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อเป้าหมายในพระพุทธศาสนา

3. พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาสถก

จำแนกได้ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) พฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ 2) พฤติกรรมดูหมิ่นสามี 3) พฤติกรรมละทิ้งสามี 4) พฤติกรรมเห็นแก่ได้ และ 5) พฤติกรรมไม่มั่นคงต่ออุดมการณ์ มีผลการวิเคราะห์ดังตารางนี้

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาสถก		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
เกี่ยวกับเรื่องเพศว่าด้วยการยั่วชวนให้ชายหลงใหล	มูลเหตุจูงใจ	- เพราะเป็นธรรมชาติของสตรีเพศ - เพราะความกำหนัดยินดีในบุรุษที่พบเห็น - เพราะต้องการมัดใจบุรุษให้ชื่นชอบเกิดความต้องการทางเพศ
	วิธีการแสดงพฤติกรรม	แสดงด้วยกิริยา 40 ประการ ทางกาย และวาจา หรือโดยใช้วัตถุสิ่งของ เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย อาหาร เสื้อผ้า และบุคคลประกอบการแสดงด้วย
	ผลของการแสดงพฤติกรรม	ต่อตัวสตรีผู้แสดง ทำให้ถูกมองว่าเป็นสตรีที่ไม่รู้จักรักษานวลสงวนตัว มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นสตรีที่ไม่ตั้งตามประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อ ต่อชายที่พบเห็น ชื่นชอบ หลงใหลใฝ่หาขาดสติ ไม่

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในภูมิลานชาดก		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
		อาจารย์ตระวังควบคุมตนเองไม่ได้ เป็นไปตามอำนาจกิเลสตามตัณหา
	ผลกระทบจากการแสดงพฤติกรรม	ต่อตัวสตรี เป็นที่รังเกียจของสังคม ไม่ได้รับเกียรติที่สตรีเพศจะพึงได้รับ หากมีสามีแล้วก็อาจเป็นเหตุให้สามีรังเกียจดูหมิ่นหย่าร้างเอาได้ ต่อตัวบุรุษ ไม่มีสมาธิ ไม่พร้อมสำหรับการประกอบกิจการที่เป็นประโยชน์ หากมีภรรยาแล้ว อาจลุกลามไปสู่การประพฤตินอกใจภรรยา ทอดทิ้งภรรยา ครอบครัวแตกแยก หากเป็นบรรพชิตก็อาจขาดสติทำลายพรหมจรรย์
เกี่ยวกับเรื่องเพศว่าด้วยการนำความเดือดร้อนใจมาให้สามี	มูลเหตุจูงใจ	- ภรรยาไม่รู้หน้าที่ของความเป็นภรรยาที่ดี - ไม่เอาใจใส่กิจการภายในบ้าน - ไม่สำรวมรักษาศีล ไม่เคารพสามี - ไม่สนใจความรู้สึกละอายใจของสามี - ปล่อยตัว ปล่อยใจไปตามอำนาจกิเลสตัณหา
	วิธีการแสดงพฤติกรรม	ไปในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมเป็นประจำ คลุกคลีกับตระกูลญาติและตระกูลอื่นเกินไป ดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติดให้โทษ ประดับตกแต่งร่างกาย อดเรือนร่าง
	ผลของการแสดงพฤติกรรม	- ทำให้สามีเดือดร้อนใจเป็นทุกข์ - ใช้จ่ายทรัพย์ไปกับเรื่องไม่จำเป็นเกินส่วน - บทบาทหน้าที่ภรรยาบกพร่อง
	ผลกระทบจากการแสดงพฤติกรรม	- สามีภรรยาไม่เข้าใจกัน - ครอบครัวขาดความอบอุ่น ไม่เจริญก้าวหน้า - ครอบครัวขาดสภาพคล่องทางการเงิน
เกี่ยวกับเรื่องเพศว่าด้วยการประทุษร้ายสามี	มูลเหตุจูงใจ	- ภรรยาไม่รู้หน้าที่ของตนเอง - ไม่มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ - เบื่อหน่ายสามี มากเกินไปในกามคุณ ไม่รู้จักพอ - จิตใจหยาบกระด้าง ทำร้ายคนรัก

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในภูมณฑลชาดก		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
	วิธีการ แสดงพฤติกรรม	แสดงพฤติกรรมที่สื่อให้ทราบว่า ไม่รัก ไม่ห่วงใย ไม่เอาใจใส่ความรู้สึกของสามี ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของความเป็นภรรยาที่มีต่อครอบครัว ประพฤติอนาจารคบชู้ ด้วยกิริยาทางกาย ทางวาจา และทางใจอย่างเห็นได้ชัดเจน นับได้ 25 รายการ
	ผลของการ แสดงพฤติกรรม	- สามีเป็นทุกข์ เดือดร้อนใจ วิตกกังวล
	ผลกระทบ จากการแสดงพฤติกรรม	- ครอบครัวแตกแยก เป็นต้นต่อของปัญหาสังคม - เด็กที่เกิดและโตในครอบครัวเช่นนี้มีปัญหาเลือกทางเดินชีวิตที่ไม่ถูกต้อง ติดยาเสพติด เลี้ยงชีพโดยผิดกฎหมาย - ภรรยาบางคนอาจถูกสามีทำร้ายร่างกาย
เกี่ยวกับเรื่องเพศ ว่าด้วยการ นอกใจสามี	มูลเหตุจูงใจ	- เกิดจากกำหนดมากเกินไป มีกามราคะมาก - ไม่รู้จักพอใจยินดีเฉพาะในสามีของตน, - ปล่อยใจไปตามกระแสอารมณ์แห่งความกำหนัด
	วิธีการ แสดงพฤติกรรม	มีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีของตนอย่างง่ายดายนอกแต่มีโอกาสมั้งจะเพียงนิดหน่อย หรือใช้ความพยายามสร้างโอกาสหลายวิธี เช่น - แกล้งบอกสามีว่าจะไปเยี่ยมบุตรลักลอบมีสัมพันธ์กับชายอื่นระหว่างทาง - หนีสามีออกไปหาชายอื่นระหว่างสามีหลับตอนกลางคืน - แอบมีสัมพันธ์ระหว่างเดินทางร่วมกับชายอื่น
	ผลของการ แสดงพฤติกรรม	- ทำให้สามีเป็นทุกข์ - ตนเองเสื่อมเสียชื่อเสียง - สตรีบางคนเป็นคนสูงศักดิ์ลึกลอบมีสัมพันธ์กับคนใช้ หรือคนเร่ร่อน ทำให้สามีเสื่อมเสีย และ

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในภูมิลำเนา		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
		ตนเองก็ยอมถูกชายชู้ดูหมิ่นอีกด้วย
	ผลกระทบ จากการแสดงพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้ครอบครัวแตกแยก สามีนั่งเสีย หยา ร้าง - ได้รับโทษทางสังคม สังคมประณามไร้เกียรติ - มีโรคอันเกิดจากเพศสัมพันธ์ - อาจเป็นเหตุให้ตั้งครุฑ เป็นภาระให้ต้องเลี้ยงดู
ดูหมิ่นสามี	มูลเหตุจูงใจ	<ul style="list-style-type: none"> - เพราะสามีไม่ทำหน้าที่แห่งความเป็นสามีที่ดีมี พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ 8 อย่าง - ภรรยาไม่พึงพอใจ, เบื่อหน่าย, ไม่มีความสุข, เกิด วิवादัดหน้าต้องการหย่าร้าง
	วิธีการ แสดงพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ด้วยการด่าว่าบริภาษ - นุดคร่าสามีออกไปเสียนอกบ้าน - ยึดเอาทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดทำกับสามีเยี่ยงทาส
	ผลของการ แสดงพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวไม่อบอุ่น, ไม่เจริญก้าวหน้า - ภรรยาเป็นทุกข์ - สามีลำบากใจ
	ผลกระทบ จากการแสดงพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวแตกแยก - บุตรธิดาขาดความอบอุ่น - เป็นต้นต่อแห่งปัญหาสังคมในระดับอื่น ๆ
ละทิ้งสามี	มูลเหตุจูงใจ	<ul style="list-style-type: none"> - เพราะมีอันตราย - เพราะมีกิจธุระที่จะต้องทำ - ปัญหาสุขภาพของสามี - ปัญหาเรื่องการเงิน
	วิธีการ แสดงพฤติกรรม	ละทิ้งสามีไปหาชายคนใหม่
	ผลของการ แสดงพฤติกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ทำให้สตรีนั้นถูกกล่าวหาว่าเป็นคนไม่ดี ทอดทิ้ง คนรักไปได้อย่างไร - สามีถูกละทิ้งไม่มีภรรยาคอยช่วยเหลือในคราว จำเป็น ย่อมเป็นอยู่อย่างลำบาก - ครอบครัวแตกแยก, สมาชิกคนอื่น ๆ ใน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในภูณาลชาดก		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
เห็นแก่ได้		ครอบครัวไม่ได้รับความอบอุ่น
	ผลกระทบจากการแสดงพฤติกรรม	- ลูกที่เกิดในครอบครัวนี้จักขาดที่พึ่งทางใจ ไม่มีแม่หรือพ่อคอยให้คำปรึกษาแนะนำ
	มูลเหตุจูงใจ	- ด้วยร่างกายที่บอบบางโดยกำเนิดมีทุกข์ประจำสังขารมากกว่าเพศชายมีความต้องการการช่วยเหลือในการดำรงชีวิตในหลาย ๆ ด้าน - ด้วยสภาพจิตใจเป็นเพศชอบริษยา เป็นเพศแห่งราคจริต รักสวยรักงาม นิยมชมชอบสิ่งล้ำราคาแพงและไม่เหมือนใคร หรือไม่น้อยหน้าใคร - ด้วยค่านิยมหรือกระแสทางสังคม มักยกย่องคนมีทรัพย์สินสมบัติ มักสนับสนุนให้สตรีเลือกหาชายที่มีทรัพย์สินมาเป็นสามี
	วิธีการแสดงพฤติกรรม	- เฟื่องเล็งอยากได้ทรัพย์สินของผู้ชาย ใช้มายาสตรีหลอกล่อให้ชายยกทรัพย์สินสมบัติให้ด้วยถ้อยคำด้วยท่าทางต่าง ๆ ที่น่าติดใจ - ละทิ้งชายที่ไม่มีทรัพย์สิน ไปหาชายที่มีทรัพย์สิน
	ผลของการแสดงพฤติกรรม	- สตรีถูกประมาณว่าเป็นคนเห็นแก่ได้ - ถูกสังคมดูแคลนว่าคบหากับชายใดก็ได้ที่มีเงิน - ทำให้สตรีไม่พยายามเพิ่มความสามารถตนเองในการประกอบอาชีพสร้างฐานะด้วยตนเอง หวังเพียงอาศัยผู้ชายที่มีเงิน
ผลกระทบจากการแสดงพฤติกรรม	- ความรัก ความผูกพันในครอบครัวไม่อบอุ่น เพราะภรรยาเลือกสามีไม่ได้เลือกด้วยความรักแต่เลือกเพราะทรัพย์สินสมบัติ - ภรรยาต้องแบกรับความเสี่ยงจากอนาคตที่ไม่แน่นอนหากสามีฐานะไม่ดีเหมือนเดิม หรือสามีด่วนจากไปจะทำให้ขาดที่พึ่ง - เป็นการสร้างค่านิยมทางสังคมที่ไม่ดีให้สตรีอื่น ๆ ยอมรับนำไปปฏิบัติตาม	

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก		
พฤติกรรม	ประเด็นการวิเคราะห์	ผลการวิเคราะห์
ไม่มั่นคงต่อ อุดมการณ์	มูลเหตุจูงใจ	- ขาดกำลังใจภายในที่จะบำเพ็ญเพียรต่อไป - ไม่มีกัลยาณมิตรคอยแนะนำวิธีการปฏิบัติ คอยให้กำลังใจ - มีแรงยั่วยุจากภายนอกอันเกิดจากความพยายามของนักลองสุรา
	วิธีการ แสดงพฤติกรรม	- คล้อยตามอาการยั่วยุของนักลองสุรา - ละทิ้งอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่ - ไปอยู่ครองคู่เป็นภรรยากับนักลองสุรา
	ผลของการ แสดงพฤติกรรม	- พลาดจากประโยชน์ที่ได้รับจากการบวช - ถูกชาวบ้านตำหนิ เป็นต้นเหตุให้สตรีถูกมองว่าไม่มีความอดทน
	ผลกระทบ จากการแสดงพฤติกรรม	- สังคมไม่ไว้วางใจให้รับผิดชอบภาระที่สำคัญยิ่ง - มีข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

อภิปรายผล

พฤติกรรมของสตรีที่ปรากฏในกุณาลชาดก รายละเอียดทราบแล้วในผลการวิจัยที่ได้กล่าวไว้ 5 กลุ่มพฤติกรรม ประกอบด้วย 1) พฤติกรรมเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ 2) พฤติกรรมการดูหมิ่นสามี 3) พฤติกรรมละทิ้งสามี 4) พฤติกรรมเห็นแก่ได้ และ 5) พฤติกรรมไม่มั่นคงต่ออุดมการณ์ ทั้งหมดล้วนเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีผลกระทบในเชิงลบมากมายต่อตัวสตรีเอง และต่อตัวบุรุษที่หลงไปเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับพระภิกษุผู้ซึ่งมีพันธกิจที่ต้องปฏิบัติพรหมจรรย์อันมีแนวปฏิบัติที่ต้องเว้นห่างจากสตรี หรือจากสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการประพฤติพรหมจรรย์ไม่สำเร็จผล พระพุทธศาสนามองเห็นว่า สตรีเป็นอันตรายของพระภิกษุผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพราะธรรมชาติของพระภิกษุซึ่งเป็นผู้ชายล้วนชื่นชอบเบญจกามคุณอันมาจากสตรี จึงวางหลักคำสอนเอาไว้ในกุณาลชาดกให้ผู้ชายถือเป็นแนวปฏิบัติทั้งในส่วนของคุณหัสส์ และบรรพชิต ในระดับต่าง ๆ ตามความสามารถของแต่ละบุคคลตั้งแต่ระดับมนุษย์สมบัติจนถึงพระนิพพาน

ในระบบวงจรพฤติกรรมที่ใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ ตัวพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมผู้วิจัยเห็นว่ามีความชัดเจนมากในชั้นพระบาลีแล้วทั้งได้ขยายความไว้อีกส่วนหนึ่งแล้ว ประเด็นที่น่าสนใจ คือ สาเหตุของพฤติกรรม หรือเรียกว่า กิเลส หรือ ตัณหา เนื่องจากเป็นต้นตอของกระบวนการพฤติกรรมทั้งหมดซึ่งไม่อาจจะสรุปเอาได้ง่าย ๆ ซึ่งผู้วิจัยค้นพบว่ามีผู้วิเคราะห์ไว้แตกต่างกัน อย่างเรื่องการดูหมิ่นสามี ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาพระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า เป็นธรรมชาติของสตรีที่มีความต้องการในทางเพศเป็นหลัก ภรรยาจะดูหมิ่นสามีเพราะเหตุ 8 ประการเนื่องจากสามีที่มีพฤติกรรม 8 อย่างนี้ จะไม่สามารถตอบสนองความต้องการในเชิงความใคร่อันเกิดจากราคะ (ความต้องการทางเพศ) และโลภะ (ความอยากได้ทรัพย์สิน) ตามที่นางต้องการ เพราะสตรีมีราคะมาก มักมากในกามคุณ ไม่รู้จักพอเลินเล่อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557) ซึ่งถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมของสามีที่ก่อความทุกข์ใจให้เกิดขึ้นกับเหล่าสตรีผู้เป็นภรรยา หลังจากแต่งงานแล้ว สตรีต้องมีความทุกข์เป็นอย่างมากเพราะได้อยู่กับสามีที่มีคุณลักษณะ 8 ประการนี้ สตรีทั้งหลายจะไม่ปรารถนาสามีผู้ที่ติดในอบายมุขทั้งหลาย ไม่คิดถึงครอบครัวและภรรยา หากหญิงใดหรือสตรีคนใดได้สามีประเภทนี้หรือประเภทที่ไม่ดีดังกล่าวมาทั้งหมด ก็จะต้องร้องไห้อยู่รำไป หรือการดำเนินชีวิตก็จะเต็มไปด้วยน้ำตา หรือปัญหาที่ยุ่งเหยิงไม่มีที่สิ้นสุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ภรรยาจะดูหมิ่นสามีเพราะเหตุผล 8 อย่างที่กล่าวมานี้ ไม่นับว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ พิจารณาในมุมของภรรยา พฤติกรรมดังกล่าวไม่ได้ดูเลวร้ายอะไรมาก เพราะสาเหตุหลักเกิดจากตัวสามีที่ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่พัฒนาตนเอง ไม่ชวนช่วยสร้างฐานะครอบครัวให้อยู่ดี มีสุข ในอีกมุมหนึ่งผู้วิจัยกลับมองเห็นว่า เนื้อหาส่วนนี้เหมาะสำหรับใช้เป็นหลักธรรมสอนผู้ชายได้เป็นอย่างดี สอนให้ผู้ชายที่ต้องการจะมีครอบครัวให้รู้จักเตรียมตัวให้พร้อมทั้งเรื่องสุขภาพ ฐานะทางการเงิน การงาน การศึกษา เพื่อการเป็นสามีที่ดี เป็นพ่อที่ดี สำรวจรจะมีตระวังปัญหาครอบครัวอันจะเกิดขึ้นจากการไม่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เหล่านั้น และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อหน้าที่สามีเช่นนี้ ผู้ที่เป็นภรรยาสมควรจะได้รับสิทธิในการว่ากล่าวตักเตือนได้ตามความเหมาะสม เพราะภรรยาเป็นผู้ที่จะต้องได้รับผลกระทบโดยตรงจากพฤติกรรมของสามี และเมื่อทำก็ควรทำด้วยเจตนาอันดี การกล่าวเตือนสติสามีให้เห็นว่าพฤติกรรม 8 อย่างนี้ไม่เป็นไปเพื่อความสุขของครอบครัว เตือนให้สามีลด ละ เลิกพฤติกรรมเหล่านั้นเสียด้วยวิธีการตามเหมาะสมของแต่ละบุคคล และในอีกมุมหนึ่งหากพิจารณาในแง่ธรรมชาติร้าย ๆ ของสตรีก็อาจสรุปได้ว่า นี่เป็น

ลักษณะธรรมชาติของสตรีที่ไม่รู้จักพอ ทำให้เต็มได้ยาก หากสามีหาทรัพย์สมบัติมาได้มากเพียงใด แม้จะวางเต็มพื้นปฐพีนี้ก็คงทำให้นางยินดีไม่ได้ และแสดงถึงลักษณะธรรมชาติสตรีที่มีปกติจิตใจไม่แน่วแน่ ไหวไป ไหวมาเหมือนจิตของวานร ที่แรกก็รักใคร่อย่างดี เป็นตายอย่างไรก็ตาม ต้องการอยากได้ชายคนนี้เป็นสามีแต่พอนานเข้าก็กลับเบื่อหน่ายในเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งใน 8 อย่างนั้น ก็ดูหมิ่นสามีเอา คิดหย่าร้างสามีได้

พฤติกรรมอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกันถูกมองว่า มีสาเหตุจากธรรมชาติความเป็นสตรีเพศที่มีราคจริต มีความรักสวयรักงามเป็นเจ้าเรือน มักมากในกามคุณไม่รู้จักพอใจยินดีเฉพาะในสามีของตนเองแสดงกิริยาท่าทาง กล่าวถ้อยคำวาจาที่สื่อความให้ผู้ชายเกิดความรู้สึกทางเพศ กระตุ้นให้เกิดกามตัณหา ไม่รู้จักหน้าที่ของความเป็นภรรยา กิริยาที่เหมาะสมกับความเป็นสตรี แต่สำหรับผู้วิจัยมองว่า สาเหตุหลัก ๆ เกิดจากการที่สตรีถูกจำกัดสิทธิในการแสวงหาความรู้ ขาดทักษะขีดความสามารถในการพัฒนาศักยภาพในหลาย ๆ ด้านของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ทำให้โลกทัศน์ไม่กว้างมองไม่เห็นความเป็นไปของกระแสอารมณฺ์และโทษที่จะเกิดขึ้นจากการตามไม่ทันกระแสจิตฝ่ายต่ำจนทำให้สตรีเหล่านี้แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ เหล่านั้นออกมาซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวเองและต่อสามี ตลอดทั้งครอบครัว ชุมชนรอบข้าง ในด้านตัวสตรีย่อมถูกสังคมกล่าวหาว่าร้ายติเตียนว่าเป็นหญิงที่ไม่ดี ไม่มีมารยาทแห่งความเป็นสุภาพสตรี ตระกูลไหน ๆ ไม่ยินดีรับเข้าเป็นลูกสะใภ้ ทำให้เสื่อมเสียเกียรติแห่งความเป็นสุภาพสตรี ในด้านตัวสามีย่อมจะเดือดร้อนใจ เป็นทุกข์ บางคนอาจทำใจไม่ได้ปล่อยเนื้อปล่อยตัวแสดงพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเสพลิงเสพติดให้โทษ นอนไม่หลับ นำมาซึ่งโรคร้าย ๆ ต่าง ๆ ได้ สำหรับในด้านอื่น ๆ นั้นแน่นอนว่าสังคมครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดแต่ยิ่งใหญ่สำคัญที่สุดเพราะครอบครัวเป็นทุกอย่างของพ่อแม่บุตรธิดา เด็ก ๆ ที่เกิดและเติบโตมาในครอบครัวที่แม่มีพฤติกรรมร้าย ๆ ต่อพ่อเช่นนี้ย่อมทำให้สับสนขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจเพราะพ่อแม่ันนับว่าเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตของลูก ๆ เขาเหล่านั้นอาจเติบโตมาเป็นปัญหาของสังคมแต่งงานมีครอบครัวไปก็อาจซ้ารอยพ่อแม่ได้ไม่ยากเลย

สรุปผล

กุนาลชาตกมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน เป็นโครงสร้างการนำเสนอเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย 1) ปัจจุบันวัตถุ เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปห้ามสงครามระหว่างพระญาติทั้งสองเมืองจากกรุงกบิลพัสดุ์ และกรุงเทวทหะแล้วพาราชกุมาร 500 พระองค์จากเมืองทั้งสองมาอุปสมบทประพฤติพรหมจรรย์ 2) อดีตวัตถุ เรื่องราวของพญานกกุนาล ผู้ไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของนางนกรรยา กับพญานกปูนณมุข ผู้ถูกเหล่านางนกรรยาทอดทิ้งในยามป่วยไข้ 3) คาลา บทประพันธ์ประเภทร้อยกรองพรรณนาธรรมชาติของสตรี และโทษอันเกิดจากการเกี่ยวข้องไม่ดีกับสตรี 4) เวยยาकरणะ ส่วนสำคัญในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาเป็นคำอธิบายขยายความคาลาหรือเนื้อหาในพระบาลีให้ละเอียดเข้าใจง่าย 5) สโมธาน บทสรุปผลการแสดงชาตกเชื่อมโยงส่วนอดีตกับปัจจุบัน ในด้านเนื้อหาชาตกกล่าวถึงพฤติกรรมร้าย ๆ หลากอย่างของสตรีเพื่อสื่อให้เห็นโทษของกามราคะอันเกิดจากการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของบุรุษกับสตรี ในทางที่ไม่ดีผิดศีล ผิดธรรม และอาณิสสของการบรรพชาอุปสมบท พร้อมทั้งแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุนิสงส์นั้น

ในกุนาลชาตกปรากฏหลักคำสอนสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ลักษณะพฤติกรรมสตรีที่ไม่พึงประสงค์ พรรณนาถึงธรรมชาติร้าย ๆ หลากประการของสตรี พฤติกรรมของสตรีที่เป็นภรรยา มักจะนำความเดือดร้อนใจมาให้สามีตั้งแต่ไม่ให้เกิดริตดูหมิ่นสามี จนถึงนอกใจสามี 2) แนวทางปฏิบัติในการเกี่ยวข้องกับสตรี สำหรับคฤหัสถ์มีภรรยาต้องทำหน้าที่สามีให้ดีหมั่นดูแลภรรยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ สำหรับบรรพชิตควรเว้นห่างจากการเกี่ยวข้องกับสตรี หากต้องเกี่ยวข้องพึงสำรวมระวังอินทรีย์เจริญสติให้มาก 3) หลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในพระพุทธศาสนา คือ การประพฤติพรหมจรรย์เว้นขาดจากการเกี่ยวข้องกับสตรีทุกรูปแบบ เพื่อบรรลุคุณงามความดีอันเป็นเป้าหมาย 3 ระดับ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติทั้งในระดับรูปภพและอรุภพ สุตท้ายนิพพานสมบัติ

พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุนาลชาตก ผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุนาลชาตก สรุปความได้ว่า พฤติกรรมสตรีที่ปรากฏในกุนาลชาตก เป็นลักษณะพฤติกรรมสตรีที่ไม่พึงประสงค์ โดยมากเป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นสตรี ยั่ววนชายให้หลงใหลด้วยการพูด การแสดงท่าทางต่าง ๆ ที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศของผู้ชาย ไม่เคารพ ดูหมิ่นสามี ไม่ทำหน้าที่อันควรแก่ฐานะของภรรยา เสพติดอบายมุข คบชู้

ประพุดตินอกใจสามี ละทิ้งสามีในยามมีภัยหรือมีกิจธุระ มีพฤติกรรมเป็นไปตามอารมณ์ไม่ยึดมั่นต่ออุดมการณ์ และมีพฤติกรรมเห็นแก่ได้มักมากในทรัพย์ ทั้งหมดล้วนเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกิเลสตัณหาที่นอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานของสตรีอันเป็นผลจากการที่สตรีขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนความรู้ในหลาย ๆ ด้านเนื่องจากสังคมคาดหวังแต่เพียงให้สตรีทำหน้าที่เป็นลูกสาว ลูกสะใภ้ ภรรยา และมารดาจึงทำให้สตรีใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเตรียมแต่งงาน มีครอบครัวอีกด้วยด้วยวัฒนธรรมโบราณที่นิยมให้สตรีแต่งงานตั้งแต่เด็กก็เป็นสิ่งที่ทำให้สตรีขาดโอกาสพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ ด้วย เพราะเหตุดังกล่าวมานี้จึงทำให้สตรีมีโลกทัศน์ที่คับแคบชอบประพุดติดตามใจตนเองขาดความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง พฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลร้ายต่อตัวสตรีเอง ต่อสามี ต่อครอบครัวและชุมชนรอบข้างอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมสตรีให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธธรรม
2. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทสตรีต่อการดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
3. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างภิกษุกับสตรีในบริบทของสังคมในปัจจุบัน
4. ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบันอันเกิดจากคำสอนเชิงลบต่อสตรีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). ทศนะของพระพุทธศาสนาต่อสตรีและการบวชเป็นภิกษุณี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ หจก. เอมี เทรดตั้ง จำกัด.
- มนตรี สิริโรจนานันท์. (2556). สตรีในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2557). อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หลักธรรมกับผู้กระทำผิด*

DHAMMA PRINCIPLES AND OFFENDERS

ธานี วรภัทร์

Thanee Vorapatr

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Dhurakijjundit University, Thailand

E-mail: thanee_vor@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาถึงการนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับการนำมาใช้กับผู้กระทำ ความผิด โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อได้มาซึ่ง ประเภทหลักธรรมที่เหมาะสมและรูปแบบ และกระบวนการต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้ทำผิด เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ทำความผิดให้ กลับเป็นพลเมืองดี ไม่กระทำความผิดซ้ำ

จากการศึกษามีข้อค้นพบ คือ หลักธรรมสำคัญเริ่มแรกของการใช้กับผู้กระทำ ความผิด คือ “สติ” การสร้างสติและการสร้างสมาธิ ให้เกิดขึ้นในตนเอง ส่งผลให้เริ่มต้นกระบวนการคิด ของสมอง เห็นความจริงตามหลักธรรม ตระหนักรู้ รู้ทันต่อชีวิต ตามหลัก “สติสัมปชัญญะ และ ปัญญา” เกิดตัวรู้ใหม่ ๆ สร้างการรู้จักตัวเอง เห็นคุณค่าในตัวเอง ที่ถูกต้องสมบูรณ์ จนถึงระดับ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่จะไม่กระทำความผิดอีก โดยต้องให้ผู้กระทำผิดผ่านกระบวนการเรียนรู้ อย่างหลากหลายรูปแบบ ข้อค้นพบ “หลักธรรมที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด” ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ของความโลก โกรธ หลง กับตัวเรา 2) หิริ โอตตัปปะ 3) เรื่องขันธ 5 4) สติ สัมปชัญญะ 5) สมุหทัย 6) อายตนะ 6 7) อินทริยสังวร 8) ทุจจริต 3 9) อินทริย์ 5 10) ทาน ศีล ภาวนา 11) จิต(มโน) 12) ทุกข์ 13) กามตัณหา 14) กิเลส 1,500 ตัณหา 108 15) อุปกิเลส 16) ประการ

คำสำคัญ: หลักธรรม, ผู้กระทำผิด

* Received 26 July 2019; Revised 9 August 2019; Accepted 14 August 2019

Abstract

This study aimed to investigate the applying of appropriate dharma principles for offenders. The action research was done to gather dhamma principles, forms and procedure which appropriated for offenders and to rehabilitate the offenders to be a good citizen without committing the crime again.

According to the study, it was found that the initially important principle of dhamma that was employed to the offenders was “consciousness”. To create consciousness and concentration in oneself brought about thinking procedure of the brain, noticing the truth of dhamma principles, being sensible, being aware of life according to “apperception and wisdom”. Moreover, the offenders could know and pay attention to oneself with the right way and could create the protection to oneself in order not to commit the crime again. The ways to improve those offenders was to let the offenders learn through different forms. The result showed that “dhamma principles which appropriated for the offenders” were 1)the relations of greed, anger and delusion in oneself, 2)shame of sins, 3)five groups of personality, 4)consciousness, 5)Samudaya (the truth of the origin of suffering), 6)senses, 7) restraint of senses, 8)dishonesty, 9)the 5 faculties, 10)charity, virtue and spiritual cultivation, 11)heart, 12)suffering, 13)sensuality, 14)the 1,500 defilements and the 108 passions and 15) sixteen causes of sorrow.

Keywords: Dhamma Principles, Offender

บทนำ

แม้ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อกำหนดแมนเดลา และกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุกของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งของประเทศไทยด้วย จะคำนึงถึงและรับรอง “สิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติ

กิจกรรมทางศาสนาของผู้ต้องขัง” ก็ตาม แต่ยังคงพบว่ายังมีการใช้ “หลักธรรม” ของศาสนาเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูทัศนคติ พัฒนาคำรู้ความคิดและพฤติกรรม ของผู้ต้องขังได้ไม่สัมฤทธิ์ผล ส่งผลให้การขัดเกลาและการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังในส่วนของ “ความคิด กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ความเข้าใจในหลักธรรมความรู้ต่าง ๆ และการตัดสินใจ ตลอดทั้งพฤติกรรม” ได้รับการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ “หลักธรรม” เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของคนได้ ข้อค้นพบที่สำคัญสิ่งหนึ่งคือ เรายังขาดวิธีการทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง เราพบกิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังเทศน์ และอื่น ๆ มากมายในเรือนจำแทบทุกเรือนจำ แต่ผู้กระทำผิดกลับไม่เข้าถึงหลักธรรมเพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง หรือเกิดความทันทานหรือยับยั้งชั่งใจต่อการกระทำผิดกฎหมาย ศีลธรรมได้ ส่งผลให้เกิดการกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีกหลายครั้งและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่ง “การเสพติด” (Addiction) ไม่ว่าจะเป็นการเสพติดพฤติกรรม ที่ต้องการ ทรัพย์สิน เงินทอง หรือประโยชน์ต่าง ๆ และการเสพติดสารเสพติดก็ตาม (ธานี วรภัทร์, 2558)

สำนักพระตำราพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กระทรวงยุติธรรม จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หา “วิธีการหรือกระบวนการที่ทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรม ด้วยหลักธรรม” (ธานี วรภัทร์, 2561) โดยมีเป้าหมายเพื่อ “ลดการกระทำผิดซ้ำ” จึงจัดให้มีโครงการทดลอง ณ เรือนจำกลางระยอง จังหวัดระยอง ระยะเวลา 6 เดือน โดยจัดกลุ่มเป็น 2 ห้องเรียน แยกเป็นกลุ่มผู้ต้องขังชาย จำนวน 20 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 20 คน โดยมีวิทยากรหลักดำเนินกระบวนการกับผู้ต้องขังทั้ง 2 กลุ่มตลอดโครงการ ทั้งนี้ได้นำ พระนิพนธ์เรื่อง “จิตตนคร” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556) เป็นสื่อการสอนให้ผู้กระทำผิดเข้าใจเรื่อง จิต ใจ กาย และเข้าใจอย่างชัดเจนในเรื่องของ “อริยสัจ 4” และข้อธรรมสำคัญอื่น ๆ

ใช้กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ หรือการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้หลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) การเรียนรู้ทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) ที่มีการกระตุ้นจากภายในจิตใจ (Active Learning) จนกระทั่งเกิดความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) อันเป็นไปตามหลัก “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง” (Prison Center) ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทาง “จิตใจ ปัญญา พฤติกรรม” จากภายในที่ดีขึ้นกับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่มีเป้าหมายในการ “ทำให้ผู้กระทำผิดสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้โดยปราศจากการกระทำผิดซ้ำอีก และมีความรับผิดชอบต่อสังคม” ด้วย

จึงมีสมมติฐานว่า หลักธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้คนเกิดการ “เปลี่ยนแปลงความคิด” และเกิดการ “แก้ไขพฤติกรรมเสีย พฤติกรรมได้” ให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม อันยังให้เกิดดำรงชีวิตได้อย่าง “สันติวัฒนธรรม” มีวิถีชีวิตที่ไม่กระทำการอันละเมิดต่อกฎหมาย ศีลธรรม อันยังให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และยังสามารถใช้ “หลักธรรม” เพื่อเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขฟื้นฟู “ผู้กระทำผิด” หรือ “อาชญากร” ได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนที่เป็น “หลักธรรม” ที่ส่งผลต่อการละกิเลสอันได้แก่ ความ โลภ โกรธ หลง ซึ่งมีความถูกต้องตรงกับการลดการเสพติดของมนุษย์ ทั้งเสพติดพฤติกรรมในทุกลักษณะ และการเสพติดสารเสพติดด้วย ทำให้เกิดการลด ละ เลิก ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องในการดำรงชีวิตได้ทั้งทางโลกและทางธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนการใช้ปัญญาบำบัดในหลักการ รูปแบบ กระบวนการต่าง ๆ ที่ทดลองดำเนินการ ณ เรือนจำกลางระยอง จังหวัดระยอง มาแล้วเป็นระยะเวลา 6 เดือน
2. วิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์จากการจัดโครงการปัญญาบำบัดในข้อธรรมที่สามารถนำมาใช้ได้เหมาะสมกับผู้ต้องขัง

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นโครงการวิจัยทดลองเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ณ เรือนจำกลางระยอง จังหวัดระยอง ระยะเวลา 6 เดือน โดยจัดกลุ่มเป็น 2 ห้องเรียน แยกเป็นกลุ่มผู้ต้องขังชาย จำนวน 20 คน ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 20 คน โดยมีวิทยากรหลักดำเนินกระบวนการกับผู้ต้องขังทั้ง 2 กลุ่ม ตลอดโครงการ ทั้งนี้ได้นำ พระนิพนธ์เรื่อง “จิตตนคร” เป็นสื่อการสอนให้ผู้กระทำผิดเข้าใจเรื่อง จิต ใจ กาย และเข้าใจอย่างชัดเจนในเรื่องของ “อริยสัจ 4” และข้อธรรมสำคัญอื่น ๆ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556)

ใช้กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ หรือการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้หลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) การเรียนรู้ทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) ที่มีการกระตุ้นจากภายในจิตใจ (Active Learning) จนกระทั่งเกิดความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) อัน

เป็นไปตามหลัก “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง” (Prison Center) ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทาง “จิตใจ ปัญญา พฤติกรรม”

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการพบว่า กระบวนการทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดศรัทธากับวิทยากร และเริ่มพัฒนา “สติ” ให้เริ่มรู้จัก “คิด” เรียนรู้การสร้าง “สมาธิ” ด้วยตนเอง อย่างถูกต้องและนำไปสู่กระบวนการพัฒนา “ปัญญา” ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงตามหลักธรรม รู้เท่าทันโลกมนุษย์และการดำรงชีวิตของคน ให้เห็นแจ้งชัดสรรพสังขารตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้อิสระ รู้เท่าทันกิเลส การทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระศากยวงศ์วิสุทธิ, 2561) โดยการทำให้เกิดสติสัมปชัญญะ แล้วค่อย ๆ เติมปัญญาในข้อหลักธรรมต่าง ๆ ตามสถานการณ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ในวิธีการต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนจุดยืนทางความคิด และใช้หลักธรรมกับกระบวนการเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างและขยายตัวในการทำงานของระบบคิดของผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อตอบสนองประเด็นการสร้างเสริมศักยภาพทางความคิดใหม่ในทิศทางที่ดีภายใต้แนวทางของหลักธรรม และกลับคืนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบอีกครั้ง

กระบวนการการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ทางความคิดทางธรรมเพื่อ บรรจุ “สติสัมปชัญญะ และปัญญา” ในมนุษย์เริ่มต้นจากกระบวนการปลูก “ความศรัทธา” ด้วย “ความรักความเมตตา” เมื่อวิทยากรได้ดำเนินโครงการในส่วนเริ่มต้นนี้ได้สำเร็จ ก็จะเริ่มการใช้กิจกรรมการเรียนรู้หลักที่ทำให้ทุกคนเริ่มที่จะ “รู้ตัวเอง เห็นตัวเอง เข้าใจตนเอง ในอารมณ์ต่าง ๆ ” และเข้าสู่การศึกษาผ่านเครื่องมือสื่อการสอนคือ “การ์ตูนจิตตนคร” (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2556) หลังจากนั้นได้จัดให้มีกระบวนการทบทวนสิ่งที่ “ดู” ด้วยการให้บันทึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรตามความเข้าใจในภายหลัง ทำให้เราพบว่าผู้เข้าร่วมโครงการรับรู้ข้อมูลอะไรไปได้บ้าง มากน้อยเพียงใด ในเรื่องของหลักธรรม ความคิด การแปลความ ถูกต้องไหม ได้แค่ไหนเพียงไร ไคร่มาก ไคร่น้อย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จะสะท้อนให้เห็นผลของการดำเนินกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดผลกับแต่ละบุคคล

มีการสอนแบบใช้ชาดกหรือเรื่องเล่าที่วิทยากร เลือกรมาจะเป็นเรื่องที่มีแง่คิดสะท้อนการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน อาจกระทบต่อการคิดการตัดสินใจของผู้เข้าร่วม

โครงการบ้าง ซึ่งปิดท้ายด้วยการสรุปหลักคิด เหตุผล เพื่อให้ผู้ฟังคิดตาม คิดไปด้วยกัน เห็นวิธีการคิด การให้เหตุให้ผล หลักธรรม

กระบวนการเรียนรู้และการสร้างภูมิปัญญาทางหลักธรรมที่สำคัญอีกอย่างคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (การศึกษา 2 ทาง) วิทยากร ต้องเป็นผู้ “ฟัง” ที่ดีและปล่อยให้ผู้พูดได้พูดอย่างเต็มที่ ระเบิดปัญหาของเขาออกมา ความทุกข์ หรือสิ่งที่เขาอยากระบาย และเก็บข้อมูลจากการฟังนั้น จับประเด็นสำคัญมาวิเคราะห์และปรับใช้กับ “หลักธรรม” เพื่อต่ักประเด็น และ “ชี้ทาง ทางความคิด” จะไม่มีการตอบหรือตัดสินว่าผิดหรือถูก แต่เป็นการ “แนะนำให้คิด จากข้อเท็จจริงของผู้พูดเองที่ประสบมาหรือเสนอมากับหลักธรรม เพื่อให้เขาได้คิดเอง ตอบโจทย์ปัญหาเอง” ไม่มีผิดไม่มีถูก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงมุ่งให้คิด จากการโต้ตอบ 2 ฝ่าย ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จัดว่าดีที่สุดอีกวิธีหนึ่ง ก่อให้เกิดการจัดระบบคิดในสมองของคนใหม่ไปเรื่อย ๆ โดยไม่ทันได้รู้ตัว (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

วิทยากร จะวิเคราะห์หาจุดเปลี่ยน คือ การเปลี่ยนในส่วนประกอบของเบญจขันธ์ เมื่อทำกิจกรรม เพื่อการค้นพบว่าแต่ละคนนั้น ใครต้องปรับส่วนใดในเบญจขันธ์ เมื่อเห็นแล้วจากกิจกรรม ก็จะชี้หรือแก้ไขผ่านกิจกรรมนั้นหรือกิจกรรมต่อ ๆ ไป ให้ตรงกับแต่ละบุคคล ในส่วนที่เป็นรากเหง้าพื้นฐานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นรายบุคคล กิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ ได้แก่ การโต้วาที การออกมาอภิปราย แสดงความเห็น เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้การทำความเข้าใจใน “หลักธรรม” กับ “การดำรงชีวิตที่ถูกต้องดีงาม” ทั้งสิ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อการทำให้ผู้ทำผิด กล้าพูด การทำ กล้าแสดงออก

ผลที่เกิดกับผู้ทำผิดที่เข้าร่วมโครงการ จากการสำรวจความคิดด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามระเบียบวิธีวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมี “สติ สัมปชัญญะ” มากขึ้น ในการรู้ดีรู้ชั่ว เขาเหล่านั้นมองเห็น “จิต” มนุษย์ที่กลับไปกลับมา เปลี่ยนแปลง จิตดี จิตชั่ว เป็นอย่างไรตามธรรมชาติของมนุษย์ และเมื่อมีการเติมข้อธรรม “หลักธรรม” ต่าง ๆ เข้าไป จากทางเข้าที่ง่ายที่สุดของมนุษย์ คือ ตา กับ หู โดยผ่านการดู “จิตตนคร” และโอกาสที่เปิดให้วิทยากรใช้หลักธรรมนำความคิดในแต่ละเรื่องตามโอกาสที่เปิดช่อง ทั้งแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล ทำให้เกิดความชัดเจนในการ “แยกดีชั่วได้ด้วยตัวเองตามธรรมชาติ”

“หลักธรรม” จึงเป็นทางที่นำไปสู่ “จิตใจดี” มีเหตุมีผล มีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันตนเองและผู้อื่น (สังคม) เช่น ศีล สมาธิ หิริ โอตตปปะ ปัญญา อิทธิบาท 4 ทุจจิต 3

อริยสัจ 4 มรรค 8 เป็นต้น สำหรับ “จิตใจเลว” เป็นผลมาจาก “อวิชชา” ได้แก่การผิดศีลธรรม กฎหมาย ความโลภ โกรธ หลง ในทางที่ไม่ชอบไม่ควรตามหลักธรรม ในจิตมนุษย์มีทั้งดำทั้งขาว ทั้งดีไม่ดี หากแต่คนใดมีความรู้ในหลักธรรมคำสอน มีระบบคิดที่ไปในทางที่ชอบที่ควร เป็นเหตุเป็นผล ย่อมมีจิตใจที่ดี ย่อมดำรงชีวิตได้ด้วยความรู้เท่าทันความจริง มีความสงบ ร่มเย็น แต่ถ้ามีอวิชชา เป็นที่ตั้งในจิตใจ ก็จะมี ความโลภ โกรธ หลง กิเลส 1,500 ตัณหา 108 ผิดต่อศีลธรรม จรรยา และกฎหมายบ้านเมือง (ธานี วรภัทร์, 2558)

เมื่อเข้าสู่กระบวนการแล้วผู้เข้าร่วมโครงการจะเกิดความมั่นใจ มีความศรัทธา เป็นพื้นฐาน มีความพอใจ สนใจ จิตจดจ่อ อยากรู้อยากเห็น อยากร่วมกิจกรรมด้วยความสนุก (เกิดอิทธิบาท 4) ด้วยจิตของผู้เข้าร่วมโครงการเปิดรับได้นั่นเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560) ดังนี้ ย่อมประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลสำเร็จในส่วนนี้ที่พบจากการวิจัยคือ

1. ความเชี่ยวชาญและเอาใจใส่ของวิทยากร
2. สื่อการสอนต่าง ๆ และกิจกรรมที่ใช้อย่างหลากหลายรูปแบบ
3. กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม
4. ระยะเวลาที่เหมาะสม

จากข้อมูลที่ได้รับจากผู้เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ระยะเวลา 6 เดือน สามารถอภิปรายผลการวิจัยความสัมพันธ์เชื่อมโยงของประเภทของหลักธรรม หลักธรรม กิจกรรม และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงประเภทของหลักธรรม หลักธรรม กิจกรรม และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ประเภทหลักธรรม	หลักธรรม	กิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
1.เตรียมความพร้อม เริ่มเข้าโครงการ	ศรัทธา อิทธิบาท 4	1.ทำความเข้าใจร่วมกัน 2.กิจกรรมละลาย พฤติกรรมระหว่างวิทยากร กับผู้เข้าร่วมโครงการ และ ผู้เข้าร่วมด้วยกัน ด้วยการ แนะนำตนเอง 3.วิทยากรสร้างศรัทธากับ ผู้เข้าโครงการ	ทำให้เกิดความเป็น กันเองในการเข้าร่วม โครงการ สร้างความ พร้อมของสมาชิกทุกคน

ประเภทหลักสูตร	หลักสูตร	กิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
		4.ใช้สื่อการสอน “การ์ตูนจิตตนคร”	
2.ให้รู้จักตัวเอง เข้าใจตนเอง	เบญจชั้นธ์ สติ สัมปชัญญะ อายตนะ 6 โลกะ โทสะ โมหะ	1.กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากร 2.แอนิเมชันจิตตนคร 3.สรุปความรู้จิตตนครส่ง 4.ให้โจทย์คำถามเพื่อช่วยกันออกความเห็น 5.ทบทวนตัวเอง	สมาชิกในกลุ่มสามารถโต้ตอบได้อย่างมีหลักคิดเหตุผล คิดและอธิบายได้ภายในกรอบคิดนั้น ผู้เข้าอบรมสามารถอธิบายข้อธรรมต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และปรับใช้กับประเด็นศึกษาได้
3.เห็นตัวเองและคนอื่นเห็นชีวิต	อริยสัจจ 4	1.กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากร 2.แอนิเมชันจิตตนคร 3.สรุปความรู้จิตตนครส่ง 4.ให้โจทย์คำถามเพื่อช่วยกันออกความเห็น 5.ทบทวนตัวเอง	ผู้เข้าโครงการสามารถอธิบายหลักธรรมได้อย่างถูกต้องและปรับใช้กับตัวอย่างชีวิตตนเองและชีวิตของเพื่อนในกลุ่มเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4.สร้างภูมิคุ้มกัน เป็นหลักป้องกันการทำผิดอีก	ศีล ทุจจริต 3 พรหมวิหาร 4	1.การ์ตูนจิตตนคร 2.คำชี้แนะจากวิทยากร 3.กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน	ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถรู้และเข้าใจเห็นความเชื่อมโยงของข้อธรรมที่เชื่อมโยงสนับสนุนกันได้อย่างถูกต้องและวิเคราะห์กับชีวิตตนเองและตัวอย่างชีวิตคนอื่นในกลุ่มรวมทั้งยกตัวอย่างได้

ประเภทหลักธรรม	หลักธรรม	กิจกรรม	วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรม
5.ยับยั้งกลับใจ สร้าง ภูมิคุ้มกันป้องกันตนเอง	hiri โอตตปปะ ปัญญา อินทริยสังวร ทุจริต 3	1.การ์ตูนจิตตนคร 2.คำชี้แนะจากวิทยากร 3.กิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกัน	ผู้เข้าร่วมโครงการรู้และ เข้าใจและสามารถ ประยุกต์ใช้กับการ ดำรงชีวิต สามารถแยก ตัวได้ด้วยตัวเอง ภายใต้ความคิดจิตใจ ของตัวเอง
6.แนวทางประยุกต์ใช้ ดำรงชีวิต	มรรค 8	1.การ์ตูนจิตตนคร 2.คำชี้แนะจากวิทยากร 3.ทบทวนตนเอง 4.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกัน	ผู้เข้าร่วมโครงการรู้และ เข้าใจและนำมา ประยุกต์กับการ ดำรงชีวิตจริงของตนเอง ได้

จากกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ ได้ส่งผลต่อ “ความคิด” ในสมองของผู้เข้าร่วมโครงการ เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างการทำงานของสมองมนุษย์ ระบบสมองของมนุษย์ โดยเฉพาะในส่วนของซีกซ้ายที่ธรรมชาติให้มาให้ทุกคนมีการรับรู้ได้ทางการสื่อสาร ภาษา มีระบบการทำงานทุกคนสามารถ คิดวิเคราะห์ จัดระบบ พิจารณาส่งต่าง ๆ ให้เหตุให้ผล ประมวลผลในสิ่งต่าง ๆ และแสดงออกทางพฤติกรรม ในส่วนของสมองซีกขวา ระบบและกลไกของสมองทุกคน จะมีส่วนของความคิดสร้างสรรค์ การจินตนาการ ศิลปะ การสังเคราะห์ จิตใต้สำนึก การมององค์รวมภาพรวม ผู้กระทำความผิดทุกคนต่างมีระบบสมองที่มีมาแต่กำเนิดตามธรรมชาติเหมือนกัน และเป็นส่วนที่สามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ จากการรับรู้ เรียนรู้ หรือถูกกระตุ้นจากสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวของแต่ละคน (Bringewat Peter, 2008)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ทำตลอดโครงการมีผลต่อระบบการรับรู้ ความคิดใหม่ ๆ ของสมองของ “ผู้กระทำความผิด” ที่เข้าร่วมโครงการทุกคน และสร้างระบบคิดใหม่ตามแนวทางของ “หลักธรรม” ที่ปลูกฝังโดยรูปแบบการเรียนรู้หลากหลายวิธีการซึ่งบริหารจัดการโดยวิทยากร

เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการการศึกษาระยะเวลา 6 เดือน ปรากฏผลการศึกษาในมิติต่าง ๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. มิติของ “หลักธรรม” กับการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิด จากการศึกษาพบว่า “หลักธรรม” เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ “มนุษย์” เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการสร้าง “สติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา” อันเป็นการปรับเปลี่ยน “ความคิดของคน” อย่างมีเหตุผลได้ดีที่สุดในมิติของ “ธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติฝังอยู่ในจิตใจมนุษย์ทุกคน เพียงแต่ต้องมีการ “สร้างกระบวนการให้เกิด “ความรู้ความเข้าใจ” ในเรื่องของ “ธรรม” ให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนและหากมีการแนะนำชี้ทางสร้างการเรียนรู้จนสามารถปรับใช้ให้กลมกลืนสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตได้”

กล่าวได้ว่า “หลักธรรม” และ “กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ” เป็นสิ่งสำคัญถ้าบุคคลใดดำเนินการตามหลักธรรมและกระบวนการทางธรรมแล้ว ย่อมสามารถเปลี่ยน “จิตใจ” หรือ “ชุดความคิด” จาก “อกุศล” ไปสู่จิตใจหรือชุดความคิดที่เป็น “กุศล” ได้หรือเปลี่ยน มืดเป็นสว่าง ขาวเป็นดำ หรือสีเทา ๆ เป็นขาวได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

ความจริงอันดับแรก “หลักธรรม” เป็นสิ่งที่มีปรากฏอยู่แล้วโดยทั่วไปตามธรรมชาติและการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพียงแค่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ ไม่เข้าถึง “ธรรม” ทำให้ด้านความคิดจิตใจ (สติ ปัญญา) และพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของเขานั้นไม่พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องชอบธรรม หรือมีพฤติกรรมไปในทางที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม กระบวนการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) กับผู้ต้องขังแต่ละคนที่เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างโครงสร้างทางความคิดใหม่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

2. มิติของมาตรฐานสากล ในการนำหลักธรรมมาใช้กับผู้ทำผิด พบว่า ตามมาตรฐานสากลจะเปิดโอกาสให้มีการใช้หลักศาสนา และการใช้หลักธรรม ของทุกศาสนาในโลกในเรื่องจำกับผู้ต้องขัง สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรอง “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง; ข้อกำหนดแมนเดลลา (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners ; the Mandela Rules)” ในปี ค.ศ.2015 ซึ่งมาตรฐานสหประชาชาติดังกล่าวก็ได้รับการรับรอง เรื่องของเสรีภาพในการนับถือศาสนา และการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาไว้ด้วย ในข้อ 1 หลักการปรับใช้ทั่วไป หลักการ

พื้นฐาน หลักการที่ 1 และ 2 และเรื่องศาสนา หลักการที่ 65 ถึง 66 กอปรกับประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อังกฤษ ไทย ญี่ปุ่น เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายเกี่ยวกับทางราชทัณฑ์ที่สนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและมีโอกาสในการปฏิบัติกิจทางศาสนาทุกศาสนาไว้อยู่แล้ว

3. มิติของนโยบายของรัฐ ประเทศไทย นโยบายทางนิติบัญญัติและการบริหาร กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มุ่งเน้นในการใช้โทษทางอาญา โดยเฉพาะโทษจำคุกมากเห็นได้จากกฎหมายต่าง ๆ ที่ประกาศบังคับใช้ โดยเฉพาะกับ “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” ยังมุ่งเน้นการใช้โทษจำคุกมากเกินไปจนความจำเป็นกับกลุ่ม “ผู้เสพ ซื้อขายเพื่อเสพ ครอบครองเพื่อเสพ” ก่อให้เกิดภาระงานกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และใช้งบประมาณแผ่นดินสูง ทั้งที่ความผิดหลาย ๆ ลักษณะดังกล่าวไม่มีความผิดอาญา (Crime) ได้แก่ในความผิดฐาน เสพยาเสพติด ครอบครองเพื่อเสพ ซื้อขายเพื่อเสพ ผลจากการศึกษาพบว่าผู้ต้องโทษเกี่ยวกับยาเสพติดในเรือนจำมากถึงกว่าร้อยละ 70 แต่กลุ่มความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นอาชญากรรม (Crime) ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่ายเพื่อค้าแสวงหากำไร กับมีจำนวนที่ต้องรับโทษจำคุกในเรือนจำเป็นปริมาณที่น้อย

4. มิติของพัฒนาการบังคับโทษจำคุก พบว่า จากเดิมมีแนวคิดว่าการลงโทษอาญามุ่งการแก้แค้นทดแทน การชดเชย การตัดโอกาสการกระทำความผิด ปัจจุบันได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมสู่ วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษสมัยใหม่ กล่าวคือ “มุ่งบังคับโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถดำรงชีวิตใหม่ในอนาคตได้โดยปราศจากความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม” ส่งผลให้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร ฯลฯ ได้ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการการบังคับโทษจำคุกใหม่ โดยเน้น “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง” กล่าวคือ การแก้ไขฟื้นฟู “ชุดความคิด” สภาพ “จิตใจ” และ “การให้ความรู้” แก่ผู้กระทำความผิด เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ (Character building) และสร้างกลไกการสนับสนุนการดำรงชีวิต (Life support) ภายหลังจากพ้นโทษ เพื่อให้เขากลับมาเป็น “พลเมือง” ที่ดีของประเทศต่อไปได้อีก (ธานี วรภัทร์, 2558)

อภิปรายผล

การใช้ “หลักธรรมกับผู้กระทำความผิด” เป็นมิติของการบังคับโทษจำคุกแนวใหม่ที่ให้ผลสัมฤทธิ์สูงมากในการเปลี่ยนผู้กระทำความผิดจากจิตใจซึ่งอยู่ภายในหรือข้างในของคนที่เป็นส่วนสำคัญในการเลือกตัดสินใจในการทำผิดกฎหมายหรือทำโดยชอบด้วยกฎหมายในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป “หลักธรรม” และ “กระบวนการเรียนรู้” จึงเป็นการแก้ไข “ผู้ต้องขัง” จากด้านข้างใน คือ “จิตใจ” ในทางตำราอธิบายว่า “เป็นทัศนวิทยาภาคมนุษย์” มุ่งเน้น “การปรับสติ ปัญญา ความคิด จิตใจ กระบวนการคิดและรูปแบบแนวทางการดำรงชีวิตใหม่ภายหลังการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ” กระทำเพื่อเป้าหมายเดียวคือ “ไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก” (ธานี วรรณทร์, 2561) จากการศึกษายืนยันว่า “หลักธรรมและกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ” เป็นสิ่งที่ส่งผลต่อผู้กระทำความผิดในการสร้างเสริมศักยภาพของสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ให้กับ “ผู้กระทำความผิด” ได้แก่

1. สติ (Mindfulness) เพราะ “สติ” เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ (Knowledge) การพัฒนาทางความคิด ปัญญาและการสร้างสรรค์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ที่สำคัญมาก คนที่ไม่มีสติก็จะไม่รู้รู้อะไร พัฒนาอะไรไม่ได้ และง่ายต่อการถูกครอบงำจากอารมณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติ

2. ความรู้ (Knowledge) คือการได้รู้ในเรื่องใด ๆ ความเข้าใจ ความสามารถในการนำไปใช้ ความสามารถของสมองมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างไม่จำกัด ความรู้ที่มีจะนำไปส่งเสริมความคิด ระบบความคิด การตัดสินใจของคน ๆ นั้น ดังที่มนุษย์มีความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจมาจาก การจินตนาการ ได้เห็น ได้ยิน ฯลฯ ความระลึกได้ เมื่อเกิดความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด ก็สามารถวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) ได้ ประเมินผล (Evaluation) ได้

3. พัฒนาการทางความคิด (Cognitive) ตามธรรมชาติมนุษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดการพัฒนาร่างของเขาวัว ปัญญา จากการจัดและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นกระบวนการต่าง ๆ ภายในความคิด สมอง การรับรู้ต่าง ๆ มีการปรับตัว จนเกิด โครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) ตามธรรมชาติได้ ซึ่งปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาเพิ่มเติมได้อย่างไม่มีกรอบจำกัด

4. การเห็นคุณค่าในตัวเอง (Self Esteem) การที่บุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง ที่อาจมาจากความสามารถของตนเอง ความสำเร็จ หรือการได้โอกาส

ที่ดีในชีวิต การเห็นคุณค่าในตัวเองทำให้คนทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญมากของคน ที่ช่วยเสริมสร้างสิ่งดีงามต่าง ๆ พฤติกรรม ในสังคม จะช่วยทำให้สามารถเผชิญต่ออุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ

5. ความเชื่อมั่นในตัวเอง (Self Confidence) การสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองทำให้คนกล้าคิดกล้าตัดสินใจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงสามารถกระทำการในสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถปรับตัวกับสภาพสังคมได้อย่างหลักการและมีความสุข ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการดำรงชีวิต (Self-Concept) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การเรียน การทำงาน

6. กำลังใจ (Inspire) เป็นการสร้างความหวังกำลังใจในมิติต่าง ๆ ของการดำรงชีวิตใหม่ เป็นสิ่งสำคัญต่อการช่วยส่งเสริมให้เกิดภูมิคุ้มกันการทำชั่วทั้งหมด และความเข้มแข็งต่อการมีชีวิตที่ดีงาม

ดังนั้น “หลักธรรม” เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ “มนุษย์” เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการสร้าง “สติ สัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา” อันเป็นการปรับเปลี่ยน “ความคิดของคน” อย่างมีเหตุผลได้ดีที่สุดในมิติของ “ธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติฝังอยู่ในจิตใจมนุษย์ทุกคน เพียงแต่ต้องมีการ “สร้างกระบวนการให้เกิด “ความรู้ความเข้าใจ” ในเรื่องของ “ธรรม” ให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนและหากมีการแนะนำชี้ทางสร้างการเรียนรู้จนสามารถปรับใช้ให้กลมกลืนสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตได้”

จุดเปลี่ยนของ “ผู้กระทำความผิด” ให้มีตัวความรู้ ความคิดในการดำเนินชีวิตที่ดีต้องกระทำโดยอาศัย “หลักธรรม” และ “กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ” ถ้าบุคคลใดดำเนินการตามหลักธรรมและกระบวนการทางธรรมแล้ว ย่อมสามารถเปลี่ยน “จิตใจ” หรือ “ชุดความคิด” จาก “อกุศล” ไปสู่จิตใจหรือชุดความคิดที่เป็น “กุศล” ได้ หรือเปลี่ยน มีดีเป็นสว่าง ขาวเป็นดำ หรือสีเทา ๆ เป็นขาวได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560)

เพียงแต่ผู้กระทำความผิดไม่เข้าใจ ไม่เข้าถึง “ธรรม” ทำให้ด้านความคิดจิตใจ (สติปัญญา) และพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของเขานั้นไม่พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องชอบธรรม หรือมีพฤติกรรมไปในทางที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม (พระศากยวงศ์วิสุทธี, 2561) กระบวนการให้เกิดความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) กับผู้ต้องขังแต่ละคนที่เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างโครงสร้างทางความคิดให้เกิดขึ้นใหม่ กำหนดเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ปฐมนิเทศ การสร้างความเป็นกันเอง และความเชื่อถือศรัทธาระหว่างวิทยากรกับ
ผู้เข้าร่วมโครงการ

ขั้นที่ 1 การทำให้รู้จักตัวเอง ตามแบบของหลักเบญจขันธ์

ขั้นที่ 2 กระบวนการรับรู้ของมนุษย์ การให้ใจติดตามตัวมี “สติ” มีตัว “รู้” การรับรู้
ผ่าน “อายตนะ”

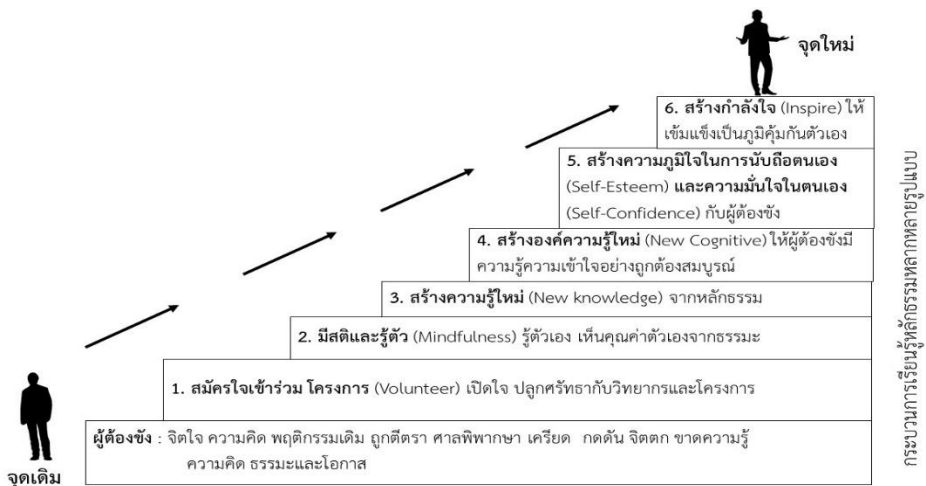
ขั้นที่ 3 การคิดพิจารณาสิ่งที่รับรู้ รูปแบบการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล ตัวอย่างการ
ให้เหตุผลในการดำรงชีวิต

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ภายใต้แนวทางของหลักธรรม

ขั้นที่ 5 การสรุปความคิดภายใต้เหตุผลแห่งธรรม

จากงานวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาให้เห็นพัฒนาการของผู้กระทำความผิดโดยใช้
หลักธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่ใช้กับผู้กระทำความผิดที่เข้าร่วม
โครงการโดยหลักธรรมได้ ปรากฏตามแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงพัฒนาการของผู้ต้องขังจากก่อนเข้าโครงการถึงจุดใหม่ตาม
เป้าหมาย

ที่มา: ธาณี วรภัทร์ “หลักธรรมสำหรับผู้กระทำความผิด” (ธาณี วรภัทร์, 2561)

จากแผนภาพเป็นผลการแสดงจุดเปลี่ยนของผู้ทำผิดที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้
จากจุดเดิม สถานะเป็นผู้ต้องขังที่ถูกคำพิพากษาของศาลตัดสินคดี หมดสิ้นทุกอย่าง
จิตตก ขาดความคิดความรู้ความหวัง ก้มหน้ารับโทษไป มีแต่ความทุกข์ ความกลัว กังวน
ฟุ้งซ่าน

การเปลี่ยนจากจุดเดิม เมื่อเข้าสู่กระบวนการฯ เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เริ่ม
จาก ศรัทธาและความสมัครใจ การเปิดใจอย่างอิสระ ได้พูด ได้ปรึกษา ได้แลกเปลี่ยน อย่าง
เต็มที่ “วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ” ได้รับการปลูกฝัง “สติ” (Mindfulness) เริ่มรู้จัก
ตัวเอง เห็นคุณค่าในตัวเอง (ความเป็นมนุษย์) เกิดศรัทธาในตนเอง เคารพตนเอง โดยหลัก “สติ
ทำให้เกิด ปัญญา” ด้วยการใช้ “วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ” หลากหลายรูปแบบ ทุกคนจึง
เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นใหม่อีกครั้ง (New Knowledge) จาก “หลักธรรม” ที่ ทำให้
ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ต้องสมบูรณ์ (New Cognitive) เกิดความ
ภาคภูมิใจในการนับถือตนเอง (Self-esteem) และความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence)
ปลูกฝังสร้างกำลังใจ (Inspire) ให้เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง ในการ “คิดใหม่ ทำใหม่” ใน
“ชุดความรู้ความคิดใหม่” เมื่อความคิดเปลี่ยน จิตใจเปลี่ยนเพราะมี “ปัญญา” ที่ดีงาม
พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีงาม พร้อมสำหรับการเริ่ม “ชีวิตใหม่” โดยในทุกขั้นตอนจะ
สอดแทรกหลักธรรมคำสอนเพื่อการรู้จักจริงเห็นจริงอย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบจากผู้ต้องขังสำหรับ “หลักธรรม” ที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิดจากผู้เข้า
โครงการทุกคน สามารถจัดลำดับระดับความคิดเห็นใน “ข้อธรรม” ที่สนใจและประทับใจได้
ตามลำดับดังนี้

- ลำดับที่ 1 เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความโลภ โกรธ หลง กับตัวเรา”
- ลำดับที่ 2 เรื่อง “hiri โอตตปปะ”
- ลำดับที่ 3 เรื่อง “ขันธ 5”
- ลำดับที่ 4 เรื่อง “สติ สัมปชัญญะ”
- ลำดับที่ 5 เรื่อง “สมุหทัย”
- ลำดับที่ 6 เรื่อง “อายตนะ 6”
- ลำดับที่ 7 เรื่อง “อินทริยสังวร”
- ลำดับที่ 8 เรื่อง “ทุจจิต 3”

ลำดับที่ 9 เรื่อง “อินทรี 5”

ลำดับที่ 10 เรื่อง “ทาน ศิล ภาวนา”

ลำดับที่ 11 เรื่อง “จิต(มโน)”

ลำดับที่ 12 เรื่อง “ทุกข์”

ลำดับที่ 13 เรื่อง “กามตัณหา” มี

ลำดับที่ 14 เรื่อง “กิเลส 1,500 ตัณหา 108”

ลำดับที่ 15 เรื่อง “อุปกิเลส 16 ประการ” (พระพุทธโฆสเถระ, 2546)

ผลจากการใช้แบบสอบถามและการประชุมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เข้าโครงการทั้งหมด สามารถจัดลำดับระดับความคิดเห็นในเรื่องของ “วิธีการหรือกิจกรรมการเรียนรู้” หลักธรรมได้ตามลำดับดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปผลกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ
ลำดับที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ “ฟังจากวิทยากร”
ลำดับที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ “การจัดกลุ่มแบบรวมร่วมกับวิทยากร”
ลำดับที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ “การเสนอปัญหาของตนเองและแลกเปลี่ยนกันให้เห็น”
ลำดับที่ 4 กิจกรรมการเรียนรู้ “การถามตอบแบบตัวต่อตัว”
ลำดับที่ 5 กิจกรรมการเรียนรู้ “การบันทึกสรุปเป็นรายงานส่งเป็นครั้ง ๆ ”
ลำดับที่ 6 กิจกรรมการเรียนรู้ “การดูสื่อการสอนจิตตนคร”
ลำดับที่ 7 กิจกรรมการเรียนรู้ “การแสดงต่าง ๆ และดนตรี”
ลำดับที่ 8 กิจกรรมการเรียนรู้ “โด้วาทิ”

จากตารางที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการทดลองวิจัยในช่วงเวลา 6 เดือน ซึ่งวิธีการเรียนรู้วิทยาการอาจปรับเปลี่ยนหรือมีวิธีการใหม่ ๆ อื่น ๆ เพื่อใช้กับผู้เข้าร่วมโครงการได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้พิจารณาผลที่ผู้เข้าโครงการจะสามารถเข้าใจ เข้าถึง “หลักธรรม” ได้ง่ายและถูกต้องเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ของหลักธรรมกับความพร้อมของผู้เข้าสู่กระบวนการก่อนเข้าสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต้องประกอบด้วย

ตารางที่ 3 แสดงหลักธรรมเบื้องต้นก่อนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้หลักธรรม

หลักธรรมเบื้องต้นก่อนพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักธรรม	
ความพร้อมของผู้เข้าสู่กระบวนการ	หลักธรรม
1.การเปิดใจ ยอมรับเพื่อเข้าสู่กระบวนการ (Open mind)	ฉันทะ (ข้อธรรมแรกในอิทธิบาท 4) ความพอใจสมัครใจ
2.มีแรงขับเคลื่อน ความสนใจ ออยากรู้ (Motivation)	ศรัทธา
3.มีความตั้งใจ	สติ สมาธิ

ผลจากการศึกษาพบว่า ก่อนการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ต้องใช้หลักธรรมเบื้องต้นในการเริ่มต้น (Startup) ปรากฏตามตารางข้างต้น และเมื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แล้วต้องอาศัยหลักธรรมพื้นฐานตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักธรรม

การพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักธรรม	
มิติการพัฒนามนุษย์	หลักธรรม
1.สนใจ เปิดใจ (Open Mind)	ฉันทะ อิทธิบาท 4 ศรัทธา
2.การเจริญสติ (Mindfulness)	สติ สัมปชัญญะ
3.ความรู้ (Knowledge)	เบญจขันธ์ ศีล อยตนะ 6 อินทรีย์ 5 หิริ โอตัปปะ ทุจจริต 3
4.พัฒนาการทางความคิด (Cognitive)	โยนิโสมนสิการ อริยสัจ 4 มรรค 8
5.การเห็นคุณค่าในตัวเอง (Self Esteem)	พรหมวิหาร 4 สัมมาทิฐิ
6.ความเชื่อมั่นในตัวเอง (Self Confidence)	สติ สัมปชัญญะ ปัญญา
7.กำลังใจ	สติ สัมปชัญญะ ปัญญา

จากตารางเป็นการสรุปความเชื่อมโยงของ “หลักธรรม” ที่ส่งผลต่อ มิติในการพัฒนามนุษย์ (ผู้กระทำผิด) แต่ละคน และสิ่งที่สำคัญสุดท้ายที่เป็นต้นแบบการดำรงชีวิตใหม่อีกครั้งที่ดีตามหลักธรรม 8 ประการคือ

1. สัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบ การมีมุมมองที่ถูกต้อง
2. สัมมาสังกัปปะ คือ การดำริชอบ การมีเจตนาที่ถูกต้อง

3. สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ การใช้คำพูดที่ถูกต้อง
4. สัมมากัมมันตะ คือ การทำการชอบ มีการกระทำที่ถูกต้อง
5. สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง
6. สัมมาวายามะ คือ การเพียรชอบ ความเพียรพยายามในการใช้สิทธิที่ถูก
7. สัมมาสติ คือ การระลึกชอบ ในความถูกต้อง
8. สัมมาสมาธิ คือ การตั้งจิตมั่นชอบ มีสมาธิที่ถูกต้อง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

สรุป

หลักธรรมที่เหมาะสมในการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิด จากกระบวนการเรียนรู้ต้องทำให้ผู้กระทำความผิด “รู้จักตนเอง” ได้ และสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันในเรือนจำ ภายหลังเมื่อพ้นโทษแล้วได้ ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่พ้นโทษ ภาค “รัฐ” จำต้องคืนความเป็นคนปกติหรือความเป็น “พลเมือง” แห่งรัฐของเขากลับมาก่อนการปล่อยตัวออกจากสังคม “กระบวนการในการคืนความเป็นคนที่ปกติ” ต้องได้รับกลับมาอีกครั้งเพื่อการดำรงชีวิตใหม่ที่ดียิ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งกับผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกมาแล้วสำหรับทุก ๆ ชีวิตและสังคม ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนจะเป็นแก่นสารสาระในจิตใจในการนำมาใช้เพื่อการดำเนินชีวิตใหม่ของผู้พ้นโทษที่ได้รับการเรียนรู้ฝึกฝนอบรมบ่มนิสัยใหม่อย่างแท้จริงเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องกำหนดนโยบายให้มีการนำ “หลักธรรม” และ “กระบวนการเรียนรู้ธรรมหลากหลายรูปแบบ” ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มาใช้ในทุก ๆ เรือนจำ เพื่อการแก้ไข จิตใจ กาย พฤติกรรม ของผู้กระทำความผิด ตามรูปแบบและแนวทางที่มีการนำเสนอมาแล้ว และพัฒนาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละแห่งที่มีสภาพข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน
2. ภาครัฐ โดยเฉพาะกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดนโยบายนำต้นแบบการทำโครงการ “จิตตมนต์ ปัญญาบำบัด” ไปใช้ในทุก ๆ เรือนจำ เพื่อปรับปรุงแก้ไข “จิตใจ ปัญญา พฤติกรรม” ของผู้กระทำความผิดให้ได้อย่างแท้จริง เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจากส่วนของ “จิตใจ” นับว่าสำคัญมาก และให้ผลในทางชีวิตของเขาและสังคมส่วนรวมสูงมาก

3. จัดทำหลักสูตรอบรม กำหนดการติดตามประเมินผล สร้างตัวชี้วัด กำหนดคุณสมบัติวิทยากร จัดให้มีการอบรมวิทยากร เพื่อสร้างมาตรฐานการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการนำไปใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้จริง

4. นำผู้กระทำความผิดที่เข้าอบรมในโครงการนี้ รุ่นแรก จัดอบรมเข้มในการเป็นวิทยากรดำเนินโครงการเพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษเป็นวิทยากรดำเนินการโครงการขยายผลต่อ ๆ ไปอย่างถาวร

5. เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของพัฒนาผู้กระทำผิดภายหลังการพ้นโทษแล้วอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) เมื่อในเรือนจำสามารถใช้ “หลักธรรม” เป็นภูมิคุ้มกัน กับกระบวนการคิดวิเคราะห์หลักธรรมกับการดำรงชีวิตกับผู้ต้องโทษได้แล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องเข้ามาบูรณาการ หรือเป็นตัวต่อที่สำคัญคือ การมีอาชีพ ความรู้ความสามารถเพื่อการประกอบอาชีพ เงินทุน บนพื้นฐานของหลัก “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลาง” ก่อนการพ้นโทษจึงต้องทำการสำรวจความต้องการของผู้ต้องขังว่าสนใจ ชอบ หรืออยากเรียนรู้เรื่องอะไร แล้วทางเรือนจำต้องจัดให้เกิดมีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน คู่ขนานกันไปพร้อม ๆ กัน

6. จัดให้มีการติดตามผู้ที่ผ่านมาโครงการฯ แล้วภายหลังการพ้นโทษ ว่าสามารถดำรงชีวิตได้โดยปฏิเสธการกระทำความผิด และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ที่ถูกต้องดีงามแล้ว หรือกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก เพื่อเป็นการทดสอบผลการจัดทำโครงการในสภาพของการดำรงชีวิตจริงผู้เข้าร่วมโครงการเมื่อพ้นจากเรือนจำออกมาสู่สังคมปกติแล้ว และเป็นการทบทวนเพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการทำโครงการฯ และการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

ธานี วรภัทร์. (2558). การบังคับโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก. วารสารกำลังใจ , 3(4), 57-62.

_____. (2561). หลักธรรมสำหรับผู้กระทำผิด. ใน ทุนสำนักพระดำริในพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. กระทรวงยุติธรรม.

พระพุทธโฆสเถระ. (2546). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศพรินท์ติ้ง จำกัด.

พระศากยวงศ์วิสุทธิ์. (2561). จิตตมนต์ ปัญญาบำบัด. สำนักกิจการในพระตำริพระเจ้าหลาน
เธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). จิตตนคร.
กรุงเทพมหานคร: สาละพิมพ์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2560). บทนำสู่พุทธธรรม ซีวิตงาม สังคมดี
ธรรมชาติเป็นรมณีย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ส.ไพบูลย์การพิมพ์.

_____. (2560). นิติศาสตร์แนวพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

_____. (2560). บทนำสู่พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ส.ไพบูลย์การพิมพ์.

_____. (2560). พุทธธรรมฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 48). กรุงเทพมหานคร: ผลิตัมม์.

Bringewat Peter. (2008). Grundbegriffe des Strafrecht. Auflage: Baden-Baden.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร
เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง
(EXECUTIVE FUNCTION: EF) ของเด็กปฐมวัย*
AN ACADEMIC MANAGEMENT MODEL OF EDUCATIONAL
INSTITUTIONS IN BANGKOK FOR DEVELOPING EXECUTIVE FUNCTION
(EF) OF EARLY CHILDHOOD

ภาณุศักร หงษ์ทอง

Panusuk Hongthong

สุวพร เข้มเฮง

Suwaporn Semheng

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

พรชูลี ลังกา

Pornchulee Lungka

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit University, Thailand

E-mail: panusuk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย และ 3) เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่ม

* Received 26 July 2019; Revised 9 August 2019; Accepted 14 August 2019

ตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาใน กรุงเทพมหานคร จำนวน 500 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น และเทียบสัดส่วน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ S-C-AL-E-S ได้แก่ 1) Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง 2) Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา 3) Active Learning: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ 4) Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 5) Supervision: การนิเทศ แต่ละองค์ประกอบมีสารสนเทศสำคัญในการบริหารจัดการ โดยใช้กระบวนการบริหาร PDCA เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ พบว่า มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารงานวิชาการ, ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง, เด็กปฐมวัย

Abstract

This research aimed to 1) study state and the needs assessment of academic management of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood; 2) create an academic management model of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood; and 3) evaluate feasibility and utility for applying an academic management model of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood. This research uses a mixed method research, the sample of quantitative research was the perspectives of the involved 576 personnel in educational institutions by stratified random sampling and the qualitative research uses 9 experts by purposive sampling. A questionnaire, a semi-structured interview form, and evaluation forms were used as tools for collecting data. Mean, Standard deviation, and Priority Needs Index (PNI_{modified}) were employed for analyzing quantitative data. Content analysis was used for analyzing qualitative data.

The results revealed that:

1. The present state on academic management of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood was rated at high level and the needs assessment was rated at moderate level.

2. An academic management model of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood consisted of 5 main factors, S-C-AL-E-S. There were 1) Staff: Administrator, Teacher and Parent, 2) Curriculum: School Curriculum, 3) Active Learning: Learning by Doing, 4) Environment: Environment, Instructional Media and Learning Resources, and 5) Supervision: Educational Supervision. Each factor was operated by PDCA managing processes.

3. The evaluation of feasibility and utility for applying the academic management model of educational institutions in Bangkok for developing Executive Function of early childhood was rated at the highest level.

Keywords: Model, Academic Management, Executive Function (EF), Early Childhood

บทนำ

เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาของมนุษย์ ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้เด็กปฐมวัยเติบโตไปอย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) และหลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้ระบุว่า หลักการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน โดยเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัย ได้มีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญและให้บริการดำเนินการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นจำนวนมาก โดยแต่ละหน่วยงานที่จัดการศึกษาปฐมวัย ต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และมีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง และการพัฒนาทักษะสมองหรือการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive Function: EF) ซึ่งเป็นกระบวนการทางความคิดของสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับ การคิด ความรู้สึก และการกระทำ โดยสมองส่วนนี้กำลังพัฒนามากที่สุดในช่วงปฐมวัย เป็นช่วงของการพัฒนาความสามารถในการคิด การจัดระเบียบตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ดังนั้น

การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดี จึงควรเริ่มตั้งแต่วัยนี้ การนำความรู้เกี่ยวกับความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive Function: EF) มาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยจะช่วยให้เด็กปฐมวัยมีทักษะที่สำคัญในการควบคุมอารมณ์ ความคิด การตัดสินใจ และการกระทำ อันส่งผลให้มีการลงมือทำงาน และมุ่งมั่นทำจนงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จะทำให้เด็กปฐมวัยเติบโตไปอย่างมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีต่อไปในอนาคต (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2558)

จากความสำคัญของความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ทำให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยควรได้รับการส่งเสริมทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง เพื่อทำให้อารมณ์ของเด็กปฐมวัยประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งในปัจจุบันเด็กปฐมวัยเข้าสู่ระบบการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ถ้าโรงเรียนมีการนำทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองมาใช้ในการจัดการเรียนสอนอย่างถูกต้องและจริงจัง ตั้งแต่การบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อีกทั้งการสนับสนุนอื่น ๆ ทางด้านวิชาการ จะส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีทักษะด้านความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องเหล่านี้คือฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive Function: EF) ของเด็กปฐมวัย” เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความถูกต้องและมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย

3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ของสภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร 1,148 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 2,296 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการ 1,148 และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1,148 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 576 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการ 288 และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 288 คนโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีสังกัดเป็นชั้นและโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเด็กปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index (PNImodified)

1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selecting) ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน

1.2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 3 คน

1.2.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย จำนวน 3 คน

ตัวแปรที่ศึกษา คือ แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเด็กปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ดำเนินการดังนี้

2.1 ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1

2.2 ตรวจสอบรูปแบบด้วยการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selecting)

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ ดำเนินการดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร 1,148 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 2,296 คน จำแนกเป็นผู้อำนวยการ 1,148 และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1,148 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบไปใช้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพและความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวม

การบริหารงานวิชาการ	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่พึงประสงค์ (I)			PNI modified (I-D/D)	แปลผล
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1.การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา	3.71	.819	มาก	4.42	.703	มากที่สุด	0.19	สูง
2.การจัดประสบการณ์การเรียนรู้	3.99	.679	มาก	4.56	.601	มากที่สุด	0.14	ต่ำ
3.การวัดและประเมินผล/การประเมินพัฒนาการ	3.70	.795	มาก	4.42	.715	มากที่สุด	0.19	สูง
4. การจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.09	.722	มาก	4.58	.571	มากที่สุด	0.12	ต่ำ
5. การนิเทศ	3.69	.871	มาก	4.39	.747	มากที่สุด	0.19	สูง
รวม	3.84	.694	มาก	4.47	.619	มากที่สุด	0.16	ปานกลาง

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.09$) รองลงมาคือ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.99$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการนิเทศ ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า ในภาพรวมมีสภาพที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.56$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการนิเทศ ($\bar{X} = 4.39$)

ความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย พิจารณาจากความแตกต่างระหว่างสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพปัจจุบัน พบว่า ในภาพรวมมีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับปานกลาง (PNImodified = 0.16) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล/การประเมินพัฒนาการและ ด้านการนิเทศ มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNImodified = 0.19) รองลงมาคือ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (PNImodified = 0.14) และด้านที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ (PNImodified = 0.12)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปประเด็นได้ดังนี้

1. องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเกิดทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ดูแลเด็ก, การจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning, การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้, การดูแลสุขภาพอนามัยและสุขนิสัยที่ดี และ การเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและสังคม

2. แนวทางการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ได้แก่ พัฒนาผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง ให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย, พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองอย่างชัดเจน และ กำหนดการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเป็น วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

3. แนวทางการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูและผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง, กำหนดทักษะการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ และออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Active Learning, และส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

4. แนวทางการดำเนินการวัดและประเมินผล/ประเมินพัฒนาการ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลด้านทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองที่ถูกต้อง กำหนดตัวบ่งชี้ด้านการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจน ผู้บริหาร ครูและผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกันสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ดำเนินการวัดและประเมินผลการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลาย และมีคู่มือการวัดและประเมินผลทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง

5. แนวทางการดำเนินการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ได้แก่ จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้มีพื้นที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม มีมุมการเรียนรู้ที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ จัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ให้เด็กอยู่กับธรรมชาติ เล่นอย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง จัดแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสัดส่วนสำหรับเด็กปฐมวัย เชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรสอนเด็ก และ ส่งเสริมให้ผู้ปกครองนำนักเรียนไปเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพิ่มเติม

6. แนวทางการดำเนินการนิเทศเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้นิเทศมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง, นิเทศกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไม่ควรมิเทศที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน, นิเทศเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย, มีแหล่งความรู้หรือคู่มือเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองให้ครูศึกษาทำความเข้าใจ และ มีการกำกับ ติดตาม และดูแลให้เกิดการนิเทศเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพในขั้นตอนที่ 1 สามารถสรุปองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยได้ 5 องค์ประกอบ คือ S-C-AL-E-S ได้แก่ 1) Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง 2) Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา 3) Active Learning: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ 4) Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 5) Supervision: การนิเทศ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบใช้กระบวนการบริหารตามวงจรเดมมิง (PDCA) ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Action) เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง)

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้

ประเด็นการประเมิน	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง	4.50	.516	มากที่สุด	4.53	.480	มากที่สุด
2. Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา	4.49	.596	มากที่สุด	4.57	.496	มากที่สุด
3. Active Learning: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ	4.47	.546	มากที่สุด	4.52	.524	มากที่สุด
4. Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.45	.531	มากที่สุด	4.56	.477	มากที่สุด
5. Supervision: การนิเทศ	4.47	.663	มากที่สุด	4.59	.474	มากที่สุด
รวม	4.48	.543	มากที่สุด	4.55	.465	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.48 และ 4.55 ตามลำดับ) องค์ประกอบที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง (\bar{X} = 4.50) รองลงมา คือ Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา (\bar{X} = 4.49) ส่วนองค์ประกอบที่มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด คือ Supervision การนิเทศ (\bar{X} = 4.59) รองลงมาคือ Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา (\bar{X} = 4.57)

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูง คือ ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล/การประเมินพัฒนาการ และด้านการนิเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา ซึ่งการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองจะปรากฏอยู่ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาเด็กไว้อย่างชัดเจน ดังที่ (ภารดี อนันต์นาวิ, 2557) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ข้อมูลสารสนเทศ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพื่อกำหนดสาระสำคัญของหลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน นิเทศติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร และปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ส่วนการวัดและประเมินผล/การประเมินพัฒนาการ เป็นการแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของครู ในการพัฒนาให้เด็กมีพัฒนาการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ครูต้องมีการวางแผนการประเมินพัฒนาการ กำหนดจุดประสงค์ในการประเมินความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ออกแบบวิธีการและเครื่องมือเหมาะสมและหลากหลาย ให้สามารถดำเนินการประเมินพัฒนาการเด็กได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยต้องมีการ

วางแผนอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการและเครื่องมือในการประเมิน ประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล ตามสภาพจริงครบทุกด้าน และด้านการนิเทศ เป็นการ สนับสนุน แนะนำและความช่วยเหลือครูให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้เด็กมี ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองได้ประสบความสำเร็จ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับ (เยาวภา เตชะคุปต์, 2542) กล่าวว่า การนิเทศการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และประสานงานระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จากที่กล่าวมาจึงทำให้ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อ พัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการบริหารหลักสูตร สถานศึกษา ด้านการวัดและประเมินผล/การประเมินพัฒนาการ และด้านการนิเทศ จึงมีความ ต้องการจำเป็นอยู่ในระดับสูง

ส่วนในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและ แหล่งเรียนรู้ พบว่า มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับต่ำ อาจเนื่องมาจากการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยส่วนใหญ่จะต้องวางแผนและจัดประสบการณ์การ เรียนรู้ ที่มีการส่งเสริมพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการ บริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย และสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ อุปกรณ์ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม หลากหลายและเพียงพอต่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นไป ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในหลักสูตร และการประกันคุณภาพ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ เน้นให้ สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการอยู่ร่วม ของเด็กปฐมวัย จึงทำให้พบว่า ความต้องการจำเป็นในด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับต่ำ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

2. จากการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ คือ S-C-AL-E-S ได้แก่ 1) Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อ แม่ และผู้ปกครอง 2) Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา 3) Active Learning: การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ 4) Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่ง

เรียนรู้ และ 5) Supervision: การนิเทศ แต่ละองค์ประกอบมีสารสนเทศสำคัญในการบริหารจัดการตามวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Action) เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานสามารถอภิปรายแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

2.1 Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบที่มุ่งพัฒนาให้ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย เนื่องจากผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเป็นบุคคลสำคัญในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นบุคคลดังกล่าวจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย เพื่อที่จะดูแลและพัฒนาเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฌีนา ทศน์ชาญชัย; และ จริญญา จุฑาภิสิตธิ์ ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะ Executive Function (EF) ได้แก่ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเพื่อน ครู และบุคคลในสังคม จะทำให้เด็กพัฒนาทักษะ Executive Function (EF) ได้ดี (ฌีนา ทศน์ชาญชัย และ จริญญา จุฑาภิสิตธิ์, 2559) และงานวิจัยของ อภิธ เรืองประสิทธิภาพ การบริหารและการกำกับดูแลโรงเรียนกับความจำเป็นสำหรับคุณภาพการบริหารทางการศึกษา (Agith, Allen A, 2015) พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการบริหารโรงเรียนและการกำกับดูแล คือการพัฒนาผู้บริหารให้มีคุณวุฒิและประสบการณ์ที่ดี

2.2 Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มุ่งเน้น การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีการบูรณาการการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจน เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนงานที่สถานศึกษากำหนดแนวทางการพัฒนาเด็ก เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีแนวทางในการดำเนินการพัฒนาเด็กให้สอดคล้องหรือบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษา จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาให้เด็กเกิดความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive Function: EF) เพราะสถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในรายละเอียดสาระสำคัญของ ซึ่งการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา (รัศมี อุกประโคน, 2558) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งของการบริหารงานวิชาการโดยการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา

2.3 Active Learning: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก ด้วยวิธีการที่หลากหลายแบบลงมือปฏิบัติ เนื่องจาก การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครูต้องส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้วยวิธีการจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย ตามความสนใจและบริบทที่เด็กอาศัยอยู่ ให้เด็กได้คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ โดยครูเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ที่กล่าวว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-6 ปี เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการผ่านการเล่น การลงมือกระทำจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดวิธีการพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive Function : EF) ให้แก่เด็กปฐมวัย (สุภาวดี หาญเมธี, 2561) ที่กล่าวว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง โดยครูต้องส่งเสริมให้เด็กได้เลือก ตัดสินใจ วางแผน ลงมือทำ ลองผิดลองถูกและฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดวิธีการสร้างทักษะ Executive Function (EF) ที่กล่าวว่า วิธีการสร้างทักษะ Executive Function (EF) ให้แก่เด็ก ควรส่งเสริมกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2558)

2.4 Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่มุ่งเน้นในด้านการดำเนินการจัดให้สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย เนื่องจากสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กในทุก ๆ ด้าน โดยสถานศึกษาต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม ให้มีพื้นที่กว้างพอกับการทำกิจกรรมกลุ่ม มีความเป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขลักษณะ มีเครื่องเล่นสนามและของเล่นที่หลากหลายส่งเสริม

พัฒนาการ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ มีการจัดบริเวณต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับเด็ก ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่ประดิษฐ์ขึ้น รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรหรือเชิญบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เด็กสนใจมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็ก ๆ ซึ่ง องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะ EF ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่จะพัฒนาทักษะ EF ของเด็กได้ดี ควรมีพื้นที่ที่สามารถทำกิจกรรมแล้วก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การสำรวจ และการออกกำลังกาย โดยเน้นที่ความปลอดภัย และความเหมาะสมกับสถานะทางสังคมของเด็ก (ณิชา ทศน์ชาญชัย และ จริญญา จุฑาทิสิทธิ์, 2559) และจากงานวิจัยของแอกเคอร์แมน (Ackerman, Debra J, 2017) เรื่องความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กก่อนวัยเรียน เกี่ยวกับความสำคัญ ผู้สนับสนุน ความจำเป็นของการวิจัยและการเลือกวิธีการประเมิน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

2.5 Supervision: การนิเทศ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็ก เนื่องจาก การนิเทศเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศและครู เพื่อร่วมมือกันพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ (Hoy, Wayne K. and Forsyth, Patrick B, 1986) ดังนั้น การนิเทศจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กได้อย่างมีคุณภาพ ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์การเรียนรู้และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบ (สุเทพ ตระหง่าน, 2559) และการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดแพร่ พบว่า การนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบหลักที่เป็นขอบข่ายของรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชน (ดวงกมล สวิง, 2558)

3. การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหาร

จัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ พบว่า มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก ในการสร้างรูปแบบมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำผลของการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบในการสร้างรูปแบบ มีการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ และสาระสำคัญในการดำเนินงานของแต่ละองค์ประกอบที่ชัดเจน และมีการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างรูปแบบของคีฟวส์ (Keeves, P. J, 1988) ที่กล่าวว่า การสร้างรูปแบบต้องอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลไว้อย่างชัดเจน โดยรวบรวมมาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ และรูปแบบที่ดีจะต้องผ่านตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง จึงจะทำให้รูปแบบมีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้งาน

สรุป

1. สภาพการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการสร้างรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ S-C-AL-E-S ได้แก่ 1) Staff: ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ และผู้ปกครอง 2) Curriculum: หลักสูตรสถานศึกษา 3) Active Learning: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ 4) Environment: สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 5) Supervision: การนิเทศ แต่ละองค์ประกอบมีสารสนเทศสำคัญในการบริหารจัดการ โดยใช้กระบวนการบริหาร PDCA เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ พบว่า มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ประโยชน์

การนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับปฐมวัย เพื่อพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง สถานศึกษาควรศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรทำวิจัยแบบ Cross-Sectional Study หรือ Longitudinal Study เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ ที่เกิดจากการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยไปปฏิบัติ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของเด็กปฐมวัยตามแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในบริบทของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

_____. (2561). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี).

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

ณิชา ทศน์ชาญชัย และ จริญญา จุฑาทิสสิทธิ์. (2559). กิจกรรมตามวัยเพื่อส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการและการควบคุมตนเอง. เรียกใช้เมื่อ 28 มิถุนายน 2560 จาก

<http://www.thaipediatrics.org/Media/media-20161129093332.pdf>

- ดวงกมล สวิง. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชน ในจังหวัดแพร่. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(2), 186-197.
- นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล. (2558). Executive Functions. Modern mom Focus, 1(5).
- ภารดี อนันต์นำวี. (2557). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). ชลบุรี: มนตรี.
- เยาวภา เดชะคุปต์. (2542). การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- รัศมี อุกประโคน. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโดยบูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาราชสีมา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 10(1), 43-49.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุเทพ ตระหง่าน. (2559). รูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 8(2), 157-172.
- สุภาวดี หาญเมธี. (2561). คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF Executive Functions สำหรับครู ปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- Ackerman, Debra J. (2017). Preschoolers' Executive Function: Importance, Contributors, Research Needs and Assessment Option. ETS Research Series, 2017(1), 1-24.
- Agith, Allen A. (2015). Effective School Management and Supervision: Imperative for Quality Education Service Delivery. An International Multidisciplinary Journal, 9(3), 62-73.

Hoy, Wayne K. and Forsyth, Patrick B. (1986). *Effective supervision: Theory into practice*. New York: Random House.

Keeves, P. J. (1988). *Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook*. Oxford: Pergamon Press.

การพัฒนาารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21*

THE DEVELOPMENT OF THE PRE-SCHOOL ADMINISTRATION MODEL IN 21st CENTURY

รานี ชูขำ

Ranee Chukam

เด่น ชะเนติยัง

Den Chanetiyoung

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: raneechukam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 และ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 โดยมีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัดการวิจัย 2) พัฒนาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย จากผู้เชี่ยวชาญ 21 คน 3) จัดสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ 9 คน เพื่อรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และ 4) ประเมินความคิดเห็น จากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 109 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีคุณสมบัติคือมีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป มีคุณวุฒิปริญญาเอกขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป สำหรับการเข้าร่วมในการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ได้มาโดยการบอกต่อ (Snow Ball) จำนวน 21 คน ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ร่วมสนทนา คือ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งคัดเลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ

* Received 1 July 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 21 August 2019

แบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) เก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 21 คน เห็นด้วยกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการพัฒนาผู้สอน 3) ด้านการพัฒนาทักษะ และ 4) ด้านการพัฒนาการประเมินผล ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาทั้ง 9 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 เหมาะสมดี

2. ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 109 คน พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด ที่กล่าวมาทุกด้านและอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.25$)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การบริหารการศึกษา, ระดับปฐมวัย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the pre-school administration model in the 21st century, and 2) to develop pre-school administration model in the 21st century. The research process, there was 4 steps 1) The documents analysis and analyze the related research of kindergarten school management in the 21st century to set the composition and research indicators 2) to develop the composition and research indicators by using Delphi Technique with 21 professionals 3) to arranged conversation groups of 9 professionals for the advices of the topic, and 4) the assessment of satisfaction from school directors 109 people. The representative sample in research consist of professional who older than 40 years, has a doctoral degree (PhD), has knowledge and experiences on kindergarten school management in the 21st century more than 10 years. The attendants who joined the Delphi Technique

group has got information from word of mouth (Snow Ball) 21 people. Next step, suggestion on the development of the kindergarten school management in the 21st century (focus group discussion) as the attendants were professional by selected in specific person (Purposive Sampling) 9 people. The tools for collecting data were the structured interview and estimation interview questions (Rating Scale Questionnaire) to collect data by the Delphi Technique. The statistical tools for data analysis were the percentage, average, standard deviation, median, interquartile range.

Result of the research

1. The 21 professionals have agreed on the pre-school administration model in the 21st century 4 ways 1) curriculum development 2) teacher development 3) skills development and 4) evaluation development. The results of the conversation group showed that school directors of 9 people have agreed on composition, and the topics of research indicator as it was suitable on the pre-school administration model in the 21st century.

2. The results of the assessment of satisfaction from school directors of 109 people showed that everyone has agreed on the pre-school administration model in the 21st century as the results were good level ($\bar{X}=4.25$)

Keywords: Development Model, Pre - School, 21st Century, Educational administration

บทนำ

เมื่อสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ในการพัฒนาเด็กในมิติของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแบบเดิม อาจต้องถูกทับซ้อนด้วยแนวคิด รูปแบบวิธีการ ความเชื่อ และเทคโนโลยีที่ผุดเกิดขึ้นใหม่ ๆ ตามยุคสมัย เด็กและครอบครัวจำเป็นต้องข้ามผ่านวันเวลาที่ผันเปลี่ยน และยืนหยัดอยู่ให้ได้ในสังคมสมัยใหม่ บ่มฝักคุณลักษณะที่พึงมีอย่างเหมาะสม ให้กับทรัพยากรมนุษย์ของวันนี้และอนาคตข้างหน้า ให้สมบูรณ์แบบอย่างเต็มกำลังสมรรถนะ

หรือทักษะที่มนุษย์ยุคใหม่จะต้องมี ที่เรียกกันว่า 21st Century skills หรือทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย ทักษะ 4 ประการ คือ 1) การมีความรู้ในวิชาหลัก ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงความรู้รอบตัวอื่น ๆ ด้วย 2) การมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ 3) การมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับทักษะแห่งความร่วมมือ 4 ประการ คือ การสื่อสาร (Communication) ความร่วมมือกัน (Collaboration) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และ 4) การมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี แม้ว่าจะมีทักษะที่จำเป็นเพียง 4 ประการ แต่ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นทักษะที่ต้องได้รับการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งแปลว่าจะต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และเมื่อมีการวิเคราะห์สภาพการศึกษาในขณะนี้พบว่าหลาย ๆ ประเทศรวมถึงประเทศไทยหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถทำให้เด็กมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถอยู่รอดในสังคม และมีชีวิตที่มีคุณภาพได้เมื่อโตขึ้น นี่จึงเป็นโจทย์ปัญหาใหญ่ที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนในเวลานี้ ทำให้มีงานวิจัยหลายชิ้น พยายามค้นหาและตอบคำถามที่ว่า ทำไมหลักสูตรปัจจุบันจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้ (คณะกรรมการธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21, 2540)

เมื่อการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับ การพัฒนาการในทุกด้านของช่วงอายุแรกเกิดจนถึงห้าขวบ หรือวัยก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งที่มีกเรียก กันว่า “เด็กปฐมวัย” ให้มีพัฒนาการอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการแล้วก็จะสามารถเติบโตเป็นดีมีคุณภาพ ส่งผลดีต่ออนาคตของสังคมและประเทศชาติด้วย ซึ่งจากข้อมูลของนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลสาขา เศรษฐศาสตร์ ศ.ดร.เจมส์ เจ เฮกแมน จากมหาวิทยาลัยชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า “การลงทุนพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าให้ผลตอบแทนแก่สังคมดีที่สุดในระยะยาว” โดยคืนผลตอบแทนกลับคืน มาในอนาคตมากถึง 7 เท่า เป็นทั้งการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรบุคคลของประเทศ ลดอัตราการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และองค์การยูนิเซฟซึ่งเป็นหน่วยงานของสหประชาชาติซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม พัฒนาการสุขภาพรวมถึงความเป็นอยู่ของแม่และเด็กในประเทศกำลังพัฒนาระบุว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามช่วงวัยจะมีทักษะทางกายภาพ ความฉลาดทางด้านสติปัญญา และความฉลาดทางด้าน

อารมณ์ สูงขึ้นกว่าปกติและนำไปสู่การมีโอกาสในการเรียนรู้ต่อในระดับที่สูงขึ้น และเป็นแรงงานที่มีคุณภาพมีรายได้สูง ส่งผลให้อัตราการก่อคดีหรือสร้างปัญหาสังคมลดน้อยลงด้วย (คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ย.), 2562)

จากนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ได้ให้ความหมาย ของเด็กปฐมวัยว่า “เด็กปฐมวัย” คือ เด็กตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน หรือต่ำกว่า 6 ปีการ จัดการการศึกษานั้นได้แบ่งเป็น 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ โดยการจัดการศึกษาปฐมวัย ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความถนัดและ ความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่มีการพัฒนาการด้านสมอง และการเรียนรู้อย่างรวดเร็วที่สุด ดังนั้นจึงถือได้ว่าช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่ต้องการการปลูกฝังดูแลเป็นพิเศษ เพื่อจะได้เป็นรากฐานที่สำคัญของการ เรียนรู้และการพัฒนาตลอดชีวิต ให้เติบโตเป็นเด็กฉลาดและประสบความสำเร็จในชีวิต (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2550)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเด็กปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลของการศึกษาจะไปใช้เป็นรูปแบบการบริหารในการบริหารสถานศึกษาเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษ

ที่ 21 โดยจากการศึกษาสามารถสรุปเป็นของเขตโดยสังเขปได้ 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล

ด้านกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกระบวนการเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และเป็นที่ยุ่จักในวงวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 21 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้น คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 109 คน

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน เพื่อยืนยันองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นจากขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น จากผู้บริหารสถานศึกษา 109 คน

เครื่องมือและวิธีการวัดตัวแปรในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างแบบสอบถามแบบประมาณค่าเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ให้ครอบคลุมเนื้อหา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล

3. การตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หลังจากสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว นำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาก่อนที่จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5

คน หลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) มีค่าทั้งฉบับ เท่ากับ 1

4. การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัยโดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากรจำนวนไม่ต่ำกว่า 30 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างวิจัย ได้ค่าเท่ากับ 0.964

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วไป ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Cheek List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 จากผู้เชี่ยวชาญ 21 คน ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Opened End Questions)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสอบถามเก็บข้อมูล โดยแบ่งการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

รอบที่ 1 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญ 21 ท่าน โดยมีการตั้งคำถามแบบเปิดนำเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะทำให้ได้ความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและตรงประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ

รอบที่ 2 ใช้แบบสอบถามฉบับใหม่ที่ได้จากการรวบรวมความคิดเห็นแบบเปิดในรอบที่ 1 มาสร้างคำถามแบบปิด ซึ่งจะเป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale Questionnaires) แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ

รอบที่ 3 นำคำถามรอบที่ 2 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ของคำถามแต่ละข้อ จากนั้นใช้ข้อคำถามเดิมสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่ โดยเพิ่มค่ามัธย

ฐานกับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไว้และบอกให้ผู้เชี่ยวชาญทราบว่า ผลการตอบรอบที่ 2 อยู่ตำแหน่งใด เพื่อทบทวนคำตอบและตอบกลับมาอีกครั้ง

รอบที่ 4 แสดงค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ พร้อมทั้งความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ในรอบที่ผ่านมา จัดส่งไปให้ตอบอีกครั้ง เสร็จแล้วให้ส่งกลับทางไปรษณีย์ และมีการไปรับด้วยตัวเอง

รอบที่ 5 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น จากผู้บริหารสถานศึกษา 109 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter quartile Range) ของแต่ละข้อคำถามที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 21 ท่าน ในการส่งแบบสอบถามรอบที่ 2 พร้อมทั้งรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญทราบเกี่ยวกับค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อคำถามที่ได้วิเคราะห์ จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งคำตอบเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้ทราบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำตอบของตนเองและของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น สำหรับนำมาใช้ประกอบการพิจารณาทำการตัดสินใจยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบของตน หากผู้เชี่ยวชาญยังยืนยันคำตอบเดิม แต่เป็นคำตอบที่มีค่าอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นจะต้องให้เหตุผลประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย โดยแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับมีการให้ค่าน้ำหนักคะแนนดังนี้

1	หมายถึง	เป็นไปได้น้อยที่สุด
2	หมายถึง	เป็นไปได้น้อยหรือเห็นด้วยน้อย
3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
4	หมายถึง	เป็นไปได้มากหรือเห็นด้วยมาก
5	หมายถึง	เป็นไปได้มากที่สุดหรือเห็นด้วยมากที่สุด

ค่ามัธยฐานที่หาได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนำมาแปลความหมายได้ ดังนี้

ค่ามัธยฐานต่ำกว่า 1.50 หมายถึง ข้อความเป็นไปได้น้อยที่สุดหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด

ค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 1.50-2.49 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นด้วยกับข้อความ

ค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 2.50-3.49 หมายถึง ไม่แน่ใจกับข้อความว่าจะเป็นไปได้มากหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจในข้อความ

ค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 3.50-4.49 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มากหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความมาก

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายถึงข้อความนั้นเป็นไปได้มากที่สุดหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด

ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 ถ้าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ของข้อความใดมีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความสอดคล้องกัน ถ้าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความไม่สอดคล้องกัน

2. การวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น จากผู้บริหารสถานศึกษา 109 คน แปลความหมายโดยใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดยใช้ช่วงของค่าเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแปลความหมาย ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, J. W., 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล

1.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร

ตารางที่ 1 ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อองค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาหลักสูตร

ข้อที่	ข้อความ	มัธยฐาน	พิสัย	
			ระหว่างควอไทล์	แปลผล
1	หลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลก	5.00	1.00	สอดคล้อง
2	หลักสูตรต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น	5.00	0.00	สอดคล้อง
4	สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	5.00	0.00	สอดคล้อง
5	หลักสูตรมีความยืดหยุ่นได้	5.00	0.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ต่อองค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาหลักสูตร ในรอบที่ 2 มีข้อที่มีมัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตั้งแต่ 1.50 ลงมา จำนวน ทั้งหมด 5 ข้อ

1.2 ด้านการพัฒนาผู้สอน

ตารางที่ 2 ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อองค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาผู้สอน

ข้อที่	ข้อความ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	
			ระหว่างควอไทล์	แปลผล
1	ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง	5.00	1.00	สอดคล้อง
2	ครูเปลี่ยนจากผู้สอนเป็นผู้แนะนำ	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	สอนเด็กให้คิดสร้างสรรค์และจินตนาการ	5.00	0.00	สอดคล้อง
4	ลดเวลาสอนเพิ่มเวลาเรียนรู้	5.00	0.00	สอดคล้อง
5	ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตัวเอง	5.00	1.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ต้องค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาผู้สอน ในรอบที่ 2 มีข้อที่มีมัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.50 ลงมา จำนวน ทั้งหมด 5 ข้อ

1.3 ด้านการพัฒนาทักษะ

ตารางที่ 3 ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต้องค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาทักษะ

ข้อที่	ข้อความ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	แปลผล
1	ทักษะการคิดสร้างสรรค์	5.00	0.00	สอดคล้อง
2	ทักษะการสร้างนวัตกรรม	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	ทักษะด้านเทคโนโลยี	5.00	0.00	สอดคล้อง
4	ทักษะชีวิตและการทำงาน	5.00	1.00	สอดคล้อง
5	ทักษะภาษาและการสื่อสาร	5.00	0.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ต้องค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาทักษะ ในรอบที่ 2 มีข้อที่มีมัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.50 ลงมา จำนวน ทั้งหมด 5 ข้อ

1.4 ด้านการพัฒนาการประเมินผล

ตารางที่ 4 ค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต้องค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาการประเมินผล

ข้อที่	ข้อความ	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	แปลผล
1	การประเมินด้านร่างกาย	5.00	1.00	สอดคล้อง
2	ด้านอารมณ์-จิตใจ	5.00	0.00	สอดคล้อง
3	ด้านสังคม	5.00	0.00	สอดคล้อง

4	ด้านสติปัญญา	5.00	1.00	สอดคล้อง
5	ด้านวินัย	5.00	0.00	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 21 คน ต่อดองค์ประกอบหลักรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ด้านการพัฒนาการประเมินผล ในรอบที่ 2 มีข้อที่มีมัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.50 ลงมา จำนวน ทั้งหมด 5 ข้อ

2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมในระดับมาก

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจต่อดองค์ประกอบ การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม

ข้อ ที่	การบริหารสถานศึกษาในระดับปฐมวัย ใน ศตวรรษที่ 21	(\bar{X})	(SD)	ระดับความพึงพอใจ
1	ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.27	0.47	มาก
2	ด้านการพัฒนาผู้สอน	4.29	0.38	มาก
3	ด้านการพัฒนาทักษะ	4.21	0.41	มาก
4	ด้านการพัฒนาการประเมินผล	4.24	0.27	มาก
	โดยภาพรวม	4.25	0.37	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจต่อดองค์ประกอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.25) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาผู้สอน (\bar{X} =4.29) ด้านการพัฒนาหลักสูตร (\bar{X} =4.27) ด้านการพัฒนาการประเมินผล (\bar{X} =4.24) และด้านการพัฒนาทักษะ (\bar{X} =4.21)

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ

และด้านการพัฒนาการประเมินผล อาจเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย มีรูปแบบที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล แสดงให้เห็นว่าหากต้องการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 จะต้องทำการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาภรณ์ นุชเฉย ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 (ธัญญาภรณ์ นุชเฉย, 2553) พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัชชา ศรีวิชัยรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ (ณัชชา ศรีวิชัยรัตน์, 2553) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาผู้สอน ด้านการพัฒนาทักษะ และด้านการพัฒนาการประเมินผล

2. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมในระดับมาก อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้าน ที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องเหมาะสมกับการดำเนินงานของการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าองค์ประกอบที่ได้พัฒนามีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์ช คำเกิด ได้วิจัยเรื่อง การจัดการบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองน่าน (จันทร์ช คำเกิด, 2553) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองน่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของคัลลียา กันกา ได้วิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (คัลลียา กันกา, 2556) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ใช้แบบสอบถามในลักษณะคำถามเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างกว้างขวางในทุกประเด็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน เกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเทคนิคเดลฟาย และการจัดสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 109 คน ปรากฏว่าทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีเหมาะสมดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับการพัฒนา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21

1.2 ด้านการพัฒนาผู้สอน สถานศึกษาควร จัดอบรมให้ความรู้กับผู้สอนในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1.3 ด้านการพัฒนาทักษะ สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.4 ด้านการพัฒนาการประเมินผล ในระดับปฐมวัยไม่ควรใช้แบบทดสอบ ให้ประเมินโดยการสังเกต และประเมินผลจากสภาพจริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยสภาพปัญหา รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 เพื่อจะทราบว่าในปัจจุบันมีปัญหาและความต้องการในประเด็นใดที่สำคัญ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 กับภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 ที่มีความทันสมัยต่อการบริหารต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2550). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.). (2562). มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

คณะกรรมการมานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21. (2540). การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คัลลียา กันกา. (2556). การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

จันทร์ช คำเกิด. (2553). การจัดบริการทางการศึกษาระดับปฐมวัยโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองน่าน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ณัชชา ศรีวิชัยรัตน์. (2553). รูปแบบการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ธัญญาภรณ์ นุชเฉย. (2553). การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Best, J. W. (1981). Research in education. New Jersey: Prentice Hall.

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย*

A BUDDHIST COMMUNICATION GUIDELINE

FOR PEACE IN THAI SOCIETY

พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์)

Phrakhrusriprichakorn (Laun Boonyong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand

E-mail: phrakhrusri272@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธสันติสุขในสังคมไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาถึงแนวคิด หลักการ แนวคิด ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาสิต หรือ สัมมาวาจา รวมถึงเอกสาร ตำรา วิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ประโยชน์ คุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูป/คน หลังจากนั้นจะได้นำผลการศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข เป็นแนวทางการสื่อสารด้วยหลักสัมมาวาจา ซึ่งเป็นทางสายกลางในมรรคมืด 8 คือ วิจีสัจจรีต 4 อย่าง 1) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 2) เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด 3) เจตนางดเว้นจากการพูดหยาบ 4) เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และหลักวาจาสุภาสิต คือ 1) พูดถูกต้อง 2) พูดคำจริง 3) พูดคำอ่อนหวาน 4) พูดคำมีประโยชน์ และ 5) พูดด้วยเมตตาธรรมไม่มีอคติ ในขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าใน

* Received 11 March 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 20 August 2019

ฐานะผู้สื่อสารถือได้ว่าเป็นสุดยอดอัจฉริยะบุคคลที่รู้จักกาลเทศะ บุคคล และกลุ่มบุคคล อย่างแท้จริง ผู้รับสารที่มีสติปัญญาจึงศรัทธารับฟังจนบรรลุเป้าหมายที่เป็นสันติสุขในชีวิต การศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย พบว่า มีการสื่อสารที่ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) สื่อสารด้วยวาจาเท็จ 2) สื่อสารด้วยวาจา سوءเสียด 3) สื่อสารด้วยวาจาหยาบ 4) สื่อสารด้วยวาจาเพื่อเจ้อ ทางสื่อออนไลน์อันเป็นสาเหตุให้เกิดคำว่า “Hate speech” ก็คือวจีทุจริต 4 ซึ่งเป็นการพูดหรือการเขียนที่สร้างความเกลียดชังต่อกัน เป็นบ่อเกิดแห่งสงครามที่หักล้างผลประโยชน์กันทางสังคมการเมือง และการดำเนินชีวิตปกติของคนในสังคมไทยและสังคมโลก ในขณะนี้ แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรนำหลักวจีสุจริต 4 ประการ ร่วมกับสารณียธรรม 6 ประการ คือ ธรรม 6 ประการนี้ มีคุณทำให้เป็นที่ระลึก ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจะเกิดความสุขในสังคมได้

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงพุทธ, สันติสุข, สังคมไทย

Abstract

The objectives of the study were 1. To study Buddhist communication guidelines for peace. 2. To study communication problems in Thai society 3. To analyze the Buddhist communication guidelines for peace in Thai society. This research is qualitative and collecting qualitative data from the Buddhist sacred scriptures (in Thai version) of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. To study the concept idea, process, benefits, and value of Buddhist communication guidelines for peace in Thai society according to Buddhism. There was more collecting data from (Sammāvācā) Right Speech, documents, books, associated thesis, and searching concepts online which have benefits and value for this research. Next step, In-depth interviews to academic professional of 25 people after that get results of this object.

Result of the research

Buddhist communication guidelines for peace was (Sammāvācā) Right Speech including the (Magga) Noble Eightfold Path, and (Vacāsucarita) good action in speech in 4 types. 1) refrain from telling lies 2) refrain from sarcastic speech 3) refrain from rude speech 4) refrain from prattle, and the one that should follow was (Vacāsucarita) good action in speech consist of 1) a right time to speak 2) Speak truth 3) speak politely 4) useful things to be saying 5) mercy speech without prejudice. Meanwhile, Buddha as he was communicant and a genius person who knows the right time and place to speech so that listeners were understood and able to achieve the goal and have peace in life. The results of the study showed that the communication problems consist of 4 topics 1) telling lies 2) sarcastic speech 3) rude speech 4) prattle on the online media as it was the reason for “Hate speech” or (Vacāduccarita) misbehaviour in words were speaking in the bad ways to make people hate and against each other as it was beginning of a Political warfare, and impact to Thai society at present time. Buddhist communication guidelines for peace in Thai society could have (Vacāsucarita) good action in speech in 4 ways including with (Sārāḍāyadhamma) states of conciliation; virtues for fraternal living in 6 ways consist of be history, beloved and respected, be support, no quarrel, be unity and harmoniousness as it could support Thai society has peace.

Keywords: Buddhist Communication, Peace, Thai Society

บทนำ

ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสถานการณ์ของความไม่ลงรอยกันทางแนวคิด ความเห็น และการปฏิบัติในสังคมของมนุษย์ (Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 2547) ที่เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร สถาบันหรือประเทศชาติแล้ว มีกิจกรรมมีความสัมพันธ์กันตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองภายใต้ขนบธรรมเนียมกฎระเบียบของสังคมนั้น ๆ แล้ว เมื่อมี

ความเห็นและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน การไม่สามารถตกลงกัน ไม่สามารถเชื่อมประสานแนวคิด การปฏิบัติหรือผลประโยชน์ไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือการมีความเครียด ความกดดัน การเอาวัดเอาเปรียบ การแย่งชิงผลประโยชน์ การไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ปรากฏการณ์เหล่านี้ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสภาพของความขัดแย้งได้เกิดขึ้นแล้ว “สังคมไทยมีเหตุการณ์ความวุ่นวายตลอดเวลา บางคนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แม้กระทั่งชีวิตที่ต้องจากไปก่อนเวลาที่เหมาะสม ความคิดของผู้คนในสังคมก็ไปคนละทิศ คนละทาง จนยากที่จะบรรจบเข้าหากันได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเกิดจากมิถุนาภิวัตน์ ความเป็นอคติที่มีต่อผู้อื่น มองคนอื่นในแง่ร้าย มุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้อง มากกว่าจะคิดถึงประโยชน์สาธารณะ คอยหาโอกาสเอาเปรียบผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงนับวันแต่จะบั่นทอนจิตใจให้ผู้คนในสังคมมากขึ้น ยากที่จะหาความสุขที่แท้จริงได้” (รักษ ปริกทอง, 2562)

สาเหตุที่สังคมไทยปัจจุบัน มีเหตุการณ์วุ่นวาย สับสน ไร้ทิศทาง เพราะการสื่อสารกันด้วยมิถุนาภิวัตน์จากมีอคติต่อกัน การสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์นี้เองทำให้ปัจเจกบุคคลคิดไปว่าพื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่จริงที่สามารถสื่อสารอะไรก็ได้ กล่าวคือปัจเจกชนมีการแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งผ่านการใช้งานเฟซบุ๊ก ไม่ว่าจะโพสต์ข้อความ กดไลค์ กดแชร์ ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน โดยปัจเจกชนไม่ได้ตระหนักถึงการแสดงออกหรือการบอกเล่าข้อมูลนั้นอยู่ในพื้นที่สาธารณะทุกคนสามารถเห็นได้ ดังนั้น สังคมออนไลน์ถูกใช้เป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็นหรือบอกเล่าเรื่องราวรวมถึงการแสดงอัตลักษณ์อย่างแยกไม่ออกจากความเป็นพื้นที่ส่วนตัว ดังเช่น เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2557 ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้นำ (คสช.) ได้กล่าวถึงสื่อออนไลน์ว่า “ทุกวันนี้โลกเราเปลี่ยนแปลงไป การกระจายข่าวสารทำได้รวดเร็ว หากมีการโพสต์ข้อความหรือเสนอข่าวใดที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม มีแต่ข้อมูลสร้างความเกลียดชังหรือที่เรียกว่า “Hate Speech” ก็เป็นการประจานประเทศไทยในสายตาของต่างชาติ รวมทั้งสร้างผลกระทบต่อภายในประเทศเราเอง ความขัดแย้งก็จะไม่มีวันจบสิ้น อาจสร้างผลกระทบกับความคิดของเยาวชนไทยที่เป็นอนาคตของชาติด้วย” (ภัทรกานต์ ภัทรธำรง, 2559)

จากสภาพการที่ปรากฏทางสื่อและเป็นข่าวดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันทางการเมืองทวีความรุนแรงเพราะมีคนคิดต่างจากระบบรัฐเผด็จการด้วยสาเหตุ

ความไม่เสมอภาคทางการปกครอง ความไม่เป็นธรรมที่รัฐไม่สามารถสนองตอบผลประโยชน์ต่อประชาชนจึงมีการแสดงออกทางสื่อออนไลน์ด้วยการใช้วาทะจัตถกกล่าวร้ายต่อกันหรือแม้กระทั่งผู้นำรัฐที่คนใช้สื่อออนไลน์ไม่พอใจ จากการสื่อสารทางสื่อออนไลน์จึงมีผลกระทบต่อสังคม การกระทบกระทั่งกันในเรื่องคำพูดเป็นสาเหตุของการขาดความสามัคคีต่อคนในชาติ เหตุการณ์ใช้ประทุษวาจา “Hate Speech” หมายถึง คำพูดที่เป็นการข่มขู่ คุกคาม สบประมาทหรือยังยุให้เกิดความเกลียดชัง การเลือกปฏิบัติ หรือความรุนแรง มักเป็นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว เพศ คำถามจึงมีอยู่ว่า จะทำอย่างไรให้การสื่อสารทางสื่อออนไลน์ในสังคมไม่เป็นสาเหตุหรือเครื่องมือสร้างความขัดแย้ง แต่เป็นการสื่อสารเชิงสันติสุข หรือสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม และการเมืองซึ่งที่ผ่านมามีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสันติสุขรวมถึงหลักการในพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับการสื่อสารหรือการใช้วาจาตั้งแต่เริ่มแรกของการประกาศพระศาสนา นั่นคือหลัก “วาจาสุภาสิต” หรือ “สัมมาวาจา” ซึ่งเป็นองค์ธรรมในมรรคมีองค์ 8 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นหนึ่งในอุดมการณ์ 4 ในโอวาทปาฏิโมกข์ ขณะที่วงการสื่อสารมวลชนไทยก็มีจรรยาบรรณในการประพฤติปฏิบัติก็ไม่วายที่จะตกเป็นเครื่องมือในการนำไปสร้างความขัดแย้ง ดังนั้น จึงควรที่จะมีเครื่องมือใหม่เป็นตัวช่วยในการสื่อสารเชิงสันติสุขสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข

สำหรับสังคมไทยปัจจุบัน การหวนกลับมาพิจารณาบททวนภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยซึ่งมีในพระพุทธศาสนา แม้จะเกิดขึ้นในยุคพุทธกาลก็ตาม แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าและประโยชน์ซึ่งเป็นความจริงแท้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ศึกษาเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับการสื่อสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อให้สังคมเป็นไปในทางที่มีประโยชน์เป็นสันติสุข ผู้วิจัยในฐานะที่สังเกตปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มาตลอด ได้เฝ้ามองด้วยความวิตกกังวลถึงความรุนแรงที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย เพราะสภาพปัญหาการสื่อสารประทุษวาจาในสังคมออนไลน์จะไม่มีหนทางหาทางออกร่วมกันได้เลย จึงมีคำถามต่อปรากฏการณ์ความขัดแย้งของกลุ่มสังคมออนไลน์ว่า มีพัฒนาการมาอย่างไร อะไรเป็นประเด็นของสังคมคนเหล่านี้ สาเหตุของความขัดแย้งมาจากอะไร ทำไมจึงเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำไมกลุ่มคนสังคมออนไลน์จึงไม่ยอมหาทางออกหรือแก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน และมีวิธีการแก้ไขความขัดแย้งนี้ ตามหลักการพระพุทธศาสนาหรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำงานวิจัย เรื่อง แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาดังกล่าว ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธสันติสุขในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบอุปนัย (Qualitative Research) ผู้วิจัยเริ่มศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาถึงแนวคิด หลักการ แนวคิด ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาชิต หรือสัมมาวาจา รวมถึงเอกสาร ตำรา วิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องต่อจากนั้นได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด หลักการ รูปแบบ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต จากเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจะได้นำผลการศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎี รวมทั้งเอกสารวิชาการงานวิจัยสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต ถึงแนวคิด หลักการ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาชิต รวมถึงเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย และเว็บไซต์หนังสือ หนังสือพิมพ์จากเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ นักวิชาการทั่วไป และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะทำการสร้างเครื่องมือทำการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ โดยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) กับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมเอกสารและการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยสรุปและเสนอผลการศึกษาเป็นแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย

ผลการวิจัย

การสื่อสารเป็นสิ่งที่มีมนุษย์กระทำอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การสื่อสารนั้น มีบทบาทที่ทรงอิทธิพล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อที่มองกระบวนการทัศน์ที่หย่อนเกินไป มองโลกแต่ในแง่ดีว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” และที่ตึงเกินไปซึ่งซึ่งต่อโลกว่า “อัตตกิลมถานุโยค” กระบวนทัศน์นี้ปรากฏขึ้นครั้งพระพุทธองค์ตรัสธรรมเทศนากับภิกษุปัญจวัคคีย์ แขวงเมืองพาราณสี ณ ป่าอิสิปตนมฤทายวันปรากฏถึงปัจจุบันว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร กระบวนทัศน์ที่ส่งเสริมสัมมาทิฐิ คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา รัฐบาล สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ต้องมีกระบวนการที่ถูกต้อง เป็นกัลยาณมิตรให้ผู้เรียนได้เห็น ได้ยิน ได้รับการแนะนำที่ดี ได้เรียนรู้ สนทนาแต่เรื่องที่ดี ในสภาพแวดล้อมที่ดี ปัจจัยภายนอกทางพุทธศาสนาเรียกว่า “ปรโตโฆสะ” 2) ปัจจัยภายใน คือ กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิถีคิด คิดเป็น คิดตามกระบวนการของเหตุผล เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” จนเกิด สัมมาสังกัปปะ เมื่อสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข หลักแนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข หลักคือ วาจาสุภาสิตซึ่งเป็นองค์ธรรมเดียวกันกับสัมมาวาจา ในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ คำพูดถูกกาล คำจริง อ่อนหวาน ประกอบด้วยประโยชน์ พูดด้วยเมตตาจิต และมีองค์ธรรมที่ประกอบอยู่ในกุศลกรรมบถคือวจีกรรม 4 ประการ ได้แก่ มีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ มีเจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด มีเจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ และมีเจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

ทั้งนี้ เพราะผู้ส่งสาร คือ พระพุทธเจ้าที่ทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ เป็นคุณสมบัติและทักษะเพียบพร้อมของการเป็นผู้ส่งสาร มีจิตประกอบด้วยความเมตตากรุณาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน แนวทางสื่อสารเชิงพุทธหรือองค์ของการสื่อสารเป็นคำจริง คำแท้ คำอ่อนหวาน คำสุภาพ คำที่พอประมาณ เหมาะแก่กาล สถานที่ บุคคล พระพุทธองค์ทรงมีเป้าหมายในการสื่อสาร และทรงรับผิดชอบในการสื่อสารเพื่อสร้างประโยชน์สันติสุขต่อมหาชน สร้างความเข้าใจให้กับผู้รับสารอย่างถูกต้อง ที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งจะต้องเป็นผู้มีสติปัญญาใคร่ครวญมุ่งส่งเสริมให้โลกเกิดสันติสุขมีความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมมากกว่าการทำลายหรือความขัดแย้งในสังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ยังมีแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย โดยควรพิจารณาก่อนจะทำการสื่อสาร 6 กรณี คือ 1) วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 2) วาจาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 3) วาจาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น ในข้อนี้ พระพุทธเจ้ารู้กาลที่เหมาะสมจึงตรัส 4) วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 5) วาจาที่จริง ที่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 6) วาจาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนี้ พระพุทธเจ้ารู้กาลที่เหมาะสมจึงตรัส ทั้ง 6 กรณีมี 2 กรณีเท่านั้น ที่พระพุทธเจ้าตรัส คือ ทรงยึดกาลที่เหมาะสม เป็นหลักแล้วต้องมืองค์ประกอบ คือ เป็นวาจาจริง วาจาที่แท้ มีประโยชน์ ครบทั้ง 3 ประการ ถึงแม้ว่า ผู้รับสารจะชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ตาม จึงนับได้ว่า พระพุทธองค์เป็นสุดยอดอัจฉริยมนุษย์ “สดถา เทวมนุสสานัน” บรมครูผู้รู้จักกาลเทศะพร้อมเช่นนี้

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย มีการสื่อสารด้วยวจีทุจริต 4 คือ 1) พูดเท็จ 2) พูดส่อเสียด 3) พูดคำหยาบ 4) พูดเพ้อ ในคำพูดลักษณะนี้ เมื่อสื่อสารกันทางสื่อออนไลน์จึงเกิดเป็นคำเรียกว่า Hate speech ประทุษวาจา ก็คือวจีทุจริตนั่นเอง ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้ประทุษวาจาที่เป็นวจีทุจริตทางสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความแตกแยกในสังคมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย ซึ่งจากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิลงความเห็นตรงกันว่า “สื่อออนไลน์” มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อสังคมสูงมาก เนื่องจากโลกปัจจุบันนี้ ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ ได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแทบทั้งสิ้นเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของคนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เกือบจะเท่าเทียมกันทั้งหมด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2561) สังคมไทยปัจจุบัน เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันในความหมายแฝง “สภาพที่มีปัญหาผลกระทบอิทธิพลครอบงำโลก ทำให้โลกทั้งโลกตกอยู่ใต้อิทธิพลของมัน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2561) ข้อเปรียบเทียบให้มองเห็นชัดเจนว่า “โลกนี้ทั้งโลกเปรียบเหมือนหมู่บ้านเล็ก ๆ (small village) ประเทศแต่ละประเทศ ก็เหมือนบ้านแต่ละหลังที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น แต่มีบ้าน 1 หลัง ที่ทำตัวเป็นเจ้าของบ้านของในหมู่บ้าน คอยทำหน้าที่ดูแลบ้านต่าง ๆ ให้ผ่อนชำระค่าผ่อนส่ง และรักษาความสงบเรียบร้อย คอยจัดการกับบ้านที่ไม่ปฏิบัติตาม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 2561) เชื่อได้ว่าถ้ามีพระพุทธศาสนาเข้ามาจะลดปัญหานี้ได้ และจะดียิ่งขึ้น

ทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สื่อสารเชิงพุทธเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมไทยอย่างยั่งยืน คือ ประการที่หนึ่ง ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักกุศลธรรม 3 คือ ความไม่โลภ ความโกรธ ความไม่หลง ประการที่สอง ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักธรรม คือ มรรคมีองค์ 8 เพื่อกำจัดปัญญะธรรม 3 ประการ คือ ความเห็นชอบ การดำริชอบ การเจรจาชอบ การงานชอบ การประกอบอาชีพชอบ การมีความเพียรชอบ การระลึกชอบ และการตั้งใจชอบ ประการที่สาม ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ ให้มีเมตตาทายกรรม ให้มีเมตตาวจีกรรม ให้มีเมตตาเมตตามโนกรรม การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอย่างสม่าเสมอภาคกัน การมีความประพฤติถูกต้องบริสุทธิ์เหมือนกัน และการมีความเห็นสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าสามารถดำเนินการตามแนวทางที่เสนอมานี้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมร่วมกันแล้ว ความขัดแย้งจะสลายไปในที่สุด เหลือแต่ความสามัคคีปรองดองกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเดียวกัน

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย มีอิทธิพลที่สัมพันธ์กันระหว่างการสื่อสารในสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทยกับแนวทางและกระบวนการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามทัศนะพระพุทธศาสนาองค์ความรู้แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยประกอบด้วยวจีสัจจริต 4

ประการ สรุปลักษณะแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย คือ 1) แนวทางการสื่อสารที่สอดคล้องกาลเทศะ ตามหลักวาจาสุภาสิตว่า กาลเนน ภาสิตา ผู้สื่อสารตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ต่อกันและกัน และรับผิดชอบในการสื่อสารของตนต่อสังคมส่วนรวม 2) แนวทางการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงตรงตามหลักวาจาสุภาสิตที่ว่า สจฺจา ภาสิตา คำพูดที่เป็นความจริง ด้วยหลักการเหตุผลตามความเป็นจริงที่เป็นเหตุปัจจัยของกันและกัน 3) แนวทางการสื่อสารที่ไพเราะอ่อนหวาน ตรงตามหลักวาจาสุภาสิตว่า สณฺหา ภาสิตา โดยได้ส่งสาร หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสุภาพไม่หยาบโลน กระชับ เน้นคุณภาพเป็นสำคัญ เห็นโทษของคำไม่สร้างความเกลียดชัง แต่ละบุคคลสามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มที่ตนเองจากการสื่อสารภายในตนเองหรือการสื่อสารกับตนเองก่อนเป็นลำดับแรก 4) แนวทางการสื่อสารที่เสริมสร้างประโยชน์ตามหลักสุภาสิตว่า อุตฺถสฺสยฺหิตา ภาสิตา โดยได้ส่งสารหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักธรรมที่ประกอบด้วยสติปัญญาที่เป็นปัจจุบัน รู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงด้วยความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้องและสัมมาสมาธิที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะผู้ทำการสื่อสารจะอยู่ในฐานะผู้ส่งสาร หรือผู้รับสารและไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกับตนเองหรือการสื่อสารกับบุคคลอื่น 5) แนวทางการสื่อสารที่ประกอบด้วยเมตตาตามหลักสุภาสิตว่า เมตฺตจิตฺเตน ภาสิตา โดยได้ส่งสารหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานจิตที่เป็นสัมมาทิฐิ ความคิดที่ถูกต้องหรือมีฐานความคิดเรื่องสันติสุขเสียก่อนซึ่งการสร้างจิตให้มีเมตตาได้นั้น ต้องผ่านการฝึกตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นฐานของการสร้างสันติสุขภายในที่ก่อให้เกิดปัญญาต่อสังคม 6) แนวทางการสื่อสารด้วยวาจาสุภาสิตนั้นสื่อสารที่ตรงกับความเป็นจริง ข้อเท็จจริงตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนก่อนนำเสนอ ถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วน สมดล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตรงไปตรง เป็นกลาง ไร้อคติ ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาให้โอกาสได้ตอบในโอกาสแรกที่ทำให้ได้โดยเอาใจเราใส่ใจเขาใส่สถานการณ์เดียวกัน 7) แนวทางการสื่อสารที่ผู้ส่งสารมีพื้นฐานจิตที่มีเมตตา มีความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับสันติสุขเป็นอย่างดีพร้อมกระจายความเข้าใจนั้นไปสู่สังคมในระดับต่าง ๆ พร้อมทั้งมั่นใจอยู่ในจริยธรรมสื่อเป็นสำคัญสร้างสรรค์คุณความดีหรือเป็นการสื่อสารในทางบวกนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

อภิปรายผล

แนวความคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข ตามหลักพระพุทธพระพุทธานุศาสตร์กล่าวพบว่า มีแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธที่เป็นหลักการ แนวทาง เป้าหมาย ประโยชน์และคุณค่าสามารถวิเคราะห์แนวความคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข เป็นการสื่อสารที่อาศัยหลักการและแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญที่เชื่อในหลักการที่ว่าประโยชน์และคุณค่าการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาเนื่องด้วยสื่อสารด้วยวาจาสุภาสิตหรือสัมมาวาจา นี้ นับได้ว่าเป็นแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขโดยแท้สามารถประมวลถึงประโยชน์และคุณค่าได้ดังนี้ 1) เป็นเครื่องวัดความจริงคำสอนของแนวทางการสื่อสารพระพุทธศาสนาสะท้อนความจริง 4 ประการ ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 ทั้งสภาพของปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมายของการแก้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ดังปรากฏในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร 2) เป็นแนวทางแสดงถึงวิธีการแก้ปัญหา ดังปรากฏในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรเช่นกันคือสัมมาวาจา หนึ่งในมรรคมีองค์แปด 3) เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นคุณติตามแบบฉบับชาวพุทธ ดังปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้กำหนดให้ การไม่กล่าวร้ายคนอื่น เป็นหนึ่งในอุตมการณ์ 4 ประการ 4) เป็นเครื่องวัดความดี ดังปรากฏในมงคลสูตรว่า สุภาสิตา จ ยา วาจา 5) เป็นองค์ประกอบของการอยู่ร่วมกันดังปรากฏในสังคหวัตถุ 4 ประการคือ ปิยวาจาและในสาราณียธรรมที่ผู้พูดต้องประกอบด้วยเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม 6) เป็นองค์ประกอบในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดังจะเห็นได้ในกระบวนการของการระงับอธิกรณ์ คือ อธิกรณ์สมณะก็มีกระบวนการของการเจรจา หรือการสื่อสารเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งสิ้น 7) เป็นเครื่องวัดของแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขตามหลักสัมมาวาจาและโอวาทปาฏิโมกข์ 8) เป็นฐานควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ กำหนดไว้ในศีลข้อที่ 4 และยังแยกย่อยตามองค์ประกอบของวาจาสุภาสิต

ขณะเดียวกันประโยชน์และคุณค่าในแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขด้วยหลักวาจาสุภาสิตนี้ ยังแบ่งออกเป็นระดับ ดังนี้

1. ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือผู้ฟังวาจาสุภาสิตแล้วทำให้สิ้นความสงสัยเข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตัวเอง เช่น ผู้มีหน้าที่ปกครองก็เข้าใจในหน้าที่ของตนเองที่พึงทำต่อบริวารชนเป็นต้น หรือนำวาจาสุภาสิตนั้นมาใช้เป็นคตินิยมในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ยังทำให้ได้รู้ถึงสิ่งที่เป็นคุณและโทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ฟังที่เป็นมิถิฆาภิภูฏฐิ กลายเป็นสัมมาทิฏฐิได้

2. ประโยชน์ในสัมปรายภพ (สัมปรายภคตละ) คือผู้ฟังวาจาสุภาษิตแล้วเข้าใจหรือนำไปใคร่ครวญปฏิบัติตาม รู้ว่าอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป เว้นบาป มุ่งทำแต่กุศล เมื่อตายละโลกนี้ไปแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นอาสวะย่อมได้สุคติสมบัติ ชื่อว่าเป็นผู้ป้องกันภัยที่ยังมาไม่ถึงตนได้

3. ประโยชน์สูงสุด (ปรมตละ) คือผู้ฟังวาจาสุภาษิตแล้วสามารถเปลี่ยนคุณภาพจิตจากปุถุชนเป็นอริยชนได้ เช่น ภิกษุวัชชีบุตรภิกษุผู้เลี้ยงดูมารดา หรือพระวิมลเถระ เป็นต้น ที่ได้ฟังวาจาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันจำเป็นต้องใช้หลักการของวาจาสุภาษิต เพราะถ้อยคำดี ๆ นอกจากจะทำให้ชีวิตของผู้พูดดีแล้ว ยังทำให้สังคมนี้ อุดมไปด้วยสิ่งดี ๆ นำอยู่ด้วยเช่นกัน และการที่สังคมจะกลายเป็นสังคมที่สร้างสรรค์การพูดดีของคนในสังคมได้อย่างจริงจังแท้นั้น หลักเมตตาวาจกรรมถือว่าเป็นกลไกที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคมมีความรัก ความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน เพราะเมตตาวาจกรรมนั้นคือการปรารถนาให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ได้รับความสุข อีกนัยหนึ่ง ทั้งผู้พูดเองก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตในที่ติงามอีกด้วย เพราะเหตุแห่งเมตตาวาจกรรมนั้นย่อมกำเนิดมาจากเมตตาทามมโนกรรมเป็นใหญ่ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นสรรเสริญและกำหนดหลักการพูดไว้ในหมู่พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้เป็นผู้มีเมตตาวาจกรรม สวดคล้องกับ ทศนีย์ เจนวิถีสุข ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมคือ เกิดประดิษฐ์กรรมทางสังคม นั่นคือ การเกิดศาสนาใหม่ คือ พุทธศาสนาซึ่งเมื่อเกิดศาสนาใหม่ขึ้นแล้ว การสื่อสารก็มีบทบาทตามมาซึ่งเป็นไปตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้แก่เกิดการประดิษฐ์คิดค้น หรือเกิดการค้นพบ จากนั้นจึงมีการเผยแผ่ นั่นคือ พระพุทธเจ้าตัดสินพระทัยทำการสื่อสาร และเกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เกิดการยืม ซึ่งมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน การกลืนกัน เช่น การที่พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอเนื้อหาสาระที่ลักษณะปฏิรูป ปฏิวัติ และทรงนำเสนอสิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบใหม่ซึ่งทำให้การสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างมีกุศโลบายสอดคล้องกับผู้รับสาร วัตถุประสงค์และบริบทในการสื่อสาร (ทศนีย์ เจนวิถีสุข, 2553)

สภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย ด้วยบริบททางสื่อออนไลน์ เรื่อง hate speech ประทุษวาจา คำพูดหรือข้อเขียนที่แสดงวิธีการหรือกระบวนการในสื่อสารใด ๆ ก็ตามที่

ก่อให้เกิดความเกลียดชัง และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงทางกายภาพกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตั้งแต่การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องยิวของนาซี การปลุกระดมให้เกิดการสังหารหมู่ในประเทศ รวันดา ไปจนถึงการปลุกระดมที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา จึงถูกนับเข้าเป็น Hate Speech ทั้งสิ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์หลักการสื่อสารทางสื่อออนไลน์ทั่วไปกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธ เพื่อสันติสุขในสังคมไทย ดังนี้ ตัวอย่างเช่น

ลักษณะสาร	(ผู้ส่งสาร) สื่อสารออนไลน์	(ผู้ส่งสาร) การสื่อสารเชิงพุทธ	ผู้รับสาร
วจีสัจจريت	เป็นได้ทั้งผู้ส่งและผู้รับเป็นทั้งผู้ก่อการและผู้สังเกตการณ์ยึดหลักสิทธิ เสรีภาพ อิสระ ด้อยความรับผิดชอบ	เข้าใจหลักการสันติสุข เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยุติธรรม ภราดรภาพ สิทธิ เสรีภาพ มีสิทธิ อิสระเป็นกลาง ถูกต้องตรงไปตรงมา ไม่เอินเอียง ให้ความเป็นธรรมทุกฝ่าย เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ปัญหา สร้างเครือข่าย	สันติสุข
วจีสัจจريت	รวดเร็วทันที่ไร้ข้อจำกัดด้านกาลเวลาไร้พรมแดนขนาดและรูปแบบของสาร ค้นหาคำตอบในบางเรื่องได้ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย	ไม่ขีดจำกัดเรื่องกาลเวลารู้จักคำว่าพอเพียงพอประมาณเป็นกระจงสะท้อนความเป็นจริง ข้อเท็จจริง หลากหลายรอบด้าน ครอบคลุม ถูกต้อง ครบถ้วน	สันติสุข
วจีสัจจريت	ข้อมูลจริงและข้อมูลที่จิตพิสูจน์ยาก เฮดสปีดเต็มจอส่งผลกระทบทั้งแง่บวกและลบสร้างความขัดแย้ง ความรุนแรงเป็นกลไกก่อการร้าย		ไม่สันติสุข

จากตารางแสดงให้เห็นว่า เว็บไซต์สื่อสารออนไลน์ที่นำเสนอ มีเนื้อหาที่รวดเร็วทันที่ ไม่มีสิ่งคัดกรองยังขาดการที่ยึดมั่นอยู่ในกรอบจริยธรรมสื่ออย่างเคร่งครัด แต่แนวทางการ

สื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขเข้าใจหลักสันติสุขดี ความต่างในเนื้อหาที่เสนอ “ความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์” และมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมแฝงด้วยสาระ เหมาะสำหรับทุกสังคม เพราะพระพุทธศาสนาอุบัติมาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ได้ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารเนื้อหาไปส่งผู้รับสารที่สุภาพตั้งอยู่บนฐานของความจริงข้อเท็จจริง สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของปัญหาของสังคม สาเหตุของปัญหา เป้าหมาย และนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้สังคมเกิดสันติสุขลดปัญหาความขัดแย้งรุนแรง โดยมุ่งหวังสร้างสันติสังคมซึ่งสอดคล้องกับหลักการสื่อสารเพื่อสันติภาพทั่วไปโดยมุ่งการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และเปิดเป็นพื้นที่ สาธารณะให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างสันติสุขให้ สอดคล้องกับพระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (ค่านนท์) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้วาจาสุภาชิตที่ปรากฏในคัมภีร์ ขุททกนิกาย พบว่า ประโยชน์ที่เกิดจากการกล่าววาจาสุภาชิตทำให้ผู้ฟังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ตามวาสนาบารมีของแต่ละบุคคลซึ่งมีระดับที่แตกต่างกัน คือ ขึ้นขมยินดีเข้าถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต เป็นกัลยาณปุณฺชนบรลฺลุธรรมเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี เป็นพระอรหันต์ หรือเป็นอุบาสกอุบาสิกาตามส่งในภพชาติต่อ ๆ ไป นอกจากนี้ ยังเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมในด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติสังคมเกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่เย็นเป็นสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ทำให้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้นทั้งในระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ด้านการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาตนเป็นคนมีความรู้อย่างแตกฉาน และด้านการเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้ได้สดับเข้าใจในคำสั่งสอนและเป็นผู้มีสัมมาทิฐิมากขึ้น (พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (ค่านนท์), 2549)

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย แก้ปัญหาการสื่อสารทางออนไลน์ที่มีผู้เห็นต่างจากระบบการเมืองไทย จึงมีการใช้สื่อออนไลน์แสดงออกในเชิงต่อต้านด้วย Hate speech คือประทุษวาจา ให้เป็น free speech ตามหลักวาจาสุภาชิต ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเพื่อสื่อถึงสังคมไทย มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขต่อมหาชนให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม จากการศึกษาเนื้อหาในบทที่ 4 ข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยใช้หลัก “วาจาสุภาชิต” และ “เมตตจิตเตน ภาสิตา” สื่อสารให้เกิด “สันติสุข” ทั้งภายในและภายนอกบุคคลหรือสังคมโดยส่วนรวม คือ 1) แนวทางการสื่อสารเชิง

พุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่สอดคล้องกับกาลเทศะ 2) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง 3) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน 4) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่เสริมสร้างประโยชน์สุขมหาชน 5) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่ประกอบด้วยเมตตาธรรม

แนวทางแก้ไขความขัดแย้งตามวิธีการทางหลักธรรมเพื่อสันติสุขการแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นด้วย Hate speech ประทศวาจา สามารถดำเนินการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก การดำเนินการตามกุศลธรรม 3 คือ ความไม่โลภ ความโกรธ ความไม่หลงประการที่สอง การดำเนินการตามหลักมรรคมีองค์ 8 เพื่อกำจัดปัญจะธรรม 3 ประการ คือ ความเห็นชอบ การดำริชอบ การเจรจาชอบ การงานชอบ การประกอบอาชีพชอบ การมีความเพียรชอบ การระลึกชอบและการตั้งใจชอบ ประการที่สาม การดำเนินการหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ ให้มีเมตตาทางกาย ให้มีเมตตาทางวาจา ให้มีเมตตาทางใจ การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอย่างสม่ำเสมอภาคกัน การมีความประพฤติถูกต้องบริสุทธิ์เหมือนกัน และการมีความเห็นสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าสังคมสื่อออนไลน์ทุกกลุ่ม สามารถปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 2 ประการ คือ ตามกระบวนการพระวินัยและกระบวนการพระธรรม อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยเชื่อว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งกันด้วยการสื่อสารด้วย Hate speech วาจาที่กล่าวร้าย ว่าร้ายต่อกันจะยุติลงแน่นอน สันติสุขก็จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างยาวนานได้อย่างแน่นอน เพราะเป็นแนวทางที่มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นกลาง มีความเป็นสากล และไม่เกินกำลังความสามารถของแต่ละกลุ่มที่จะปฏิบัติได้ โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่เบื้องหลัง เพราะโดยพื้นฐานทางความคิดของสังคมไทย มีความปรารถนาดีต่อประเทศชาติและประชาชนอยู่แล้ว สอดคล้องกับกิตติ กันภัย ได้ระบุถึงการสื่อสารเชิงพุทธมีลักษณะเป็นปรัชญานิเทศศาสตร์ ในหนังสือ “นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก” สรุปว่าการวิจัย เรื่อง “นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก” เนื้อหาที่พบจัดได้ว่าเป็นทั้งปรัชญาบริสุทธิ์และปรัชญาประยุกต์ซึ่งอธิบายเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ ตามโจทย์หรือคำถามหลักของปรัชญา เนื้อหาเหล่านี้คือความรู้เกี่ยวกับปรัชญานิเทศศาสตร์ จึงได้เสนอแนะว่า สื่อมวลชนทุกแขนงควรให้ความสำคัญศึกษาและนำความรู้จากการวิจัยขึ้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรมการสื่อสารของตน การนำเรื่องวิจัย

และสัมมาวาจาไปใช้อบรมบุคลากรสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง เป็นต้น (กิตติกันภัย, 2557)

สรุป

การสื่อสารเชิงพุทธในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นนับแต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้สู่อุตรธรรม สัมมาสัมโพธิญาณได้ด้วยพระองค์เองแล้ว พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระสัทธรรมแก่มหาชนชาวชมพูทวีปเพื่อให้เกิดสันติสุขและบรรลุป่าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อมีพระสาวกเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสาวกเหล่านั้นเสด็จจาริกไปเพื่อประกาศพระศาสนาในชนบทและทั่วชมพูทวีป เพื่อสั่งสอนมหาชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในธรรมคำสอนของพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรม อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันเป็นหลักสัจธรรมของชีวิต เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การสื่อสารด้วยเครื่องมือสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งปรากฏว่ามีความสลับซับซ้อนอยู่มากในสังคมปัจจุบันในสภาพการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารของโลก ในขณะที่การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติในสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เป็นความสุข ความเจริญของคนในสังคม ประชาชนไม่เบียดเบียนกัน ไม่โลภสักขโมยสิ่งของ ไม่ประพฤติดุคคามสุขในครอบครัวยุคใหม่ เจริญจากคำเท็จ คำส่อเสียด คำหยาบ และเพ้อเจ้อ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท สำรวมในศีล เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เป็นสัมปรายิกัตถะประโยชน์ภายนอก และประโยชน์อย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนา ที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หิตายะเพื่อเกื้อกูลต่อคุณธรรมที่ติงาม เพื่อความสุขแก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม จะเกิดความสันติสุขในสังคมได้ และดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรนำองค์ความรู้เรื่อง การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขไปเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารในฐานะแนวคิดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารที่มาจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพื้นฐานที่ติงามทางสังคม

1.2 ควรมีการนำผลจากการศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในวงการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกวงการ ทั้งนี้ เพราะการสื่อสารเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชีวิตและในทุกวงการ ทุกสาขาอาชีพ

1.3 ในการสื่อสารควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้รับสารให้มาก ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม โดยเฉพาะระดับสังคม ด้วยประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ตามอุดมการณ์ในทางพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะเป็นเพียงประโยชน์ในโลกนี้ และประโยชน์โลกหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์ระดับโลกียะเท่านั้นก็ตาม

1.4 หลักเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับผู้ส่งสาร เช่น เกณฑ์การตรัสพระวาจาของพระพุทธเจ้าและสัมมาวาจาเป็นเกณฑ์ที่สำคัญ และสอดคล้องกับหลักการเรื่องประโยชน์เพื่อผู้อื่น หรือเพื่อสังคมควรได้รับการเผยแพร่และปรับใช้กับสังคมทั้งในชีวิตประจำวัน และในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ทั้งในสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นปกติ และไม่ปกติ ส่วนหลักเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารกับตนเองด้วย โยนิโสมนสิการ สติ และสำรวมอินทรีย์ รวมทั้งหลักกาลามสูตร เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญ และสอดคล้องกับหลักการเรื่องประโยชน์เพื่อตน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงประโยชน์เพื่อผู้อื่นในลำดับต่อไป ก็เช่นกัน ที่ควรได้รับการเผยแพร่และปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สังคมเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษาเรื่องการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยนี้ เป็นการศึกษาที่เรียกว่า การวิจัยขั้นพื้นฐาน คือเป็นการวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี การวิจัยในลำดับต่อไป

2.2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการศึกษาแนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธยังสามารถศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะแบบแผนของวิธีการสื่อสารเชิงวัจนะและเชิงอวัจนะ ในการสื่อสารกับบุคคลอื่นที่ปรากฏในเนื้อหาสารของพระไตรปิฎก ในสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหาสาร

2.3 จากหลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารเชิงพุทธโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ส่วนของการสื่อสารกับตนเอง พบว่า มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกระบวนการอบรมพัฒนาทางจิตหรือการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีกระบวนการหรือวิธีการหลากหลายวิธี ที่กล่าวได้ว่า เป็นการ

สื่อสารกับตนเองที่เป็นการสื่อสารเชิงพุทธซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยในแง่มุมของการสื่อสาร
อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ กันภัย. (2557). นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ เจนวินีสุข. (2553). การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏใน
พระไตรปิฎก. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (18 พฤษภาคม 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขใน
สังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2. (30 พฤศจิกายน 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขใน
สังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (21 กันยายน 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขใน
สังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (ค่านนท์). (2549). การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏใน
คัมภีร์ขุททกนิกาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ภัทรกานต์ ภัทรธำรง. (2559). การเปิดรับและความคิดเห็นต่อเนื้อหาประทุษวาจา (Hate
Speech) ของผู้รับสารสื่อออนไลน์: กรณีศึกษาเฟซบุ๊กแฟนเพจ “หยุดตัดจรีตประเทศ
ไทย”. ใน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะ
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- รักษ์ ปริกทอง. (2562). เหตุแห่งความวุ่นวายในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2562 จาก
<https://ps/www.ggtoknow.org/posts350228>

Oxford Advanced Learner's Dictionary. (2547). การอธิบายความหมายของความขัดแย้ง
ในลักษณะนี้ ยึดถือตามแนวการอธิบายใน Oxford University Press และในศูนย์
สันติวิธีและธรรมาภิบาล ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับความขัดแย้งและการแก้ปัญหา.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา*
MODEL OF HAPPINESS MONASTERY DEVELOPMENT BY SUPPAYA
BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

พระมหาเสงี่ยม สุวโจ (มณีวงษ์)

Pramaha Sangiam Suwajo (Maneewong)

พระครูพิพิธปริยัติกิจ

PhraKrupipithpariyattikit

กมลาศ ภูวชนาธิพงษ์

Kamalas Phoowachanathipong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: suwajo2510@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เป็นวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีประชากร คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่าง ประชากรผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน เพื่อตอบแบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็งของวัด ในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ

* Received 29 July 2019; Revised 16 August 2019; Accepted 21 August 2019

ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรบาทและมีชุมชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จุดอ่อนคือ การจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสปปายะและบ้านชุมชนรอบวัด มีความกลัวการเปลี่ยนแปลงและการทำลายความเป็นโบราณสถานของวัด 2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา ในจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อมภายในวัด คือ จัดมูมรมณีสถานในวัด มีป้ายประชาสัมพันธ์ มีมุมเก็บภาพที่ระลึก ต้นไม้พุดได้ มีป้ายปรีศนาธรรมนำชีวิต 2) ด้านกิจกรรมบุญสร้างสุขคือ รับประทานอาหาร การสวดมนต์ การฟังธรรม การจัดค่ายคุณธรรม ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีล 3. ด้านกิจกรรมชุมชนสร้างสุข คือ แจกทานผู้ยากไร้รอบวัด จัดอาสาพัฒนาวัด ทักษะชีวิต เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งและพัฒนาชีวิตพลิกวิกฤติเป็นโอกาส และ 3) จากการประเมินความพึงพอใจของผู้มาทำบุญที่วัด พบว่า มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาอยู่ในระดับมาก เป็นการยืนยันการพัฒนาวัดตาม โมเดล ACCG Wat Model เป็นรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขที่สามารถทำให้ผู้เข้ามาทำบุญที่วัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบ,การพัฒนาวัดสร้างสุข, สปปายะ, พุทธจิตวิทยา

Abstract

The purpose of this study were 1) to study the problems of contexts of monastery and concept of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province 2) to create model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province 3) to present model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province. Mixed methods research was used for research design. The population are People who make merit in Wat Phrabuddhabat and sample survey 400 in Wat Phrabuddhabat.

The results revealed that

1. the problems of contexts of monastery and concept of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province: the strength of the monastery In Saraburi province are duty practice towards the practice of dharma, being calm and free from interference, setting in a prosperous urban area, approachable and easy to find transportation vehicles easy. The atmosphere in the monastery are clean, peaceful, shady, airy, cool and windy. There are alms-resort villages around Wat Prabuddhabat Temple and dense community. The weakness of the monastery In Saraburi province are the setting of an environment that is not conducive to being Suppaya and a community around the monastery, fear of change and destruction of the monastery's history. 2) According to SWOT Analysis of the creation of model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology in Saraburi province found that 1) The internal environment of the monastery is to arrange the corner of a house of pleasure, public relation boards, memorial photo corner, talking tree and dharma puzzle signs 2) Happiness merit making activities are to receive a bowl in the pavilion, to pray, to listen Dhamma and to arrange moral camps named "Life can be developed if the mind has a morality" 3) Happiness community activities are alms-giving for impoverished person around the monastery, volunteer of development monastery, life skills, life conquest game and life development by turning crisis into opportunities. 3) The results of the evaluation of the satisfaction of people who make merit at the monastery showed that they satisfied with the model of happiness monastery development by Suppaya based on Buddhist psychology at high level. This is a confirmation of monastery development based on the ACCG model Wat Model that can make visitors in the monastery happy in 4 aspects of health which are physical, emotional, social and intellectual.

Keywords: Model of Happiness Monastery Development, Suppaya, Buddhist Psychology

บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขาที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงามสงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนา แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ บทบาทของวัดยังคงมีค่อนข้างมาก คือเรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ หรือการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงมีอยู่มีเสื่อมคล้ายแต่อย่างใด วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย

โครงการวัดสร้างสุข คนสร้างชาติ พุทธศาสน์สร้างใจ “โลกสัปปายะ วัดสร้างสุข” ที่สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ได้ร่วมมือกันกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นพื้นที่ตัวอย่างทั้งด้านกายภาพและจิตใจ โครงการวัดสร้างสุข มีแนวคิดที่จะสร้างสังคมไทยให้น่าอยู่ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางให้ประชาชนหรือชุมชนรอบวัด หันกลับเข้ามาหาวัด ทะนุบำรุงวัด พัฒนาวัดให้เป็นที่ ๆ เหมาะแก่สถานะของแต่ละวัดที่มีอยู่ สอดคล้องกับหลักแห่งสัปปายะในพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยหลักธรรมชาติทั่วไปถือว่ามีสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ด้านความเสื่อมความเจริญ ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ในคัมภีร์วิสุทธรัตติกถ์กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็น สัปปายะ สำหรับผู้ประพฤติวัตรและปฏิบัติกรรมฐาน เรื่อง อวาสสัปปายะไว้ว่า ได้แก่ ที่อยู่อาศัย หรือ วัด ราวป่า โคนต้นไม้ สำนักปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ อาราม เรือนว่างอันเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการสัญจรไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นเป็นที่เหมาะสำหรับการ

ปฏิบัติธรรม การเดินจงกรมเปลี่ยนอริยาบถ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2559)

วัดจึงเป็นสถานที่เหมาะแก่การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของประชาชนทั่วไป ที่เป็นไปตามหลักสัปปายะ 7 ประการคือ 1) อาวาสสัปปายะ คือที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาด สะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ 2) โจรสัปปายะ คือการเดินทางเหมาะสม ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย 3) ภัตสัปปายะคือการพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ 4) บุคคลสัปปายะ คือบุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร 5) โภชนสัปปายะคืออาหารเหมาะสม 6) อุตสัปปายะคืออากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป และ 7) อิริยาบถสัปปายะ คืออิริยาบถเหมาะสม จัดการพื้นที่ให้ยืน นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรมที่จะช่วยบูรณาการส่งเสริมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนบนพื้นฐานของการมีน้ำใจมีความเสียสละแบ่งปันความสุขต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประการคือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อุตถจริยา 4) สมานัตตตา และเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ตามหลักธรรมภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) สीलภาวนา 3) จิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา ซึ่งวัดที่เป็นสัปปายะปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 และภาวนา 4 จะนำไปสู่การจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไปได้ระลึกนึกถึงและเข้ามาเรียนรู้หลักธรรมอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาต่อไป (พุทธะดอทคอม, 2560)

วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีความสำคัญคือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นสำนักปฏิบัติธรรม เป็นที่แสวงบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีศาสนสถานและศาสนวัตถุเก่าแก่เกี่ยวกับพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ มีรอยพระพุทธบาทที่ประดิษฐานบนยอดเขาสุวรรณบรรพต มีพระมณฑปสร้างครอบอย่างงดงาม มีพระวิหารหลวง มีพระเจดีย์ที่ตั้งอยู่โดยรอบพระมณฑปอีกมากมาย มีสวนป่าอยู่บริเวณภายในวัดที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นวัดที่มีอุทยานการศึกษาและปฏิบัติธรรมภายในวัด เพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุ ให้เดินควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ในปีหนึ่ง ๆ จะมีพุทธศาสนิกชนเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธบาทมากมายตลอดปี เนื่องจากวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหารมีพื้นที่กว้างขวาง แบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เบื้องต้นจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวผู้มานมัสการรอยพระพุทธบาท ผู้มาทำบุญภายในวัด ผู้ช่วยเจ้า

อวาาส เจ้าหน้าทีคณงานภายในวัด พอจะสรุพบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีภายในวัดที่ควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น คือ การจัดมรมณีสถานเพื่อเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว การทำป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ที่สำคัญภายในบริเวณวัดที่มีอยู่หลายสถานที่ ป้ายบอกสถานที่ตั้งของห้องน้ำห้องสุขา ที่พักแรมค้างคืน การจัดกิจกรรมบุญที่เหมาะสมกับผู้มาทำบุญภายในวัด เช่น การรับบาตรในศาลา การสวดมนต์ การฟังธรรม เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาภายในวัดและแนวคิดในเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา” เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายสร้างสุขภาวะทางกายและสุขภาวะทางจิตใจแก่ผู้มาแสวงบุญจากที่ต่าง ๆ และผู้มาบำเพ็ญบุญประจำที่วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร โดยให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ” ด้านการสาธารณูปการ ในโครงการวัดเสริมสร้างความสุขให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการจัดการวัดเพื่อให้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะในศาสนสถานและสถานที่ศึกษาอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและแนวคิดของการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

1. ศึกษาหลักการและวิธีการพัฒนาวัด

1.1 วิธีการศึกษา ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1.2 แหล่งข้อมูล คำแนะนำของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
 - 1.3 เครื่องมือที่ใช้ แบบบันทึกสรุป
 - 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)
 - 1.5 ผลที่ได้ วิธีการพัฒนาวัด ด้านสถานที่ ด้านบุคลากรภายในวัด ด้านหลักธรรมที่
ใช้เผยแผ่ด้านการบริหารงานทั่วไป
 2. ศึกษาวิธีการพัฒนาวัดด้วยสัปปายะ
 - 2.1 วิธีการศึกษา ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 แหล่งข้อมูล พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือ บทความ งานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง
 - 2.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล แบบบันทึกสรุป
 - 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา
 - 2.5 ผลที่ได้ คือ สัปปายะ 7 ประการ ประกอบด้วย อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ
ภัสสรสัปปายะ ปุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อตุสัปปายะ อิริยาพลสัปปายะ
 3. สรุปประเด็น ขั้นตอนการพัฒนาวัด และ วิธีการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 7
 4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้เกี่ยวข้อง เรื่อง การพัฒนาวัดสร้างสุข แบ่ง
หัวข้อการประชุม เป็น 2 ประเด็น คือ
 - 4.1 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี ด้วย วิธีการ
วิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอก (SWOT)
 - 4.2 ผลสรุปแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาวัดให้เป็นวัดสร้างสุข ผลที่ได้รับ
 - 1) จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาส SWOT เกี่ยวกับการบริหารจัดการในอำเภอพระ
พุทธบาท 2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดใน อำเภอพระพุทธบาท
 5. สรุป องค์ประกอบในการพัฒนาวัดสร้างสุข และ ร่าง รูปแบบวัดสร้างสุข
 - 5.1 สรุปองค์ประกอบในการพัฒนาวัดสร้างสุข
 - 5.2 ร่างรูปแบบวัดสร้างสุข
- ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา
1. การพัฒนาวัดสร้างสุข

1.1 วิธีการศึกษา นำผลสรุป ร่างรูปแบบวัดสร้างสุขไปใช้พัฒนาวัดพระพุทธรบาท ให้มีความพร้อมตามรูปแบบที่ยกร่างไว้

1.2 แหล่งข้อมูล วัดพระพุทธรบาทสระบุรี เป็นต้นแบบในการพัฒนาวัด โดยขอ อนุญาตจากเจ้าอาวาส และตั้งคณะทำงานทำการพัฒนาวัด

2. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้มาทำบุญ ที่วัดพระพุทธรบาท ซึ่งแจ้งการทำกิจกรรม

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน

2.2 จัดกิจกรรมสัปปายะสร้างสุข และ กิจกรรมบุญสร้างสุข ทุกวันพระคั้งละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 2 เดือน

2.3 สร้างแบบสอบถาม ประเมินความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา

1. ให้ผู้ร่วมกิจกรรมทำแบบสอบถามความพึงพอใจ และประโยชน์ที่ได้รับจากการทำ กิจกรรมด้วยแบบสอบถาม ที่ออกแบบสร้างขึ้น วัดความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

2. สรุป ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

3. นำเสนอรูปแบบวัดสร้างสุข ตามแนวพุทธจิตวิทยา

3.1 การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตามหลักธรรมของพระพุทธรศาสนา ผู้วิจัยนำหลักธรรม สังคหวัตถุธรรม 4 พุทธรวิธีการสอน และแนวคิดทฤษฎีทางพุทธจิตวิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อการนำเสนอรูปแบบ การพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา

3.2 การประเมินรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา นั้น จะได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ การวิจัยในคั้งนี้

3.3 สรุปผลการวิจัย และเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกิดการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ แก้วัดพระพุทธรบาท จ.สระบุรี หรือวัดในพื้นที่ จังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

ประชากร คือ ประชาชนผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

กลุ่มตัวอย่าง ประชากรผู้มาทำบุญที่วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร โดยการสุ่มตัวอย่าง แบบบังเอิญจำนวน 400 คน เพื่อตอบแบบสอบถามความพึงพอใจตามหลักสุขภาวะ 4 ด้าน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยที่กรณีศึกษาเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี และประเมินรูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา จำนวน 3 กลุ่มหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดพระพุทธบาท จัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) เป็นลักษณะการประชุมปฏิบัติการ (workshop)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามมาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะ และ หลักธรรมภาวนา 4 โดยแบบสอบถามความพึงพอใจสุขภาวะ หมายถึง การรายงานความรู้สึกมีความสุข ความพอใจ ต่อสถานที่ ภูมิทัศน์ที่สะอาดตา ร่มรื่น เป็นร่มณีสถาน มีพื้นที่ที่เหมาะสม กิจกรรมในวัดและการเข้ามาทำบุญที่วัด เป็นการประเมินตนเอง 4 ด้าน ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ที่ .87 แบบสอบถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะ จำแนกตามกิจกรรม 5 ด้าน ได้แก่ มุขมณีสถาน การจัดป้ายประชาสัมพันธ์ การรับบาตรในศาลา การสวดมนต์ การฟังธรรม

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

2. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) มีแนวทางการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- 2.1 แนวคิด-แนวปฏิบัติการสร้างวัดสร้างสุขด้วยหลักสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

- 2.2 วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะเป็นอย่างไร

2.3 ปัญหา/อุปสรรค การพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะ เป็นอย่างไร การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัดในจังหวัดสระบุรี ด้วยวิธีการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT)

2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

2.5 รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นอย่างไร

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยา และเครื่องมือวัดและประเมินผล ตรวจสอบ ปรับปรุงข้อความ และให้ข้อเสนอแนะแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้เท่ากับ .80

ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม มีความสงบปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวกสามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรบาท มีชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนนันทปัญญา ชุมชนท้ายพิบูล 1 ชุมชนท้ายพิบูล 2 ชุมชนประชาบำรุง ชุมชนศรีรักษา ชุมชนอินทร์พิทักษ์ ชุมชนภักทศิรี ชุมชนกุ่มก้นท์ทนต์น้ำ ชุมชนอินทร์รักษาสามัคคี ชุมชนขุนโกลนพัฒนา และ ชุมชนเมืองทอง เป็นที่บิณฑบาต พุทธศาสนิกชนมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง ต่างมีศรัทธาเลื่อมใสในวัดพระพุทธรบาท และพระภิกษุสงฆ์สามเณรทำบุญใส่บาตร สามารถเลี้ยงพระภิกษุสามเณรตลอดทั้งปี และยังมี การนำภัตตาหารมาทำบุญเลี้ยงพระในบางโอกาส ณ หอฉันโรงครัววัดพระพุท

บาทอันจัดเป็นศูนย์กลางบำเพ็ญบุญ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีปัจจัยสัปปิณฑิอ้อม มีรอยพระพุทธรูป ประดิษฐานอยู่ภายในพระมณฑป ที่ศรัทธาสาธุชน จากที่ต่าง ๆ มากราบนมัสการอยู่เสมอ

จุดอ่อนการจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคลกรควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลายความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธรูป ข้อจำเป็นในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในการดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรมศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสนามารอการแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มีน้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธรูป และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การกำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชน โดยมาจัดในวัดพระพุทธรูป มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัญญาสูตร

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีจากการสนทนากลุ่มพบว่ารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาควรดำเนินการดังนี้

ด้านที่ 1 สภาพแวดล้อมภายในวัด

1. จัดมณเฑียรสถานในวัดโดยบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดพระพุทธรูป บริเวณพระมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรูป จุดโบราณสถาน จัดให้มีจุดพักสำหรับผู้มาเยือน ผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ นมัสการรอยพระพุทธรูป

2. มีป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำ ติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อบอกประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน และป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในจุดที่กำหนด

3. มีมุมเก็บภาพที่ระลึกโดยรักษาความสะอาด เลือกลงสถานที่เหมาะสมภายในวัด จุดสำคัญต่าง ๆ สามารถถ่ายภาพเก็บเป็นความทรงจำได้

4. ต้นไม้พุดได้โดยติดป้ายพุทธพจน์ คำสอน คติธรรมที่ต้นไม้โดยใช้ลวดสปริงรัด
5. มีป้ายปริศนาธรรมนำชีวิตให้มีค่าโดยติดป้ายคำถาม กลอน สุภาษิต บริเวณวัดเพื่อเตือนสติและเป็นแรงบันดาลใจให้ทำความดี

ด้านที่ 2 กิจกรรมบุญสร้างสุข

1. รับประทานอาหารในศาลาโดย โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมคือ ผู้นำกล่าวแสดงตนเป็นพทธมามกะ จากนั้น ภายภวานามีความพร้อม แลดูเป็นระเบียบสวยงาม หลังจากนั้นตักบาตรด้วยความพร้อมเพียงและเมื่อพระสงฆ์รับบาตรเสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน

2. การสวดมนต์โดยผู้นำกลุ่มนำกิจกรรมทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็นเป็นกิจกรรมที่ใช้ฝึกสติสัมปชัญญะ สวดมนต์แปลขยายความ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถ่องแท้กับเนื้อหาบทสวดเป็นภาษาบาลีที่มีอายุยาวนาน โดยที่ในปัจจุบันไม่มีการใช้ การแปลขยายความช่วยให้ผู้สวดมนต์มีความเข้าใจแก่นแท้บทสวดมนต์ซึ่งเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา

3. การฟังธรรมโดยให้ความรู้ (บรรยายธรรม) และทบทวนเนื้อหาหลักคำสอน ผู้นำกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักธรรมร่วมกับสมาชิก

4. การจัดค่ายคุณธรรมคือการจัดอบรมคุณธรรมโดยใช้หลักสูตรที่กำหนด 2 วัน 3 คืน พักค้างแรม โดยมุ่งเน้นหลักธรรมที่ต้องการให้ทราบกับผู้ที่เข้ารับการอบรม

5. ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีลโดยศีลเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้พัฒนา ภายวาจาให้เรียบร้อย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสมาทานศีล ร่วมกันปฏิบัติถือศีล

ด้านที่ 3 กิจกรรมชุมชนสร้างสุข

1. แจกทานผู้ยากไร้รอบวัดโดยจัดเครื่องยังชีพเป็นชุด ๆ เพื่อมอบให้แก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อย รอบ ๆ วัด เดือนละ 1 ครั้ง โดยมีเจ้าภาพร่วมและองค์กรสนับสนุน

2. จิตอาสาพัฒนาวัดโดยนัดพบรวมกลุ่มทำกิจกรรม ประชาชนร่วมพัฒนาวัด เดือนละ 1 ครั้งตามความสมัครใจ

3. ทักชะชีวิตโดยการดำเนินการปรับตนเพื่ออยู่ร่วมกับชุมชนโดยการเข้าอบรม ด้วยการแนะนำจากวิทยากรพิเศษ

4. เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งโดยจัดอบรม แบ่งกลุ่มประสบการณ์ เล่าสู่กันฟัง พร้อมกับให้คำแนะนำการแก้ปัญหาชีวิต

5. พัฒนาชีวิตพลิกวิกฤติเป็นโอกาสโดยจัดกิจกรรม ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ในจังหวัดสระบุรีรูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมสัปปายะสร้างสุข ด้านสถานที่ การจัดมรรณณีสถาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความร่มรื่นในวัดทำให้ฉันสุขใจและมีวาจาไพเราะกับผู้อื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมาคือ ยินดีพอใจที่จะพักผ่อนภายใต้ร่มไม้ที่ร่มรื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 น้อยที่สุด คือ เกิดปัญญาเข้าใจชีวิตตามจริงภายใต้ร่มไม้ที่ร่มรื่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมสัปปายะสร้างสุข ด้านการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 คือ เข้าใจสิ่งต่าง แล้วเกิดความสุขใจจากป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ ป้ายหลักธรรมทำให้ฉันเกิดปัญญาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 น้อยที่สุดคือ ภูมิใจที่ติดต่องานกับผู้อื่นได้ถูกต้องตามป้ายประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้าง รับบาตรในศาลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ขณะใส่บาตรฉันทำจิตให้บริสุทธิ์เป็นอิสระจากความทุกข์ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 รองลงมาคือ สงบกายสงบวาจาที่ไม่รังแกผู้อื่นขณะใส่บาตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 น้อยที่สุด คือ มีความอดทน จิตเป็นสมาธิ เกิดความสุขขณะใส่บาตร 4.32

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้างสุข ด้านการสวดมนต์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักธรรมจากสวดมนต์แปลทำให้ฉันเกิดปัญญานำมาแก้ปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 รองลงมาคือ ภูมิใจที่ตนเองนั่งมีกายตั้งตรง ดำรงสติมั่นขณะสวดมนต์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 น้อยที่สุด คือ ขณะสวดมนต์ฉันเกิดปีติใจไม่หยอกล้อรังแกผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15

รูปแบบวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา กิจกรรมบุญสร้างสุข ด้านการฟังธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เข้าใจเรื่องบาปบุญแล้ว ทำให้ฉันขยันหมั่นเพียรสร้างกุศล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 รองลงมาคือ มีจิตผ่องใส มีจิตเมตตากรุณาเพราะการได้ฟังธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 น้อยที่สุดคือ การฟังธรรมทำให้ฉันเกิดความสุขมีระเบียบวินัยในตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

รูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุข ตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน เรียกว่า โมเดล ACCG Wat Model เป็นการสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถทำให้ผู้เข้ามาวัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรี อภิปรายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาของวัดและแนวคิดการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา วัดพระพุทธรูปมหาธรรมมาภิบาล จังหวัดสระบุรี จุดแข็งของวัดในจังหวัดสระบุรีมีวัตรปฏิบัติมุ่งสู่วิธีการปฏิบัติธรรม มีความสงบ ปราศจากการรบกวน โดยสภาพบริเวณรอบ ๆ ถือเป็นเขตเมืองมีความเจริญ ไปมาสะดวก สามารถหาพาหนะเดินทางได้ง่าย บรรยากาศในวัดสะอาด สงบ ร่มรื่น โปร่ง ลมพัดเย็นสบาย โคจรคามรอบ ๆ บริเวณวัดพระพุทธรูป มีชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนนันทปัญญา ชุมชนท้ายพิบูล 1 ชุมชนท้ายพิบูล 2 ชุมชนประชาบำรุง ชุมชนศรีรักษา ชุมชนอินทร์พิทักษ์ ชุมชนภักดีศรี ชุมชนกุ่มกัมภ์ทดน้ำ ชุมชนอินทรีศึกษาสามัคคี ชุมชนขุนโขลนพัฒนา และ ชุมชนเมืองทอง เป็นที่บิณฑบาต พุทธศาสนิกชนมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง ต่างมีศรัทธาเลื่อมใสในวัดพระพุทธรูป และพระภิกษุสงฆ์สามเณรทำบุญใส่บาตร สามารถเลี้ยงพระภิกษุสามเณรตลอดทั้งปี และยังมีภิกษุภิกษุณีมาทำบุญเลี้ยงพระในบางโอกาส ณ หอฉันโรงครัววัดพระพุทธรูปอันจัดเป็นศูนย์กลางบำเพ็ญบุญ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีปัจจัยสี่ไม่เดือดร้อน มีรอยพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในพระมณฑป ที่ศรัทธาสาธุชน จากที่ต่าง ๆ มากกราบนมัสการอยู่เสมอ จุดอ่อนการจัดสภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มี

ป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคล การควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลาย ความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธบาท ข้อจำกัดในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในเขตดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรม ศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและการแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มี น้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธบาท และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การ กำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชนโดยมาจัดในวัดพระพุทธบาท มีการ จัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัญญาสูตร สอดคล้องกับวัชรระ เฟิงจันท์ กล่าว ไว้ในหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยว่า ปัจจุบันคนไทยหันมาให้ความสนใจเข้าวัดทำบุญกันมากขึ้นเห็น ได้จากในช่วงเทศกาลปีใหม่ที่ผ่านมาวัดทั่วประเทศพร้อมใจกันจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีและมี ผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก การเข้าวัดทำบุญหรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาถือเป็นมงคลในชีวิตและเป็นก้าวสำคัญในการปรับเปลี่ยนค่านิยม ช่วยสร้างจิต ให้เกิดกุศล ก่อเกิดความสุข ช่วยเสริมพลังทางจิตใจให้มีสมาธิ สติ ปัญญาในการพิจารณาถึง สิ่งต่าง ๆ เมื่อความคิดนี้ ทำให้ได้อยู่กับปัจจุบันขณะและกับตนเองได้มากขึ้น สามารถซึม ซึบนำหลักคำสอนทางศาสนาไปปรับใช้และเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น ทางหลักจิตวิทยา เรียกว่าเป็น"การใช้ธรรมะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต" กรมสุขภาพจิตมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้เยาวชนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนา เพื่อนำธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องมือพัฒนา สติปัญญาเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตและกล่อมเกลากจิตใจ โดยจะมีการจัดกิจกรรมในแบบธรรมะแห่ง ความสุขที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น การ ทำบุญตักบาตรไหว้พระฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การท่อง แฉนธรรมในสื่อทางสังคม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยใหม่ เป็นต้น (วัชรระ เฟิงจันท์, 2556) และพระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงค์) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสั ปายะ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหลจังหวัดสุราษฎร์ธานี แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตาม หลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่น ๆ (พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงค์), 2558) ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการวัดสันติสุข

ควรจัดการด้วยหลักสัปปายะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ ทั้งนี้ ควรมีการวางแผน ควรมีการควบคุมดูแล และสั่งการ ควรกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า และเหตุปัจจัยอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

ประเด็นที่ 2 เสนอรูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน คือ กาย จิต สังคม และ ปัญญา สอดคล้องกับพระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมฺมโรโส) และคณะ ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักสัปปายะ 39 เพื่อพัฒนาครูสมาธิรุ่น 7 สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 73 วัดพระงาม จังหวัดตรัง (พระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมฺมโรโส) และคณะ, 2560) 1) หลักสัปปายะ 7 หมายถึง การสร้างสภาพปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษาปฏิบัติเอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาครูสมาธิ ให้ได้ผลดี มี 7 อย่าง คือ อาवास สถานที่อยู่ โจรจรที่ปลอดภัยหรือแหล่งอาหารรสสะอาดที่ส่งเสริมการปฏิบัติ บุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคง โภชนาหาร อุดมคุณภูมิสภาพแวดล้อม และอิริยาบถ เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมแก่การปฏิบัติการศึกษาครูสมาธิให้ได้ผล 2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติสมาธิของครูสมาธิ ในอดีตมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และอากาศที่อบอ้าว สถานที่รับประทานอาหารไม่เหมาะสม มีสัตว์เลื้อยภายในวัดรบกวนทำให้การศึกษาปฏิบัติของผู้เข้าเรียนไม่ส่งผลให้เกิดสัปปายะ แก่ผู้เรียน 3) การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 มาใช้ในหลักสูตรครูสมาธิ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้ดีขึ้นเจริญก้าวหน้าต่อการเรียนหลักสูตรครูสมาธิ สรุปเป็นโมเดลเพื่อการพัฒนาตามหลักสัปปายะ 7 โดยใช้ชื่อว่า Model's 3 P ประกอบด้วย (1) Place for Peace คือ สันติสถานที่เอื้อทั้งในแง่ของอาคาร อากาศ การเดินทาง (2) Person for Peace คือ บุคคลแวดล้อม การสนทนาที่ทำให้จิตใจสบาย (3) Power for Peace คือ และพระวิระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงค์) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ : กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหลจังหวัดสุราษฎร์ธานี แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) และวัดหรือองค์กรอื่น ๆ (พระวิระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงค์), 2558) ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการวัดสันติสุขควรจัดการด้วยหลักสั

ปาเยะ 7 ให้เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ร่วมกันและเหมาะสมแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการการสัญจรทั้งภายในและภายนอกวัด ด้านการบริหารจัดการด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านบุคลากรด้านการบริหารจัดการด้านอาหาร ด้านการบริหารจัดการด้านอากาศและสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการด้านกิจกรรมและโครงการ ทั้งนี้ ควรมีการวางแผน ควรมีการควบคุมดูแลและสั่งการ ควรกำหนดเป้าหมายและความคุ้มค่า และเหตุปัจจัยอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างการจัดการวัดให้เกิดสันติสุขต่อไป

สรุป

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของวัดและแนวทางการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

สภาพแวดล้อมมีสภาพไม่เอื้อต่อความเป็นสัปปายะ เช่น จุดโบราณสถานไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาและเป็นจุดพักผ่อน สำหรับผู้มาแสวงบุญ และ บุคคลควรได้รับการเพิ่มศักยภาพ การเรียน ชาวบ้านชุมชนรอบวัดกลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลายความเป็นโบราณสถานของวัดพระพุทธบาท ข้อจำกัดในการพัฒนาวัดคือ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวง มีบริเวณกว้างขวาง อยู่ในการดูแลหน่วยงานของรัฐ คือ กรมศิลปากร การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity) มีโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (สาขาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร) อยู่ภายในวัด มีตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 1 ถึง 6 ชุมชนโดยรอบเรียบง่าย มีศรัทธาต่อพระพุทธรูปศาสดารอการแนะนำชักจูง ด้านสาธารณูปโภค มีน้ำประปาไฟฟ้าพร้อม มีเทศบาลอำเภอพระพุทธบาท และคนงานวัดคอยดูแล เช่น การกำจัดขยะการจัดการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติแก่ชุมชนโดยมาจัดในวัดพระพุทธบาท มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

2. สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีจากการสนทนากลุ่มพบว่ารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาควรดำเนินการดังนี้

ด้านที่ 1 สภาพแวดล้อมภายในวัด

1. จัดมุมนรณียสถานในวัดโดยบริเวณเขตพุทธาวาสของวัดพระพุทธบาท บริเวณพระมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรบาท จุดโบราณสถาน จัดให้มีจุดพักสำหรับผู้มาเยือน ผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ นมัสการรอยพระพุทธรบาท
2. มีป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำ ติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อบอกประวัติความเป็นมาของโบราณสถาน และป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในจุดที่กำหนด
3. มีมุมเก็บภาพที่ระลึกโดยรักษาความสะอาด เลือกสถานที่เหมาะสมภายในวัด จุดสำคัญต่าง ๆ สามารถถ่ายภาพเก็บเป็นความทรงจำได้
4. ต้นไม้พุดได้โดยติดป้ายพุทธพจน์ คำสอน คติธรรมที่ต้นไม้โดยใช้ลวดสปริงรัด
5. มีป้ายปรีศนาธรรมนำชีวิตให้มีค่าโดยติดป้ายคำถาม กลอน สุภาษิต บริเวณวัดเพื่อเตือนสติและเป็นแรงบันดาลใจให้ทำความดี

ด้านที่ 2 กิจกรรมบุญสร้างสุข

1. รับบาตรในศาลาโดย โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมคือ ผู้นำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จากนั้น กายภาวนามีความพร้อม แลดูเป็นระเบียบสวยงาม หลังจากนั้นตักบาตรด้วยความพร้อมเพียงและเมื่อพระสงฆ์รับบาตรเสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกัน
2. การสวดมนต์โดยผู้นำกลุ่มนำกิจกรรมทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็นเป็นกิจกรรมที่ใช้ฝึกสติสัมปชัญญะ สวดมนต์แปลขยายความ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถ่องแท้กับเนื้อหาบทสวดเป็นภาษาบาลีที่มีอายุยาวนาน โดยที่ในปัจจุบันไม่มีการใช้ การแปลขยายความช่วยให้ผู้สวดมนต์มีความเข้าใจแก่นแท้บทสวดมนต์ซึ่งเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา
3. การฟังธรรมโดยให้ความรู้ (บรรยายธรรม) และทบทวนเนื้อหาหลักคำสอน ผู้นำกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักธรรมร่วมกับสมาชิก
4. การจัดค่ายคุณธรรมคือการจัดอบรมคุณธรรมโดยใช้หลักสูตรที่กำหนด 2 วัน 3 คืน พักค้างแรม โดยมุ่งเน้นหลักธรรมที่ต้องการให้ทราบกับผู้ที่เข้ารับการอบรม

5. ชีวิตพัฒนาได้ถ้าใจมีศีลโดยศีลเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตให้พัฒนา ภายวจาให้เรียบร้อย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสมาทานศีล ร่วมกันปฏิบัติถือศีล

ด้านที่ 3 กิจกรรมชุมชนสร้างสุข

1. แจกทานผู้ยากไร้รอบวัดโดยจัดเครื่องยังชีพเป็นชุด ๆ เพื่อมอบให้แก่ชุมชนผู้มีรายได้น้อย รอบ ๆ วัด เดือนละ 1 ครั้ง โดยมีเจ้าภาพร่วมและองค์กรสนับสนุน

2. จัดอาสาพัฒนาวัดโดยนัดพบรวมกลุ่มทำกิจกรรม ประชาชนร่วมพัฒนาวัด เดือนละ 1 ครั้งตามความสมัครใจ

3. ทักชะชีวิตโดยการดำเนินการปรับตนเพื่ออยู่ร่วมกับชุมชนโดยการเข้าอบรม ด้วยการแนะนำจากวิทยากรพิเศษ

4. เกมชีวิตพิชิตทุกสิ่งโดยจัดอบรม แบ่งกลุ่มประสบการณ์ เล่าสู่กันฟัง พร้อมกับให้คำแนะนำการแก้ปัญหาชีวิต

5. พัฒนาชีวิตพลิกวิกฤติเป็นโอกาสโดยจัดกิจกรรม ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง

3. เสนอรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

รูปแบบวัดสร้างสุข สามารถทำให้ผู้เข้ามาในวัด มีความสุข ตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้าน เรียกว่า โมเดล ACCG Wat Model เป็นการสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถทำให้ผู้เข้ามาวัดมีความสุขตามกรอบสุขภาวะ 4 ด้านคือ กาย อารมณ์ สังคม และ ปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี การสร้างแลนด์มาร์คเพื่อดึงดูดชาวพุทธเป็นสิ่งที่ควรทำเพื่อให้เกิดการเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วยและทันยุคสมัยด้วย

1.2 จากการศึกษาพบว่าเพื่อนและความสัมพันธ์ในชุมชนมีส่วนสำคัญในรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาในจังหวัดสระบุรีดังนั้นความสัมพันธ์ในชุมชนโดยการจัดให้อย่างเป็นระบบ

1.3 พระสงฆ์มีบทบาทรูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรูปมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ดังนั้น ควรศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักของนิเวศวิทยาและหลักสุนทรียศาสตร์ด้วยเพื่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสัปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยาวัดพระพุทธรูปมหาวิหาร จังหวัดสระบุรีสู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบนวัตกรรมโดยเลือกศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยา และตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากผลการวิจัยภาคสนามพบว่า มีตัวแปรอีกมากมาย ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาและตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อเสนอแนะข้างต้น หรืออาจทำการศึกษาวิจัยตัวแปรด้านการท่องเที่ยวหรืออื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาวัดแบบนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแห่งการสร้างแลนด์มาร์ค ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการสังเคราะห์และสังเกตพฤติกรรมชาวพุทธที่มาทำบุญในวัดของผู้วิจัยเอง

2.3 ควรการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวัดด้วยการสร้างแลนด์มาร์คที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการสังเคราะห์และสังเกตพฤติกรรมชาวพุทธที่มาทำบุญในวัดของผู้วิจัยเอง

เอกสารอ้างอิง

พระครูโสภณพุทธารักษ์ (ธมมโรส) และคณะ. (2560). การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาครูสมาธิรุ่น 39 สถาบันพลังจิตตานุภาพ สาขา 73 วัดพระงาม จังหวัดตรัง. ใน รายงานการวิจัย สาขาวิชาสันติศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์). (2558). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตามหลักสัปปายะ 7: กรณีศึกษาวัดธารน้ำไหล จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 98-114.
- พุทธะดอทคอม. (2560). ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2560 จาก <http://www.phuttha.com/พระสงฆ์/ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์/สัปปายะ7>
- วชิระ เพ็งจันทร์. (2556). ธรรมะช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2556 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/3154-ธรรมะช่วยเสริมสุขภาพจิตแก้ปัญหาวัยรุ่น.html>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2559). วัดสร้างสุข โลกแห่งสัปปายะ. กรุงเทพมหานคร : โครงการวัดสร้างสุข สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธ
สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

MODEL OF BUDDHIST ETHICAL LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR
ELEMENTARY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER OFFICE OF
THE BASIC EDUCATION COMMISSION

ภิญโญ ทองมี

Pinyo Thongmee

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

สมศักดิ์ บุญปู

Somsak Boonpoo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

รัตนา ขุนพรหม

Rattana Kunprom

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

E-mail: S499001@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบ

* Received 10 July 2019; Revised 19 August 2019; Accepted 20 August 2019

ผสมผสาน (Mixed - Methods Research) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในเขตตรวจราชการที่ 18 จำนวน 4,305 คน กำหนดตัวอย่างโดยการเปิดตาราง Yamane (1973) ได้จำนวน 366 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ชุด ก สอบถามผู้บริหารสถานศึกษา ชุด ข ครูวิชาการ และ ชุด ค กรรมการสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสนทนากลุ่ม (FGD) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับที่ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรม เชิงพุทธระดับมาก คือ ด้านมัททวะ ด้านขันติ ด้านอวิหิงสา ด้านตปะ ด้านปริจจาคะ และด้านอภิกะธะ ระดับปานกลาง คือ ด้านศีล และ ระดับน้อย คือ ด้านอวิโรธนะ ด้านอาชชวะ และด้านทาน

2. การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติจริงที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธเพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีวิธีการพัฒนา ดังนี้ 1) ด้านอวิโรธนะ คือ วิธีการฝึกฝนตนเอง กิจกรรมพัฒนาจิตและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง วิธีการพัฒนา 2) ด้านอาชชวะ คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง กิจกรรมพัฒนาจิตและวิธีการฝึกฝนตนเอง และวิธีการพัฒนา และ 3) ด้านทาน คือ กิจกรรมพัฒนาจิต การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและวิธีการฝึกฝนตนเอง

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนได้รูปแบบการพัฒนาฯ ฉบับสมบูรณ์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, จริยธรรมเชิงพุทธ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the current conditions and problems of Buddhist leadership characteristics for Primary School Directors under Office of Basic Education Commission, 2) to develop and to suggest a model for leadership traits development of Buddhist leadership characteristics for Primary School Directors under Office of Basic Education Commission. The methodology of the study was mixed method research. Population includes elementary school administrators' academics and school board members under Office of The Basic Education Commission, located in the inspection area no 18 number 4305 people set the sample by opening the Yamane (1973) for 366 people. The use in the research is a set of questionnaires. A. inquire for the school administrator B.E. educational institution analyze data by using percentage analysis, average value, development of Model of Buddhist Ethical Leadership Development for Elementary School Administrators by struggling interview and group discussion (FGD) assess the suitability and feasibility of a number of qualified and relevant person 9 people.

The results were that:

1. the Buddhist leadership for School Directors rules which were classified into 3 groups, firstly, the 6 high Buddhist leadership for School Directors features which were: 1) Maddava (gentleness), Khanti (forbearance), Avihimsa (non-violence), Tapa (self-controlling), Pariccāga (altruism), and Akkodha (non-anger). Secondly, a medium Buddhist leadership for School Directors feature which was the Sīla (morality). The final group was the 3 low Buddhist leadership for School Directors features which were: 1) Avirodhana (uprightness), 2) Ājjava (honesty), and 3) Dāna (charity).

2. The nine in-depth interviews and focus groups in order to evaluate, the most appropriate a Buddhist Leadership Development Model for Primary

School Directors under Office of Basic Education Commission found that the 3 low Buddhist leadership for School Directors features which were: Avirodhana (uprightness), Ājjava (honesty), and Dāna (charity). Therefore, the model of Buddhist Leadership development methods of Primary School Directors under Office of Basic Education Commission was comprised of 3 steps which were: Avirodhana (uprightness) is practicing yourself in development mind activities and learning from practice, Ājjava (honesty) is being honest and sincere towards others by practicing yourself in development mind activities and learning from practice, and the Dāna (charity) is practicing yourself in development mind activities and learning from practice.

3. This research obtained the verify and evaluate the appropriateness and feasibility of the Buddhist Leadership Development completed model for Primary School Directors under Office of Basic Education Commission.

Keywords: Leadership, Buddhist ethical, Elementary School Administrators

บทนำ

ท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันที่นับวันจะทวีความรุนแรงและรวดเร็วขึ้น องค์การส่วนใหญ่ต่างก็มองหาผู้บริหารที่มีความรอบรู้ในเชิงวิชาการและเชิงบริหารที่มีความสามารถในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยมักจะละเลยเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีความสำคัญมากที่ผู้บริหารทุกคนควรจะต้องมีในสภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในทางเลือกระหว่างผู้หาคที่มีจริยธรรม (Ethics) กับผู้บริหารที่มีความสามารถ (Competent) ซึ่งคงไม่แปลกที่จะมีเสียงจากสังคมที่ต้องการได้ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติพร้อมทั้งสองประการ คือ ทั้งเก่งและดี (สิวลี ศิริไล, 2550) อย่างไรก็ตามในโลกแห่งความเป็นจริง มักจะไม่พบคุณสมบัติที่สมบูรณ์ดังกล่าวในผู้บริหารในทุกระดับ และยังพบอีกว่าผู้บริหารในปัจจุบันส่วนใหญ่ก็มีคุณสมบัติที่โดดเด่นด้านความสามารถด้านจริยธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะความก้าวหน้าบนความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอันเนื่องมาจากความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร (IT society) ความเจริญก้าวหน้า

ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T period) ค่านิยมแบบวัตถุนิยม (Materialism) หรือ แม้แต่กรณีการมีจุดมุ่งหมายชีวิตแบบสุขนิยมสุดโต่ง (hedonism) เป็นต้น การที่ผู้บริหารในปัจจุบันมีแนวโน้มหรือมีความโน้มเอียงของคุณสมบัติของผู้บริหารทางด้านความสามารถมากกว่าทางด้านจริยธรรมนั้น เกิดจากวิกฤติการณ์ทางสังคมที่เรียกว่าวิกฤติการณ์แห่งการอยู่ร่วมกัน อันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาของโลกในปัจจุบันไม่ได้เอากการอยู่ร่วมกันเป็นที่ตั้ง แต่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ระบบจึงไปทำลายวิถีแห่งการอยู่ร่วมกันหรือศีลธรรมของมนุษยชาตินั่นเอง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ มีแนวทางที่สำคัญคือปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ส่วนในด้านการศึกษานั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552) ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป้าหมายยุทธศาสตร์ประการหนึ่งของข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 คือ การให้คนไทยยุคใหม่มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยมีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ในอดีตสังคมได้มองว่าผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาด้านจริยธรรมคือ ขาดความรับผิดชอบ ติดอบายมุข ชอบดื่มสุรา ขาดความเมตตาเห็นแก่ตัวและมีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นบ่อย (อรพินธ์ สฟโชคชัย, 2541) จากการศึกษาจากเอกสารพบว่ากรณีที่ผู้บริหารสถานศึกษาทำผิดมากที่สุดได้แก่ ทุจริตการประพฤติผิดระเบียบ กระทำผิดทางเพศ กรณีชู้สาว อนาคต และคอร์รัปชันในพัสดุก่อสร้าง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2550) ส่วนหนึ่งก็ยังคงประพฤติปฏิบัติตนขาดศีลธรรมขาดคุณธรรมจริยธรรมไม่น้อยนับวันจะทวีจำนวนมากขึ้นพร้อมกับความเสื่อมโทรมในระดับที่สูงขึ้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการศึกษาในปัจจุบันยังขาดมิติทางด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่มาก เนื่องจากบุคคลในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติตนเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานที่สังคมวางไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะคุณธรรม จริยธรรมลดน้อยลงไปจากจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนานัปการ

สถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาถือว่าเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรมต่อครู นักเรียนและบุคคลอื่นในสังคม สอดคล้องกับคำกล่าวของ Thomas Sergiovanni ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลจะต้องมีข้อกำหนดที่เป็นพันธสัญญาร่วมกันของทุกคน โดยพันธสัญญาดังกล่าวเป็นแกนของค่านิยมสำคัญในโรงเรียน และสามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมหรือการกระทำใดของสมาชิกผิดถูกเหมาะสมหรือไม่ในเชิงจริยธรรม (Thomas, J. Sergiovanni, 1992) ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญยิ่ง ไม่เพียงแต่จัดทำข้อพันธสัญญาของโรงเรียน แต่ต้องให้การสนับสนุนอย่างแข็งขันและให้มีผลนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง และเมื่อมีผู้ฝ่าฝืนต่อพันธสัญญาดังกล่าว ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจใช้มาตรการเฉียบขาดต่อผู้นั้น แต่ที่สำคัญที่สุด (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2550) คือการประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้มีคุณธรรมแก่คนทั่วไปซึ่งการจัดการดังกล่าวจึงต้องเริ่มที่ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดชะตากรรมทั้งของตัวผู้บริหารขององค์กร ถ้าองค์กรใด มีผู้บริหารที่เปี่ยมไปด้วยภาวะผู้นำ (Leadership) องค์กรนั้น ๆ ย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าการณั้กลับเป็นไปทางตรงข้าม องค์กรนั้น ๆ ก็ย่อมพบแต่ความล้มเหลว ผู้บริหารกับผู้นำก็คือคนคนเดียวกัน ทำหน้าที่เหมือนกัน (ว.วชิรเมธี, 2552)

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีอิทธิพลในการที่จะจูงใจให้บุคลากรร่วมมือ ร่วมใจ กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรด้วยความเต็มใจ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรดำเนินไปอย่างราบรื่น และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จำเป็นจะต้องมีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และจะต้องสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นกับตัวเองภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับความสำเร็จในระยะยาวขององค์กร โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับความเป็นผู้นำทางการศึกษาและพัฒนาตนเอง พระพุทธองค์ทรงวางระบบการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยใช้หลักไตรสิกขา หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์มีปรากฏพระสูตรต่าง ๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น อคคัญสูตร เป็นต้น หลักธรรมที่แสดงถึงภาวะผู้นำมีปรากฏในพระสูตรอื่น ๆ เช่น ลักษณะสูตร สัปปริสสูตรรวมถึงทศพิธราชธรรม 10 ประการ (ไพโรจน์ พรหมมีเนตร, 2552)

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed - Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในเขตตรวจราชการที่ 18 (กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ และอุทัยธานี) จำนวนรวมทั้งสิ้น 4,305 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2560) กำหนดตัวอย่างโดยการเปิดตาราง Yamane (1973) ได้ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 366 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชุด ก (สำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา) ชุด ข (สำหรับครูวิชาการ) และ ชุด ค (สำหรับประธานคณะกรรมการสถานศึกษา) แปลความหมายมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับตามแบบ ลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) เก็บข้อมูลโดยจัดส่งทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงแบบมาตราส่วนประมาณค่าใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลผลของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ในส่วนพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ตามหลักทศพิธราชธรรม สามารถจำแนกได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนระดับที่ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านทศพิธราชธรรม

ข้อที่	ด้าน	\bar{x}	S.D.	ระดับการปฏิบัติจริง	ลำดับที่
1	ทาน (การให้)	2.02	0.54	น้อย	8
2	ศีล (การประพฤติอยู่ในศีลธรรมและกฎเกณฑ์)	2.94	0.50	ปานกลาง	7
3	บริจาค (การเสียสละเพื่อส่วนรวม)	3.33	0.48	มาก	5
4	อาชชวะ (ความเป็นผู้ตรง)	1.92	0.52	น้อย	9
5	มัททวะ (ความสุภาพอ่อนโยน)	3.95	0.56	มาก	1
6	ตปะ (ความเพียร)	3.35	0.54	มาก	4
7	อักโกธะ (ความไม่โกรธ)	3.22	0.55	มาก	6
8	อวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน)	3.39	0.39	มาก	3
9	ขันติ (ความอดทน)	3.90	0.50	มาก	2
10	อวิโรธนะ (ความยุติธรรม)	1.84	0.43	น้อย	10
	รวมเฉลี่ย	2.99	0.16	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 แสดงว่าระดับที่ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านทศพิธราชธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับที่ปฏิบัติจริงอันดับมากที่สุดที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำรงรักษาไว้ คือ ด้านมัททวะ รองลงมาได้แก่ ด้านขันติ ส่วนที่ต้องนำไปสร้างรูปแบบในการพัฒนา คือ ด้านอวิโรธนะ อาชชวะ และทาน ซึ่งมีระดับการปฏิบัติจริงน้อย ตามลำดับ

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา พบว่า การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติจริงที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับน้อย มาพัฒนาเพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนา ซึ่งมีวิธีการพัฒนา ดังนี้

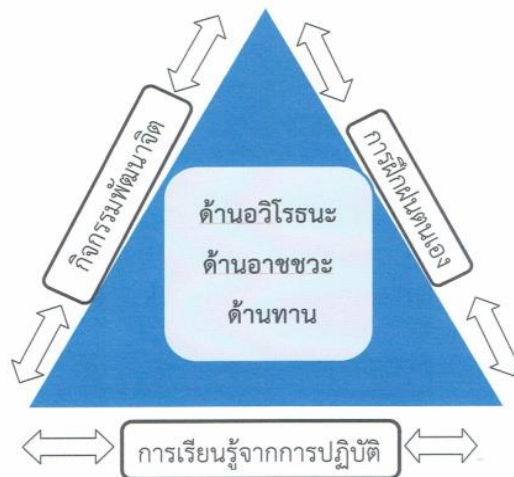

2.1 ด้านอวิโรธนะ คือ วิธีการฝึกฝนตนเอง กิจกรรมพัฒนาจิตและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

2.2 วิธีการพัฒนาด้านอาชวชะ คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง กิจกรรมพัฒนาจิตและวิธีการฝึกฝนตนเอง และ

2.3 วิธีการพัฒนาด้านทาน คือ กิจกรรมพัฒนาจิต การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และวิธีการฝึกฝนตนเอง และจากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รูปแบบการพัฒนา ฉบับสมบูรณ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งอธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาจิต (Mind Development Action) เป็นการฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความมีพลังของจิตใจ ให้มีความสงบเยือกเย็น เช่น การฝึกสมาธิ วิธีนี้จะทำให้ภาวะจิตเกิดความนิ่ง เมื่อพบเจอสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรคในการ

ดำเนินงาน ผู้ฝึกจะได้พิจารณาไตร่ตรองด้วยสติปัญญาเป็นอันดับแรก ไม่ใช่ใช้เพียงอารมณ์ แก้ไขปัญหา

2. การฝึกฝนตนเอง (Self-Training) เป็นการพัฒนาตนเองสู่ความสำเร็จในอนาคต การฝึกฝนตนเองเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของแต่ละบุคคล เหมาะกับสภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบัน ความสำเร็จของผู้เรียนด้วยตนเอง มีเงื่อนไขและปัจจัยหลักอยู่ที่ตัวผู้ฝึกฝนหรือตัวผู้เรียนรู้อย่างที่ตนมีวินัย และความมุ่งมั่นที่จะฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกฝนตนเองโดยมากมักจะเริ่มต้นจากการเรียนรู้หรือการฝึกฝนตนเองในสิ่งที่ตัวเองรักและชอบก่อน ซึ่งเป็นสิ่งปลูกเร้าให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้

3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นการสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเหตุว่ามีได้มีการเรียนรู้เฉพาะแนวคิด ทฤษฎีอย่างเดียวยังแต่ยังเป็นการนำประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเข้าสู่กระบวนการคิด วิเคราะห์และปัญหาด้วย ซึ่งประโยชน์ที่ได้โดยตรงคือผู้เรียนมีความเข้าใจในแนวคิดนั้น ๆ อย่างลึกซึ้งมากกว่าในตำราหรือจากผู้สอนเพียงด้านเดียว แต่ยังมีให้ได้สัมผัสใกล้ชิดกับสภาพความเป็นจริง

จากการประมวลองค์ความรู้วิธีการพัฒนาทั้ง 3 วิธี คือ กิจกรรมพัฒนาจิต การฝึกฝนตนเองและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปบูรณาการเป็นรูปแบบเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผล

สภาพปัจจุบัน และปัญหา คุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอภิปรายผล เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำมากที่สุดที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำรงรักษาไว้ คือ 1) ด้านมัททวะ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา

ส่วนใหญ่เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยเข้าได้กับคนทุกชนชั้น พุดจาสุภาพ ไพเราะ ให้เกียรติกับบุคคลทั่วไป เพราะต้องพบปะ พุดคุยกับบุคคลทั่วไปอย่างหลากหลาย ทุกระดับ ต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย และเป็นบุคคลที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม ดังนั้น ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาจึงอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสูงสุด 2) ด้านขั้นตอนผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษาต้องควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียน กรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษอย่างหลากหลาย มาจากต่างถิ่นต่างที่ย่อมมีปัญหาอุปสรรคมากมายที่ต้องแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วง และภารกิจในหน้าที่การงานทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียนก็มากมายเช่นกันต้องมีความมานะ อดทนในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 3) ด้านอวิหิงสา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของทางราชการ การประพฤติปฏิบัติต่อบุคคล ต่อการทำงาน ต้องยึดหลักความถูกต้องตรงตามระเบียบ ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ไปแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือเอื้อประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่ลุแก่อำนาจในการลงโทษหรือกลั่นแกล้งผู้อื่น แต่ถ้าผู้บริหารสถานศึกษากระทำการดังกล่าวก็จะเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง 4) ด้าน ตปะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องอยู่ร่วมกับบุคคลตั้งแต่ นักเรียน ครู ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ มากมายทั้งภาครัฐและเอกชน ท่ามกลางการแข่งขันสูงในด้านคุณภาพการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารต้องมีความกระตือรือร้น มีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านในการทำงาน มีจิตใจจดจ่อกับการทำงาน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้คุณภาพเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน 5) ด้านปรিজจาคะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้อุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษาอย่างเต็มที่ มีการเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีความรัก ความสามัคคี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ร่วมงาน มีจิตสาธารณะ รวมถึงส่งเสริมและมีส่วนร่วมในกิจกรรม โครงการของชุมชนและสังคม การปฏิบัติดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของหน่วยงานราชการและชุมชน และ 6) ด้านอภโกธะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องอยู่ร่วมกับบุคคลหลายระดับต่างจิตต่างใจ การอยู่ร่วมกันย่อมมีปัญหาอุปสรรคต้องเป็นคนมีเหตุผล มีใจเป็นกลาง มีความสุขุมจิตใจเยือกเย็น มองโลกในแง่ดี ควบคุมอารมณ์ไม่ให้โกรธใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพราะผู้บริหารต้องระมัดระวังและควบคุมอารมณ์ตน ถ้าใช้อารมณ์หรือใช้ความโกรธก็จะเกิดปัญหาและผลกระทบในการปฏิบัติงาน ในข้อ 2) ถึง ข้อ 6) นี้

ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับดีอยู่แล้ว ดังนั้นระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาจึงอยู่ในระดับมากลดหลั่นลงมาตามลำดับ

2. กลุ่มที่ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำปานกลาง คือ ด้านศีล ที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นพุทธศาสนิกชนถือปฏิบัติศีล 5 เป็นกิจวัตรประจำวันอยู่แล้ว จึงไม่มีพบปัญหาในการถือศีลมากนัก อาจจะมีผู้บริหารสถานศึกษาส่วนน้อยที่ปฏิบัติศีลที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ จึงเป็นสาเหตุให้ระดับปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำปานกลาง

3. กลุ่มที่ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำอยู่ในระดับน้อย คือ 1) ด้านอวิโรธนะ พบว่า ผู้บริหารปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องโดยไม่มีอคติต่อผู้ร่วมงาน ปฏิบัติงานโดยยึดหลักความถูกต้องถึงแม้จะไม่ถูกใจผู้ให้หรือผู้มีส่วนในการให้ผลประโยชน์แก่ตน ผู้บังคับบัญชา ผู้มีอิทธิพล ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมอยู่ในระดับปฏิบัติที่น้อยที่สุด อาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่กลัวเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงต่อหน้าที่การงานของตน กลัวถูกสั่งย้าย กลัวถูกร้องเรียน จึงปฏิบัติตนคล้อยตามผู้บังคับบัญชา ผู้มีอุปการคุณ หรือผู้มีอิทธิพลในชุมชน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าขาดความยุติธรรมหรือถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้นระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาจึงอยู่ในระดับน้อย 2) ด้านอาชชวะ ผู้บริหารสถานศึกษาบางครั้งการวินิจฉัยสั่งการ การมอบหมายงานเพื่อแก้ไขปัญหาหรือแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีความจำเป็นจะต้องใช้ความเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ จึงไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นหรือวิจารณ์ จึงทำให้ผู้ร่วมงานมองภาพผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้เผด็จการ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมอยู่ในระดับปฏิบัติที่น้อย และ 3) ด้านทาน ผู้บริหารสถานศึกษามีภารกิจงานที่ต้องรับผิดชอบหลายด้าน จึงไม่มีเวลาให้แก่ผู้ร่วมงานในการเข้าพบและรับฟังปัญหาต่าง ๆ เท่าที่ควร รวมถึงไม่ค่อยมีเวลาให้ความช่วยเหลือในการทำงานหรือชี้แนวทางในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้ขาดขวัญ กำลังใจและการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมอยู่ในระดับปฏิบัติที่น้อย

ดังนั้น ต้องนำคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรม ด้านอวิโรธนะ ด้านอาชชวะ และด้านทาน ของผู้บริหารสถานศึกษาไปสร้างรูปแบบในการพัฒนาซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับอุทัย โสวัณคัง ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรม ด้านทาน อักโกธะ อวิโรธนะ และอาชชวะและนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวด้วยแนวทางตามกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาที่มีรายละเอียดของสาระใน 4 ขั้นตอนคือ 1) แนวทางการประเมินความจำเป็นในการพัฒนา 2) แนวทางการออกแบบการพัฒนา ประกอบด้วย เนื้อหาสาระในหลักสูตร วิธีการพัฒนาการเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้รับการพัฒนา การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณสมบัติของวิทยากรหรือผู้ดำเนินการพัฒนา และอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการพัฒนา 3) แนวทางการดำเนินการพัฒนาประกอบด้วยกิจกรรมที่จำเป็นก่อนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ กิจกรรมที่จำเป็นระหว่างเข้ารับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ และกิจกรรมที่จำเป็นหลังเข้ารับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ และ 4) แนวทางการประเมินผลการพัฒนาประกอบด้วย การประเมินในระหว่างการพัฒนา และการประเมินและติดตามผลหลังการพัฒนา (อุทัย โสวัณคัง, 2553) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของวรภาส ประสมสุข ที่ได้วิจัยเรื่อง หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรมพบว่า หลักทศพิธราชธรรมนั้นมีความสอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการครองตนและครองคน นอกจากนี้ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสนาโดยหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่จำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาคือ ทาน อักโกธะ อวิโรธนะและอาชชวะ (วรภาส ประสมสุข, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Karianne Kalshoven ได้วิจัยเกี่ยวกับผู้นำเชิงจริยธรรมส่วนใหญ่จะศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเป็นผู้นำในลักษณะดังกล่าวมากกว่าการศึกษาที่ปัจจัยสาเหตุ ผู้วิจัยเรื่องนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาบุคลิกลักษณะของผู้นำซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของพฤติกรรมของผู้นำเชิงจริยธรรม โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำเชิงจริยธรรม โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ดังนี้ 1) ผู้นำจะประเมินตนเองโดยใช้แบบวัดคุณลักษณะของผู้นำที่ประกอบด้วยปัจจัยด้านคุณลักษณะจำนวน 5 ด้าน 2) ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาประเมินพฤติกรรมของผู้นำในเชิงจริยธรรม การศึกษาส่วนที่ 1 ใช้แบบวัดความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมหลากหลายมิติ พบว่า องค์กรควรเลือกผู้นำที่มีความยุติธรรม กระจายอำนาจ และมีบทบาทที่ชัดเจน การเลือกและพัฒนาผู้บริหารที่มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีจริยธรรมในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญเท่า ๆ กับการที่ปล่อยให้ผู้บริหารที่ไม่มีคุณธรรมสร้างความเสียหายและให้แก่องค์กรตลอดจนทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง (Karianne Kalshoven, 2010)

สรุป

การศึกษา “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีข้อสรุป ดังนี้

ผลจากการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระบวนการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มย่อยพบว่า ระดับที่ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำมาก จำนวน 6 ด้าน คือ 1) ด้านมีทหวะ (ความสุภาพอ่อนโยน) 2) ด้านขันติ (ความอดทน) 3) ด้านอวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน) 4) ด้านตปะ (ความเพียร) 5) ด้านปริจาคะ (การเสียสละเพื่อส่วนรวม) 6) ด้านอักโกธะ (ความไม่โกรธ) ซึ่งเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำรงรักษาไว้ กลุ่มที่ 2 ระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำปานกลาง จำนวน 1 ด้านคือ ด้านศีล (การประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมและกฎเกณฑ์) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นพุทธศาสนิกชนถือปฏิบัติศีล 5 เป็นกิจวัตรประจำวันอยู่แล้ว แต่ก็อาจจะมีผู้บริหารสถานศึกษาส่วนน้อยที่ปฏิบัติผิดศีลที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ และกลุ่มที่ 3 ระดับจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำน้อย จำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านอวิโรธนะ (ความยุติธรรม) 2) ด้านอาชวะ (ความเป็นผู้ตรง) และ 3) ด้านทาน (การให้) ดังนั้น ต้องนำคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมทั้ง 3 ด้านไปสร้าง

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้เลือกวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม 3 วิธีคือ วิธีการฝึกฝนตนเอง กิจกรรมพัฒนาจิต และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำการสนทนากลุ่ม (FGD) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่านได้ร่วมกันอภิปรายสรุปและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และทำการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ด้าน ดังนั้นจึงสามารถนำรูปแบบที่ค้นพบจากการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. เชีงนโยบาย ตามแนวนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ว่า สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของคน โดยนำสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา จากการวิจัยพบว่าระดับปฏิบัติจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธ น้อยจำนวน 3 ด้าน คือ คือ ด้าน อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) ด้านอาชวะ (ความเป็นผู้ตรง) ด้านทาน (การให้) ต้องได้รับการพัฒนาโดยใช้ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารและพฤติกรรมผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของสถานศึกษา และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาข้าราชการครูหรือผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำผลวิจัยนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาข้าราชการครูหรือผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม

2. เชีงปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการพัฒนาพฤติกรรมคุณลักษณะภาวะผู้นำ

ทางจริยธรรมให้สูงขึ้น และควรส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษานำคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารมาประยุกต์ใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนและในการทำงาน

วิธีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานั้น วิธีที่มีความเหมาะสมทั้งการพัฒนาด้านทฤษฎีมี 3 วิธีคือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การฝึกฝนตนเองและกิจกรรมพัฒนาจิตนั้น สามารถพัฒนาวิธีใดก่อนหลังก็ได้ขึ้นอยู่กับบริบทสถานการณ์และความจำเป็น แต่ต้องคำนึงถึงสิ่งที่ได้รับด้านความรู้ วิธีการพัฒนา ผลจากการพัฒนา และจุดหมายปลายทางสุดท้ายคือให้เกิดความยั่งยืน คือเกิดจากจิตใจและปฏิบัติจนเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ดังตัวอย่างเช่น จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านทฤษฎี พบว่าให้เวลาแก่ผู้ร่วมงานในการเข้าพบและรับฟังปัญหาอยู่เสมอแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องงาน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในการทำงานโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยแม้จะไม่ใช่น้ำที่ของตนเองโดยตรงและให้โอกาสในการปรับปรุงข้อผิดพลาดอยู่เสมอ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมอยู่ในระดับปฏิบัติน้อยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณลักษณะภาวะทางจริยธรรมด้านทฤษฎี แนวทางแก้ไขโดยการให้ผู้บริหารสถานศึกษารู้จักตนเองด้วยวิธีการพัฒนาจิต การฝึกฝนตนเองและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อนำสู่การพัฒนาตนเอง เช่น ฝึกการให้ทาน ฝึกการให้อภัย ฝึกการให้โอกาสกับบุคคลในการแก้ไขข้อผิดพลาด ผู้บริหารสถานศึกษาควรฝึกตนเองจนเป็นอุปนิสัยจนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). วิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ไพโรจน์ พรหมมีเนตร. (2552). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ว.วชิรเมธี. (2552). ภาวะผู้นำ จาก เนลสัน มันเดลา ถึงโอบามาแห่งทำเนียบขาว. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิมุตตยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข. (2554). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ข้อมูลเกี่ยวกับ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู วิชาการ และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ และอุทัยธานี). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2552). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิก.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2550). คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: วี. ที.ซีคอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). เป้าหมายยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้การปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิวลี ศิริไล. (2550). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดการใช้เหตุผลและจริยธรรม. ใน เอกสาร ประกอบคำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา. มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership). วารสารดำรงรา ชานภาพ, 23(7), 57-62.
- อรพินธ์ สฟโชคชัย. (2541). สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี (Good Government). ใน เอกสารรายงาน TDR ฉบับที่ 20 เดือนมกราคม 2541. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย.
- อุทัย โล้วมันคง. (2553). การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรม ตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Karianne Kalshoven. (2010). Ethical Leader Behavior and Big Five Factors of Personality. *Journal of Business Ethics*, 100(2), 349-366.

Thomas, J. Sergiovanni. (1992). *Moral Leadership : Getting to the Heart of School Leadership*. San Francisco: Jossey Bass.

การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน
ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

THE POLITICAL ELECTIVE PARTICIPATION IN LOCAL OF PEOPLE
A CASE STUDY OF MOO 4, CHANG SAI SUB-DISTRICT,
PHRAPHROM DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

จินตนา กะตากุล

Jintana Thiamsanujit

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus. Thailand

E-mail: pedped55@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ที่มี เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ประชากรได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบหมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 603 คน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้โดยใช้ตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie และ Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน โดยการจับฉลากเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน

* Received 3 July 2019; Revised 15 August 2019; Accepted 20 August 2019

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test และเมื่อปรากฏว่าค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ที่มีเพศต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีระดับอายุต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่มีอาชีพต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน มีดังนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นยังไม่มากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองน้อย ตลอดจนประชาชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งน้อย ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การเลือกตั้งทางการเมือง, ประชาชน

Abstract

The objective of this research was as follows 1. To study the level of political elective participation in local of people; A Case study of Moo 4, Changsai Sub-district, Phraphrom District, Nakhon Si Thammarat Province 2. To compare political elective participation in local of people in terms of sexes, ages, occupations, degrees of education and Monthly incomes as differently 3. To study the suggestion on problem and guideline for promotion in political elective participation in local of people. The population were 18 years and upper of

people who have right to election in the area of Moo 4, Changsai Sub-district, Phraphrom District, Nakhon Si Thammarat Province for 603 persons and sample size by Krejcie and Morgan's table Measurement, the Samples were about 235 persons by lotter for Sampling. The instrument for the data collection was questionnaire both closed – open end questions. Data analysis by package computer program, the statistics were analyzed as follows; Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, t-test, F-test and LSD Method (Least Significant Difference)

The results of the study were as follows:

1. The political elective participation in local of people by overview found that there were at moderate level when considered in each aspect found that the aspect of polling was at moderate, the aspect of political awareness was at moderate level, the aspect of elective campaign was at less level.

2. The comparative result in The political elective participation in local of people in term of sexes found that there were not different as statistically significance at .05, in term of ages found that there were different as statistically significance at .01, in term of occupations found that there were difference as statistically significance at .05, in term of degrees of education and monthly incomes found that there were difference as statistically significance at .001.

3. The suggestion on problem and guideline to promotion of political elective participation in local of people as follows; The participation of people in polling had not more enough because of they got the less of political news and less of participation in elective campaign, there should give more public information to people and make important for participation in political elective in local as more and more.

Keywords: Participation, Political Election, People

บทนำ

รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และในปี พ.ศ. 2549 ได้เกิดการทำรัฐประหาร และมีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ได้พัฒนาปรับปรุงมาจากข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป้าหมายเพื่อต้องการให้เกิดการปฏิรูปการเมือง ต้องการและมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การเมืองนั้นยังเน้นประเด็นไปที่นักการเมืองหรือที่เรียกว่า “การเมืองของนักการเมือง” แต่จริง ๆ แล้วประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ ปกครองโดยประชาชน

ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากรบอบ สมบูรณาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการเมืองการปกครองอย่างเต็มที่ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นระยะเวลา 86 ปี แต่ประชาธิปไตยยังไม่มีพัฒนาเท่าที่ควร จนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ต้องการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองให้เป็นของพลเมือง โดยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมืองและปรับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนให้เป็นประชาธิปไตยโดยมีส่วนร่วมของพลเมือง และยังมีบทบัญญัติหลายมาตราที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ต้องการปฏิรูปการเมืองให้เข้าไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริง ผู้ปกครองประเทศที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเป็นเพียงตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนเพราะประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าพลเมืองทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ ตลอดจนกำหนดให้พลเมืองทุกคนมีโอกาสแสดงความยินยอมและเจตนาของตนเท่าเทียมกัน ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน คือ 1 คน 1 เสียง

ความสมบูรณ์แบบของระบอบประชาธิปไตยก็คือ การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีสิทธิมีเสียงในระบอบการปกครอง แต่เนื่องจากความจำกัดหลายๆ ด้านเช่น ประเทศไทยมีจำนวนประชากรมากเกินไปกว่าจะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง จึงทำให้ประชาธิปไตย

โดยอาศัยตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมประชาชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตัวแทน ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งแต่ละครั้ง ถือว่าประชาชนมีบทบาทสำคัญมากต่อการเปลี่ยนแปลงในการเลือกตั้งแต่ละครั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ แต่ประชาชนจะให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งท้องถิ่นมากกว่าการเลือกตั้งระดับชาติซึ่งประชาชนถือว่าเป็นผู้ที่ตนสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า การเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถกำหนดรูปแบบของรัฐบาลและทิศทางนโยบายในอนาคตของรัฐบาล การยึดถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการเลือกตั้ง และจะต้องยอมรับเสียงข้างน้อยด้วย

การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขต หมู่ 4 ตำบลข้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการเมืองภาคประชาชนที่ประชาชนได้รวมกันแสดงพลังทางความคิดเห็นตามสิทธิ และอำนาจอันพึงมีพึงได้ในเรื่องนโยบายการพัฒนาและการใช้จ่ายงบประมาณ ตลอดจนการตรวจสอบนักการเมืองระดับท้องถิ่นด้วยตนเอง เมื่อมีวิกฤตการณ์ปัญหาาร่วมกันและประชาชนรู้สึกวิตกทุกข์ร้อนร่วมกันต้องการแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เมื่อค้นพบความไม่เป็นธรรม คอร์รัปชัน การได้รับผลกระทบต่าง ๆ จากโครงการของภาครัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ไม่ดีจากโครงการของรัฐ มีความต้องการร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงสิ่งไม่ดีให้กลายเป็นสิ่งดี เช่น การเปลี่ยนแปลงนักการเมืองหรือผู้บริหารที่ไม่ดีไปสู่คนที่ดี เป็นต้น รวมไปถึงการรวมตัวกันใช้สิทธิและอำนาจของประชาชน ในการแสดงออกซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวทางสันติวิธีกฎหมาย และวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามในท้องถิ่นโดยไม่ละเมิดสิทธิและอำนาจของผู้อื่น (องอาจ จตุกุล, 2552)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่าประชาชนมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตหมู่ที่ 4 ตำบลข้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และความคิดเห็นของประชาชนในการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนเป็นอย่างไร เพื่อหาวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง ด้านในการใช้สิทธิเลือกตั้ง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขต หมู่ 4 ตำบลข้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำหลักผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี: หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ที่มีเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัย โดยแบ่งหัวข้อเรื่องดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประเภทการวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนหมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชากรทั้งหมด 603 คน (งานพัฒนาชุมชน, 2555) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเคร็ชชีและมอร์แกน (Krejcie และ Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน วิธีการสุ่มอย่าง ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) วิธีการคือ นำหมายเลขทั้งหมด 235 โดยการเรียงตั้งแต่หมายเลข 1 ถึง 235 ซึ่งเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แล้วทำการจับหมายเลขที่ละคนจนครบจำนวน 235 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนลักษณะและการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างตามกรอบที่จะศึกษาโดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาแนวความคิด เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เอกสารและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างเครื่องมือโดยใช้คำถามครอบคลุมและตรงประเด็นกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับกรอบที่กำหนดไว้

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมชัดเจนด้านเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2547) โดยออกแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือวัด ผลการคำนวณค่า IOC เท่ากับ 0.67 จำนวน 3 ข้อ ส่วนข้ออื่นได้ 1.00 ทุกข้อ

3. หลังจากนั้นดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แก้ไขปรับปรุง ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือต่อไป

4. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ซึ่งได้แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชน หมู่ที่ 7 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

(Cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามที่ได้ทดลองใช้และปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

6. พิมพ์เป็นฉบับจริงเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ทำหนังสือขออนุญาตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าไปเก็บและรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการดำเนินการเก็บข้อมูลได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งสิ้น 235 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผู้วิจัยชี้แจงข้อมูลการทำวิจัยกับนักศึกษาเพื่อความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 คน

4. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบกลับมา ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของแบบสอบถาม และกรณีที่พบว่าแบบสอบถามตอบกลับมาน้อย ผู้วิจัยจะแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมอีกครั้ง

5. ประมวลผลข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถาม ทั้งข้อมูลปลายปิดและข้อมูลปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ สถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์มาประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่

1. ค่าสถิติร้อยละ (Percent) ใช้สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการจำแนกและแปลความหมายของตัวแปร

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) S.D. ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายข้อมูล

4. ค่า t-Test ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่น

5. ค่า F-Test หรือ One-way Anova ใช้ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ อายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่น และเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Different) โดยมีระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางที่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) รองลงมาด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.05$)

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีระดับอายุต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่มีอาชีพต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน มีดังนี้

ประชาชนมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นยังไม่มากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองน้อย ตลอดจนประชาชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์เสียง

เลือกตั้งน้อย ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	3.33	0.69	ปานกลาง
ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	3.18	0.67	ปานกลาง
ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	2.05	0.93	ปานกลาง
รวม	2.85	0.66	ปานกลาง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี : หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนยังไม่ให้ความสนใจกับการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุศรา โพธิสุข ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือกอำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ (นุศรา โพธิสุข, 2559) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ เข้มเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่องมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศักดา กิตติญาโณ (นาคเนตร) ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช (พระศักดา กิตติญาโณ (นาคเนตร), 2557) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน ตำบลนาสาร อำเภอ

พระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน มีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลการซื้อเสียงในหมู่บ้าน การใช้สิทธิเลือกตั้ง การสังเกตการณ์การเลือกตั้งสมาชิก อบต. ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกฤตา จินดาพรหม, โชติมา แก้วกรอง ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก (สุกฤตา จินดาพรหม และโชติมา แก้วกรอง, 2556) ผลการวิจัยพบว่า สตรีไทยในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตกมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญต์ ญาณัฐ อัจฉวารพัฒน์ ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของสตรีในเขตอำเภอเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช (กัญต์ ญาณัฐ อัจฉวารพัฒน์, 2560) ผลการวิจัยพบว่า สตรีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง

ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง พบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมืองยังไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งอาจมีผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ เข้มเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่องมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ (มานพ เข้มเมือง, 2556) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก ด้านการณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง อยู่ในระดับน้อย

ด้านการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ด้านการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยรวม มีค่าแปลผล อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการหาเสียงเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นน้อย

เพราะว่าวางตัวเป็นกลางสำหรับการเลือกตั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนงค์รัตน์ โรจน์สุรัญกิจ ได้ทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ของสตรีในเขตเทศบาลเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน (อนงค์รัตน์ โรจน์สุรัญกิจ, 2558) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของสตรีในเขตเทศบาลเมืองลำพูน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทางการเมืองเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 การมีส่วนร่วมแสดงสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 การมีส่วนร่วมรณรงค์ทางการเมืองเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือหัวหน้าคะแนนทางการเมือง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ซึ่งประชาชนได้เสนอปัญหามากที่สุดคือ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ยังมีการซื้อเสียง และขายเสียงให้เห็น ผู้สมัครลงเลือกตั้งไม่ลงพื้นที่พบประชาชน รองลงมาคือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ไม่มีนักการเมืองที่ทำเพื่อประชาชนจริง ๆ ปัญหาความแตกแยกระหว่างประชาชนกับนักการเมือง น้อยที่สุดคือ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ได้แก่ อยากให้มีการนำเสนอข่าวสารในทุกช่องทาง

แนวทางแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนมากที่สุด คือ ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ควรให้ผู้สมัครหาเสียงผ่านการประชาสัมพันธ์จากหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ให้ไม่มีการซื้อเสียงขายสิทธิ ผู้สมัครควรลงพื้นที่พบปะประชาชนให้มากขึ้น รองลงมาคือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ประชาชนควรออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้ได้มากที่สุด ไม่ควรขายเสียง น้อยที่สุด คือ ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ได้แก่ หน่วยงานของรัฐควรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ชาวบ้านควรร่วมมือร่วมใจกันตรวจสอบการซื้อเสียง ควรประชาสัมพันธ์ให้มากที่สุด

สรุป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนนี้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมือง

ท้องถิ่นยังไม่มากเท่าที่ควร ประชาชนคิดว่าการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องสำคัญส่งผลให้ประชาชนไม่มีความสนใจที่จะรับฟังข่าวสารทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึงไม่สนใจในเรื่องเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเพียงประชาชนบางกลุ่มเท่านั้น ควรส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในการเลือกตั้ง ควรมีการรณรงค์ ให้ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 3 ด้าน มีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนนี้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นยังไม่มากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองน้อย ตลอดจนประชาชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์เสียงเลือกตั้งน้อย ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นและพัฒนาให้ถึงระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้ทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเพิ่มมากขึ้น

1.2 ควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์การหาเสียงเลือกตั้งผ่านทางหอกระจายข่าวหมู่บ้านให้มากยิ่งขึ้น

1.3 ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการส่งเสริมการเลือกตั้ง การใช้สิทธิที่ถูกต้อง การไม่สนับสนุนการซื้อสิทธิขายเสียง ให้แก่ประชาชนในชุมชน

1.4 ควรมีการปลูกฝังค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้สมาชิกในครอบครัว ได้รับทราบ โดยเฉพาะลูกหลานที่เป็นเด็กและเยาวชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช”

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช”

2.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการหาเสียงเลือกตั้งร่วมกับนักการเมืองของประชาชน ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช”

เอกสารอ้างอิง

กัณฑ์ญาณัฐ อัญญาารพัฒน. (2560). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของสตรีในเขตอำเภอเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน ปริญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

งานพัฒนาชุมชน. (2555). ข้อมูลและสถิติประชากร. นครศรีธรรมราช: สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช.

นุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. พิษเนศวร์สาร, 12(1), 151-164.

พระศักดิ์ กิตติญาโณ (นาคเนตร). (2557). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พิชิต ฤทธิจรูญ. (2547). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.

มานพ เข้มเมือง. (2556). การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 5(1), 107-124.

- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุกฤตา จินดาพรหม และโชติมา แก้วกรอง. (2556). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยใน
พื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภูมิภาคตะวันตก. วารสารการเมืองการปกครอง,
3(2), 118-133.
- องอาจ จตุกุล. (2552). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนอง
แวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- อนงค์รัตน์ โรจน์สุรัญกิจ. (2558). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ของสตรีในเขตเทศบาล
เมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. ใน ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการ
คณะสงฆ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ*

THE MODEL OF EDUCATIONAL MANAGEMENT PROGRAM

OF RAJABHAT UNIVERSITY

อำนาจ บุญประเสริฐ

Amnat Boonprasert

จินดา ศรีญาณลักษณ์

Chinda sriyanalugsana

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: amnat579@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารหลักสูตรการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 19 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง และวิธีการบอกต่อ และการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการนำไปปฏิบัติจริง โดยกลุ่มตัวอย่างจากประธานและกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์, แบบสอบถาม โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัย ควอไทล์ การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

* Received 1 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การอำนวยความสะดวก/การนำ การควบคุม/กำกับ/ติดตาม

2. รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดการ ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม ค่าเฉลี่ย 4.23 3.68 3.89 และ 4.60 ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารจัดการหลักสูตร, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

The purpose of this research is to: 1) study the elements of the curriculum management model of educational administration of Rajabhat University 2) to evaluate the appropriateness of the curriculum management model of educational administration of Rajabhat University Research is integrated. By using Delphi technique from the sample group who are experts in curriculum management in the field of educational administration in the number of 19 people using a random sampling method And how to tell And analysis of the appropriateness of the curriculum management model of the Rajabhat University administration in practical implementation By the sample group from the president and the executive committee of the curriculum of educational administration in the amount of 100 people Standard Deviation And content analysis

The research found that

1. The curriculum management model in the field of educational administration of Rajabhat University has four components, consisting of organization planning Director / Adoption Control / Directing / Tracking

2. The curriculum management model in the field of educational administration of Rajabhat University is feasible in the actual implementation from the highest to the most, including planning. Organization Director And the control / supervision / monitoring of the average 4.23 3.68 3.89 and 4.60 respectively

Keywords: Form, Course Management, Academic Administration, Rajabhat University

บทนำ

โลกยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงทั่วทุกภูมิภาค ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา การแพร่กระจายของข้อมูลสารสนเทศ และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมโยงกันแทบทุกประเทศทั่วโลกด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและรวดเร็ว สภาพโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่ เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในอนาคต ซึ่งหากประเทศไทยสามารถตั้งรับได้เป็นอย่างดี ประเทศไทยจะสามารถป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถพัฒนาและแข่งขันกับนานาประเทศได้ ในทางตรงข้ามหากประเทศไทยไม่ตระหนัก และไม่ได้ตั้งรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเท่าทันจะเกิดปัญหาตามมาอย่างมาก และอาจต้องเสียประโยชน์หรือถูกเอาเปรียบจากประเทศอื่นได้ ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องตื่นตัว และเร่งพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์โดยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งบทบาทหลักจะตกอยู่กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่ต่างต้องเร่งพัฒนากำลังคน ให้มีความสามารถ มีองค์ความรู้ที่จำเป็น มีทักษะการคิดมีทักษะการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาของตนเอง

และสังคม เพื่อรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชาญฉลาด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลุกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมืองและสังคมโดยรวมของทุกประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูปการศึกษาในหลาย ๆ ประเทศ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานศึกษา ดังนั้น การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาให้สามารถบริหารการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การจัดการศึกษาของประเทศในทุกระดับล้วนให้ความสำคัญกับคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาโดยมุ่งหวังให้ผลผลิต คือ นิสิต นักศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถอย่างรอบด้านทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงคุณธรรมจริยธรรมเพื่อออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (เด่น ชะเนติยง, 2557)

การพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีหลักสูตรในการพัฒนาคนที่มีคุณภาพ ซึ่งหลักสูตรความหมายที่แคบของหลักสูตร คือวิชาที่สอน ส่วนความหมายที่กว้างของหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อพิจารณาความหมายของหลักสูตรแบบกว้างจะมีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันนี้เพราะการจัดประสบการณ์การเรียนจะต้องมีความหลากหลาย ให้สอดคล้องกับสังคมข่าวสาร ซึ่งเป็นสังคมของการเรียนรู้ มีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยความสะดวกที่ทางสถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมสามารถจัดได้ทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกกับต้นหรือครูผู้สอนให้รู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอน คืออะไรและระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้นว่าต้องใช้สื่อหรือ

อุปกรณ์ช่วยหรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเรียนการสอนนั้นก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องเตรียมการอย่างไร จึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2552) อย่างไรก็ตาม จากรายงานการศึกษาเบื้องต้นของสภาผู้บริหารหลักสูตรการบริหาร การศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งดำเนินงานโดยอาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) พบว่า หลักสูตรของแต่ละสถาบันแตกต่างกัน นอกจากนั้นในเรื่องของคุณภาพของการบริหารจัดการหลักสูตรยังมี ปัญหาในเรื่องคุณภาพและการขาดธรรมาภิบาล จากการจัดสัมมนาธรรมาภิบาลใน สถาบันอุดมศึกษาเพื่อหาทางออกปมขัดแย้งในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า การเปิดหลักสูตร พิเศษนำไปสู่ปมขัดแย้งในทุกมหาวิทยาลัย แต่ที่เป็นปัญหามากที่สุดอยู่ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราช ภัฏ (มรภ.) เปิดหลักสูตรพิเศษสาขาบริหารการศึกษาที่มีจำนวนผู้เรียนมากที่สุด ซึ่ง อภินันท์ จันตะนี และปรีชา วรารัตน์ไชย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการ หลักสูตรระดับปริญญาเอกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและของเอกชน พบว่า มีปัญหาเกี่ยว วิธีการบริหารจัดการหลักสูตรฯ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับการเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ และการสอบเค้าโครงหรือสอบปกป้องดุษฎีนิพนธ์ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งที่เปิด หลักสูตรจะต้องดำเนินการแก้ไขและดำเนินการให้สอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (อภินันท์ จันตะนี และปรีชา วรารัตน์ไชย, 2551)

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาทุกระดับเป็นแนวทางหลักและองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุกด้านทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และ สังคม สอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์ หลักสูตรที่ดีควรสนองต่อความต้องการของ สังคม และด้วยเหตุที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัด การศึกษามาก จะเห็นได้จากลักษณะการจัดการศึกษาของไทยทุกประเภทและระดับการศึกษา จากแนวคิดหลักการและความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว ผู้บริหารหรือผู้สอนและผู้มีหน้าที่กับ การศึกษาจึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การบริหารหลักสูตรหรือการนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้ง การประเมินหลักสูตร เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพรวมทั้งการทำงานด้านวิชาการให้มีความสมบูรณ์ชัดเจน และมีคุณภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) จากสภาพความเปลี่ยนแปลงและเหตุผลหลายประการทั้งเรื่องของการบริหารการศึกษา การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาซึ่งจะต้องอาศัยหลักสูตรซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตรในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาให้สามารถผลิตผู้บริหารการศึกษาให้ตรงต่อความต้องการในการเข้าไปแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อที่จะได้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แข่งขันสู่นานาชาติได้ รวมถึงการมองเห็นทิศทางของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เหมาะสมในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา

ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ศีษษาบทความและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบจำลอง รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยมีองค์ประกอบ 4 ด้านคือ การวางแผนการ จัดองค์กร การอำนวยการ/การนำและการควบคุม/กำกับ/ติดตาม โดยการสังเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นในเรื่องความเหมาะสมของรูปแบบโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้ทรงคุณวุฒิการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจงหรือวิธีบอกต่อ (Snowball) จำนวน 19 คน เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความคิดเห็นรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยซึ่งประกอบด้วยประธานและกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 100 คน เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่ผ่านการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยการจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยเพื่อใช้ต่อไป

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ร่วมกระบวนการเทคนิคเดลฟายจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 18 แห่ง จำนวน 180 คน และกลุ่มประชากรในการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ ประธานและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาซึ่งไม่ใช่ประชากรในกลุ่มที่ใช้ร่วมกระบวนการเดลฟายจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 20 แห่ง จำนวน 200 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ร่วมกระบวนการเทคนิคเดลฟายจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 18 แห่ง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างแบบเจาะจงและเทคนิค สโนว์บอลได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน และกลุ่มประชากรในการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ คือประธานและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ใช้ร่วมกระบวนการเดลฟาย ใช้วิธีการวิธีการสุ่มแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด ดังนี้คือ

เครื่องมือชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นปลายเปิดโดยอิสระเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบรูปแบบการวิจัย ในประเด็นต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์กร (Organization)
3. การอำนวยการ/การนำ (Directing/Leading)
4. การควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control)

เครื่องมือชุดที่ 2 ผู้วิจัยนำข้อความที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญมาจำแนกและจัดกลุ่มข้อมูล แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่ามาสร้างคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale Questionnaire) 5 ระดับ ซึ่งกำหนดค่าระดับคะแนนช่วงความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ

3. การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถามชุดที่ 1

3.1 ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หลังการสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วนำแบบสอบถามไปให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา และผ่านการตรวจสอบผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ทั้งนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.81 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยนั้นสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวัดได้ตรงคุณลักษณะของ

“แนวคิด” หรือคุณลักษณะของ “ตัวแปร” ที่ศึกษา และแบบสอบถาม ข้อคำถามที่สร้างขึ้นวัดในสิ่งที่ต้องการวัด ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรงตามคุณลักษณะของตัวแปรที่ศึกษาที่ระบุไว้ในนิยามศัพท์เฉพาะ

3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลับกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยประธานและกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยรวมทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1974) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวัดมีความน่าเชื่อถือเมื่อนำไปวัดเรื่องเดียวกันซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ก็ยังให้ผลคงที่ หรือสอดคล้องกันทุก ๆ ครั้ง หรืออธิบายอีกหรือความคงที่ของผลที่ได้จากการวัดด้วยเครื่องมือชุดเดียวกัน กับกลุ่มตัวอย่างชุดเดียวกัน ในเวลาที่แตกต่างกัน ก็ยังให้ผลของการวัดเท่ากัน

การหาคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถามชุดที่ 2

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ 19 คน ในแบบสอบถามชุดที่ 1 ที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.50 ลงมา สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างเนื้อหาและภาษา เพื่อให้มีความสมบูรณ์ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม มีความถูกต้องก่อนนำไปใช้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย ดำเนินการดังนี้

4.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟายการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์

4.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบรูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของรูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มี องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน (Planning) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 14 องค์ประกอบ 2) ด้านการจัดองค์กร (Organization) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 องค์ประกอบ 3) ด้านการอำนวยการ/การนำ (Leading) มี องค์ประกอบย่อย จำนวน 14 องค์ประกอบ 4) ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 องค์ประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน (Planning) คือ การคิดและการกำหนดการดำเนินการไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องปฏิบัติอะไรก่อนหลังตามลำดับโดยละเอียด ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวางแผนในการบริหารหลักสูตรให้การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการแผน ต้องมีการวางแผน ดังนี้ คือ 1) การวางแผนร่างหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00 2) การวางแผนการใช้หลักสูตรมีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00 และ 3) การวางแผนในการประเมินหลักสูตรและกำกับมาตรฐานหลักสูตรมีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50

1.2 ด้านการจัดองค์กร (Organization) คือ การจัดองค์กรโดยการจัดตั้ง จัดโครงสร้าง มอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรมีการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรตามแผนการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัย ราชภัฏด้านการจัดองค์กร ต้องมีการจัดองค์กร ดังนี้ คือ 1) การจัดองค์กรเพื่อร่างหลักสูตรมี ค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00 2) การจัดองค์กรเพื่อใช้หลักสูตรมีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50 3) การจัดองค์กรเพื่อประเมินหลักสูตรและกำกับ มาตรฐานหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00

1.3 ด้านการอำนวยการ/การนำ (Leading) คือ การที่ผู้บริหารได้มีการอำนวยการ สนับสนุน ส่งเสริม และร่วมดำเนินการให้การดำเนินการในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหาร การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ด้านการอำนวยความสะดวก/การนำ ต้องมีการอำนวยความสะดวก/การนำ ดังนี้ คือ 1. การอำนวยความสะดวกเพื่อร่างหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50 2. การอำนวยความสะดวกเพื่อใช้หลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00 3. การอำนวยความสะดวกเพื่อประเมินหลักสูตร กำกับมาตรฐานหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50

1.4 ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control) คือ การจัดระบบเพื่อกำกับติดตามให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างคุ้มค่าตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในขอบเขตของระยะเวลา งบประมาณ และทรัพยากร ได้อย่างมีคุณภาพเป็นไปตามการวางแผนที่ตั้งไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม ต้องมีการกำกับติดตาม/การควบคุม ดังนี้ คือ 1. การควบคุม/กำกับ/ติดตามเพื่อร่างหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50 2. การกำกับติดตาม/การควบคุมเพื่อการใช้หลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 1.00 3. การควบคุม/กำกับ/ติดตามเพื่อประเมินหลักสูตร และกำกับมาตรฐานหลักสูตร มีค่ามัธยฐาน 5.00 และพิสัยควอไทล์ ไม่เกิน 0.50

2. ผลการประเมินเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 4 องค์ประกอบรายด้าน ประชานและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 100 คน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง ทั่วประเทศ ให้ความเห็นตรงกันว่า รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 4 ด้านมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) 2) ด้านการจัดองค์กร มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) 3) ด้านการอำนวยความสะดวก มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) และ 4) ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$)

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบรูปแบบของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มืองค์ประอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน (Planning) มี 14 องค์ประกอบ 2) ด้านการจัดองค์กร (Organization) มี 13 องค์ประกอบ 3) ด้านการอำนวยการ/การนำ (Leading) มี 14 องค์ประกอบ 4) ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control) มี 13 องค์ประกอบ ผู้วิจัยขอนำมาอภิปรายองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน (Planning) คือ ผู้บริหารหลักสูตรจะต้องมีการคิดและการกำหนดการดำเนินการไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องปฏิบัติอะไรก่อนหลังตามลำดับโดยละเอียด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารหลักสูตรเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดทิศทาง เป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถาบันให้ชัดเจน เพราะทิศทางการทำงานเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จของสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ซึ่งกล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางแผน การควบคุมดูแล กำกับติดตามการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร มีความสำคัญต่อการวางแผนงานวิชาการ การวางแผนการประเมินหลักสูตรจะเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพการใช้หลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) และสอดคล้องกับ โชติกา วงษ์ชวลิตกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน มีองค์ประกอบสาระสำคัญ ประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยการและการควบคุม และองค์ประกอบการบริหารหลักสูตร 3 ปัจจัย คือ การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรและกำกับมาตรฐานหลักสูตร (โชติกา วงษ์ชวลิตกุล และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับ Easton ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของคณบดีผิวดำที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในมลรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า คณบดีที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยโดยส่วนใหญ่ เป็นคณบดีที่เคยมีประสบการณ์ในการบริหารงานใน

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามาก่อน ทั้งการวางแผนงาน การจัดองค์กร และการบริหารงานบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Easton, William D., 1974)

1.2 ด้านการจัดองค์กร (Organization) คือ การจัดองค์กรโดยการจัดตั้ง จัดโครงสร้างมอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรมีการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรตามแผนการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการบริหารหลักสูตรต้องจัดแบ่งหน้าที่และกระจายการทำงานของคนในองค์กรตามโครงสร้างงาน การทบทวนผลการดำเนินการและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย เป็นสากลและนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับ โชติกา วงษ์ชวลิตกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน มีองค์ประกอบสาระสำคัญ ประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวกและการควบคุม และองค์ประกอบการบริหารหลักสูตร 3 ปัจจัย คือ การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร และกำกับมาตรฐานหลักสูตร (โชติกา วงษ์ชวลิตกุล และคณะ, 2560)

1.3 ด้านการอำนวยความสะดวก/การนำ (Leading) คือ การที่ผู้บริหารได้มีการอำนวยความสะดวก สนับสนุน ส่งเสริม และร่วมดำเนินการให้การดำเนินการในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารหลักสูตรจะต้องอำนวยความสะดวกโดยการสนับสนุนงบประมาณทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ อาคารสถานที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ โชติกา วงษ์ชวลิตกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน มีองค์ประกอบสาระสำคัญ ประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวกและการควบคุม และองค์ประกอบการบริหารหลักสูตร 3 ปัจจัย คือ การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรและกำกับมาตรฐานหลักสูตร (โชติกา วงษ์ชวลิตกุล และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับแนวคิดของ อภินันท์ จันตะนี และ 2887 ปรีชา วรารัตน์ไชย ซึ่งกล่าวว่า กระบวนการของการจัดการเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มีอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1) การวางแผน (Planning) ด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน (Map out activities) เพื่อให้

บรรล่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การจัดการองค์กร (Organizing) (อภิสิทธิ์ จันตะนี และปรีชา วรารัตน์ไชย, 2551)

1.4 ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control) คือ การจัดระบบเพื่อกำกับติดตามให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างคุ้มค่าตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในขอบเขตของระยะเวลา งบประมาณ และทรัพยากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามการวางแผนที่ตั้งไว้ให้บรรล่วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการนำผลการประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้นำมาใช้ได้จริง และผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเช่น นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต และที่ปรึกษาของสถาบัน เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงการบริหารหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวว่าการบริหารหลักสูตรเป็นการวางแผน การควบคุมกำกับดูแลการจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โครงการวิชาการที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการใช้หลักสูตร และการสอนโดยสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนตามลักษณะธรรมชาติการเรียนรู้และตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรหลักการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2551) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ลูอิส อัลเลน (Louis Allen) ซึ่งกล่าวว่าผู้ที่พยายามยกระดับการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องใช้ด้วยกฎ 4 ประการ (POLC) คือ 1.วางแผน (Planning) 2.จัดองค์กร (Organizing) 3.นำองค์กร (Leading) 4.ควบคุมงาน (Controlling) (Louis Allan, 1973) และสอดคล้องกับ Sherman ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารงานวิชาการของคณบดีในวิทยาลัยแห่งเมืองชิคาโก ผลการศึกษาพบว่า หน้าที่ความรับผิดชอบตามภารกิจของคณบดีที่สำคัญ คือ การเป็นผู้นำ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การเป็นผู้นำในด้านการเสนอผลงานทางวิชาการ การเป็นผู้นำในด้านการติดตามผลการศึกษา การเป็นผู้นำในด้านการติดตามและประเมินผลงาน (Sherman , Mary D., 1984)

2. ผลการยืนยันความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 4 องค์ประกอบ มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารหลักสูตรต้องมีวิสัยทัศน์ ต้อง

มีแนวคิดที่มุ่งวางแผนพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่โดดเด่นและแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ มีการวางแผนโดยมีส่วนร่วมของทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคลากร นักศึกษา ตลอดจนผู้ใช้บัณฑิต มีการทบทวนแผนงานเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมระบบและบริบทต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อหลักสูตร มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ รวมทั้งทบทวนหากพบว่า แผนงานที่ตั้งไว้องค์กรดำเนินการไปไม่ถึงตามแผน มีการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย ของการจัดการศึกษาสถาบันให้ชัดเจน เพื่อทิศทางการทำงานเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จของสถาบัน มีการจัดแบ่งหน้าที่และกระจายการทำงานของคนในองค์กรตามโครงสร้างงาน มีความตระหนักในการเปลี่ยนแปลง ให้มีความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนในการจัดทำเครื่องมือและพัฒนาเครื่องมือในการประเมินหลักสูตรให้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งการศึกษาเสมอ ต้องสนับสนุนงบประมาณทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ อาคารสถานที่เพื่อการใช้หลักสูตร ต้องให้ความสำคัญกับการนำข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มาปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรให้มีความเหมาะสม มีคุณภาพและทันสมัย เป็นผู้นำในการนำผลการประเมินผลมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้นำมาใช้ได้จริง และรับฟังความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเช่น นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต และที่ปรึกษาของสถาบัน เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงการบริหารหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติกา วงษ์ชวลิตกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน โดยผ่านการพัฒนาและตรวจสอบประเมิน มีองค์ประกอบสาระสำคัญ ประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวกและการควบคุม และองค์ประกอบการบริหารหลักสูตร 3 ปัจจัย คือ การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรและกำกับมาตรฐานหลักสูตร 4)แนวทางการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ และ 5)เงื่อนไขความสำเร็จ และผลยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน จากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน พบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชนมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก (โชติกา วงษ์ชวลิตกุล และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับ อภินันท์ จันตะนี และปรีชา วรารัตน์ไชย ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและของเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และ

เอกชนในด้านการเปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาเอกเฉลี่ยอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารหลักสูตรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก (อภิรักษ์ จันทร์ตะนี และปรีชา วรรัตน์ไชย, 2551)

สรุป

โลกยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงทั่วทุกภูมิภาค ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา การแพร่กระจายของข้อมูลสารสนเทศ และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมโยงกันแทบทุกประเทศทั่วโลกด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและรวดเร็ว ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องตื่นตัว และเร่งพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ โดยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งบทบาทหลักจะตกอยู่กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่ต่างต้องเร่งพัฒนากำลังคน ให้มีความสามารถ มีองค์ความรู้ที่จำเป็น มีทักษะการคิดมีทักษะการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาของตนเอง และสังคม เพื่อรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชาญฉลาด การศึกษาจึงเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ส่งเสริม ปลูกฝัง แนวความคิด ความรู้ ให้กับพลเมืองและสังคมโดยรวมของประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นตัวแปรหลักของความสามารถในการแข่งขันระยะยาว (Long Term Competitiveness) การออกแบบการศึกษาจึงเป็นข้อต่อสำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูปการศึกษาในหลาย ๆ ประเทศ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานศึกษา ดังนั้น การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนสาขาวิชาการ บริหาร การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาให้สามารถบริหารการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ

การพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีหลักสูตรในการพัฒนาคนที่มีคุณภาพ หลักสูตรเป็นสิ่งชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกกับต้นหรือครูผู้สอนให้รู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอน คืออะไรและระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม พบว่า หลักสูตร

ของแต่ละสถาบันแตกต่างกัน นอกจากนั้นในเรื่องของคุณภาพของการบริหารจัดการหลักสูตร ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพและการขาดธรรมาภิบาล จากการจัดสัมมนาธรรมาภิบาลในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อหาทางออกปมขัดแย้งในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า การเปิดหลักสูตรพิเศษนำไปสู่ปมขัดแย้งในทุกมหาวิทยาลัย แต่ที่เป็นปัญหามากที่สุดอยู่ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) เปิดหลักสูตรพิเศษสาขาบริหารการศึกษาที่มีจำนวนผู้เรียนมากที่สุด ซึ่ง พบว่า มีปัญหาเกี่ยววิธีการบริหารจัดการหลักสูตรฯ จากสภาพความเปลี่ยนแปลงและเหตุผลหลายประการทั้งเรื่องของการบริหารการศึกษา การพัฒนาผู้บริหารการศึกษาซึ่งจะต้องอาศัยหลักสูตรซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตรในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาให้สามารถผลิตผู้บริหารการศึกษาให้ตรงต่อความต้องการในการเข้าไปแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อที่จะได้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แข่งขันสู่นานาชาติได้ รวมถึงการมองเห็นทิศทางของการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เหมาะสมในอนาคตได้ โดยการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ข้อ คือ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้เทคนิคเดลไฟโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมโดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรรมการบริหารหลักสูตร จำนวน 100 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่ารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน (Planning)มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 14 องค์ประกอบ 2) ด้านการจัดองค์กร (Organization)มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 องค์ประกอบ 3) ด้านการอำนวยการ/การนำ (Leading)มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 14 องค์ประกอบ 4) ด้านการควบคุม/กำกับ/ติดตาม (Monitoring / Control) มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 13 องค์ประกอบ และจากการประเมินความเหมาะสมโดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประธานและกรรมการบริหารหลักสูตรพบว่า

ความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้จริงทุกด้าน สอดคล้องกับทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1.1 ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาสามารถนำแนวทางนี้ไปสำรวจเพื่อค้นหาจุดอ่อนในด้านคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาในองค์กรของตนเองเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงงานเพื่อประโยชน์ของงานด้านการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

1.2 คณะกรรมการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา ต้องได้รับการสนับสนุนให้มีสิ่งสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานบริหารหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ และที่สำคัญคือประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ต้องมีแสดงบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษาของตนเองอย่างจริงจัง จึงจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏด้วย เพราะในการบริหารจัดการหลักสูตร คณะกรรมการบริหารหลักสูตรทุกคนเป็นฟันเฟืองหลักที่ช่วยขับเคลื่อนให้บริหารหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะบรรลุวัตถุประสงค์การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาพัฒนาได้ต้องเริ่มจากการพัฒนาคณะกรรมการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาก่อนเป็นอันดับแรก

2.2 ควรมีการติดตามผลการนำรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่การปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรให้เกิดคุณภาพอย่างแท้จริงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- โชติกา วงษ์ขวลิตกุล และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารหลักสูตรในมหาวิทยาลัยเอกชน. วารสารวิชาการรวมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 15(3), 185-194.
- เด่น ชะเนติยง. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย มหาวิทยาลัยมหิดล, 10(3), 550-558.
- ปราโมทย์ จันทรเรือง. (2552). เอกสารคำสอนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2551). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์ แอนด์ ปรินท์ จำกัด.
- _____. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์ แอนด์ ปรินท์ จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ออฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- _____. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ออฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- _____. (2557). รายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ออฟเซ็ท เพรส จำกัด.
- อภิรักษ์ จันตะนี และปรีชา วรรัตน์ไชย. (2551). การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรระดับปริญญาเอกของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Cronbach, L. J. (1974). Essential of Psychological Testing. New York: Harper&Row.
- Easton, William D. (1974). Survey of the Characteristics of the Successful Black Deans in Predominantly in the Southeastern United States. Dissertation Abstracts International.
- Louis Allan. (1973). Successful Sport Management. United Sates: Michie.

Sherman , Mary D. (1984). The Role of the Academic Dean in the City of Colleges of Chicago : A Comparative Study. Dissertation Abstracts International.

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา*

APPLICATION OF BUDDHIST WISDOM FOR FORESTRY ENVIRONMENTAL MANAGEMENT OF MONK DEVELOPERS

ภูริวัจน์ บุญยวุฒิปรีดา

Phuriwat Punyawutpreeda

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand

E-mail: phu9555@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ 3) เพื่อนำเสนอแนวทาง ในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ โดยภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลคือ พระสงฆ์นักพัฒนาผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยาน จำนวน 17 จังหวัด 3 ภาค และการทำ Group Discussion จำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการและด้านการรักษาอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้หลักพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างภูมิปัญญาที่จะนำมาประยุกต์ แต่ละภาคต่างกันด้วยพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุมชน การประกอบอาชีพของชุมชน และลักษณะของประเภทผืนป่า ป่าอุดมสมบูรณ์ ป่าแห้งแล้ง เป็นต้น จึงต้องใช้หลักธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ภาคกลางใช้หลักธรรมศีล 5 และหลักไตรสิกขา สร้างกิจกรรม อาชีพ และความสามัคคี ภาคอีสานใช้หลักอริยสัจ 4 และศีล 5 โดยการสร้างวัด สร้างโรงทานของอุบาสกอุบาสิกาที่ได้มาจากภาครัฐ และวัดต่าง ๆ ร่วมกันสร้างกิจกรรมสอนอาชีพการเรียนรู้ ตั้งชมรมและสมาชิกของท้องถิ่นที่มี เพื่อ

* Received 1 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

ชาวบ้านอยู่ตึกดินดี มีความร่วมมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมผืนป่า ภาคเหนือ ใช้หลักความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศील สมาธิ ปัญญา เมตตาและการมีหิริโอตฺตปปะ ใช้ห้องเรียนจากพื้นที่ป่า การเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติภายในป่าด้วยการสร้างประเพณีการบวชป่า ประเพณีการสร้างพระพุทธรูปไว้ประจำในป่าแล้วส่งพระสงฆ์ไปจำพรรษาในป่า ซึ่งจัดเป็นภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่า

2. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านป่าไม้ของแต่ละภาค แตกต่างกัน ดังนี้ ภาคกลางใช้แบบที่ 1 คือ หลักศีล 5 และไตรสิกขา ภาคอีสานใช้แบบที่ 2 คือ หลักศีล 5 อริยสัจ 4 และเหนือใช้แบบที่ 3 คือ ความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศील สมาธิ ปัญญา เมตตา และหิริโอตฺตปปะ ซึ่งแต่ละแบบของแต่ละภาคนั้น ได้ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมไปปรับใช้กับประชาชน ให้ปฏิบัติตามหลักธรรม ซึ่งถือได้ว่าหลักธรรมแต่ละแบบ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมตามลักษณะของภูมิภาค ชุมชน และผืนป่านั้น ๆ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ต้องเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงสามารถช่วยให้การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้สัมฤทธิ์ผลแบบยั่งยืน

3. แนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ โดยภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา มีหลัก ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศील สมาธิ ปัญญา เมตตา และหิริโอตฺตปปะ เพราะหลักธรรมแต่ละหลักธรรมกล่าวถึงความเป็นจริงในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่ครอบครัวจนถึง ชุมชน ต้องมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อความประพฤติที่ผิดทำนองคลองธรรม ไม่มีการเบียดเบียนกัน และไม่ควรถือเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ละเว้นสิ่งที่ไม่ดีเตือนให้กับตนเองและผู้อื่น ซึ่งการใช้ภูมิปัญญาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นแนวทางที่ต้องใช้ปัญญา เพื่อให้คนในสังคมรู้แจ้งจะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้สัมฤทธิ์ผลต่อไป

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา, การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้, พระสงฆ์ นักพัฒนา

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the Buddhist wisdom for environmental management of the forest. 2) To analyze the practical Buddhist wisdom for environmental management of the forest. 3) To present the guidelines of environmental management in the forest by Buddhist wisdom. This research is a Qualitative Research; the data were gained by informants were Monk developers in the local area, Forest officers, and Park staffs from 17 provinces of 3 regions and Group Discussion of 9 people consist of the academic experts and the government experts in forest conservation.

The results indicated as following details;

1. These followed the principles of Buddhism and applied the information to create wisdom for a community in each region, therefore occupation in communities with different types of forest such as Fertile Forest, Dry Forest etc. as this reason in each region has different principles. The Central region followed five precepts and the threefold way in Buddhism for activities, occupation, and unity. Isan region followed the four noble truths and five precepts to support the temple construction, free public meals where was donated consumer goods by the government; included with occupational learning projects, environment conservation activities. Northern region followed perseverance, patience, diligence, a painstaking effort, precept, concentration, intellect, kindness, and *Hīri o tap pa* in activities by having activity in the forest such as tree ordination as invented tradition, making a Buddha statue in forest.

2. Applicability of Buddhist wisdom to environmental management of forest in each region, for example, Central Region followed five precepts and the threefold way in Buddhism. Isan region followed the four noble truths and five precepts, and Northern region followed perseverance, patience, diligence, a painstaking effort, precept, concentration, intellect, kindness, and *Hīri o tap pa*.

the regions were followed in different ways of the principles of Buddhism as different types of forest.

3. The guidelines for environmental management in the forest by following the principles of Buddhism were the threefold way in Buddhism, four noble truths, perseverance, patience, diligence, a painstaking effort, precept, concentration, intellect, kindness, and Hiri o tap pa. All of the principles were mentioned to reality in humans, co-existence in society, family, community as all of the units have the principles of Buddhism in their life including environmental management of the forest.

Keywords: Buddhist Wisdom, Environmental Management of Forest, Monk Developers

บทนำ

การดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางพระพุทธศาสนา ดังกล่าว ได้กลายมาเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินการกิจกรรมของพระสงฆ์ในสมัยหลัง ๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ในสังคมไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีการประยุกต์แนวคิดการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาดำเนินการกิจกรรมทางสังคม เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ ป่าชุมชน การกำหนดรอยทาง เขตพุทธอุทยาน เป็นต้น เพื่อร่วมแก้ไขปัญห สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นสังคมไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีการดำเนินการกิจกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีการจัดทำโครงการพุทธ อุทยานของพระสงฆ์สายวัดป่าจนเกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย และมีการ ดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น กลุ่มฮักเมืองน่านของพระสงฆ์ในจังหวัดน่านที่มี เจตนาร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านและขยายเป็นเครือข่ายพระสงฆ์ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั่วประเทศ จนปรากฏว่า พระสงฆ์หลายรูปสามารถพัฒนา กระบวนการจัดการระบบนิเวศวิทยาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่าง เหมาะสม โดยมีการบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลในระบบ นิเวศวิทยาชุมชนจนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวและสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการ

สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาชุมชน ใช้หลักศีล 5 ไตรสิกขา อริยสัจ 4 ความเพียร ชั้นดี วิริยะ อุสสาหะ ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา และทิริโอตัมปะ และมีความรักต่อทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้แบบพอเพียง โดยอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นส่วนรวมให้เกิดเป็น ป่าเศรษฐกิจตอบสนองความต้องการประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้สวนป่ามีการจัดการที่ยั่งยืน ครบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อใช้หลักเมตตา พระสงฆ์เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับที่เป็นภูมิปัญญาที่สร้างงาน สร้างคน ให้มีความสุขด้วยสภาพการเป็นอยู่ก่อน เพื่อตอบรับการขอความร่วมมือซึ่งเป็นการสร้างความศรัทธาให้กับชุมชน และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และป่าได้เป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก มีชีวิตอยู่ท่ามกลางป่าตลอดระยะเวลา ตั้งแต่พระองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน และการแสดงพระธรรมเทศนา โดยหลักคำสอนจะเน้นให้พระภิกษุเห็นคุณค่าของธรรมชาติและให้ความสำคัญต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งในพระไตรปิฎก จากพระสูตรต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ 1) บโกลสูตร 2) อธรรมิกสูตรและ 3) เวสสันดรชาดก พระสูตรและพระวินัยที่พระพุทธทรงบัญญัติไว้ แสดงให้เห็นความสำคัญ ในการดูแลและรักษาป่าและห้ามตัดไม้ทำลาย และยังเน้นให้ประโยชน์ที่เกิดจากการธรรมชาติป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารเรื่อง วิถีชุมชน ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้กับชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักว่า พระสงฆ์สามารถเสริมสร้างความสมดุลในธรรมชาติ เพื่อการวางแผนพัฒนาสร้างความสมดุล โดยอาศัยพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนาอนุรักษ์ป่าไม้ ให้ไปในทิศทางที่เหมาะสม เพราะเป็นการบูรณาการอย่างมีความรับผิดชอบ มาจากจิตใจภายใน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ทั้งจากหน่วยงานรัฐบาล และท้องถิ่นแก่ประชาชน ที่สำคัญคือต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการกับการบูรณาการทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้

2. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์การใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนากับการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นความรู้ และความเป็นจริงจากผู้รู้จริง (Key informants) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ 1) การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ 2) การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ และ 3) การนำเสนอแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้โดยภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) คือ พระสงฆ์นักพัฒนาผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยาน จำนวน 17 จังหวัด 3 ภาค และการทำ Group Discussion จำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการและด้านการรักษาอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐ

3. เครื่องมือในการวิจัย (Research Instruments) ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกต และเครื่องมือการบันทึก เพื่อค้นหาหลักการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือหลายรูปแบบ มาจัดระเบียบข้อมูล (data organizing) เพื่อให้เกิดองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่พร้อมจะนำไปวิเคราะห์ได้สะดวก ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ได้จากงานวิจัยเชิงประจักษ์ คือ การประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา และ 2) ส่วนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ แหล่งภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา แหล่งความรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา

ผลการวิจัย

1. ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ นั้นได้ศึกษาทั้ง 3 ภาค มีรูปแบบการใช้หลักพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างภูมิปัญญาที่จะทำมาประยุกต์ แต่ละภาคต่างกันด้วยพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุมชน การประกอบอาชีพของชุมชน และลักษณะของประเภทผืนป่า ป่าอุดมสมบูรณ์ ป่าแห้งแล้งเป็นต้น จึงต้องใช้หลักธรรมที่แตกต่างกันไป ดังนี้ ภาคกลาง ใช้หลักธรรมศีล 5 และ หลักไตรสิกขา เป็นพื้นฐานที่ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา มาสร้างกิจกรรม อาชีพ สร้างความสามัคคี อบรมการรักษาสิ่งแวดล้อมและการปลูกป่า และการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการรักษาป่าไม้ ภาคอีสานใช้หลักธรรมด้านอริยสัจ 4 และหลักธรรมศีล 5 และหลักเมตตา อุเบกขา เพื่อสร้างภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา ด้านเยาวชนจากวัดไปสู่อุพคุณแม่ และครอบครัว ด้านความมีเมตตาต่อกันในการอยู่ร่วมกันโดยการสร้างวัดสร้างโรงงานของอุปกคบริโภคที่ได้มาจากภาครัฐและวัดต่าง ๆ ร่วมกันสร้างกิจกรรมสอนอาชีพการเรียนรู้ ตั้งชมรมและสมาชิกของท้องถิ่นที่มี เช่น ด้านอาหารงานหัตถกรรม สร้างแหล่งท่องเที่ยวให้กับชุมชนมีรายได้ เพื่อชาวบ้านอยู่ดี กินดีมีความร่วมมือในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมผืนป่า ก็จะมีแรงกายและใจมาช่วยกันโดยไม่ต้องชักจูงหรือบังคับ เพราะใช้หลักเมตตาพระสงฆ์เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับที่เป็นภูมิปัญญาที่สร้างงาน สร้างคน ให้มีความสุขด้วยสภาพการเป็นอยู่ก่อน เพื่อตอบรับการขอความร่วมมือซึ่งเป็นการสร้างความศรัทธาให้กับชุมชน ภาคเหนือ ใช้หลักพระพุทธศาสนาสร้างภูมิปัญญาด้วยหลักความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตาและการมีหิริโอตตปปะ เพื่อสร้างภูมิปัญญาของความขยันอดทน หมั่นทำและการให้ในสิ่งที่ขาดและสร้างในสิ่งที่ต้องการ ถึงจะมีคุณค่า เช่น การร่วมมือกับสร้างแหล่งน้ำหรือ ประปา เพื่อมาสู่ชุมชนในลักษณะใครทำ ใครได้ใช้ จึงทำให้เกิดความร่วมมือที่จะทำและสร้างในสิ่งที่ขาดด้วยความเพียรและขันติ เพื่อให้ได้มาและเกรงกลัวในสิ่งบาป เพื่อคิดจะทำจึงต้องมีหลักธรรมมาใช้ลักษณะภูมิปัญญาการสร้างด้วยตนเอง โดยมีวัดเป็นกำลังหลักสำคัญ เช่น สร้างแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์การออกกำลังกาย การใช้ห้องเรียนจากพื้นที่ป่า การเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติภายในป่าด้วยการสร้างประเพณีการบวชป่า ประเพณีการสร้างพระพุทธรูปไว้ประจำในป่าแล้วส่งพระสงฆ์ไปจำพรรษาในป่า จัดเป็นการใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่าให้ถาวรแบบยั่งยืนต่อไป

2. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาด้านป่าไม้ของแต่ละภาคมีความคิดในการใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่ต่างกันในหลักธรรมและแนวความคิดทางภูมิปัญญาจึงแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 หลักธรรมด้านศีล 5 และไตรสิกขา แบบที่ 2 หลักธรรมด้านศีล 5 ด้านอริยสัจ 4 และหลักเมตตา อุเบกขา แบบที่ 3 ใช้หลักธรรมความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา และหิริโอตตปปะ แต่ละแบบของแต่ละภาคนั้นได้ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมตามลักษณะของภูมิภาค ชุมชน และผืนป่า นั้น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดที่ค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

การประยุกต์ด้วยหลักอริยสัจ 4 คือ 1) ทุกข์ เมื่อนำมาประยุกต์เข้ากับวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม จะมองเห็นธรรมชาติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ที่กำลังเผชิญความทุกข์และวิกฤตอันตรายทางระบบนิเวศ กำลังเข้าสู่วิกฤตทางสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนามองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เพราะฉะนั้น มนุษย์ควรเข้าถึงธรรมชาติ โดยมอง ธรรมชาติ เข้าถึงธรรมชาติว่า ธรรมชาติมีการเกิดดับและย่อยสลายและความทุกข์ของธรรมชาติ คือ ความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องการความสนใจจากมนุษย์ให้ช่วยกันบำรุงรักษาและการดูแลธรรมชาติ 2) สมุทัย คือ เหตุเกิดทุกข์ อันเกิดจากตัณหา คือ ความอยากที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดทุกข์ พระพุทธศาสนามองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ตัณหาความอยากที่มีอยู่ในจิตใจทำให้มนุษย์ทำลายธรรมชาติ เพื่อสนองตัณหาความต้องการของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงควรลดตัณหาที่มีอยู่ เพื่อความอยู่รอดของสิ่งแวดล้อม 3) นิโรธ คือ ดับความทุกข์ ความชั่วและบาป การดับความทุกข์ก็เปรียบได้กับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้รับผลกระทบอยู่และเมื่อมนุษย์รู้ว่าสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมคืออะไร เกิดมาจากไหน มีอะไรเป็นฐานทำให้เกิดปัญหา ก็หาทางกำจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นให้หมดไป ทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นกลับมาสมบูรณ์เช่นเดิมได้ และ 4) มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ มรรคมืองค์แปด ก็เปรียบเสมือนหลักการ หรือกระบวนการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ความมีสติจะนำไปสู่สมาธิและปัญญา ซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งหมด ยังสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

การประยุกต์โดยศีล 5 มีการนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ โดยใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) ละเว้นจาก

การฆ่าสัตว์ หมายถึง การล่าสัตว์ทุกชนิด เพื่อการฆ่าหรือบูชาัญญ และรวมไปถึงการไม่ทำลายพืชทุกชนิด 2) ละเว้นจากการลักขโมย หมายถึง ควรยึดถือประโยชน์ตามที่ธรรมชาติให้มา โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม ไม่ควรไปเร่งหรือเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมีเร่งผลผลิต จนกลายเป็นการทำลายธรรมชาติและเป็นมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม 3) ละเว้นจากการประพฤติดิตทางเพศ หมายถึง เว้นจากการประพฤติดิตในกาม ผู้ประพฤติดิตศีลข้อนี้ จะทำให้ชีวิตมีภัยคุกคามหรือมีศัตรูมากในทำนองเดียวกัน ด้านสิ่งแวดล้อมก็เช่นเดียวกัน ถ้ามนุษย์ประพฤติดิตต่อธรรมชาติ โดยมองธรรมชาติเป็นเสมือนบ่าบัดความใคร่ มนุษย์ก็จะมีอาการลักลอบตัดต้นไม้ทำลายป่า ฆ่าสัตว์ นับว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นมา 4) ละเว้นจากการพูดเท็จ หมายถึง ไม่พูดโกหก มีความจริงใจ ประารถนาดีในด้านจริยธรรมสิ่งแวดล้อม ควรพูดในลักษณะส่งเสริมการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม หรือพูดสร้างแรงจูงใจรวมทั้งการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้ทุกคนได้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและช่วยกันอนุรักษ์ไว้ และ 5) ละเว้นจากการดื่มสุรา รวมทั้งยาเสพติด หมายถึง บุคคลไม่ควรดื่มน้ำเมาจากผลผลิตจากต้นไม้ หรือพืชชนิดต่าง ๆ เป็นที่มาแห่งการแสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การประยุกต์หลักเมตตาและกรุณา เป็นหลักแห่งการส่งความปรารถนาดีให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้น ได้ทั้งกายและใจ และสังคมหากยังมีการเบียดเบียนกันและกันความสุขจะเกิดขึ้นมิได้ ในขณะที่ ความกรุณาเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ย่อมจะทำให้เกิดการตระหนักเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ ย่อมนำไปสู่การรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำลงไป

การประยุกต์หลักทริโธตูปปะ ความละเอียดต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ทำผิด แม้แต่จะคิด ในเรื่องนี้มีกฎหมาย พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. 2535 เป็นกรอบในการกระทำที่จะไม่ละเมิด หรือได้กระทำผิดด้วยการเกรงกลัวต่อบทลงโทษ และอายุที่จะทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

หลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้ สามารถควบคุมพฤติกรรมมนุษย์และให้ความสามัคคีในความรักเมตตากรุณาต่อกันด้วย การใช้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนามาประยุกต์และปรับใช้ให้เข้าถึงความเป็นจริงที่เป็นสัจจะธรรมที่เป็นรูปธรรมได้ ด้วยกระบวนการและวิธีการเชิงพฤติกรรมในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเอื้อแก่ต่อกันและความคิดสร้างสรรค์เพื่อการ

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ให้เพิ่มพูนขยายอาณาเขตกว้างขวางในผืนป่า เพราะทุกวันนี้ป่าไม้
นับวันมีแต่ลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่อมลภาวะ เป็นพิษกับมวลมนุษย

3. แนวทางที่นำเสนอในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ โดยภูมิปัญญาทาง
พระพุทธศาสนาเพื่อเป็นสากลที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทั้ง 3 ภาค โดยใช้หลักธรรม อริยสัจ
4 ศีล 5 เมตตา และ หิริโอตตัปปะ เพราะหลักธรรมแต่ละหลักธรรมกล่าวถึงความเป็นจริงใน
มนุษย์ ของการเป็นอยู่ในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วย อริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ศีล 5
คือการละเว้นในสิ่งที่ทำความเดือดร้อนให้กับตนเอง และผู้อื่นของศีลทั้ง 5 ข้อ และการอยู่
ร่วมกันในสังคมตั้งแต่ครอบครัวจนถึง ชุมชน ต้องมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและ
สุดท้าย ต้องมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อความประพฤติที่ผิดทำนองคลองธรรม และการ
เบียดเบียนกัน การเอาวัดเอาเปรียบกัน ซึ่งต้องใช้ ภูมิปัญญาจากหลักธรรมที่ต้องใช้ปัญญา
เพื่อให้รู้แจ้งต่อไป

อภิปรายผล

1. ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้นั้น จากการที่ได้
ศึกษาทั้ง 3 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคอีสานและภาคเหนือ มีรูปแบบการใช้หลักพระพุทธศาสนา
เพื่อสร้างภูมิปัญญาแต่ละภาคที่แตกต่างกัน ใช้หลักธรรมศีล 5 และหลักไตรสิกขา สร้าง
กิจกรรม อาชีพ และความสามัคคี ภาคอีสานใช้หลักอริยสัจ 4 และศีล 5 โดยการสร้างวัด สร้าง
โรงทานของอุปกโศกบริโศกที่ได้มาจากภาครัฐ และวัดต่าง ๆ ร่วมกันสร้างกิจกรรมสอนอาชีพ
การเรียนรู้ ตั้งชมรมและสมาชิกของท้องถิ่นที่มี เพื่อชาวบ้านอยู่ดีกินดี มีความร่วมมือในการ
อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมผืนป่า ภาคเหนือ ใช้หลักความเพียร ชันติ วิริยะ อุสาหะ ศีล
สมาธิ ปัญญา เมตตาและการมีหิริโอตตัปปะ ซึ่งในแต่ละภาคเป็นพื้นฐานที่ใช้ภูมิปัญญาทาง
พระพุทธศาสนาสร้างกิจกรรม อาชีพ สร้างความสามัคคี อบรมการรักษาสิ่งแวดล้อมและ
การปลูกป่า และการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการรักษาป่าไม้ จากเยาวชนจากวัด ไปสู่พ่อ
แม่ และครอบครัว เพื่อชาวบ้านอยู่ดี กินดี มีความร่วมมือในการอนุรักษ์ผืนป่า เมื่อใช้หลัก
เมตตา พระสงฆ์เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับที่เป็นภูมิปัญญาที่สร้างงาน สร้างคน ให้มีความสุข
ด้วยสภาพการเป็นอยู่ก่อน เพื่อตอบรับการขอความร่วมมือซึ่งเป็นการสร้างความศรัทธาให้กับ
ชุมชน และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และป่าได้เป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้าและ

พระสงฆ์สาวก มีชีวิตอยู่ท่ามกลางป่าตลอดระยะเวลา ตั้งแต่พระองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน และการแสดงพระธรรมเทศนา โดยหลักคำสอนจะเน้นให้พระภิกษุเห็นคุณค่าของธรรมชาติ และให้ความสำคัญต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก ในพระสูตรต่าง ๆ เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ 1) บัณฑิตสูตร 2) อรรถมิกสูตร และ 3) เวสสันดรชาดก พระสูตรและพระวินัยที่พระพุทธทรงบัญญัติไว้ แสดงให้เห็นความสำคัญ ในการดูแลและรักษาป่าและห้ามตัดไม้ทำลาย และยังเน้นให้ประโยชน์ที่เกิดจากการธรรมชาติป่าไม้ ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารเรื่อง วิถีชุมชน ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้กับชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2552)

2. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาต้านป่าไม้ของแต่ละภาคมีความคิดในการใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่ต่างกันเป็นหลักธรรมและแนวความคิดทางภูมิปัญญา ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค คือ ภาคกลางใช้หลักธรรมด้านศีล 5 และไตรสิกขา ภาคอีสานใช้หลักธรรมด้านศีล 5 ด้านอริยสัจ 4 และหลักเมตตา อุเบกขา 4 และภาคเหนือใช้หลักธรรมความเพียร ขันติ วิริยะ อุสาหะ ศีล สมาธิ ปัญญา เมตตา และหิริโอตตปปะ ซึ่งในแต่ละแบบของแต่ละภาคนั้น ได้ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมตามลักษณะของภูมิภาควิถีชุมชน และผืนป่านั้น ๆ หลักอริยสัจ 4 เมื่อนำมาประยุกต์เข้ากับวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม จะมองเห็นธรรมชาติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งมีการเกิดดับและย่อยสลาย เห็น ความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม ความอยากที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดทุกข์ พระพุทธศาสนามองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ค้นหาความอยากที่มีอยู่ในจิตใจทำให้มนุษย์ทำลายธรรมชาติ เพื่อสนองตัณหาความต้องการของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงควรลดตัณหาที่มีอยู่ เพื่อความอยู่รอดของสิ่งแวดล้อม การดับความทุกข์ก็เปรียบได้กับการดับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้รับผลกระทบอยู่ และเมื่อมนุษย์รู้ว่าสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมคืออะไร เกิดมาจากไหน มีอะไรเป็นฐานทำให้เกิดปัญหา ก็หาทางกำจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นให้หมดไป ทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นกลับมาสมบูรณ์เช่นเดิมได้ การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ สติจะนำไปสู่สมาธิ และปัญญา ซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธ (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร., 2562)

ในมุมมองของพระพุทธศาสนา ยึดหลักการบนพื้นฐานของกฎธรรมชาติดำหนดแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้มนุษย์ได้ตระหนักเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ จึงต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎของหลักไตรลักษณ์ หลักศีล 5 หลักอริยสัจ 4 โดยนำหลักพุทธธรรมเหล่านี้มาให้การอบรม สั่งสอนแก่ชาวบ้านตามเทศกาลต่าง ๆ ที่มีโอกาส การส่งเสริมปลูกป่าไม่ใช่ปลูกแค่อยู่ในป่า ยังมีการส่งเสริมเรื่องยาสมุนไพร โดยใช้ป่าให้เกิดประโยชน์แก่ชาวบ้าน และสร้างรายได้จากป่า ก็จะลดการบุกรุกทำลายป่าลงได้ และจะช่วยกันรักษาให้เป็นมรดกตกทอดเหมือนเป็นสมบัติให้อนุชนรุ่นหลัง ให้สำนึกรู้จักคุณค่าของป่า เน้นที่หลักคำสอน ป่าก็มีจิตใจ มีชีวิต เมื่อรักษาดูแลดี ป่าก็ให้ผลประโยชน์ตอบแทนด้วยความร่มรื่น แต่บางครั้งก็ต้องใช้กฎหมาย และกฎของสังคมเพื่อให้ชาวบ้านได้ปฏิบัติตาม โดยไม่ทำลายพื้นป่าธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิด การถือครองที่ดิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย : การควบคุมของรัฐ การจัดการชุมชนหรือสิทธิในการใช้ของปัจเจกชน ศึกษาการถือครองที่ดิน และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในมุมมองของเศรษฐศาสตร์ โดยจำกัดพื้นที่ไว้ที่ภาคเหนือโดยทั่วไป โดยศึกษาลักษณะแห่งสิทธิในการถือครองทั้งที่เป็นปัจเจกชนและสิทธิชุมชน (ประพิณวดี ศิริคุณลักษณะและชนิดา สังขพิทักษ์, 2546) และในบางครั้งการใช้แต่กฎหมายเพียงลำพัง ก็ยังไม่มีประสิทธิผลภาพเท่าที่ควร ถ้าขาดความร่วมมือจากชาวบ้านผู้อาศัยในพื้นที่ป่าและวัดด้วย รวมทั้งจารีตประเพณีของชาวบ้านด้วย บุรณาการรูปแบบการรักษาศาสนาป่าธรรมชาติให้เข้าวิถีชีวิตของชาวบ้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยร่วมโครงการศึกษาชุมชนกับการจัดการทรัพยากร: กฎหมายและประเพณีท้องถิ่น ศึกษากฎหมายและจารีตประเพณี ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีมาช้านานในชุมชนต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่ของจารีตประเพณีท้องถิ่นของชุมชนที่ใช้จัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยจารีตประเพณีเหล่านี้มีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเป็นอยู่ของชุมชน (ไพสิฐ พานิชย์กุล, 2541)

3. แนวทางที่นำเสนอในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ โดยภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 ศีล 5 เมตตา และ หิริโอตตัปปะ เพราะหลักธรรมแต่ละหลักธรรมกล่าวถึงความจริงในมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่ครอบครัวจนถึง ชุมชน ต้องมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อความ

ประเพณีที่ผิดทำนองคลองธรรม สามารถนำมาเข้าใช้กับหลักสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จะอยู่ร่วมกันได้อย่างไรให้เกิดความสุข เพื่อสร้างความสันติสุขให้ชาวบ้านและวัด และเป็นลดภัยธรรมชาติที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ หรือเกิดจากฝีมือมนุษย์ เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด จึงแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติ พอเกิดภัยธรรมชาติ ก็เกิดความเสียหายตามมา ผู้ที่ได้รับผลโดยตรง คือ มนุษย์จะได้รับผลกระทบโดยตรง

แนวทางการใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาเพื่อรักษาธรรม อาจจะใช้หลายรูปแบบด้วยการส่งเสริมให้ความรู้ภาคประชาชน เน้นการเผยแพร่ข้อมูลให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องการศึกษาศึกษาป่าไม้ตามกระบวนการต่าง ๆ หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมาให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศส่งเสริมการมีส่วนร่วม ส่งเสริมศักยภาพและจิตสำนึกเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชุมชนตามลักษณะของระบบนิเวศในการฟื้นฟูเพื่ออนุรักษ์ป่า โดยจัดทำฐานข้อมูลเพื่อเผยแพร่ต่อชุมชนที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรการให้คนอยู่ร่วมกับป่า และทำกิจกรรมสนับสนุนการฟื้นฟูรักษาระบบนิเวศ ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ โดยหลักหลักศีล 5 ให้ชาวบ้านได้สมาทานศีล 5 ไม่ก้าวล่วงธรรมชาติให้รักษาธรรมชาติเหมือนกับการรักษาชีวิตตนเอง ทำพิธีปลูกป่า บวชป่า ทำเครื่องหมายประยุกต์พิธีกรรมต่าง ๆ เข้ากับความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์ ก็จะสามารถดำเนินการได้ให้เกิดการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ มีการจัดองค์ความรู้สร้างภูมิคุ้มกันพัฒนาระบบฐานข้อมูลระดับชาติ สนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านในการสืบทอดองค์ความรู้ อนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร สุขภาพท้องถิ่น พัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เน้นหลักคำสอนเรื่องอริยสัจ 4 สาเหตุเกิดทุกข์ ประสพปัญหาเรื่องฝนแล้ง ภัยธรรมชาติ หรืออุทกภัยต่าง ๆ ที่พวกเขาประสบอยู่ในขณะสาเหตุเกิดขึ้นจากอะไร ต้องค้นหาสาเหตุและเข้าไปช่วยกันแก้ปัญหา คือ ลดความอยากของมนุษย์ลง โดยไม่บุกรุกป่าสงวนหรือทำลายธรรมชาติ ถ้ายังไม่สามารถลดความอยากลงได้ ยังหลงมัวเมายึดติดกับสังคมนตรีโภคินิยม ก็จะเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นความไม่แน่นอนหรือการคงอยู่ธรรมชาติ ก็เปลี่ยนแปลงไปธรรมดาตามหลักของไตรลักษณ์

สอดรับผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท : กรณี
มูลนิธิฮักเมืองน่าน (พระครูพิพิธธรรม, ดร., 2549)

สรุป

การใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนานั้น มาจากหลักธรรมทั้ง 4 หลักธรรมที่สามารถ
นำไปปรับใช้ได้ทั้ง 3 ภาค โดยมี วัด พระสงฆ์ เป็นผู้นำและกำหนดทิศทางในการจัดการ
สิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ที่มีรัฐและชุมชนเป็นผู้สนับสนุนและเครือข่ายเป็นทีมร่วมทำงานเพราะ
วางเครือข่ายไว้หลายภาคที่สามารถทำงานร่วมกันได้

การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา ในการอนุรักษ์ป่ามีหลักหิริโอตตัปปะ และหลัก
กฎหมายควบคุมอยู่ ซึ่งเจ้าหน้าที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับการอยู่ร่วมกัน ทำงาน
ร่วมกันด้วยเมตตากรุณา ในลักษณะกิจกรรม สร้างความรักความสามัคคีด้วยประเพณี
วัฒนธรรมการบวชป่าหรือสร้างพระพุทธรูปไว้ตามแนวป่าให้ชุมชนหรือพระเป็นผู้ดูแล เพราะ
ถือว่ามืองค์พระศาสนาได้เข้ามาประทับในป่าจะเป็นที่เคารพ ยำเกรงกับผู้พบเห็น และมีการ
ส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เยาวชนเพื่อให้กลับมาพัฒนาท้องถิ่น

แนวทางการนำคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ป่า ล้วนสนับสนุนให้
บุคคลดำรงชีวิตอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทำให้เกิดความเข้าใจ
ต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา แนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ยั่งยืนใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
ปัญญาควบคุมความประพฤติด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชนด้วยศีลถ้าทุกคนมี
ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่ควรจะเป็นแล้ว จึงต้องมี
การสร้างกติกาก่อนหรือวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งศีลจะช่วยระมัดระวังควบคุมผู้ที่ฝ่าฝืน
ปลูกจิตสำนึก และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยปัญญา แนวทางอนุรักษ์ป่าของมูลนิธิฮักเมืองน่าน ใช้
หลักเมตตาธรรม หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักสันโดษ และมีความรักต่อทรัพยากรธรรมชาติ ใช้
ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้แบบพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรเข้ากำกับดูแลและส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน และการอาศัยพื้นที่ป่าจากธรรมชาติเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน โดยสร้างเป็นองค์กรเครือข่ายระหว่างภาครัฐ วัตถุประสงค์ และชุมชน

1.2 ภาครัฐ ควรส่งบุคลากรลงพื้นที่ให้การอบรมแก่ชุมชน ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติการดูแลรักษาป่าธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ป่าไม้ตามพระวินัยและชาดกในพระพุทธศาสนาเถรวาท”

2.2 ควรทำวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแบบจิตอาสา”

2.3 ควรดำเนินการการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการปฏิบัติการ กระบวนการพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติภาคสนามเพื่อแก้ไขปัญหา

เอกสารอ้างอิง

ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์และชนิดา สังขพิทักษ์. (2546). การถือครองที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย: การควบคุมของรัฐ การจัดการชุมชน หรือสิทธิในการใช้ของปัจเจกชน. ใน รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ ประยุทธ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.

พระครูพิพิธจารุธรรม, ดร. (2549). แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีมูลนิธิอิกเมืองน่าน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 30-44.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐิริปญโญ, ผศ.ดร. (2562). การจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวศ์การพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). วิถีชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กองทุนหนังสือประเทืองปัญญา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2541). พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสถานการณ์ในประเทศไทย : กฎหมายกับประเพณีท้องถิ่น (ร่วมวิจัย). ใน โครงการวิจัยร่วม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กระบวนทัศน์เชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย*

BUDDHIST PSYCHOLOGICAL PARADIGM IN THAI COUNTRY SONGS

จำนงค์ ไชยมงคล

Jumnong Chaimongkol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: jumnonglaw06@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องกระบวนทัศน์เชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทย เชิงพุทธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของเพลงลูกทุ่งไทย 2) สังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญในการใช้ดนตรี จำนวน 17 รูป/คน ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวน 440 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distributions) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential analysis statistics) ประกอบด้วย การทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

* Received 29 July 2019; Revised 16 August 2019; Accepted 21 August 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบและกระบวนการของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทฺธจิตวิทยาทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมายในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า มีโครงสร้างของเพลงเป็นศิลปะแบบชาวบ้านที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม การแสดง วรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในวิถีชีวิตชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรัก ครอบครัว วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา และการเมืองการปกครอง ด้วยส่วนผสมของทัศนศิลป์เพื่อถ่ายทอดทำนอง จังหวะ และสาระของเพลง แม้ว่าเพลงจะมุ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก แต่เพลงลูกทุ่งที่เป็นอมตะก็จะปรากฏมีเนื้อหาที่กินใจด้วย โดยเฉพาะเนื้อหาที่เอื้อต่อความเข้าใจชีวิต เพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข ดังนั้นนอกจากจะได้ความบันเทิงแล้ว ผู้ฟังที่ดียังได้รับสาระปัญญาจากเนื้อหาเพลงด้วย

2. การสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทฺธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทยพบว่า มีการบูรณาการหลักพุทฺธจิตวิทยาประกอบด้วย หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหา หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขตามระบบศีล สมาธิ และปัญญา โดยองค์ธรรมทั้ง 3 เอื้อต่อกันและกันในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของบุคคล พร้อมกับพัฒนาอินทรีย์หรือสมรรถนะของบุคคลตามหลักพละ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนความสุขพัฒนาตามองค์สมาธิ 5 ซึ่งประกอบด้วยปรามอหทัย ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ

3. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทฺธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทยพบว่า 1) การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทฺธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เรียนคณะวิทยาศาสตร์ อาชีพครอบครัว เป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจและรับจ้าง สนใจองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี เป็นกลุ่มกำหนดเพลง ให้ความสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาสาระเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 มีความสุขในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เพศมีผลต่อความแตกต่างในความพึงพอใจด้านภาษาในบทเพลง ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพครอบครัว จุดสนใจเพลง และการกำหนด/ไม่กำหนดเพลง มีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจในตัวศิลปิน ดนตรี เนื้อหาภาษาคุณธรรม และความสุุด้านปรามอหทัย ปิติ ปัสสัทธิ สุข และสมาธิ 2) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทฺธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า รูปแบบการพัฒนา

สอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ 4 คือ ในแง่ของเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์ได้บรรยายสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม สาเหตุหรือสมุทัยของปัญหาการพ้นจากปัญหา คือ นิโรธ แนวทางที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหา การแต่งเพลงตามกระบวนการอริยสัจ คือ การกำหนดปัญหาได้ครอบคลุม การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ การชี้ทางออก และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา และด้วยเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลาย ยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะสังเคราะห์เชิงบูรณาการเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์, พุทธจิตวิทยา, เพลงลูกทุ่งไทย

Abstract

The thesis entitled ‘Buddhist Psychology for Development of Virtues and Happiness in Thai Country Songs’ is of 3 objectives: 1) to analyze the structure, content, elements and process of country songs based on Buddhist Psychology in terms of principles, methods and goals of Thai country songs; 2) to integrally synthesize the Buddhadhamma and Psychological principles for the development of virtues and happiness in Thai country songs; and 3) to propose the development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs. This study is a Mixed methods research between a qualitative research and quantitative one, using an In-depth interview to collect qualitative data from 17 key informants and questionnaire to collect quantitative data from 440 samples who are students of King Mongkut Institute of Technology Ladkrabang. A content analysis is used to analyze qualitative data and statistics including Frequency, Percentage, Mean and Inferential analysis statistics comprising t-test, F-test and One-way ANOVA are used to analyze quantitative data.

Results are as follows.

1. From the analyzing of the structure, content, elements and process of country songs based on Buddhist Psychology in terms of principles, methods and goals of Thai country songs it found that Thai country songs structure consisted of dramatic works, acting and literature for transmitting the story in walks of villagers' life regardless of love, family, culture, tradition, religion, politics and administration partially mixed with visual arts to transmit melody, rhythm and content of the country songs even if it basically emphasized the entertainment but the classical country songs were of profound contents related to the understanding of life for the development of virtues and happiness, so besides the entertainment good listeners had got a wisdom from the content of country songs as well.

2. Regarding the integrally synthesizing of the Buddhadhamma and Psychological principles for the development of virtues and happiness in Thai country songs it revealed that the integration of Buddhist Psychology found in Thai country songs included the Four Noble Truths that was basically the problems solving process, the principle of Threefold Training which was the development process of virtues and happiness called the systems of precept, concentration and wisdom the three of which were related to each other in the development process of people's virtues and happiness and the development of power or competency of people as Five Powers including faith, effort, mindfulness, concentration and wisdom, besides, the happiness was also developed as 5 elements of concentration comprising satisfaction, coolness, cheery, happiness and calmness.

3. With regard to the proposal of the development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs it found as follows: 1) The measurement of virtues and happiness based on Buddhist

Psychology in Thai country songs it revealed that the most respondents were female, fresh, belonging to Faculty of Science, their family's occupations as public servants/state enterprise and hires, being interested in elements of music, self-determination of songs, being interested in melody, rhythm and content of the country songs the mean of which was high at 3.98, they were highly happy at the mean of 3.61, besides it showed their sex effected on the difference of their satisfaction with the language in the song and it also showed that their class of study, faculty, family's occupation, points of music interests and determination/non-determination of songs were different in the level of satisfaction with singers, music, content, language, virtues and happiness in terms of satisfaction, coolness, cheery, happiness and calmness. 2) The development model of virtues and happiness based on Buddhist Psychology in Thai country songs it revealed that the development model was related to the development principle in the process of the Four Noble Truths in terms of the content of songs. The authors explained the condition of problems or social problems, its causes, cessation of problems and ways out of problems. Composing a song as the process of the Four Noble Truths was the determination of problems covered the realization of reasons of points, ways out and solutions and because Thai country songs were various and flexible in the aspects of content, goal and methods they could have integrally synthesized contents and positive reality in multi-dimension in association with circumstances based on Buddhist Psychology with the end.

Keywords: Paradigm, Buddhist Psychological, Thai Country Songs

บทนำ

ความสำเร็จของกิจกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นมิติใด ผู้ที่สำเร็จมากกว่าคือผู้ที่สามารถบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ได้หลากหลายสาขา เพราะความสามารถในการ

ประสานความหลากหลายของศาสตร์มากกว่า หมายถึงการใช้องค์ความรู้และหลักปฏิบัติได้จากหลาย ๆ มุมมอง จึงสามารถดัดแปลงงาน สร้างสรรค์ได้สอดคล้องกับความแตกต่างแห่งพฤติกรรมและจิตสำนึกจริงของกลุ่มเป้าหมายมากกว่า เช่นเดียวกับพระพุทธองค์ที่สามารถเผยแผ่หลักพุทธธรรมได้อย่างแพร่หลายและรวดเร็วกว่าเจ้าลัทธิอื่นในสมัยนั้น เพราะพระพุทธองค์สมัยที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะพระองค์ได้จบวิชาการในพุทธกาลเกือบทุกสาขา แม้วัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์มีเป้าหมายเพื่อเผยแผ่พระธรรมวินัย แต่กระบวนการในการเสนอหลักธรรม พระพุทธองค์ก็สามารถใช้ภาษาและกุศโลบายสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน และอีกอย่างหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าหากความสำเร็จและความมั่งคั่งทางวัตถุที่สูงกว่าต้องอาศัยความรู้ที่รอบด้านกว่า ความมั่งคั่งและความสำเร็จภายใน ยิ่งจำเป็นต้องบูรณาการมากกว่า ความสำเร็จภายในซึ่งมีหน่วยวัดความสำเร็จสูงสุดของหน่วยวัดที่เป็นจุดหมายปลายทางของเป้าหมายทั้งหมด ได้แก่ ความสุข แม้ว่ามนุษย์ได้ประยุกต์หลักพุทธศาสนา หลักจิตวิทยา หรือแม้แต่บทเพลงเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการมีชีวิตที่ดี ไม่ว่าจะเพื่อความมั่งคั่งทางวัตถุ การมีสุขภาพกายที่ดี เกียรติยศชื่อเสียง แต่เป้าหมายพื้นฐาน หรือเป้าหมายสุดท้ายของเป้าหมายทุกอย่าง คือความสุขนั่นเอง แม้ระดับและความหมายแห่งความสุขจะแตกต่างกันระหว่างเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของศาสตร์ทางจิตและกิจกรรมเพลง (พรเลิศ อธิฐฐ์, 2554) ความสุขและคุณธรรมที่เกี่ยวข้องก็เป็นสิ่งเดียวและสากลมากกว่าเป้าหมายใด ๆ อีกอย่างหนึ่งเราอาจจะถามกลับว่า ชีวิตของปัจเจกชนหรือชีวิตทางสังคมที่ดิ้นรนเพื่อพัฒนาและประสบผลสำเร็จได้มากมาย แต่หากเราไม่มีความสุขเลย แล้วความสำเร็จเหล่านั้นจะมีความหมายอะไร สุขภาวะของจิต หรือคุณธรรมสมาธิในพระพุทธศาสนา 5 ข้อ คือ ความร่าเริงเบิกบานใจ (ปราโมทย์) ความอิมใจ (ปิติ) ความสงบรื่นเย็นใจ (ปัสสัทธิ) ความฉ่ำชื่นรื่นใจ (สุขะ) และภาวะที่จิตแน่วแน่อยู่ตัว (สมาธิ) เป็นเป้าหมายทางจิตใจ (Psychological หรือ Emotional) ที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงเน้นอยู่เสมอ ถ้าใครปฏิบัติธรรมได้ผล มีความก้าวหน้า ก้าวด้วยสุขภาวะ หรือคุณธรรมหรือคุณภาพจิตดังกล่าว ในทางตรงข้ามถ้าใครปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ว่าจะมุ่งมั่นเคร่งครัดจริงจังกแค่ไหน แต่หากผลการปฏิบัตินั้นไม่นำผลเป็นสุขก็ถือว่าการปฏิบัตินั้นผิดทาง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาโครงสร้างทางจิตวิทยากระบวนการธรรมชาตินุษย์เชิงจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย และโครงสร้างทางจิตวิทยาและในพุทธธรรม เพื่อสร้างแบบจำลอง

และตัวอย่างเพลงลูกทุ่งไทยตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างความสุขคุณธรรมและความสุข โดยมีเป้าหมายคือส่งเสริมคุณค่าความจริงในแง่ของประสบการณ์ทางอารมณ์ และการรู้คิดอันเกิดจากองค์ประกอบของเพลงทั้งด้านดนตรี ทำนอง จังหวะและองค์ประกอบที่ส่งเสริมสุนทรียารมณ์ และปัญญาหรือสื่อสารไว้ในเนื้อหาสาระของเพลงที่เกี่ยวกับความจริงของชีวิตของปัจเจกบุคคลและของสังคมไทยตามหลักพุทธธรรม และเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างเพลงส่งเสริมวิชาการทางจิตวิทยาและที่สำคัญเป็นการเผยแพร่พุทธธรรมให้แพร่หลาย มีคุณูปการต่อสังคมในวงกว้างสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย
2. เพื่อสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์เชิงพุทธจิตวิทยาในเพลงลูกทุ่งไทย เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักธรรม ความเป็นจริงและกระบวนทัศน์ในส่วนที่เป็นแกนสำคัญในเพลงลูกทุ่งไทยที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ทฤษฎีจิตวิทยาและกำหนดเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอ สาระหลักธรรม ความรู้ทางจิตวิทยาที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร ตามหลักพุทธศาสนา จิตวิทยา นิเทศศาสตร์ จิตวิทยาการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธศาสนา นักจิตวิทยา ผู้มีประสบการณ์และนักวิชาการด้านเพลงลูกทุ่ง โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการพัฒนาคุณธรรมและความสุขตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทยและบาลี) ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งเอกสาร ตำรา บทความต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับการสื่อสารและการพัฒนาคุณธรรมและความสุขแนวพุทธจิตวิทยา คือ พุทธลีลาในการสอน 4 อนุปฏิพิกกา เป็นต้น พร้อมทั้งบทบาทและพุทธกิจของพระพุทธรูป ที่เกี่ยวข้องกับการสอนและการสื่อสาร

1.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี โดยการศึกษาจากตำราทางด้านนิเทศศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ เอกสาร บทความต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในประเด็นเกี่ยวกับ การพัฒนาและการนำเสนอเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

2. วิเคราะห์หลักการสื่อสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

2.1 วิเคราะห์จิตวิทยาการสื่อสารและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความสุขทางสังคมตามหลักจิตวิทยาพุทธ จากพระไตรปิฎก เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในหนังสือ บทความ เอกสารวิชาการอื่น ๆ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างและการนำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

2.2 วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาเชิงบวก จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาบุคลิกภาพ จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในหนังสือ บทความ เอกสารวิชาการอื่น ๆ และงานวิจัย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการสื่อสาร การพัฒนาคุณภาพจิตและความสุข โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีความต้องการ ทฤษฎีบุคลิกภาพ จิตวิทยาองกาม ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาและการสื่อสารเพื่อการสร้างคุณภาพจิตและความสุขในบทเพลงลูกทุ่ง

2.3 ศึกษารูปแบบการพัฒนา และการนำเสนอเพลงลูกทุ่งเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุข

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี โดย จากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับสาระและการนำเสนอ ทางจิตวิทยาการสื่อสาร

หลักนิเทศศาสตร์ หลักสุนทรียศาสตร์ และหลักสังคมวิทยา ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย โดยมีขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา ดังนี้

3.1 ศึกษาหลักธรรมจากพระไตรปิฎก หลักการ เหตุผลในจิตวิทยา และทฤษฎีต่างๆ ในกระบวนการสร้างและถ่ายทอดบทเพลงลูกทุ่งจากทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ศึกษาทัศนคติและประสบการณ์ ครูเพลง นักวิชาการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านการนำเสนอ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ และกลยุทธ์ในการนำเสนอสาระเพลง

3.3 วิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการองค์ความรู้ทั้งจากพระพุทธศาสนา จาก การสัมภาษณ์ครูเพลง ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการนำเสนอสาระเพลงที่มีประสิทธิภาพ

3.4 นำเสนอเพลงลูกทุ่งไทยที่ตอบสนองต่ออารมณ์ จิตนาการ และสาระเชิงพุทธ จิตวิทยา

3.5 ศึกษาระดับและความแตกต่างในระดับเจตคติ ความเข้าใจ และแรงจูงใจของ ผู้ฟังเพลง ต่อเพลงที่เป็นกรณีศึกษา

3.6 สรุปผลการศึกษาวิจัยและเสนอแนะ

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชากร

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีความรู้เชิงพุทธจิตวิทยา นักจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์เพลงลูกทุ่งด้านการประพันธ์เพลง ดนตรี จำนวน 17 รูป/คน

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการสำรวจทัศนคติต่อคุณธรรมและระดับความสุข ประกอบด้วย ประชากร นักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชาทักษะแห่งความสุข (Happiness Skills) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังทักษะความสุข จำนวน 1,900 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาผู้ฟังเพลงลูกทุ่ง และลงทะเบียนเรียนวิชา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา 2561/2 จำนวน 440 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา พบว่า

1. การวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย บทเพลงเป็นศิลปะที่สัมผัสพร้อมกันทั้งนาฏกรรม การแสดงที่ผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์ และส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะใช้ตัวศิลปินนักร้อง ภาษาที่ใช้ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม แม้ว่าเพลงลูกทุ่งจะให้ความสำคัญต่อความเพลิดเพลิน อารมณ์ ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ผู้ประพันธ์ก็สอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ผู้ฟังนอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ผู้ฟังมุ่งจะเข้าใจสาระย่อมจะได้รับรู้จากเรื่องราวและเนื้อหาในบทเพลงนั้น

2. การสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขประกอบด้วยหลักธรรมที่เป็นใจความสำคัญพื้นฐาน คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามกระบวนการพุทธจิตวิทยา ขั้นตอนการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ในการสร้างสุขบุคคลต้องอาศัยปัจจัยเบื้องต้น 2 ประการ เพื่อการพัฒนาไปตามเส้นทาง คือ หลักการพึ่งผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตรที่คุณสมบัติเหมาะสมทั้งด้านบุคลิกภาพและคุณธรรม ส่วนผู้ที่ก้าวหน้าในกระบวนการพัฒนาจะมีความเข้มแข็งตามลำดับตามหลักอินทรีย์ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามหลักพุทธคุณ 3 คือ ปัญญาธิคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุข เป็นผลจากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาที่ค้นพบตัวแปรที่มีผลต่อความสุขแตกต่างกันออกไป แต่โดยสรุปกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งหมายถึง ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีว ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายใน คือ ศักยภาพของอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ การคิด ความจำ การแก้ปัญหา ทัศนคติ แรงจูงใจ สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในรูปของการตอบสนอง รวมถึงผลลัพธ์ของการตอบสนอง หากตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวมามีความเหมาะสมก็จะทำให้

บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงคุณค่าและคุณภาพจิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่สู่สภาวะทางจิตที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ปรกาศความเบิกบานจากการดำรงอยู่ ความเบิกบานอย่างลึกซึ้ง จิตที่มีสุขภาพดียิ่ง มิใช่แค่ความเพลิดเพลินชั่วคราวช่วยยาม แต่เป็นคุณสมบัติทางจิตที่สำคัญ คือ การรู้จักเลือกตัดสินใจ การใส่ใจกับความพิศวง ความสามารถในการคิดอย่างแน่วแน่ การรู้จักสร้างสรรค์ การให้อภัย การเรียนรู้บทเรียนของความยากลำบาก ชื่นชมและเรียนรู้จากคนรอบข้าง ปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความเคารพ รู้จักยกย่องชมเชย รับฟังด้วยความใส่ใจและเปิดกว้าง มีอารมณ์ขันและเบิกบาน การรู้จักปล่อยวาง เปิดความคิดและจิตใจเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองที่ถูกต้องและเหมาะสม การรู้จักค้นหาความธรรมดาในความไม่ธรรมดา

3. การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย 1) การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 34 คณะวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 51 อาชีพครอบครัวเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 23 รับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 23 สนใจองค์ประกอบเพลงด้านดนตรี คิดเป็นร้อยละ 31 และกลุ่มที่กำหนดเพลง คิดเป็นร้อยละ 50 กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจต่อดนตรี ทำนอง และเนื้อหาสาระเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 มีความสุขในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เพศมีผลต่อความแตกต่างในความพึงพอใจด้านภาษาในบทเพลง นักศึกษาที่มีชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพครอบครัว จุดสนใจเพลง และกลุ่มนักศึกษาที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลง มีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจในตัวศิลปิน ดนตรี เนื้อหา และภาษา และมีความแตกต่างในคุณธรรม ความสุข ด้านปราโมทย์ ปิติ ปัสลัทธิ สุข และสมาธิ 2) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์วัตถุประสงค์และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป โดยมี กระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ 4 กล่าวคือ ในแง่ของเนื้อหาสาระของเพลง ผู้ประพันธ์และสร้างสรรค์ อาจจะนำเสนอกระบวนการบรรยายนำเสนอสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม อาจนำเสนอสาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา อาจนำเสนอสภาพปัญหา ความสุข ความสมหวัง คือ นิโรธ หรืออาจนำเสนอแนวทางพ้นทุกข์ หรือการปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหาชีวิต ส่วน

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงตามกระบวนการแห่งอริยสัจ ก็คือ การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่จะนำเสนอได้ครอบคลุม (ปริญญะ) การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ (สมุทัย) การชี้ทางออก (นิโรธ) และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา (มรรค) และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลายยึดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะบูรณาการ สังเคราะห์เนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหา องค์ประกอบของเพลงลูกทุ่งไทยเชิงพุทธจิตวิทยา ทั้งหลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในขอบเขตของเพลงลูกทุ่งไทย

บทเพลงเป็นศิลปะที่สัมพันธ์กันทั้งนาฏกรรม การแสดงที่ผสมด้วยวรรณกรรม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว สาระ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ ความเป็นจริง วัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ด้านการเมืองการปกครอง ชีวิตความสัมพันธ์ และส่วนผสมของดนตรีและทัศนศิลป์ ซึ่งถ่ายทอดทำนอง จังหวะ อาจจะใช้ตัวศิลปินนักร้อง ภาษาที่ใช้ ประพันธ์ ดนตรี จังหวะ และทำนองที่เหมาะสม แม้ว่าเพลงลูกทุ่งจะให้ความสำคัญต่อความเพลิดเพลิน อารมณ์ ความรู้สึกเป็นหลัก แต่ผู้ประพันธ์ก็สอดแทรกสาระหรือความจริงที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและความสุขของผู้ฟัง ผู้ฟังนอกจากจะฟังเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ผู้ฟังมุ่งจะเข้าใจสาระย่อมจะรับรู้จากเรื่องราวและเนื้อหาในบทเพลงนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลินี ไชยชำนาญ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง” (มาลินี ไชยชำนาญ, 2535) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ชลธิ์ ธารทอง ในด้านศิลปะการนิพนธ์ สภาพสังคมวัฒนธรรมทรรณะของผู้ประพันธ์ การวิจัยพบว่า ด้านศิลปะการประพันธ์ นิยมใช้สำนวนสุภาพ คำอุทาน ถ้อยคำและสำนวนใหม่ ๆ นิยมสร้างภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ นามมัย อาวัตพากษ์และอติพจน์ ใช้สัญลักษณ์เฉพาะบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ตามธรรมเนียม บทเพลงใช้ รสสัลลาบังคพิสัยมากที่สุด ด้านสังคมวัฒนธรรม บทเพลงได้สะท้อนระบบครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม นันทนาการ และปัญหาของสังคมเอาไว้ และมีความสัมพันธ์กับงานของภักยา ภักดีบุรี ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ

ไพบุลย์ บุตรชัน” (ภักยา ภักดีบุรี, 2535) ไพบุลย์ บุตรชัน ได้ประพันธ์เพลงไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงสะท้อนการสร้างสรรค และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย กล่าวคือได้นำลักษณะของทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมมาสร้างสรรคเป็นเพลงต่าง ๆ ทำให้คนได้คุ้นเคยกับเพลงพื้นบ้าน บทเพลงส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนไทยโดยเฉพาะสังคมชนบท และมีเพลงจำนวนมากไม่น้อยที่กล่าวถึงแนวความคิดและคตินิยมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเกิดคุณค่าคือช่วยส่งเสริมให้คนกระทำแต่ความดีและสร้างสรรคสังคมให้สงบสุข นอกจากนี้เพลงของ ไพบุลย์ บุตรชัน ยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีไทยไว้หลายประการ

2. การสังเคราะห์เชิงบูรณาการหลักพุทธธรรมและจิตวิทยาสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสุขประกอบด้วย หลักธรรมที่เป็นใจความสำคัญพื้นฐาน คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตามกระบวนการพุทธจิตวิทยา ขั้นตอนการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วยศีลสิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ในการสร้างสุขบุคคลต้องอาศัยปัจจัยเบื้องต้น 2 ประการ เพื่อการพัฒนาไปตามเส้นทาง คือ หลักการพึ่งผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตรที่คุณสมบัติเหมาะสมทั้งด้านบุคลิกภาพและคุณธรรม ส่วนผู้ที่ก้าวหน้าในกระบวนการพัฒนาจะมีเข้มแข็งตามลำดับตามหลักอินทรีย์ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามหลักพุทธคุณ 3 คือ ปัญญาธิคุณ วิสุทธิคุณ และกรุณาคุณ และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและความสุข เป็นผลจากการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาที่ค้นพบตัวแปรที่มีผลต่อความสุขแตกต่างกันออกไป แต่โดยสรุปกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ สิ่งเร้าภายนอก ซึ่งหมายถึง ปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางชีว ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายใน คือ ศักยภาพของอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ การคิด ความจำ การแก้ปัญหา ทศนคติ แรงจูงใจ สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในรูปแบบของการตอบสนอง รวมถึงผลลัพธ์ของการตอบสนอง หากตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวมามีความเหมาะสมก็จะทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงคุณค่าและคุณภาพจิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนให้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่สุขภาวะทางจิตที่สมบูรณ์ ซึ่งอาจเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น ปรกายความเบิกบานจากการดำรงอยู่ ความเบิกบานอย่างลึกซึ้ง จิตที่มีสุขภาพดียิ่ง มิใช่แค่ความเพลิดเพลินชั่วคราวช่วยยาม แต่เป็น

คุณสมบัติทางจิตที่สำคัญ คือ การรู้จักเลือกตัดสินใจ การใส่ใจกับความพิถีพิถัน ความสามารถในการคิดอย่างแน่วแน่ การรู้จักสร้างสรรค์ การให้อภัย การเรียนรู้บทเรียนของความยากลำบาก ซึ่ซมและเรียนรู้จากคนรอบข้าง ปฏิบัติต่อร่างกายด้วยความเคารพ รู้จักยกย่องชมเชย รับฟังด้วยความใส่ใจและเปิดกว้าง มีอารมณ์ขันและเบิกบาน การรู้จักปล่อยวาง เปิดความคิดและจิตใจเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองที่ถูกต้องและเหมาะสม การรู้จักค้นหาความธรรมดาในความไม่ธรรมดาสอดคล้องกับงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ชีวิตของมนุษย์นั้น หากจะกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนใน 3 ด้านด้วยกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2542) คือ 1) ด้านพฤติกรรม คือ ด้านความสัมพันธ์ที่แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม ได้แบ่ง ออกเป็นสัดส่วนสำคัญดังนี้คือ (1) พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือ โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะการใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน (2) พฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม และโลกของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน หรือเวรภัย แต่ให้รู้จักมีความสัมพันธ์ ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างน้อยดำรงตนอยู่ในขอบเขตแห่งศีล 5 รักษา กติกาสังคม กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายระเบียบแบบแผน คือวินัยแม่บทแห่งชุมชนหรือสังคม ของตน และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งที่เรียกว่าจรรยาบรรณต่าง ๆ (3) พฤติกรรมในด้านอาชีพ คือ การทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยมีศิลปวิทยา วิชาชีพ ที่ฝึกไว้อย่างดี มีความชำนาญชำนาญที่จะปฏิบัติให้ได้ผล และเป็นสัมมาชีพ 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ (1) คุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา คารวะ หิริโอตตปปะ ฯลฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้งอกงาม และเป็นพื้นฐานของ พฤติกรรมที่ดีงาม (2) สมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถเข้มแข็ง มั่นคงมีประสิทธิภาพของจิต เช่น ฉันทะ (ความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ) ความเพียร (วิริยะ) ความขยัน (อุตสาหะ) ความอดทน (ขันติ) ความระลึก นึกทัน ตื่นตัว ควบคุมตนได้ (สติ) ความตั้งมั่น แน่วแน่ ไส สงบ อยู่ตัวของจิต (สมาธิ) รวมทั้งความไม่ประมาท เป็นต้น ที่ทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม และ พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา (3) สุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เปร้อร้อน เป็นต้น สดชื่นเอิบอิม ร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน และ 3) ด้านปัญญา ซึ่งมีการพัฒนาหลายระดับ คือ (1) ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สดับตรับฟัง หรือ

เล่าเรียน และรับถ่ายทอดศิลปะ วิทยาการตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (2) การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียง ด้วยความชอบชัง หรือ อคติทั้งหลาย (3) การคิดพิจารณาวินิจฉัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ ด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ไม่ถูกกิเลส เช่น ความอยากได้ผลประโยชน์และความเกลียดชัง เป็นต้น ครอบงำบัญชา (4) การรู้จักมอง รู้จักคิด ที่จะให้เข้าถึงความจริง และได้คุณประโยชน์ มีโยนิโสมนสิการ อย่างที่เรียกว่า มองเป็น คิดเป็น เช่น รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุปัจจัย เป็นต้น (5) การรู้จักคิดจัดการ ดำเนินการ ทำกิจให้สำเร็จ ฉลาดในวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย (6) ความสามารถแสวงหา เลือกคัดจัดประมวลความรู้คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ ๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ และ (7) ความรู้แจ้งความจริงของโลกและชีวิต หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนได้ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วย ความผันผวนปรวนแปรของสิ่งต่าง ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก สว่างโล่งโปร่งผ่องใสไร้พรมแดน ซึ่งทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลาย และดำเนินชีวิตด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย

การวัดผลคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาศาสตร์ อาชีพครอบครัว ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีจุดสนใจเพลงลูกทุ่งที่ตัวดนตรี และเป็นกลุ่มที่มีการกำหนดเพลงให้ฟัง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจและให้ความสนใจต่อศิลปินและตัวภาษาที่ใช้ประพันธ์เพลงในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.49 และ 3.36 ตามลำดับ มีความพึงพอใจและสนใจต่อดนตรีทำนอง และเนื้อหาเพลงในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 และ 3.54 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีความปรารถนา มีสมาธิในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.48 และ 3.43 มีปิติ มีปีสัสติ มีความสุขในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.51, 3.56 และ 3.59 ตามลำดับ เพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจด้านภาษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี และเนื้อหาไม่มีความแตกต่าง ภูมิลำเนา ไม่มีผลต่อความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี เนื้อหา และภาษา

นักศึกษาที่อยู่ชั้นปีแตกต่างกันมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งด้านความพึงพอใจต่อศิลปิน ดนตรี เนื้อหาเพลง และภาษาที่ใช้ในเพลง นักศึกษาที่สังกัดคณะแตกต่างกันมีความแตกต่างในความพึงพอใจด้านดนตรี เนื้อหาเพลง และภาษาที่ใช้ในการประพันธ์ที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่ครอบครัวมีอาชีพแตกต่างกันมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจด้านศิลปิน ดนตรี และเนื้อหาเพลง มีความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาที่สนใจในตัวศิลปินและด้านเนื้อหา มีความแตกต่างกันในระดับความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งที่ระดับ 0.05 กลุ่มนักศึกษาที่กำหนดเพลงให้ฟัง และกลุ่มที่ไม่ได้กำหนดเพลงให้ฟังมีความแตกต่างในระดับความพึงพอใจต่อเพลงลูกทุ่งด้านศิลปิน ด้านดนตรี ด้านเนื้อหา และด้านภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษา คณะที่ศึกษา อาชีพของครอบครัว จุดสนใจในองค์ประกอบเพลง และกลุ่มที่กำหนด/ไม่กำหนดเพลงที่ฟังมีความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุขด้านความชื่นบาน ความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ และความสงบใจ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน ภูมิภาคที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างในระดับคุณธรรมและความสุข ทั้งด้านความชื่นบาน ความอึดใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ และความสงบใจ และรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมและความสุขเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่งไทย พบว่า ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ วัตถุประสงค์และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป โดยมี กระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับหลักการพัฒนาในกระบวนการอริยสัจ 4 กล่าวคือ ในแง่ข้อเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์และสร้างสรรค์ อาจจะนำเสนอกระบวนการบรรยายนำเสนอสภาพปัญหาหรือทุกข์ของสังคม อาจนำเสนอสาเหตุหรือสมุทัยของปัญหา อาจนำเสนอสภาพปัญหา ความสุข ความสมหวัง คือ นิโรธ หรืออาจนำเสนอแนวทางพ้นทุกข์ หรือการปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากสภาพปัญหาชีวิต ส่วนกระบวนการสร้างสรรค์เพลงตามกระบวนการแห่งอริยสัจ ก็คือ การกำหนดปัญหาหรือเรื่องที่จะนำเสนอได้ครอบคลุม (ปริญญูเยยะ) การรู้เหตุผลของประเด็นที่จะนำเสนอ (สมุทัย) การชี้ทางออก (นิโรธ) และเสนอวิธีแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหา (มรรค) และเพราะเหตุที่เพลงลูกทุ่งไทยมีความหลากหลายยืดหยุ่นทั้งในแง่ของเนื้อหา เป้าหมายและวิธีการ จึงทำให้เพลงลูกทุ่งไทยสามารถที่จะบูรณาการ สังเคราะห์เนื้อหาและความเป็นจริงเชิงบวกได้ หลากหลายสอดคล้องกับกาลเทศะตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ พระมหาสมชัย สิริวพฺถโน ที่ได้ศึกษาเรื่อง “หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ปรากฏ

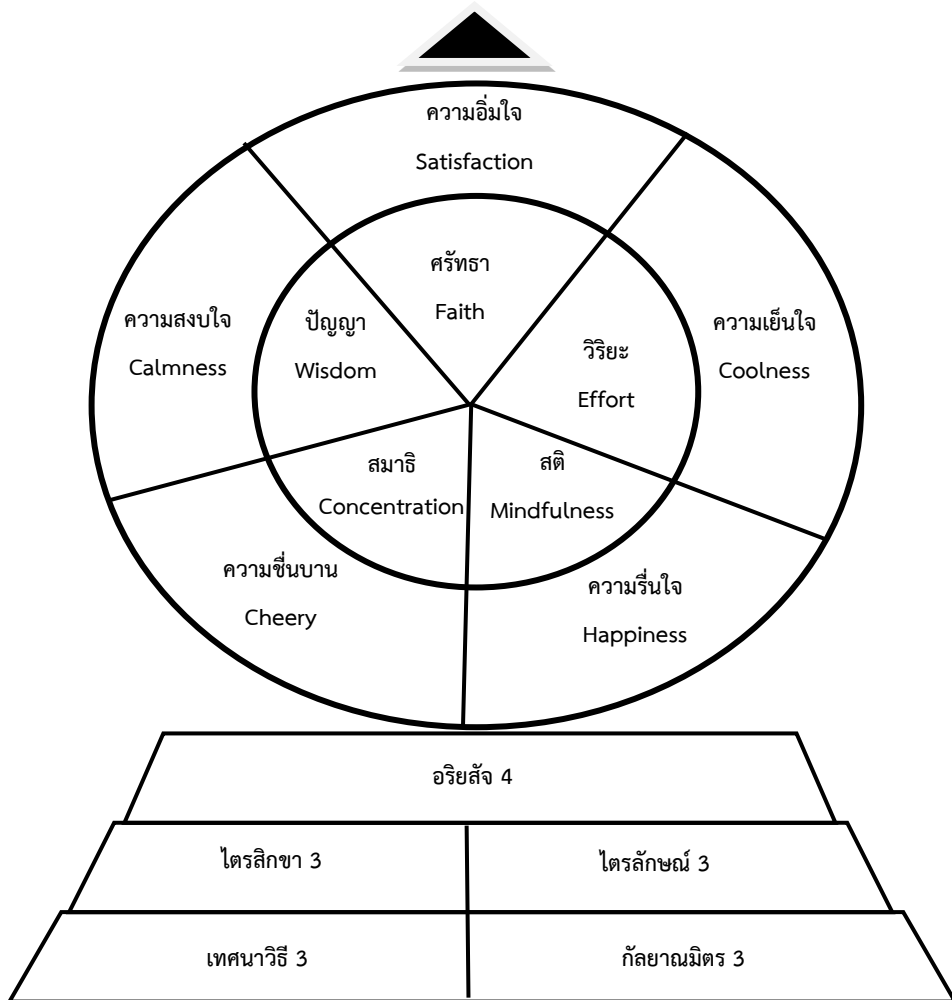
อยู่ในเพลงลูกทุ่งไทย” (พระมหาสมชัย สิริวฑฒโน (ศรีนอก), 2537) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทเพลงลูกทุ่ง เริ่มตั้งแต่ยุคทองของเพลงลูกทุ่ง คือเมื่อปลายปี พ.ศ.2507 นำมาศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สะท้อนถึงเพลงลูกทุ่งที่สอดคล้องกับคำสอนพุทธศาสนา อิทธิพลของพระพุทธรูปที่มีต่อบทเพลงลูกทุ่งและวิเคราะห์คำสอนของพระพุทธรูปที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่ง และพบว่า เพลงลูกทุ่งไทยไม่ได้ให้แต่ความบันเทิงใจเท่านั้น หากแต่ยังได้แฝงความคิดและแนวทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อและหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูป เพลงลูกทุ่งไทยมีเนื้อหาสร้างสรรค์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ที่หลากหลาย ทั้งการปลุกใจ สดุดี เสนอคุณค่าของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สะท้อนความเป็นจริงของสังคม ความงามและสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ หรือแม้แต่สิ่งสอนอบรมผ่านสุภาษิต คำพังเพย นอกจากนี้ ที่สำคัญเพลงลูกทุ่งไทยได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา ไม่ก็สภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสภาพแวดล้อม ความเสื่อมถอยของวัฒนธรรม ประเพณี ความเปลี่ยนแปลงของคุณธรรมจริยธรรม หรือสภาพการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการของขนบธรรมเนียมประเพณี

4. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง พุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุข
ในบทเพลงลูกทุ่งไทย

แบบจำลองพุทธจิตวิทยาการสร้างคุณธรรมและความสุขในบทเพลงลูกทุ่งไทย

SCHCC-FEMCW MODEL

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถอธิบายดังนี้

จากการวิเคราะห์หลักการ-เหตุผล เป้าหมาย วิธีการเชิงพุทธจิตวิทยาในบทเพลงลูกทุ่ง
ที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่ของบทเพลงลูกทุ่งจะมีหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ 4

ไตรสิกขา 3 ไตรลักษณ์ 3 เทศนาวิธี 4 และกัลยาณมิตร 7 เป็นฐานหลักที่เป็นหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของผู้แต่งเพลงที่จะประพันธ์เพื่อใช้อุบายสอดให้ได้หลักคิด หลักการดำเนินชีวิต และหลักการครองชีวิตทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัว รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง สุขสงบมีศีลธรรมอันดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจไปพร้อมกับ ความรื่นเริงบันเทิงใจไปพร้อมกัน

สรุป

เพลงลูกทุ่งมีลักษณะที่ไม่มีอัตรา มีการบูรณาการสาระที่หลากหลาย จึงทำให้ครูเพลง สามารถที่จะสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งตามแบบฉบับของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่ของวิธีการ ครูเพลงบางท่านสร้างสรรค์เพลงจากความซาบซึ้งในประสบการณ์เฉพาะของตนเอง ครู เพลงบางท่านสร้างสรรค์เพลงจากความสามารถทางด้านภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ครู เพลงบางท่านก็เริ่มจากการเลือกสรรทำนองที่กินใจตามวัตถุประสงค์ของเพลง ครูเพลงบางท่าน ก็สร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งจากสาระธรรมอันเป็นสัจจะแน่นอนในพระพุทธศาสนา หรือสาระแห่ง ธรรมชาติ ความจริงแห่งวิถีชีวิต คุณค่าแห่งวัฒนธรรมประเพณี หรือสะท้อนความเป็นจริงในวิถี ชีวิตร่วมสมัย หรือแม้แต่ว่าบางท่านก็ได้นำเอาภูมิปัญญาหรือลักษณะศิลปวัฒนธรรมที่คนทั่วไปได้ หลงลืมไปแล้วนำมาสร้างความประทับใจด้วยองค์ประกอบในกระบวนการเพลงลูกทุ่ง ไม่ว่าจะ เป็นศิลปิน ไม่ว่าจะ เป็นโดยศักยภาพของศิลปิน สุนทรียศาสตร์ทางด้านศิลปะ ดนตรี นาถ ลักษณ์ การแสดง วรรณศิลป์ มาสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์ คุณธรรมและความสุขของปัจเจกบุคคลและความสุข ความสงบของสังคมสืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ จากการบูรณาการความรู้ทาง พระพุทธศาสนาทั้งจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา รวมทั้งปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ครูเพลง จากการศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ตลอดจนการสำรวจทัศนคติความพึงพอใจผลทางคุณธรรมและความสุขของนักศึกษาซึ่งเป็นคน รุ่นใหม่ ทำให้พบว่า เหตุผลและหลักการของการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งต้องให้ความสำคัญต่อ

องค์ประกอบของเพลงทั้ง 4 อย่างเป็นเบื้องต้น คือ ดนตรี ทำนอง ศิลปิน และเนื้อหาสาระเพลง ผู้ประพันธ์ท่านใดยังมีความสามารถสร้างสรรค์บทเพลงที่มีเสียงและทำนองกินใจ ดนตรีกินใจ และเนื้อหากินใจ ได้มากเท่าใด ก็สามารถสร้างสรรค์บทเพลงที่เป็นอมตะได้มากเท่านั้น ในกระบวนการสร้างสรรค์เพลงและเพื่อให้เพลงเป็นที่นิยมของผู้ฟัง ผู้สร้างสรรค์เพลงจะโดยเจตนาเจาะจงเป้าหมายเฉพาะ หรือสร้างสรรค์เพลงไปตามประสบการณ์ที่สั่งสมมาตามเหตุการณ์หรือวิถีชีวิตทั้งของตนเองหรือการสังเกตจากชาวบ้าน ล้วนมีกระบวนการสร้างสรรค์เพลงสอดคล้องกับกระบวนการไตรสิกขา กล่าวคือ ครูเพลงเองจำเป็นจะต้องมีความเชี่ยวชาญ มีสมาธิจิตและมีเนื้อหาที่ต้องการจะถ่ายทอด ในส่วนผู้ฟังเพลง บทเพลงจะต้องดึงความสนใจของผู้ฟัง (ศิลปิน) ให้สนใจมีสมาธิในการฟัง จนเกิดคุณธรรม 5 ประการ คือ ความชื่นบาน ความอิ่มใจ ความเย็นใจ ความรื่นใจ และความสงบใจ ซึ่งเป็นองค์ของสมาธิ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสูงสุดตามหลักพุทธจิตวิทยา จากนั้นก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดปัญญานำไปสร้างสรรค์ชีวิตส่วนตัวและสังคม ให้มีความสุขสงบยิ่ง ๆ ขึ้นไป ผู้วิจัยจึงใคร่จะเสนอแนะผลการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้โดยสรุป ดังนี้

1.1 พุทธจิตวิทยาเพื่อสร้างคุณธรรมและความสุขในเพลงลูกทุ่งไทย ควรเป็นเป้าหมายสำคัญที่สามารถใช้วิธีการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ได้หลากหลายตามความแตกต่างของผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาสมัยใหม่ คือ แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งไม่ปฏิเสธทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยากลุ่มใดเลย เพียงแต่ว่าหลักการและวิธีการทางจิตวิทยานั้น ๆ จะต้องตอบสนองต่อความสุขยิ่ง ๆ ขึ้น (Happier) หมายความว่ากิจกรรมต่าง ๆ กลยุทธ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างสรรค์เพลงต้องนำไปสู่ความสุขยิ่ง ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะกลยุทธ์ทางการตลาด กลยุทธ์ในการแสดงของศิลปิน หรือองค์ประกอบในการแสดงบนเวที รวมถึงดนตรีเนื้อหา สาระเพลงจะเป็นอย่างไรก็ตาม ก็ควรนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมและความสุขในเบื้องต้นเพื่อผู้ฟังเอง หรือการร่วมกันสร้างสุขและคุณธรรมให้แก่สังคม

1.2 ในส่วนผู้ฟังเพลงซึ่งเป็นผลจากการค้นพบทั้งทางหลักธรรมในพุทธจิตวิทยาจากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก จากการสัมภาษณ์ครูเพลง นักวิชาการทางด้านดุริยางคศิลป์ จากปราชญ์และนักวิชาการทางด้านจิตวิทยา สามารถสรุปไปในทิศทางเดียวกันว่าเพลงยอดนิยมและเป็นอมตะจะมีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ เนื้อหากินใจ เสียงกินใจ และ

ดนตรีกินใจ ในส่วนเสียงกินใจและดนตรีกินใจ ผู้ฟังเพลงอาจไม่จำเป็นต้องพัฒนาทักษะการรับรู้ที่พิเศษอะไรมาก เพราะคนทั่ว ๆ ไปก็สามารถที่จะรับรู้อารมณ์ความรู้สึกที่สร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการเพลงอยู่แล้ว แต่การมีโยนิโสมนสิการหรือการใคร่ครวญถึงสาระเพลง อาจจะต้องฝึกฝนทักษะการฟังเหมือนดังสุภาชิตในพระพุทธศาสนาที่ว่า “สุสสุสัง ลภเต ปัญญัง การฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา” เพราะในส่วนของความคิดและเนื้อหาเพลง ผู้ประพันธ์ได้สรุปลงความรู้อย่างลงตัว ด้วยความคิดรวบยอดที่สมบูรณ์อย่างลัดสั้นในช่วงเวลาไม่เกิน 4 นาทีของความยาวเพลงลูกทุ่งแต่ละเพลง เพื่อที่การฟังเพลงจะได้เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างปัญญาในวิถีชีวิตนอกเหนือจากความบันเทิงเริงรมย์อย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าต่อเนื่องจากงานวิจัยของผู้วิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ การบรรลุธรรมจากบทเพลงในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระสาวกที่บรรลุเป็นพระอรหันต์ด้วยบทเพลง

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่อง แก่นทฤษฎีทั้งทางด้านสุนทรียศาสตร์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ ศิลปะการแสดง (นาฏลักษณะ) ประกอบโดยละเอียดด้วย เพื่อนำมาบูรณาการในกระบวนการเพลงลูกทุ่งได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยพุทธจิตวิทยาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตปัญญาของวัยรุ่นไทย

2.4 ควรมีการศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางพุทธจิตวิทยาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงไทยสากลร่วมสมัยเพื่อเยียวยาผู้ป่วยทางจิต

เอกสารอ้างอิง

พรเลิศ อธิฐฐ์. (2554). เปิดห้องเรียนวิชาความสุข. กรุงเทพมหานคร: The Sagalyn Agency.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาสมชัย สิริวิฑฒโน (ศรีนอก). (2537). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภักทยา ภักดีบุรี. (2535). การศึกษาวรรณกรรมเพลงของ ไพบุลย์ บุตรชั้น. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

มาลินี ไชยชำนาญ. (2535). การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธี ธารทอง. ใน ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

ระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

PERSONNEL MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHIST
EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

พระสุวรรณภูมิ ธมมรโต (อินทร์รัมย์)

Phra Suwannaphum Dhammarato (Intharum)

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อุทัย สติมัน

Uthai Sataman

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suandusit University, Thailand

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารในระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนาวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา 3) เพื่อเสนอวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา เป็น การวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ ผู้บริหาร และครู จำนวน 21 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน ส่วน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์ 8 คน และสนทนากลุ่ม 9 คน ใช้การ

* Received 29 July 2019; Revised 16 August 2019; Accepted 21 August 2019

วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพการศึกษาระบบการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ด้านการวางแผนกำลังบุคคล การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน การบริหารงานบุคคลตามลำดับการพัฒนาวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า หลักการพัฒนาการพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลมีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้ เตรียมวิเคราะห์ข้อมูลตามปัญหาที่ค้นพบ กำหนดแผนปฏิบัติการ ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และ ติดตามประเมินผลตามปฏิบัติงานตามแผนซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนาระบบ การวางแผนพัฒนาบุคคล โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรมประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 และภาวณา 4 เสนอวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านการวางแผนงานบุคคล ต้องประชุมวางแผนกำหนดอัตรากำลัง 2) ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน 3.) ด้านการพัฒนาบุคลากร ต้องมีการวางแผนพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากร 4) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ต้องมีการจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรอย่างเหมาะสม 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยการส่งเสริมคุณธรรมตามไตรสิกขา

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, หลักพุทธบริหารการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the state of personnel management according to Buddhist Educational Administration of school administrators under the Office of Secondary Educational Service Area, 2) to develop personnel management according to Buddhist Educational Administration, and 3) to propose a guideline of personnel management

according to Buddhist Educational Administration. The data were collected by questionnaires from 320 samples, by in-depth interviews with 8 key-informants, and focus group discussions with 9 key-informants.

The results of the study found that:

The state of personnel management according to Buddhist Educational Administration of school administrators under the Office of Secondary Educational Service Area was at a high level overall. The highest level was on workforce planning, followed by job assignment. The development of personnel management according to Buddhist Educational Administration of school administrators under the Office of Secondary Educational Service Area had 4 steps as follows; 1. To analyze the data based on each problem, 2. To set up operation plan, 3. To operate along the set plan, and 4. To monitor and evaluate the operation. The development process of personnel management was integrated with the principles of the ruler, good governance, Brahmavihara Dhamma, The Four Noble Truths, and Development or Bhāvanā. The proposed guideline of personnel management according to Buddhist Educational Administration of school administrators under the Office of Secondary Educational Service Area was as follows; 1) In personnel planning, there should be meetings for plan setting, 2) In Personnel recruitment, 3) In personnel development, there should be development training plans, 4) In personnel maintenance, suitable welfare should be provided to personnel, and 5) Work performance evaluation, monitoring and evaluating the work performance should be based on the principles of the Threefold Training.

Keywords: Personnel Administration, Buddhist Administration Education Principles, School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่ว่าการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามพร้อมที่จะเป็นกำลังหลักของชาติและมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ประเทศเจริญก้าวหน้าต่อไป องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคมเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต เริ่มจากวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถต่าง ๆ ทั้งการดำรงชีพได้อย่างมีความสุขรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมถึงสร้างสรรค์พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ด้วยเหตุนี้สถานศึกษามีฐานะทางสังคมมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อให้ความรู้แก่สมาชิกทางสังคมโดยการใช้ทรัพยากรการบริหารในการดำเนินการ ซึ่งโดยทั่วไปมีอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) เพื่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ การรักษาวินัยและวินัยการออกจากราชการเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของกระบวนการบริหาร ทั้ง 5 งานนี้แล้ว จะเห็นว่าการบริหารงานบุคคลจัดว่าเป็นกระบวนการบริหารที่สำคัญที่สุด (ปรัชญา ภัทรกำจร, 2546) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารในสถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดจุดหมายวางแผน กำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีดำเนินงานโรงเรียนเพื่อให้บรรลุ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายของรัฐที่กำหนดไว้ และจะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพบังเกิดประสิทธิผลทางการศึกษาให้สูงยิ่งขึ้นไป การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาการเรียนการสอน บุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาที่จะให้ความรู้ ทักษะ ทักษะคติที่ฝังใจให้กับเยาวชนของชาติได้โดยตรงที่สุด ได้แก่บุคลากรในสถานศึกษาที่ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูผู้สอน ซึ่งผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำสำคัญในโรงเรียนที่จะต้องตัดสินใจสั่งการ อำนวยการควบคุม ชี้แนะ

ดูแล บำรุงขวัญ และกำลังใจให้บุคคลผู้ร่วมงานมีความกระตือรือร้นสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องซึ่งจะทำให้คุณภาพการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง

กล่าวว่าการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา เลือกรสรรและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนาอัตรง ให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีในการทำงานและยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีที่ทำให้สมาชิกในองค์กร ระบบการบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการแห่งความพยายามที่จะให้มีบุคลากรที่ดี มีความรู้ความสามารถไว้ปฏิบัติงาน และอัตรงรักษาคนดี ๆ นี้ไว้ปฏิบัติงานนาน ๆ เมื่อการบริหารงานบุคคลมีการดำเนินงานอย่างดีแล้ว การบริหารงานอื่นก็จะได้รับการจัดการแก้ไขหรือดำเนินการตามมา บริหารจัดการ คือการขาดอัตรากำลังครุในสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กมีครุไม่ครบ ชั้นเรียน และครุหนึ่งคนก็สอนควบลหลายวิชา ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จะต้องพัฒนาระบบการบริหาร พัฒนาสื่อวัตกรรมการทาง การศึกษาและพัฒนาข้าราชการครุ ให้มีความรู้ความสามารถ และเจตคติที่ดีในการจัดการศึกษาตลอดทั้งการปฏิบัติงานมีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างมืออาชีพ

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาหาแนวทาง ระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สามารถช่วยให้การบริหารงานบุคคลโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารในระบบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
3. เพื่อเสนอวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research) เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitation Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

วิจัยเชิงประมาณ (Quantitative Research) เป็นการใช้แบบสอบถามระบบการบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำหรับสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูประชากร ได้แก่ มีผู้บริหารและครู จำนวน 32 โรงเรียน จำนวน 1,644 คน โดยผู้วิจัยเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 320 คน ความเชื่อมั่นระดับที่ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamana (ลิซิตา เฉลิมพลโยธิน, 2561) โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ด้วยการใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีสัมภาษณ์ (Interview) ในการสัมภาษณ์ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 7 ท่าน และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการศึกษา หรือด้านการบริหารการศึกษา หรือด้านหลักธรรม จำนวน 9 ท่าน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสภาพการบริหารในระบบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$) (S.D. = 0.67) ด้านการวางแผนกำลังบุคคล ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านบำรุงรักษาบุคลากร ด้านประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามลำดับ

การบริหารงานบุคคล ด้านการวางแผนกำลังบุคคล พบว่า ผู้บริหารมีกัลยาณมิตรที่ดีต่อคณะครู และบุคคลในการศึกษาอย่างเป็นกันเอง ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างต่อผู้ร่วมงานในการวางแผนบุคลากรเพื่อประโยชน์ขององค์กรอย่างแท้จริง กับผู้บริหารมีการจัดประชุม และมีการวางแผนการบริหารงานบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรอย่างแท้จริง ผู้บริหารกำหนดกฎระเบียบตามกระทรวงวางไว้ในการบริหารงานบุคลากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานบริหารบุคลากร เมื่อบุคลากรมีปัญหาผู้บริหารให้กำลังใจช่วยเหลืออนุเคราะห์ตามโอกาส และการวางแผนบุคลากร ผู้บริหารกำหนดคุณสมบัติตามความสามารถของบุคลากรและต้องการองค์กรอย่างแท้จริงไม่เห็นแก่พวกพ้องของตน

การบริหารงานบุคคล ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารจัดให้บุคลากรเข้าปฏิบัติงานตรงกับความรู้ความสามารถและความถนัดแต่ละบุคคลเพื่อประโยชน์สูงสุด รองมาคือผู้บริหารจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติอย่างเหมาะสมระหว่างคนกับงานอย่างจริงจังด้วยความเมตตา ถัดลงมาคือผู้บริหารปฏิบัติตามกฎระเบียบต่อบุคลากรปฏิบัติงานตามที่วางแผน ผู้บริหารพิจารณาจัดบุคคลเข้าปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงธรรมต่อหน่วยงานแล้วบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารกำลังใจกับผู้ที่เข้าปฏิบัติงาน แบบเป็นกันเอง ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ประโยชน์จากบุคลากรให้มากที่สุดด้วยความพลอยยินดี ผู้บริหารมีกัลยาณมิตร ในพิจารณาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ และผู้บริหารจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานโดยให้ทุกภาคส่วนเกี่ยวข้องได้มีการพิจารณาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบถึงที่สุด ตามลำดับ

การบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้เข้าการอบรมพัฒนาวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ รองลงมาคือผู้บริหารให้มีการจัดประชุมอบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาบุคลากรในสังกัด ผู้บริหารส่งเสริมและให้กำลังใจบุคลากรได้สร้างเครื่องมือ นวัตกรรม สื่อการเรียน การสอน และใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มพูนพัฒนาความรู้และประสบการณ์ ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานในการพัฒนาบุคลากรเพื่อผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงของการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารพิจารณาให้ สมควรได้รับการพัฒนาบุคลากรและความบริสุทธิ์และยุติธรรม ผู้บริหารพิจารณาบุคคลเข้ารับการพัฒนาบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรมทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้บริหารมีกระบวนการ มีการวางแผน ที่จะให้บุคลากรได้รับการพัฒนา การปฏิบัติงานที่ตน รับผิดชอบ และผู้บริหารเปิดโอกาสให้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรใน ภาพรวม ตามลำดับ

การบริหารงานบุคคล ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนและ ส่งเสริมให้บุคลากร ได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เช่น การส่งไปฝึกอบรมหลักสูตร ต่าง ๆ หรือการศึกษาต่อ รองลงมาคือผู้บริหารกำหนดระเบียบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และ แก้ไขความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บริหารได้จัดให้ บุคลากรไปศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนบุคลากร ในกลุ่มโรงเรียน ผู้บริหารพิจารณาความดี ความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างยุติธรรมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร สร้างขวัญและกำลังใจ บุคลากร ในการปฏิบัติอย่างมีความสุขในการทำงานอย่างเสมอภาค ผู้บริหารเผยแพร่พิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างโปร่งใสด้วยความเมตตา ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานในการพิจารณาความดีความชอบ และสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรที่ดีอย่างเที่ยงธรรมและโปร่งใส และผู้บริหารเปิดโอกาสให้ ทุกภาคส่วนร่วมในการพิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่าง เหมาะสม ตามลำดับ

การบริหารงานบุคคล ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารจัดประชุม ชี้แจงเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินให้บุคลากรได้รับทราบก่อนประเมินโดยทั่วกัน รองลงมาคือ ผู้บริหารนำผลการประเมินผลปฏิบัติงานมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ปรับปรุง การวางแผนการ จัดการศึกษาในปีต่อไป ผู้บริหารพิจารณาผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่าง จริงจังตามมาตรฐานที่สภาพเป็นการทั้งหมด ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในระบบ การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติผลงานของบุคลากร ของทุกคนอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่มีข้อบกพร่องในผลการ ประเมิน มีการเร่งพัฒนาบุคลากรตามความต้องการ ผู้บริหารเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานที่ เกี่ยวข้อง ของบุคลากรให้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ของทุกคนอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส ตามลำดับ

ผลการศึกษาพัฒนาวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า

ด้านการวางแผนกำลังบุคคล การพัฒนาระบบการวางแผนกำลังคน ดังนี้ การวางแผนกำลังบุคคล พบว่า 1) ขาดแคลนบุคคลที่ไม่เพียงพอ 2) ขาดบุคคลที่รายวิชาที่สอน 3) งบประมาณในการบริหารไม่เพียงพอ 4) โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนอัตรากำลังน้อย วิธีการพัฒนาระบบการวางแผนอัตรากำลังคนต้องศึกษา

1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร
2. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ
3. วิธีการคัดเลือกบุคคล
4. ความต้องการที่จำเป็น และ
5. แผนอัตรากำลังคน

โดยอาศัยหลักพุทธธรรมที่มาส่งเสริมการพัฒนาระบบการวางแผนอัตรากำลังคน ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม และ อริยสัจ 4 โดยอาศัยหลักการพัฒนาการพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลด้านการวางแผน มีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้ 1) เตรียมวิเคราะห์ข้อมูลตามปัญหาที่ค้นพบ 2) กำหนดแผนปฏิบัติการ ตามข้อมูลที่พบ 3) ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และ 4) ติดตามประเมินผลตามปฏิบัติงานตามแผน ซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนาระบบ การวางแผนพัฒนาบุคคล โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม คือ หลักทศพิธราชธรรม และอริยสัจ 4

ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน จากสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิดได้วิธีการพัฒนาระบบการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) เลือกบุคคลให้เหมาะกับงานตามความรู้ ความสามารถ 2) สอนงานให้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายติดตามประเมินผล 3) ให้คำแนะนำ ปรับปรุงปฏิบัติงาน โดยบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม หลักพรหมวิหาร 4 และภavana 4

ด้านการพัฒนาบุคลากร จากสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิดได้วิธีการพัฒนาระบบการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ 1) พัฒนาศักยภาพของบุคลากร 2) การฝึกอบรมและศึกษาต่อ 3) ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาคอนอย่างเป็นระบบ โดยเจาะจงเป็นรายบุคคลให้สอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 และในศตวรรษที่ 21 เน้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้บุคลากรได้เรียนรู้ โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาลและหลักพุทธธรรมในไตรสิกขา

ด้านบำรุงรักษาบุคลากร มีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้ 1) สร้างขวัญและกำลังใจ บุคลากรในการปฏิบัติอย่างมีความสุขในการทำงานอย่างเสมอภาค 2) พิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างโปร่งใสด้วยความเมตตา 3) ผู้บริหารกำหนดระเบียบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และแก้ไขความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ 4) ผู้บริหารได้จัดให้บุคลากรไปศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน 5) ผู้บริหารพิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างยุติธรรมของทุกภาคส่วนที่ โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 ภาวนา 4

ด้านประเมินผลการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้ 1) ผู้บริหารจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินให้บุคลากรได้รับทราบก่อนประเมินโดยทั่วกัน 2) ผู้บริหารนำผลการประเมินผลปฏิบัติงานมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ปรับปรุง การวางแผนการจัดการศึกษาในปีต่อไป 3) ผู้บริหารพิจารณาผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างจริงจังตามมาตรฐานที่สภาพเป็นกรทั้งหมด 4) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง และ ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติผลงานของบุคลากรของทุกคนอย่างต่อเนื่องเป็นธรรมและโปร่งใส โดยบูรณาการหลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาลและหลักพุทธธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 และไตรสิกขา

เสนอวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า องค์ประกอบของระบบทั้ง 5 ด้าน ดังมีรายละเอียดประกอบไปด้วย

1. ส่วนนำประกอบด้วย

1.1 หลักการของการบริหารงานบุคคล เป็นการกำหนดวิธีการหรือการแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรตามภารกิจ และจุดมุ่งหมายของการวางแผนงานซึ่งผู้บริหารต้องวิเคราะห์ความเป็นไปของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรในการที่จะบริหารงานในส่วนต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ได้คุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐานของการศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคล

1.2.1 เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

1.2.2 เพื่อพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน

1.2.3 เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง

2. กระบวนการบริหารงานบุคคล 5 ด้าน

2.1 ด้านการวางแผนกำลังบุคคล มีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ต้องประชุมวางแผนกำหนดอัตรากำลังของข้าราชการร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

2.1.2 มีขั้นตอนการวางแผนกำหนดอัตราบุคลากรทางการศึกษาสอดคล้องเพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน

2.1.3 มีแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาบุคลากรทางการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา

2.1.4 จัดทำคู่มือระเบียบการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติของข้าราชการครูที่มีอยู่อย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ

2.2 ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ต้องมีการประชุมวางแผนกำหนดอัตรากำลังของบุคลากรร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง

2.2.2 ต้องมีขั้นตอนหรือวิธีการในการวางแผนกำหนดอัตราบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องและเพียงพอกับความต้องการในปัจจุบันและในอนาคต

2.2.3 จัดบุคลากรให้ตรงกับงานและตำแหน่งหน้าที่ตามคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

2.2.4 มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรเพื่อให้เหมาะสมตามความต้องการของกำลังพล

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 ต้องมีการวางแผนพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะคติ ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม

2.3.2 สํารวจความต้องการและสภาพปัญหาในการสร้ํางความปลอดภ้ยเตรียมบุคลากรเพื่อรับผิตชอบงานในอนาคต สนับสนุนให้บุคลากรจัดกิจกรรมวิชาการ ในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ

2.3.3 ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ที่ดีในการทำงาน นำบุคลากรเข้าร่วมงานประชุมจัดฝึกอบรมและสัมมนาดูงานหน่วยงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความรู้

2.3.4 การจัดกิจกรรมหรือฝึกอบรมเพื่อรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน มีการปฐมนิเทศบุคลากรที่เข้ามาทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จัดสวัสดิการให้กับบุคลากรอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

2.4 ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร มีขั้นตอนดังนี้

2.4.1 ต้องมีการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเกิดิงานเพื่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพ

2.4.2 ต้องมีการจัดสวัสดิการให้กับบุคลากรอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

2.4.3 ต้องมีการยกย่องชมเชยบุคลากรที่ปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จเพื่อกระตุ้นการทำงานให้เจริญก้าวหน้า

2.4.4 ส่งเสริมให้เกิดศีลธรรมอันดีในการทำงานจากความรู้จักจัดทำดำเนินการหรือบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จผลตามที่มุ่งหมายหรือที่เกิดจากความรู้จักเชื่อมสัมพันธ์ประสบการณ์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ

2.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร มีขั้นตอนดังนี้

2.5.1 ต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จากผลงาน

2.5.2 ต้องมีกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมกับตำแหน่งงานเป็นธรรมโปร่งใสตรวจสอบได้

2.5.3 ต้องมีการใช้ผลการประเมินหรือข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงแก้ไขในการพัฒนางานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2.5.4 ต้องมีการใช้ผลการประเมินบุคลากรครอบคลุมทั้งความรู้ความสามารถ และพฤติกรรม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยสภาพการบริหารในระบบการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การบริหารงานบุคคล ด้านการวางแผน กำลังบุคคล การบริหารงานบุคคล ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน การบริหารงานบุคคล ด้านการพัฒนาบุคลากร การบริหารงานบุคคล ด้านประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารงานบุคคล ด้านบำรุงรักษาบุคลากร ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระนิรันดร สุทธิเมตติโก ได้ศึกษา “การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขต บางกอกน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 3 (พระนิรันดร สุทธิเมตติโก, 2552) พบว่า การบริหารงานบุคคล คือ ควรมีการวางแผนอัตรากำลังที่เหมาะสมกับตำแหน่ง เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากร มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจแก่บุคลากรที่หลากหลาย มีการส่งเสริมด้านการฝึกอบรมสัมมนาทางวิชาการ คุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติ ธรรม มีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามระบบคุณธรรมและระเบียบปฏิบัติและในการ พิจารณาให้พ้นจากงานนั้นให้พิจารณาถึงระเบียบการขอขอสถานศึกษาเป็นหลัก และยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิไลวรรณ ยะสนธ์ (วิไลวรรณ ยะสนธ์, 2552) ได้ศึกษา การบริหารงานบุคลากร โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ภายหลังการย้ายไป สังกัดสำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรเปิดโอกาสให้บุคลากรศึกษาต่อใน ระดับที่สูงขึ้นมีการประชุมชี้แจงหรือปฐมนิเทศผู้ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและ บุคลากรของโรงเรียนก่อนเริ่มปฏิบัติงานส่วนปัญหาที่พบคือขาดการนิเทศการปฏิบัติงาน บุคลากรอย่างต่อเนื่องขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรมีการพัฒนาบุคลากรเพียงบาง กลุ่มไม่ถึงข้อเสนอนี้ในการแก้ปัญหา คือ ควรจัดทำแผนการนิเทศบุคลากรและดำเนินการ นิเทศการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากควรสนับสนุน

ผลการศึกษาพัฒนาวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า

ด้านการวางแผนกำลังบุคคล การพัฒนาระบบการวางแผนกำลังคน ดังนี้ การวางแผนกำลังบุคคล พบว่า 1) ขาดแคลนบุคคลที่ไม่เพียงพอ 2) ขาดบุคคลที่รายวิชาที่สอน 3) งบประมาณในการบริหารไม่เพียงพอ 4) โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนอัตรากำลังน้อย วิธีการพัฒนาระบบการวางแผนอัตรากำลังคนต้องศึกษา 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร 2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ 3) วิธีการคัดเลือกบุคคล 4) ความต้องการที่จำเป็น และ 5) แผนอัตรากำลังคน

ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน จากสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิดได้วิธีการพัฒนาระบบการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) เลือกบุคคลให้เหมาะกับงานตามความรู้ ความสามารถ 2) สอนงานให้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายติดตามประเมินผล 3) ให้คำแนะนำ ปรับปรุงปฏิบัติงาน โดยบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม หลักพรหมวิหาร 4 และภavana 4

ด้านการพัฒนาบุคลากร จากสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิดได้วิธีการพัฒนาระบบการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ 1) พัฒนาศักยภาพของบุคลากร 2) การฝึกอบรมและศึกษาต่อ 3) ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาคนอย่างเป็นระบบ โดยเจาะจงเป็นรายบุคคลให้สอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 และในศตวรรษที่ 21 เน้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้บุคลากรได้เรียนรู้ โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาลและหลักพุทธธรรมในไตรสิกขา

ด้านบำรุงรักษาบุคลากร มีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้ 1) สร้างขวัญและกำลังใจ บุคลากรในการปฏิบัติอย่างมีความสุขในการทำงานอย่างเสมอภาค 2) พิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างโปร่งใสด้วยความเมตตา 3) ผู้บริหารกำหนดระเบียบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน และแก้ไขความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ 4) ผู้บริหารได้จัดให้บุคลากรไปศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน 5) ผู้บริหารพิจารณาความดีความชอบและสวัสดิการต่าง ๆ ของบุคลากรอย่างยุติธรรมของทุกภาคส่วนที่ โดยบูรณาการ หลักทศพิธราชธรรม ประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 ภavana 4

ด้านประเมินผลการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้ 1) ผู้บริหารจัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินให้บุคลากรได้รับทราบก่อนประเมินโดยทั่วกัน 2) ผู้บริหารนำผลการประเมินผลปฏิบัติงานมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไข ปรับปรุง การวางแผนการจัดการศึกษาในปี

ต่อไป 3) ผู้บริหารพิจารณาผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างจริงจังตามมาตรฐานที่สภาพเป็นกาทั้งหมด 4) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง และ ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรของทุกคนอย่างต่อเนื่องเป็นธรรมและโปร่งใส โดยบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมประยุกต์กับหลักธรรมมาภิบาลและหลักพุทธธรรม คือ หลักพรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 และไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เนตรชนก โภธารามิก ได้ศึกษา “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อพัฒนาสังคม” (เนตรชนก โภธารามิก, 2552) พบว่า พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อัมปิณฺญา คือ ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้สมบูรณ์ และสร้างสรรค์ดีสุข สู้สังคมทำให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเองให้สัมมาทิฐิ

เสนอวิธีการบริหารในระบบงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า องค์ประกอบของระบบทั้ง 5 ด้าน ดังมีรายละเอียดประกอบไปด้วย

1. ส่วนนำประกอบด้วย

1.1 หลักการของการบริหารงานบุคคล เป็นการกำหนดวิธีการหรือการแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรตามภารกิจ และจุดมุ่งหมายของการวางแผนงานซึ่งผู้บริหารต้องวิเคราะห์ความเป็นไปของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรในการที่จะบริหารงานในส่วนต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

1.2 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคล 1) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา 2) เพื่อพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน 3) เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง

2. กระบวนการบริหารงานบุคคล 5 ด้าน 1) ด้านการวางแผนกำลังบุคคล 2) ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร 5) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

สรุป

การบริหารงานบุคคล ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักการบริหารงานบุคคล มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการของการบริหารงานบุคคลเป็นการกำหนดวิธีการ หรือ แนวทางในการดำเนินงานขององค์กรตามภารกิจ และจุดมุ่งหมายของการวางแผนงาน ซึ่งผู้บริหารต้องวิเคราะห์ความเป็นไปของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในเพื่อให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรในการที่จะบริหารงานในส่วนต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ได้คุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐานของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคล

1. เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา
2. เพื่อพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน
3. เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลง

2. กระบวนการบริหารงานบุคคล 5 ด้าน โดยบูรณาการหลักธรรมมาภิบาลและหลัก

พุทธธรรม

2.1 ด้านการวางแผนกำลังบุคคล มีการประชุมวางแผนกำหนดอัตรากำลังของข้าราชการร่วมกันกับบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง มีขั้นตอนการวางแผนกำหนดอัตราบุคลากรทางการศึกษาสอดคล้องเพียงพอกับความต้องการในปัจจุบัน แต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาบุคลากรทางการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา จัดทำคู่มือระเบียบการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติของข้าราชการครู ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ การศึกษาความต้องการของบุคลากรให้ฝึกฝนปรับปรุงตน เพื่อรองรับภาระงานในอนาคตในแต่ละปี กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากร เพื่อให้เหมาะสมทางความต้องการ ปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งที่ต้องการเพิ่ม / ลด เสนอต่อเขตพื้นที่การศึกษาที่สอดคล้องกับงานและความต้องการ การวางแผนบุคลากรปฏิบัติงาน สำเร็จตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ มีวิธีการคัดเลือกและสรรหาบุคลากรที่โปร่งใสและเป็นธรรมในการจัดหาบุคลากรในตำแหน่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมโดยบูรณาการหลักธรรมมาภิบาล และหลักพุทธธรรม

2.2 ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน เป็นการสร้างประสิทธิภาพและความเป็น
รับเองให้ตรงกับความรู้ความสามารถและกระบวนการบริหารงานบุคคลให้มีความถูกต้องและ
รับสมัยเพื่อการบริหารงานโดยผู้บริหารต้องมีความรู้ทักษะประสบการณ์ในการบริหารงาน
บุคคลเป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์ขัน เป็นนักประชาธิปไตย นักพัฒนาองค์กร

วิธีการฝึกอบรมบุคลากร เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มพูนความรู้และประสิทธิภาพ
ในการปฏิบัติงานเพราะเป็นการจัดเตรียมคน ให้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และ
ความชำนาญที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน เป็นการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการ
ดำเนินงานขององค์กรซึ่งผู้บริหารต้องวิเคราะห์ความเป็นของสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและ
ภายใน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการขององค์กรในการที่จะบริหารงานให้บรรลุตาม
วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ได้คุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐานของ
การศึกษา ในการฝึกอบรมบุคลากรนั้น รูปแบบในการบริหารงานบุคคลจะเน้นไปที่การ
ฝึกอบรมทางพฤติกรรมของบุคลากรในการร่วมกันทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ คือ การฝึกอบรมตน

2.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร ต้องมีการวางแผนพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรเพื่อ
เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะคติ ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สำนวญความต้องการ
และสภาพปัญหาในการสร้างความปลอดภัยเตรียมบุคลากรเพื่อรับผิดชอบงานในอนาคต
สนับสนุนให้บุคลากรจัดกิจกรรมวิชาการ ในวันสำคัญต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ ส่งเสริมให้
บุคลากรพัฒนาตนเองได้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ที่ดีในการทำงาน นำ
บุคลากรเข้าร่วมงานประชุมจัดฝึกอบรมและสัมมนาในงานหน่วยงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความรู้
การจัดกิจกรรมหรือฝึกอบรมเพื่อรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน มีการ
ปฐมนิเทศบุคลากรที่เข้ามาทำงานอย่างเป็นทางการเป็นระบบระเบียบและทำงานร่วมกันอย่างมี
ประสิทธิภาพ จัดสวัสดิการให้กับบุคลากรอย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อสภาพเศรษฐกิจใน
ปัจจุบัน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานเพื่อให้ส่งผลถึง
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมบุคลากร ในการสร้าง พัฒนา
เครื่องมือนวัตกรรม สื่อ และการใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นการทำงาน
ให้เจริญก้าวหน้า

2.4 ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร เป็นการสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจและพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่จำเป็นและขาดแคลนให้มีขวัญกำลังใจที่จะอยู่กับโรงเรียนต่อเนื่อง ด้วยการสร้างกลไกด้านสวัสดิการและค่าครองชีพให้สอดคล้องกับสภาพสังคม

วิธีการส่งเสริมการศึกษา เป็นงานที่สนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการบูรณาการการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ไปสู่การศึกษาตลอดชีพ นำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ประกอบการเรียนการสอน ส่งเสริมสุขภาพกาย และสุขภาพจิตให้สมบูรณ์ จัดสวัสดิการสวัสดิภาพ และกองทุน เพื่อการศึกษาที่จะเป็นการช่วยเหลือผู้เรียนปกติ ด้อยโอกาส พิการ และมี ความสามารถพิเศษ อีกทั้งส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนาสถานประกอบการ องค์กรส่วนท้องถิ่น และเอกชน ร่วมจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของ ผู้เรียนเป็นการระดับมาตรฐานของสถานศึกษา เพื่อสร้างความศรัทธาและความพึงพอใจแก่ ผู้ปกครอง และชุมชน-ความรับผิดชอบต่อสังคมต่อสังคมเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน และด้อยโอกาสเหมาะรับการศึกษาร่วมให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานในการ ส่งเสริมการศึกษานั้นเป็นการพัฒนาเสริมเพิ่มเติมความรู้เพิ่มพูนทักษะในมีคุณภาพยิ่งขึ้นคือ การศึกษาคน โดยรู้และเข้าถึงเนื้อหาความหมายได้อย่างถูกต้องชัดเจนที่จะทำให้สามารถแก้ไข ปัญหาและทำการสร้างสรรค์ต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้เกิดศีลธรรมอันดีในการทำงานจากความรู้จัก จัดทำดำเนินการหรือบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จผลตามที่มุ่งหมายหรือที่เกิดจาก ความรู้จักเชื่อมสัมพันธ์ประสบการณ์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ โยงเข้ามาประสานเป็นภาพ องค์กรรวมทั้งชัดเจนหรือโยงออกไปสู่ความหยั่งรู้หยั่งเห็นใหม่ ๆ ได้

2.5 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นการสร้างคุณภาพ และ การติดตามผลที่มีความพร้อมด้านการบริหารงานบุคคลการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และ พัฒนาทักษะด้านวิชาชีพอย่างเป็นระบบ สร้างมาตรฐานด้านคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมกับ มาตรฐานสากล

วิธีการพัฒนาบุคลากรเป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางคุณภาพของการศึกษา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจทำให้ทุกคนมีความพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง มุ่งสร้างความร่วมมือช่วยเหลือ ชุมชนสังคมส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพ โรงเรียนควรมีสภาพแวดล้อม ภายในและภายนอกของสถานศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่ดี ลักษณะทาง

กาย ภาพของสถานศึกษาได้มาตรฐาน สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี ทันสมัย แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาหลากหลาย ควรมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และ วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค คาดคะเนช่วงห่างเป้าหมายในอนาคตและกำหนดทิศทางเป็นการมุ่งเน้นการทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นการช่วยเหลือชุมชนด้านการศึกษา และเป็นการมุ่งสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน ในการพัฒนาบุคลากรนั้น เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานที่ตนเองรับผิดชอบมี ประสิทธิภาพมากขึ้น คือ การพัฒนางาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ผู้บริหารควรกำหนดคุณสมบัติตามความสามารถของบุคลากร และต้องการองค์กรอย่างแท้จริงไม่เห็นแก่พวกพ้องของตน
- 1.2 ผู้บริหารควรจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานโดยให้ทุกภาคส่วนเกี่ยวข้องได้มีการพิจารณาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบถึงที่สุด
- 1.3 ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรในภาพรวม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรวิจัยเรื่อง ระบบการบริหารในงานด้านต่าง ๆ ตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- 2.2 ควรวิจัยเรื่อง การใช้พุทธบริหารการศึกษา มาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- 2.3 ควรวิจัยเรื่อง หลักพุทธบริหารการศึกษา กับการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

เนตรชนก โพธารามิก. (2552). วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาสังคม. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ปรัชญา ภัทรกำจร. (2546). การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: จังหวัด ฉะเชิงเทรา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- พระนิรันดร์ สุทธิเมตติโก. (2552). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางกอก น้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน. (2561). อิทธิพลของคุณลักษณะงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มี ต่อการบริการที่เป็นเลิศผ่านความผูกพันในอาชีพของพนักงานโรงแรมในอำเภอหัวหิน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12(29), 241-253.
- วิไลวรรณ ยะสนธ์. (2552). การบริหารงานบุคลากร โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ภายหลัง การย้ายไป สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข*

A MODEL OF SERVANT LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR NURSING STUDENTS, COLLEGE OF NURSING MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

อัญชิสา ชูศรี

Anshisa Choosri

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อำนาจ บัวศิริ

Amnaj Buasiri

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำไปบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ผู้เกี่ยวข้องกับวิชาชีพพยาบาล จำนวน 306 คน วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการกำหนดการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรการสอนขององค์กรเกี่ยวกับด้านการให้บริการทางการพยาบาล และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

* Received 9 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยภาพรวม 3 ด้าน
1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการคุ้มครอง และ 3) ด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ
 2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยพัฒนาผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ให้การอบรมความรู้โดยตรงกับนักศึกษาพยาบาล รวมถึงการบรรยาย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประกอบด้วย การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) การขึ้นฝึกปฏิบัติการบนหอผู้ป่วย (On Wand) การระดมสมอง (Brain Storming) ฝึกอบรมพัฒนานักศึกษาพยาบาลตามหลักภาวนา 4 เพื่อเสริมคุณลักษณะส่วนด้านสังคหวัตถุ 4 ให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักศึกษาพยาบาล
 3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย
1) ส่วนนำหลักการ โดยการนำหลักธรรมสู่การพัฒนาความสามารถของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาล 2) วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลสู่การเป็นพยาบาลที่มีภาวะผู้นำใ้บริการที่ดี 3) ส่วนกระบวนการ ปฏิบัติตามแผน ติดตามประเมินผลและวิเคราะห์ผลและพัฒนาปรับปรุงแก้ไขโดยอิงจากองค์ประกอบดังนี้ การมีวิสัยทัศน์ การคุ้มครองดูแลรักษา และการสร้างความร่วมมือร่วมใจ
- คำสำคัญ:** การพัฒนา, ภาวะผู้นำใ้บริการ, นักศึกษาพยาบาล

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the state of Servant Leadership for nursing students, 2) to develop Servant Leadership for nursing students, and 3) to propose a model of Servant Leadership development for nursing students. The multidisciplinary research methodology was used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 306 samples and analyzed by mean and standard deviation. The qualitative data were collected by in-depth interviews and focus group discussions.

The results of the study found that:

1. General conditions of service-oriented leadership for nursing students, with 3 images, 1) vision, 2) protection and 3) cooperation
2. Guidelines for developing service-based leadership for nursing students by developing executives teacher provide direct training to nursing students including lectures and workshops (workshop), including field trips, field training, on-wards (on wand), brain storming, training for nursing students development based on principles prayana 4, to enhance the characteristics of the 4 sangkhawad objects to occur in the minds of nursing students.
3. Development of leadership style for service for nursing students, consisting of 1) the principles by applying dharma principles to the development of executives teacher 2) objectives to prepare students for nursing to become nurses with good leadership skills 3) process follow the plan, follow up, evaluate and analyze results and develop solutions based on the following elements: vision protection and care and cooperation

Keywords: Development, Service leadership, Nursing Students

บทนำ

การพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการทางการแพทย์สามารถตอบสนองกระบวนการเรียนการสอนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดและได้รับการพัฒนาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะปัญญา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทักษะการปฏิบัติการทางด้านวิชาชีพ รวมถึงส่งเสริมศักยภาพทางด้านวิชาการและปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก่นิสิตพยาบาลเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการศึกษาต่อไป เนื่องจากการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการทางการแพทย์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการแพทย์ที่ได้สร้างขึ้นมาใหม่

รวมทั้งเป็นการพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการให้ดีขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น จากการที่ได้ศึกษาการเรียนรู้ในการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ จึงเป็นการปลูกฝังการใ้ใจเรียนรู้ ค้นคว้า และค้นหาทฤษฎีจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประกอบวิชาชีพพยาบาลในอนาคตของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง (สมลักษณ์ ทองสุข, 2549)

ภาวะผู้นำ มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การและการจัดการและการบริหารจะมีประสิทธิภาพและดำเนินการให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะผู้บริหารเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ วางแผน อำนาจการ และมอบหมายงาน ในการกำกับใ้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้บริหารจึงต้องสร้างภาวะผู้นำที่เข้มแข็งในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำหรือใ้ภาวะผู้นำใ้ได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่ดี จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานใ้ได้อย่างชัดเจน เพราะผู้นำจะมีความสามารถในการใ้อิทธิพลใ้มน้ำใจใ้บุคลากรในการปฏิบัติงาน และใ้บุคลากรตระหนักถึงความเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของงาน เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ใ้ได้รับมอบหมายใ้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2543)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้าวิจัยการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยนำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการเกิดรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข อันจะเป็นข้อมูลประกอบและเป็นแนวทางแก่หน่วยงานด้านการศึกษา ผู้บริหาร วิทยาลัยพยาบาล ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา ครอบครัวและชุมชน ในการกำหนดนโยบาย การจัดการศึกษา และความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของนักศึกษาพยาบาล ของวิทยาลัยพยาบาล และตอบสนองต่อนโยบายการจัดการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลที่สถานศึกษาจะต้องจัด การศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาล ใ้เป็นพยาบาลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการปฏิบัติงานวิชาชีพ ส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพใ้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ อาจารย์พยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 29 แห่งทั่วประเทศ กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกนแกน (Robert V. Krejcie and Eayle W. Morgan) (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) ได้จำนวน 306 คน ความเชื่อมั่นระดับที่ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และนำมาสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) เพื่อให้ได้ครบตามสัดส่วนที่กำหนดเอาไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง เพื่อสัมภาษณ์ เหนือในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยนี้หน้าคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)
2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาบุคลากรหรือด้านการบริหารการศึกษาหรือด้านคุณธรรมและวิชาชีพพยาบาล
3. แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์พยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล

สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 29 แห่งทั่วประเทศ และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปตามแบบสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ได้นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

จากการศึกษา สภาพทั่วไปของภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยรวม 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์

- ด้านการตระหนักรู้ (Awareness) มีความรับรู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในองค์กรของตนเป็นจริงที่เกิดขึ้น มีความตระหนักถึงคุณค่าของผู้ร่วมงานทุกคน กล้ายอมรับในข้อจำกัดและความผิดพลาดของตนสามารถไตร่ตรองปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) (S.D. = .67)

- ด้านการมองการณ์ไกล (Foresight) สามารถชี้แจงนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางในการปฏิบัติงานต่อบุคลากรได้ชัดเจน การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นสามารถวางแผนและให้แนวทางปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$) (S.D. = .70)

- ด้านการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) สร้างเสริมให้บุคลากรเข้าใจเกี่ยวกับการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสามารถคิดนอกกรอบ อธิบายได้อย่างชัดเจนถึง

จุดมุ่งหมายและทิศทางในอนาคตมองสิ่งที่จะเกิดในอนาคตมีจุดหมายที่ชัดเจนและรู้ทิศทางในอนาคต ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) (S.D. = .59)

1.2 ด้านการคุ้มครองดูแลรักษา

- ด้านการรับฟังอย่างตั้งใจ (Listening) สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็นของสถานการณ์ที่ได้รับฟังความคิดหรือทัศนคติใหม่ ๆ เปิดรับคำพูดของผู้อื่นด้วยใจเป็นกลาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) (S.D. = .67)

- ด้านการกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น (Healing) สามารถกระตุ้นให้ผู้อื่น เกิดความเข้มแข็งทั้งสุขภาพทางจิตใจ และร่างกายปราศจากความกังวลต่าง ๆ ได้ แสดงความสนใจ และความปรารถนาดีต่อผู้อื่น สามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นแม้ไม่ได้อธิบายด้วยคำพูด ส่งเสริมให้กำลังใจบุคลากรพัฒนางานในหน้าที่ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความเมตตากรุณาและให้โอกาสต่อผู้อื่นสามารถให้คำแนะนำและส่งเสริมให้สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) (S.D. = .73)

- ด้านการพิทักษ์รักษา (Stewardship) จัดสรรทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการขององค์กรอย่างเท่าเทียม จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน สามารถมอบหมายงานและความรับผิดชอบ มีความมุ่งพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ เพื่อคุณประโยชน์ต่อสังคม สามารถอุทิศตนเพื่อความสำเร็จของงานและพร้อมรับผิดชอบร่วมกับผู้อื่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$) (S.D. = .70)

- ด้านการเห็นอกเห็นใจ (Empathy) สามารถช่วยให้บุคลากรรู้เท่าทันในอารมณ์แม้ในสภาวะการณ์ที่ตึงเครียดแสดงให้เห็นถึงความกรุณาและความห่วงใยบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เข้าถึงความรู้สึกของผู้อื่นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของผู้อื่นเข้าใจปัญหาและให้กำลังใจบุคลากรในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) (S.D. = .64)

1.3 ด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ

- ด้านการโน้มน้าวใจ (Persuasion) สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในการทำกิจการต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ สามารถในการพูดจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยความเต็มใจสามารถกระตุ้นผู้ร่วมงานให้ใช้สติและความคิดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ผลดีที่สุดเท่าที่ สามารถทำได้ พยายามทำให้บุคลากรเชื่อใจในผู้นำ สามารถสร้างความเห็น

พ้องให้ผู้ร่วมงานร่วมมือกันแบบประชาธิปไตย มีสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง และประยุกต์ใช้แนวคิดใหม่ ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.14) (S.D. = .74)

- ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาคน (Commitment to The Growth of People) สามารถอุทิศตนในการพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพและเติบโตตามวุฒิภาวะของแต่ละคน สามารถผลักดันผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จที่สูงกว่าความคาดหวังสามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นต่อความเจริญงอกงามของบุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.55) (S.D. = .59)

- ด้านการสร้างชุมชน (Building Community) สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนให้มีการแสดงความคิดเห็นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดสามัคคีในกลุ่มบุคลากร พร้อมที่จะทำงานอยู่เบื้องหลังและให้ผู้อื่นได้รับความชื่นชมหรือมีชื่อเสียง มีการพึ่งพากันและกันในองค์กรสามารถปลุกฝังให้ทุกคนเอาใจใส่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน สร้างความรู้สึกถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันระหว่างผู้ตามและผู้ร่วมงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.24) (S.D. = .77)

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล พัฒนาผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ให้การอบรมความรู้โดยตรงกับนักศึกษาพยาบาล รวมถึงการบรรยายและการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ของพยาบาลที่มีผลงานดีเด่น และสถานพยาบาลที่มีความโดดเด่นทางด้านการศึกษาพยาบาล

2.2 การขึ้นฝึกปฏิบัติการบนหอผู้ป่วย (On Wand) เป็นการพัฒนานักศึกษาพยาบาลที่ใช้เวลาต่อเนื่อง สามารถพัฒนานักศึกษาพยาบาล ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์และความรู้ที่กว้างขึ้นมากกว่าเดิม และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำไปบริการด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ โดยการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)

2.3 การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นการประชุมกลุ่มเล็ก เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาพยาบาลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยปราศจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ และทำการฝึกอบรมพัฒนานักศึกษาพยาบาลตามหลัก ภาวนา 4 (กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา

ปัญญาภาวนา) เพื่อเสริมคุณลักษณะด้านสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) ให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักศึกษาพยาบาล

3. ผลการวิจัยจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลมืองค์ประกอบ คือ ส่วนนำหลักการ โดยการนำหลักธรรม สู่การพัฒนาความสามารถของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาล ดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษาให้ถึงพร้อม ซึ่งการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการพัฒนาการจัดการศึกษาทางการพยาบาล จึงต้องส่งเสริมและพัฒนา ผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ พัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ต้องบูรณาการความรู้เชิงวิชาชีพกับความรู้นในสภาพจริง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีอิสระทางความคิด ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สนับสนุนปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา ภาวะผู้นำใฝ่บริการ ทางด้านผู้เรียนผู้สอนวิธีการสอนด้านหลักสูตรและผู้บริหารสิ่งแวดล้อมและระบบประกันคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการทัศนคติ ความเชื่อ การเรียนรู้และการปฏิบัติสาระการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลสู่การเป็นพยาบาลที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่ดีพัฒนาเพื่อให้วิทยาลัยพยาบาลมีการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ ไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มศักยภาพนักศึกษาพยาบาลด้านภาวะผู้นำใฝ่บริการ นำไปสู่การดำเนินการที่บรรลุเป้าหมาย นักศึกษาพยาบาลมีความพร้อมและความเข้มแข็งในทุกด้าน มีภาวะผู้นำใฝ่บริการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน โดยหลักสูตรควรมุ่งการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการอย่างต่อเนื่อง และมีโครงสร้างนโยบายวิสัยทัศน์และพันธกิจอย่างชัดเจนโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ส่วนกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ เริ่มด้วย กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ปรัชญา คำขวัญ การวางแผน ปฏิบัติตามแผนติดตามประเมินผลและวิเคราะห์ผลและพัฒนาปรับปรุง แก้ไขโดยอิงจากองค์ประกอบดังนี้

การมีวิสัยทัศน์ เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณลักษณะเกี่ยวกับการมองภาพอนาคต ประกอบด้วย การตระหนักรู้ (awareness) การมองการณ์ไกล (foresight) และการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) สรุปด้านการมีวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย

1. การให้การศึกษา (Education) เป็นการอบรมให้ผู้บริหาร ผู้สอน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการด้านความรู้โดยตรงกับนักศึกษาพยาบาล เพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนภาวะผู้นำใฝ่บริการ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะหากต้องการเตรียมนักศึกษาพยาบาลสำหรับงานในการพยาบาล เพื่อเตรียมให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการของสถานพยาบาลในอนาคต หรืออีกกรณีหนึ่งการให้การศึกษาสามารถใช้เพื่อเตรียมนักศึกษาเพื่อการขึ้นฝึกปฏิบัติในหอผู้ป่วยซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาที่ต่อเนื่องในระหว่างการเรียน

2. การบรรยาย (Lecture) เป็นการบรรยายของผู้บริหาร ผู้สอน ตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลได้รับความรู้ อาจใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการบรรยาย เช่น รูปภาพ แผ่นใส สไลด์ หรือวีดิโอเทป เป็นต้น บางครั้งอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถาม

3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการฝึกอบรมให้ผู้บริหาร ผู้สอน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการแก่ นักศึกษาพยาบาลให้ได้ปฏิบัติจริงโดยจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ประชุมผู้สอนเพื่อช่วยกันสร้างคู่มือ หรือสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันโดยแบ่งนักศึกษาพยาบาลเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

การคุ้มครองดูแลรักษา เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่จะต้องสนใจให้บริการ และดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา ประกอบด้วย การรับรู้รับฟัง (listening) การกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น (healing) การพิทักษ์รักษา (stewardship) และการเห็นอกเห็นใจ (empathy) สรุปด้านการคุ้มครองดูแลรักษา ประกอบด้วย

1. การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) เพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์ของพยาบาลที่มีผลงานดีเด่น มีภาวะผู้นำใฝ่บริการ และสถานพยาบาลที่มีความโดดเด่นทางด้านการพยาบาล รวมถึงองค์กรภาครัฐ และเอกชน โดยศึกษาจากกรณีศึกษาตัวอย่างและสรุปเป็นบทเรียนที่เป็นจุดดีและจุดเด่น เพื่อเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการศึกษาด้านการพยาบาลแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาด้านการพยาบาลเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ

2. การขึ้นฝึกปฏิบัติการบินห้อยผู้ป่วย (On Wand) เป็นการพัฒนานักศึกษาพยาบาลที่ใช้เวลาต่อเนื่อง สามารถพัฒนานักศึกษาพยาบาล ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์และความรู้ที่กว้างขึ้นมากกว่าเดิม รวมถึงประสบการณ์จริงในการปฏิบัติงานในวิชาชีพ โดยสอดแทรกการพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการ ด้วยการทำงานที่โรงพยาบาล อนามัย หรือกระทั่งการลงชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลโดยตรง

การสร้างความร่วมมือร่วมใจ เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่สร้างให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ประกอบด้วย การโน้มน้าวใจ (persuasion) การมุ่งมั่นพัฒนาคน (commitment to the growth of people) การสร้างชุมชน (building community) สรุปด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ ประกอบด้วย

1. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการแบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นกลุ่มย่อยจากกลุ่มใหญ่กลุ่มย่อย เพื่อพิจารณาประเด็นปัญหา อาจเป็นปัญหาเดียวกันหรือต่างกัน ในช่วงเวลาที่กำหนด มีอาจารย์ผู้สอนคอยช่วยเหลือทุกกลุ่ม แต่ละกลุ่มต้องเลือกประธานและเลขานุการของกลุ่มเพื่อดำเนินการ แล้วนำความคิดเห็นของกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

2. การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นการประชุมกลุ่มเล็ก เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาพยาบาลได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยปราศจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยไม่คำนึงว่าจะถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี ความคิดหรือข้อเสนอทุกอย่างจะถูกจัดไว้แล้วนำไปกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง

โดยนำหลักพุทธธรรม (หลักสังคหวัตถุ 4) ไปบูรณาการในการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการ ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้

ทาน = การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจาพูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ต้องพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรจะมีทาน คือให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ว่าด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการหรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

ปิยวาจา = การเจรจา ถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็นถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงหัวใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

อรรถจริยา = การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดถึงประเทศชาติ สิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้ง กาย วาจา ใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส

สมานัตตตา = ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอหรือเสมอดีเสมอปลาย ซึ่งหมายถึงการรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง

อีกหลักธรรมหนึ่ง (ภาวนา 4) ที่จะเป็นเครื่องช่วยทำให้เจริญ มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้

กายภาวนา = การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ศีลภาวนา = การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

จิตภาวนา = การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

ปัญญาภาวนา = การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้อุ้เข้าใจ
สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ
ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

อภิปรายผล

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษา
พยาบาลนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ศึกษาสภาพภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่า องค์ประกอบหลัก
ด้านการคุ้มครองดูแลรักษา เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่ จะต้อง
สนใจให้บริการ และดูแลเอาใจใส่ผู้ใ้บ้บังคับบัญชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sammir
Ahmed ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำใ้บริการของหัวหน้าหอผู้ป่วย และความพึงพอใจในงานของ
พยาบาลประจำการในโรงพยาบาลวิทยาลัยการแพทย์ กรุงธากา ประเทศสาธารณรัฐประชาชน
บังกลาเทศ” ศึกษาสภาพภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่า 1. ภาวะผู้นำใ้
บริการของหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาลประจำการอยู่ในระดับสูง 2. ความพึง
พอใจในงานของพยาบาลประจำการอยู่ในระดับปานกลาง 3. ภาวะผู้นำใ้บริการมี
ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลประจำการอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สามารถเพิ่มความเข้าใจสำหรับผู้บริหารโรงพยาบาล และ
ผู้บริหารทางการพยาบาลเกี่ยวกับภาวะผู้นำใ้บริการของหัวหน้าหอผู้ป่วย และความพึงพอใจ
ของพยาบาลประจำการ นอกจากนี้ผลการศึกษานี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการ
พัฒนากลยุทธ์ในการปรับปรุงความพึงพอใจในงานของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาล
วิทยาลัยการแพทย์กรุงธากา (Sammir Ahmed, 2015)

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่า พัฒนา
ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ใ้การอบรมความรู้โดยตรงกับนักศึกษาพยาบาล รวมถึงการบรรยาย
และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) การขึ้น
ฝึกปฏิบัติการบนหอผู้ป่วย (On Wand) การระดมสมอง (Brain Storming) การฝึกอบรม
พัฒนานักศึกษาพยาบาลตามหลัก ภาวนา 4 (กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา)
เพื่อเสริมคุณลักษณะด้านสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา สมานัตตา) ใ้เกิดขึ้นในจิตใจ

ของนักศึกษาพยาบาล สอดคล้องกับ เครื่องมาศ เพชรชู ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข” 1. การจัดการเรียนการสอนของผู้สอน การบริหารจัดการของผู้บริหาร และคุณลักษณะของผู้เรียน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นและมีอิทธิพลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีดังนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือคุณลักษณะของผู้เรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมจากมากไปน้อย คือ การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน โดยส่งผ่านคุณลักษณะของผู้เรียนเช่นเดียวกัน (เครื่องมาศ เพชรชู, 2556)

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล มืองค์ประกอบ คือ 1) ส่วนนำหลักการ โดยการนำหลักธรรม สู่การพัฒนาความสามารถของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาล ดำเนินการเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้ถึงพร้อมซึ่งการมีภาวะผู้นำใฝ่บริการพัฒนาการจัดการศึกษาทางการพยาบาล จึงต้องส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม สามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาพยาบาลสู่การเป็นพยาบาลที่มีภาวะผู้นำใฝ่บริการที่ดีพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มศักยภาพนักศึกษาพยาบาล 3) ส่วนกระบวนการของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ เริ่มด้วย กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ ปรัชญา คำขวัญ การวางแผน ปฏิบัติตามแผนติดตามประเมินผลและ วิเคราะห์ผลและพัฒนาปรับปรุงแก้ไขและสอดคล้องกับ อารัง บัวศรี ที่กล่าวว่า “การสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้” ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้จัดการเรียนรู้ หากครูได้ศึกษาหลักสูตรจนเข้าใจและสามารถนำไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้หลักสูตรนั้นเกิดสัมฤทธิ์ผล การกำหนดวิธีการที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตรหลังจากนั้นควรมีการประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งก่อนการนำรูปแบบไปใช้ ระหว่างดำเนินงานตามรูปแบบและหลังการนำรูปแบบไปใช้ด้วย (อารัง บัวศรี, 2540)

สรุป

1. สภาพภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล จากการศึกษา สภาพทั่วไปของภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยรวม 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการตระหนักรู้ ด้านการมองการณ์ไกล ด้านการสร้างมโนทัศน์ 2) ด้านการคุ้มครองดูแลรักษา ด้านการรับฟังอย่างตั้งใจ ด้านการกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น ด้านการพิทักษ์รักษา ด้านการเห็นอกเห็นใจ 3) ด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ ด้านการโน้มน้าวใจ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาคน ด้านการสร้างชุมชน

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) การขึ้นฝึกปฏิบัติการบนหอผู้ป่วย (On Wand) การระดมสมอง (Brain Storming) การฝึกอบรมพัฒนานักศึกษาพยาบาลตามหลักภาวะ 4 เพื่อเสริมคุณลักษณะ ด้านสังคหวัตถุ 4 ให้เกิดขึ้นในจิตใจของนักศึกษาพยาบาล

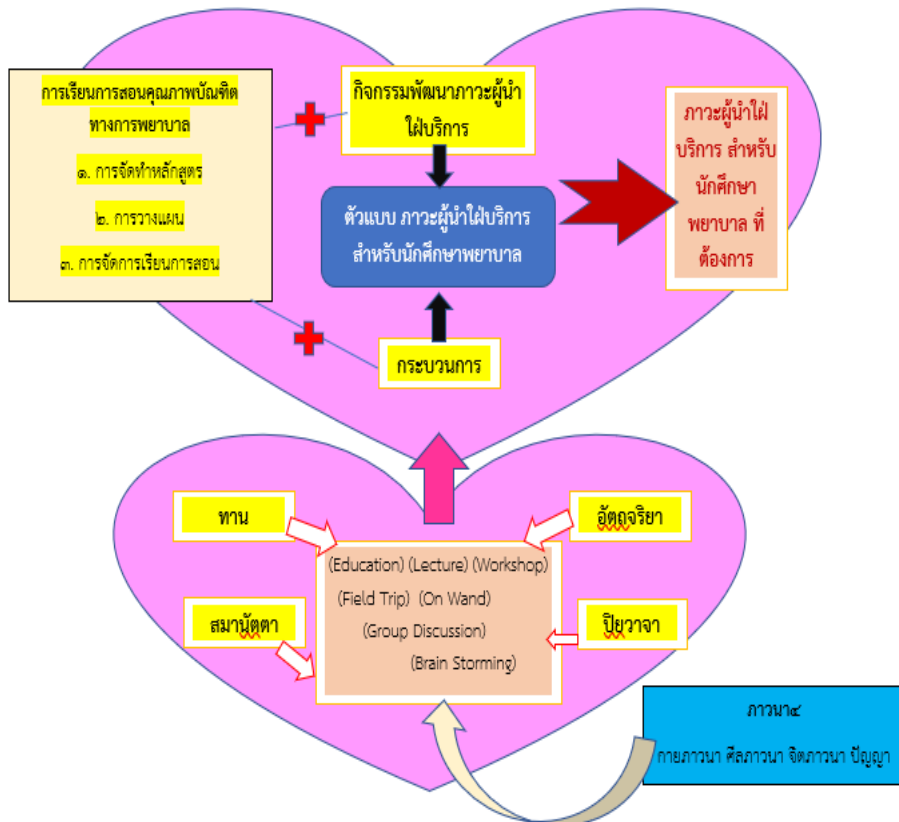
3. ผลการวิจัยจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล องค์ประกอบ คือ ส่วนนำหลักการ วัตถุประสงค์ ส่วนกระบวนการ

โดยนำหลักพุทธธรรม (หลักสังคหวัตถุ 4) ไปบูรณาการในการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้ 1) ทาน = การให้ คือ ให้การช่วยเหลือกัน 2) ปิยวาจา = การเจรจา ถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกัน 3) อัตถจริยา = การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน 4) สมานัตตตา = ความเป็นผู้วางตนสม่าเสมอหรือเสมอต้นเสมอปลาย อีกหลักธรรมหนึ่ง (หลักภาวะ 4) ที่จะ เป็นเครื่องช่วยให้เจริญ มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้ 1) กายภาวนา = การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย 2) สीलภาวนา = การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย 3) จิตภาวนา = การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง 4) ปัญญาภาวนา = การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นโลก และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

โดยสามารถสรุปได้เป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

Model “Heart 4(for) Heart”

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล Model “Heart 4(for) Heart”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 วิทยาลัยพยาบาล หน่วยงานต่าง ๆ ควรมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล และนำตัวบ่งชี้การพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการไปประเมินคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการในนักศึกษาพยาบาลด้วย
- 1.2 นำตัวองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการไปใช้ในการกำหนดคุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาล ในการก้าวเข้าสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพเต็มตัว
- 1.3 วิทยาลัยพยาบาล หน่วยงานควรกำหนดแนวปฏิบัติในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการให้ชัดเจนต่อเนื่อง โดยการสอดแทรกในเนื้อหา การปฏิบัติทั่วไปของหลักสูตร

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาลไปใช้ควรคำนึงถึงความต้องการนำไปใช้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ต้องประสานกับวิทยากรให้จัดกิจกรรมที่สามารถให้สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็นการช่วยเสริมด้านภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการให้กับนักศึกษาอีกช่องทางหนึ่ง

2.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล สามารถนำไปใช้ในการเตรียมบุคลากรทางการพยาบาลก่อนการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางการระดมการเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำให้สมบูรณ์ขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ

3.2 ควรศึกษาวิจัยการสร้างทักษะภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ ลงชัดไปในเชิงพุทธตามหลักพุทธธรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น

3.3 ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ

เอกสารอ้างอิง

เครือมาศ เพชรชู. (2556). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยการจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อึ้ง บัวศรี. (2540). ทฤษฎีหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

ธีรวิทย์ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้หน้านิสิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ใน ดุษฎีนิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาพฤติกรรม
ศาสตร์. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ .

สมลักษณ์ ทองสุข. (2549). องค์การแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาการพยาบาล. วารสาร
พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 14(2), 34-47.

Sammir Ahmed. (2015). "Servant leadership of head nurses and job satisfaction
among staff nurses in medical college hospitals Dhaka the people's
republic of Bangladesh". In Research report. Nursing Science Chiang Mai
University.

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา

ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*

A MODEL OF POTENTIAL DEVELOPMENT BASED ON
BUDDHADHAMMA FOR GRADUATE STUDENTS IN EDUCATIONAL
ADMINISTRATION PROGRAM IN AUTONOMOUS UNIVERSITIES

ธนัช ชูศรี

Tanut Choosri

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อำนาจ บัวศิริ

Amnaj Buasiri

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ระเบียบวิธีวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน ใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม

* Received 9 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

(Questionnaires) จากกลุ่มตัวอย่าง 317 รูป/คน โดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของบัณฑิตในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

2. แนวการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล

คำสำคัญ: ศักยภาพบัณฑิต, หลักสูตรศึกษา, บริหารการศึกษา

Abstract

This research the objectives are 1) to study the potential of graduates. Department of Management Studies University Autonomy 2) to study the development of graduates. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy and 3) to propose ways to improve graduate. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy Methodology used a blended approach (Mixed Methods Research) during the qualitative research interview. This information is qualified 5 / person and focus groups (Focus Group) from qualified 9 / person for a group discussion. Data were analyzed using content analysis and quantitative research using questionnaires. (Questionnaires) from a sample of 317 Photos / The statistics used were percentage, mean (\bar{X}) and the standard deviation (SD)

results showed that:

1. The opinion of graduates in the overall level. all three aspects: knowledge, skills and attitudes.
2. horizontal development potential graduates. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy is STEP3 MODEL, which is the introduction of Western medicine integrated with Buddhism in order to benefit the development of graduates in graduate.
3. Form the Development Academy. Department of Management Studies According to Buddhism University Autonomy are composed of 4 components: 1) Objective 2) Content 3) development process, and 4) assessment.

Keywords: Potential, The threefold training main, Educational Administration

บทนำ

ทุกวันนี้ประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบเศรษฐกิจด้วยทรัพยากรของประเทศ หรือการแสวงหาความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยการสร้างสิ่งใหม่ จากสิ่งประดิษฐ์ การคิดค้น รูปแบบธุรกิจ ทั้งสินค้าและบริการต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒาที่เรียกว่า นวัตกรรม ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนานวัตกรรมขององค์กรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยหลายองค์กรได้ลงทุนเพื่อพัฒนาด้านการค้นคว้า วิจัยและพัฒนา ซึ่งต้องใช้ทักษะการคิดค้น ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสินค้าและบริการใหม่ ๆ ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการจัดการนวัตกรรม ตลอดจนขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ และความสามารถในการแข่งขันของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของนวัตกรรมจึงเป็นปัจจัยให้บุคคลในองค์กรที่ต้องการสร้างนวัตกรรมในองค์กร ได้รับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น มีน้ำหนักมากขึ้น เพื่อหวังจะให้บุคลากรมีศักยภาพและถือเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่คอยคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กร Prensky กล่าวว่า นักเรียนใน

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตัว รูปแบบของการแสดงออก นักเรียนในปัจจุบันตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมหาวิทยาลัยแสดงให้เห็นถึงการเป็นคนรุ่นใหม่ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ และมีการใช้เวลาส่วนมากอยู่กับคอมพิวเตอร์ เกมส์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งของเล่นต่าง ๆ ในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า เด็กในยุคปัจจุบันมีระบบคิดและกระบวนการทางสารสนเทศที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนหน้าอย่างสิ้นเชิง คนรุ่นก่อนหน้านี้ เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือเทคโนโลยีที่เป็นดิจิทัล (Prensky. M., 2001)

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่พัฒนาได้ เนื่องจากความความคิดสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ไม่เกี่ยวข้องกับพรสวรรค์ส่วนตัว ไม่ได้เกิดจากแรงบันดาลใจเพียงอย่างเดียว ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวบุคคลที่ผ่านกระบวนการคิด ผ่านประสบการณ์ ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ บริบท ความเชี่ยวชาญ ซึ่งมีอยู่ในพนักงานขององค์กรที่ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการ การวิจัยและพัฒนา การเข้าถึงข้อมูลเพื่อศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์นั้นทำได้ยาก แต่ด้วยมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งพัฒนาองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และการฝึกปฏิบัติ ก่อนเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และใช้ความรู้สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรต่าง ๆ นั้น สามารถศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงประจักษ์ในภาพกว้างได้อย่างครอบคลุม แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยนำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร หรือสถานศึกษาเน้นด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา

แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิตทางด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยนำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กร หรือสถานศึกษาเน้นด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา (สุมน อมรวิวัฒน์, 2544)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น แนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์จึงต้องนำหลักการจัดการเรียนการสอน รวมถึงหลักทฤษฎีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และหลักพุทธธรรมเข้ามาสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามหลักพุทธธรรม อันเป็นที่มาและความสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ บัณฑิตปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุม 15 มหาวิทยาลัย จำนวน 1,766 คน/รูป (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2561) (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา : 2561) กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดโดยใช้วิธีการเปิดตารางของเครจซีและมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan.) (ธีรวิฑูฒิ เอกะกุล, 2543) ในระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้จำนวน 317 คน/รูป และนำมาสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ดังนี้ 1) แบ่งประชากรตามมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตร สาขาวิชาบริหารการศึกษา 2) กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละมหาวิทยาลัย โดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง เพื่อสัมภาษณ์ เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย นำหนักคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับในด้านพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

3. แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร แล้วตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้แล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญการวิจัยจำนวน 6 คน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha-coefficient) ได้ค่าความเที่ยง .81

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา่ ตามกรอบแนวคิดของ สุกางค์ จันทวานิช (สุกางค์ จันทวานิช, 2540)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ได้นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า สภาพศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ใน

ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .66) แยกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1.1 ศักยภาพด้านความรู้ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 2 อันดับ ได้แก่ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) และบัณฑิตส่วนมากยังมองถึงปัญหา ก่อน ถึงจะสนใจในต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริงว่าเกิดจากอะไร

1.2 ศักยภาพด้านทักษะ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความคิดละเอียดละออ (Elaboration) 2) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) 3) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) และ 4) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) และบัณฑิตไม่มีเวลาศึกษา เพราะต้องทำงานประจำ ส่งผลให้การศึกษาในชั้นเรียนไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือเต็มประสิทธิภาพ

1.3 ศักยภาพด้านเจตคติ พบว่า มีระดับความคิดเห็นใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความคิดจินตนาการ (Imagination) 2) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) 3) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) และ 4) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เนื่องจากหลักสูตรในปัจจุบันไม่ได้ผลักดันให้บัณฑิตเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นสอนทางด้านวิชาการมากกว่า

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า แนวการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต ดังนี้

S = Sikkha ไตรสิกขา ไตรสิกขา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการให้ความรู้และการฝึกอบรมจะช่วยให้มีความรู้ตามหลักไตรสิกขา

T = Training การฝึกอบรม เป็นการบูรณาการฝึกอบรม (Training) ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วยวิธีการฝึกอบรม เครื่องมือการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม

E = Education การให้ความรู้ เป็นการบูรณาการให้ความรู้ (Education) ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธ

ธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วยวิธีการให้ความรู้ เครื่องมือการให้ความรู้ และการประเมินผลการให้ความรู้

P = Potential ศักยภาพของบัณฑิต ศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3 ประการ ดังนี้

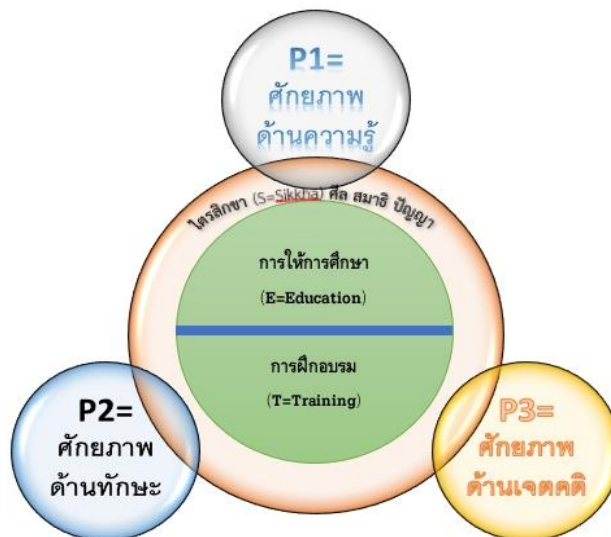
P1 ศักยภาพที่ 1 คือ ศักยภาพด้านความรู้ 2 ประการ ได้แก่ 1) ความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ มีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มีบริบทเฉพาะ (Context-specific) ทำให้เป็นทางการและสื่อสารยาก การมีความรู้นี้ปริมาณมากจะทำให้ความชำนาญทางด้านการใช้ความคิดสร้างสรรค์ 2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนโดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) เป็นทฤษฎี สามารถแปลงเป็นรหัสในการถ่ายทอดโดยวิธีการที่เป็นทางการ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความรู้นี้เป็นสิ่งที่สามารถทำให้ความคิดสร้างสรรค์เกิดการพัฒนาไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากการสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปเสนอให้คนเข้าใจได้

P2 ศักยภาพที่ 2 คือ ศักยภาพด้านทักษะ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) คือ ความคล่องแคล่วหรือความคล่องตัวในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้หรือความสามารถในการคิดหาคำตอบหรือแก้ปัญหาที่ชัดเจนตรงประเด็นให้ได้จำนวนมากที่สุด ความคิดคล่องตัวเน้นปริมาณความคิดยิ่งมากยิ่งดี 2) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) คือ ความยืดหยุ่นความอ่อนตัวในความคิดและการกระทำ สามารถปรับเปลี่ยนความคิดเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี 3) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) คือ ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำกันกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการคิดจากเดิมที่มีอยู่แล้วให้แปลกแตกต่างจากที่เคยเห็น หรือสามารถพลิกแพลงให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่เคยคาดคิด ความคิดริเริ่มอาจเป็นการนำเอาความคิดเก่ามาปรุงแต่งผสมผสานจนเกิดเป็นของใหม่ ความคิดริเริ่มมีหลายระดับซึ่งอาจเป็นความคิดครั้งแรกที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครสอนแม้ความคิดนั้นจะมีผู้อื่นคิดไว้ก่อน

แล้วก็ตาม 4) ความคิดละเอียดละออ (Elaboration) คือ ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอน สามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ความคิดละเอียดละออ จัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่ง ขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ขึ้น

P3 ศักยภาพที่ 3 คือ ศักยภาพด้านเจตคติ 4 ประการ ได้แก่ 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) หมายถึง ความต้องการตอบสนองความรู้สึกต้องการเร่งด่วนต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ ความกระหายใคร่รู้ ความสงสัยประหลาดใจและความรู้สึกไวต่อสิ่งพบเห็นและ แสดงออกด้วยการทดลองค้นคว้า ศึกษาและซักถามกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ 2) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) หมายถึง การตอบสนองความกระหายใคร่รู้หรืออยากรู้อยากเห็น มีความรู้สึกกล้าหาญ กล้าคาดคะเนและพอใจที่จะทดลองขีดจำกัดความสามารถ โดยไม่กลัว ความผิดพลาด หรือ ความล้มเหลว 3) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) หมายถึง ความต้องการตอบสนองต่อสิ่งที่ยากซับซ้อน พิศดารให้เป็นผลสำเร็จ 4) ความคิดจินตนาการ (Imagination) หมายถึง การตอบสนองความต้องการที่จะคิดต่อยอด คิดฝัน คิดสร้างภาพหรือ ผลงานให้แตกต่างจากเดิม แปลกใหม่จะนำไปสู่การคิดค้น ประดิษฐ์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มุ่งสร้าง จินตนาการเป็นความจริงให้ได้ หรือที่เรียกว่าจินตนาการประยุกต์

ภาพที่ 1 “STEP3 MODEL”

3. รูปแบบการพัฒนาศัทยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศัทยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล

องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศัทยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจสภาพศัทยภาพบัณฑิต ในด้านความคิดสร้างสรรค์ และวิธีการพัฒนาศัทยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อให้บัณฑิต ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ ในการพัฒนาศัทยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการพัฒนาศัทยภาพความคิดสร้างสรรค์ ของบัณฑิตอย่างบูรณาการ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม และให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย ศัทยภาพความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ศัทยภาพด้านความรู้ 2) ศัทยภาพด้านทักษะ 3) ศัทยภาพด้านเจตคติ

1. ศัทยภาพด้านความรู้ 1) ความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ มีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มีบริบทเฉพาะ (Context-specific) 2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนโดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) เป็นทฤษฎี สามารถแปลงเป็นรหัสในการถ่ายทอดโดยวิธีการที่เป็นทางการ

2. ศัทยภาพด้านทักษะ 1) ความคิดคล่องตัว (Fluent Thinking) ความคล่องแคล่วหรือความคล่องตัวในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้หรือความสามารถในการคิดหาคำตอบ 2) ความคิดยืดหยุ่น (Flexible Thinking) ความยืดหยุ่นความอ่อนตัวในความคิดและการกระทำสามารถปรับเปลี่ยนความคิดเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 3) ความคิดริเริ่ม (Original Thinking) ความคิดแปลกใหม่ไม่ซ้ำ

กันกับความคิดของคนอื่น และแตกต่างจากความคิดธรรมดา 4) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอน สามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจน

3. ศักยภาพด้านเจตคติ 1) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความต้องการตอบสนองความรู้สึกต้องการเร่งด่วนต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ 2) ความพร้อมที่เสี่ยง (Risk-Taking) การตอบสนองความกระหายใคร่รู้หรืออยากรู้อยากเห็น 3) ความพอใจที่จะทำสิ่งที่ซับซ้อน (Complexity) ความต้องการตอบสนองต่อสิ่งที่ยากซับซ้อน พิสดารให้เป็นผลสำเร็จ 4) ความคิดจินตนาการ (Imagination) การตอบสนองความต้องการที่จะคิดต่อยอด คิดฝัน คิดสร้างภาพหรือผลงานให้แตกต่างจากเดิม

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชา บริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย หลักการ และวิธีการพัฒนา

1. หลักการ คือ หลักการในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 3 หลักการ ดังนี้ 1) หลักการพัฒนา ด้านศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต ได้แก่ ก. การให้ความรู้ ข. การฝึกอบรม 2) หลักการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ เป็นการที่ บุคคลใหม่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้เข้ามามีส่วนร่วมการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต 3) หลักการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตอย่างบูรณาการ เป็นการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ 1) การพัฒนาทางศีล 2) การพัฒนาทางสมาธิ 3) การพัฒนาทางปัญญา

2. วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 1) หลักการพัฒนาด้านศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การให้ความรู้ 2) การฝึกอบรม

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อการตัดสินใจการปรับปรุงในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้แก่

1. การประเมินผลจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีประสบการณ์ หลากหลาย ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และอื่น ๆ

2. การประเมินผลจากความพึงพอใจของบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
3. การประเมินผลเปรียบเทียบผลศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ก่อนและหลังของการนำรูปแบบไปใช้

อภิปรายผล

1. สภาพศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของว่าที่ร้อยตรีหญิงสุทธัญญา โอบอ้อม เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน 3 ด้าน คือ T (training) การฝึกอบรม, E (education) การศึกษา และ D (development) การพัฒนานำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร (ว่าที่ร้อยตรีหญิง สุทธัญญา โอบอ้อม, 2558) และยังสอดคล้องกับ พลตรี ธีรรัฐ สวาสดิ์รัตน์ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรค พบว่าในภาพรวมไม่มีปัญหาและอุปสรรคมากนัก แต่ปัญหาด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำกว่าทุกด้าน นอกจากนั้นสถานการณ์และสภาพแวดล้อมก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจให้ดำเนินการพัฒนาได้ อย่างราบรื่นนัก การฝึกฝน อบรม กล่อมเกล่าจึงเป็นภาระของผู้บังคับบัญชา จะต้องดูแลใส่ใจดูแลอย่างใกล้ชิด (พลตรี ธีรรัฐ สวาสดิ์รัตน์, 2558)

2. แนวการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ STEP3 MODEL ซึ่งเป็นอันเป็นการนำศาสตร์ตะวันตกมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของบัณฑิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรธนิษฐ์ การะวิโก เรื่อง “รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรม

ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4” พบว่า ในการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน เรียกว่า“AFPGM+B (23) MODEL” ดังนี้ 1) ด้านวิชาการ คือ A+B (7) ได้แก่ (1) บริหารแบบพัฒนาทักษะนักปราชญ์ (สุจิตฺติ) (2) บริหารแบบมุ่งมั่นความสำเร็จ (อิทธิบาท 4) (3) บริหารแบบพรหม (พรหมวิหาร 4) (4) บริหารแบบหลักสงเคราะห์ (สังคหวัตถุ 4) (5) บริหารแบบเจริญปัญญา (ปัญญาวุฒิธรรม 4) (6) บริหารแบบรอบรู้แตกฉาน (ปฏิสัมภทา 4) (7) บริหารแบบแสงเงินแสงทองส่องชีวิต (บุพนิมิตแห่งมรรค 7) 2) ด้านงบประมาณ คือ F+B (6) ได้แก่ (1) บริหารแบบคุ้มครองโลก (ทิริโอดตปปะ) (2) บริหารแบบสุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ (สุจริต 3) (3) บริหารแบบอานวยสุขในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4) (4) บริหารแบบครองเรือน (ฆราวาสธรรม 4) (5) บริหารแบบนักบริหารการเงิน (โภคาทิยะ 5) (6) บริหารแบบคุณสมบัติผู้ดี (สัปปุริสธรรม 7) 3) ด้านบุคคล คือ P+B (6) ได้แก่ (1) บริหารแบบงามสมส่วน (ขันติโสรัจจะ) (2) บริหารแบบเทวดาคุ้มครอง (ทิริโอดตปปะ) (3) บริหารแบบมืออาชีพ (พรหมวิหาร 4) (4) บริหารแบบสมัคสมานสามัคคี (สังคหวัตถุ 4) (5) บริหารแบบยุติธรรมเที่ยงตรง (อคติ 4) (6) บริหารแบบเก่งดีมีคุณธรรม (สัปปุริสธรรม 7) 4) ด้านบริหารทั่วไป คือ GM+B (4) ได้แก่ (1) บริหารแบบยึดเหนี่ยวใจ (สังคหวัตถุ 4) (2) บริหารแบบประลึกถึงเสมอ (สาราณียธรรม 6) (3) บริหารแบบคนดีของสังคม (สัปปุริสธรรม 7) (4) บริหารแบบเจริญโชติช่วง (อปปริหานิยธรรม 7) (เพชรฉรินทร์ การะวิโก, 2558)

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดร เขียวอ่อน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบ มี 4 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล (อุดร เขียวอ่อน, 2560)

สรุป

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผล องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัย

ในกำกับของรัฐ 1) เพื่อสำรวจสภาพศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์ และวิธีการพัฒนา ศักยภาพบัณฑิต 2) เพื่อให้บัณฑิต ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ ใน การพัฒนาศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการ พัฒนาศักยภาพของบัณฑิตอย่างบูรณาการ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม และให้เกิดประโยชน์ ในด้านการศึกษาต่อไป องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วยศักยภาพ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านทักษะ 3) ศักยภาพด้านเจตคติ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตาม หลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย 1) หลักการ และ 2) วิธีการพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการ ตัดสินใจการปรับปรุงในการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต ได้แก่ 1) การประเมินผลการจัดการพัฒนา ศักยภาพบัณฑิต และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และมีประสบการณ์หลากหลาย ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และอื่น ๆ 2) การประเมินผลจากความพึงพอใจของบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้มีส่วนร่วมในการจัดการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต 3) การ ประเมินผลเปรียบเทียบผลศักยภาพบัณฑิต ก่อนและหลังของการนำรูปแบบไปใช้

วัตถุประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> • 1. เพื่อสำรวจสภาพศักยภาพบัณฑิต • 2. เพื่อให้บัณฑิตมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มความชำนาญหรือทักษะ • 3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร มีนโยบายด้านการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของบัณฑิต
เนื้อหา	<ul style="list-style-type: none"> • ศักยภาพของบัณฑิต 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1. ศักยภาพด้านความรู้ 2. ศักยภาพด้านทักษะ 3. ศักยภาพด้านเจตคติ
กระบวนการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> • 1. หลักการ • 2. วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การให้ความรู้และฝึกอบรมด้วยหลักไตรสิกขา
การประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> • 1.การประเมินผลการจัดการรูปแบบ 2.การประเมินผลความพึงพอใจรูปแบบ 3.การประเมินผลเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ฉบับสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารควรมีนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเอารูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ได้จากการวิจัยไปทดลองใช้เพื่อการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรจัดอบรมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้บัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษานำวิธีการพัฒนาศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ตามหลักพุทธธรรมโดยการกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์

1.3 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้บัณฑิตใช้สื่อการสอนทางด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่ครูผู้สอนในมหาวิทยาลัยเป็นประจำ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ตามหลักพุทธธรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ไปพัฒนาเป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

1.2 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการจัดอบรมให้แก่ครูผู้สอนก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.3 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำเอาหลักพุทธธรรมไปปรับใช้การรูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากปัจจุบันการเรียนการสอนเน้นเพียงการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของตัวผู้เรียนโดยการท่องจำ การพัฒนาศักยภาพที่ได้นอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านความรู้ทางวิชาแล้วยังต้องพัฒนาทางด้านจิตใจด้วย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการพัฒนาศักยภาพเพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา (research and development) ในอันที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม

3.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมในประเด็นอื่น ๆ เช่น สัทธรรม 3 กาวนา 4 อริยสัจ 4 เพื่อนำมาบูรณาการกับการพัฒนาศักยภาพบัณฑิต

3.3 ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพบัณฑิตเพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยที่ต้องการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของบัณฑิตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พลตรี อนุรักษ์ สวาสดิ์รัตน์. (2558). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักพุทธธรรม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 4(2), 179-196.
- เพชรนรินทร์ การะวิโก. (2558). รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ว่าที่ร้อยตรีหญิง สุทธญาณ ใบบ่อ้อม. (2558). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎี สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2561). สถิติข้อมูลจำนวนบัณฑิตสาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2561 จาก http://www.mua.go.th/assets/img/pdf/61.10.26_สถิติอุดมศึกษา%202558-2560_v4.pdf

- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อุดร เขียวอ่อน. (2560). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. ใน
คุชฎินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- Prensky. M. (2001). a. Digital Natives Digital Immigrants Part 1. On the Horizon,
9(5), 1-6.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์
ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

A MODEL OF CREATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT BASED ON
YONISOMANASIKARA FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION
INSTITUTIONS UNDER LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION

มนวิภา พวงลำเจียก

Monvipa Ponglamjeak

สมศักดิ์ บุญปู

Somsak Boonpoo

ระวิง เรืองสังข์

Rawing Ruangsanka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อิษยา สารสันติกุล

Issaya Sathornsantikul

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี

The Center for Early Childhood Nonthaburi Province

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับสถานศึกษาปฐมวัย และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม

* Received 9 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

วิธี โดยมีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 รูป/คน และระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 379 คน การวิเคราะห์สถิติใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ 5 ด้าน มีสภาพปัญหาตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านความยืดหยุ่น 2) ด้านจินตนาการ 3) ด้านความสามารถทางสติปัญญาหรือเชาว์ปัญญา 4) ด้านการแก้ปัญหาสร้างสรรค์ 5) ด้านวิสัยทัศน์

2. พัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) หลักการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 3) กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 4) การนำรูปแบบไปใช้ 5) เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ 4) หลักโยนิโสมนสิการ 5) โครงการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ ตามหลักโยนิโสมนสิการ 10 วิธีคิด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์, หลักโยนิโสมนสิการ, สถานศึกษาปฐมวัย

Abstract

This study has the following objectives: 1) the study of the problems of leadership, creativity, based on reflective thinking for administrators, early childhood education, 2) development of leadership development, creativity,

based on reflective thinking for early childhood education and 3.) presents a model of leadership development, creativity as the main place for reflective thinking in early childhood education. Under the Local Government This research combines research methods. The regulations include a qualitative research study document. Depth interviews School administrators Number 5 / person and group chat. The experts 8 Man Picture and quantitative research. The samples administrators of early childhood education. Under the 379 local government statistical analysis using percentage, mean and standard deviation.

The research found that:

1 . Problems of leadership, creativity, based on reflective thinking for preschool education administrators find creative problem with the 5 elements of leadership in the field of flexible 1) flexibility 2) imagination 3) aspects Intellectual ability or intelligence 4) creative problem solving 5) vision

2. Model of leadership development, creativity, based on reflective thinking for preschool education. Under the Local Government consists of five parts: 1) the development of teaching of teachers 2) the purpose of improving the teaching of master teachers 3) the development of the teaching of the Master Teacher, 4) bringing the format to use. 5) the conditions of success

3. leadership model developed by creative place for reflective thinking in early childhood education. Under the Local Government consists of five parts: 1. Introduction 2. Objectives 3. The process of leadership development, creativity consists of 1) the composition of the leadership, creativity, 2) develop a creative process based on reflective thinking, 3) feature a party. be creative by Yonisomanasikara 4) main Yonisomanasikara 5) projects, leadership development ideas. inventive by the way, 10 Yonisomanasikara

Keywords: Creative Leadership, Yonisomanasikara, Early childhood education

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับประเทศไทยว่ายังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพคน โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนให้มีสุขภาพดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปรับปรุงระบบการบริหาร และการจัดการให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การปฏิรูปการศึกษา มุ่งให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านการผลิตกระบวนการจัดการและปัจจัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษาพัฒนาทั้งระบบ (Whole School Approach : WSA) บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ผู้บริหารโรงเรียน เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอน และการเรียนรู้รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (สุพล วังสินธุ์, 2545) คุณภาพการจัดการศึกษาของนักเรียนจะเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในการที่จะนำศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (อรรณพ พงษ์วาท, 2540)

ในการศึกษาไทยจะเห็นว่าการจัดการศึกษานั้นยังมีปัญหา ในด้านขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การขาดภาวะผู้นำที่ตระหนักถึงรากเหง้าและความสำคัญของปัญหาการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบองค์รวมและรู้จักจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหาเพื่อก่อให้เกิดแกนนำในการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554) การบริหารจึงควรฝึกการคิดจึงเป็นหน้าที่สำคัญของการศึกษาการคิดที่เป็นระบบ เป็นขั้นตอนตามเหตุและผล มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนและเลือกทางแก้ปัญหา

อย่างเหมาะสมด้วยการนำวิธีพัฒนาปัญญาตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า “การคิดแบบโยนิโสมนสิการ” ไปใช้เพราะการคิดดังกล่าวเป็นการคิดที่ไม่ปล่อยให้กระบวนการคิดแบบสนองตัณหาหรือการคิดที่ใช้ความรู้สึกเป็นตัวนำได้ดำเนินไปเรื่อย ๆ หากแต่เป็นการคิดที่มีการวิเคราะห์เหตุผลแยกแยะดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ตามความเป็นจริงก่อนเลือกทางแก้ปัญหา (สุนน อมรวีวัฒน์, 2530) การคิดแบบโยนิโสมนสิการซึ่งมีวิธีคิด 10 วิธีมีความเกี่ยวข้องและคล้ายกัน บางวิธีมีความลึกซึ้งมุ่งขจัดอวิชชาและกิเลสซึ่งยากเกินกว่าจะเข้าใจได้ ดังนั้นจึงนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการประเภทสร้างเสริมคุณภาพจิต (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2542)

จักรกฤษณ์ โปตาพล ให้ความเห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในยุคปัจจุบันและอนาคตของทุก ๆ องค์กรจากความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้นจึงต้องมีการแก้ไขปัญหาที่จะเข้ามากระทบหรือเป็นการมองหาโอกาสที่องค์กรจะได้รับเพื่อสร้างความเป็นผู้นำขององค์กรเอาไว้ ล้วนต้องอาศัยความสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ (จักรกฤษณ์ โปตาพล, 2556) สอดคล้องกับ กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ กล่าวว่าเมื่อสังคมปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตเห็นชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ การแข่งขันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทาง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเห็นได้ว่าผู้นำหรือผู้บริหารเป็นบุคคลหลัก (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการของผู้บริหารในสถานศึกษาปฐมวัย โดยนำแนวคิดรูปแบบการพัฒนาผู้นำสู่การสร้างแรงผลักดันเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย การส่งเสริมความสร้างสรรค์จากองค์กร หัวหน้างานและผู้ร่วมงานการเปิดโอกาสให้มีการทำงานอย่างอิสระ การจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นและเพียงพอในการทำงาน ทั้งนี้ต้องมีการให้ความรู้ในกระบวนการคิดสร้างสรรค์โดยนำหลักโยนิโสมนสิการบูรณาการแทรกเพื่อการเสริมสร้างให้เกิดองค์ประกอบของผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ๆ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และมีความรู้ความสามารถในการสร้างผลักดันเชิงสร้างสรรค์ส่งต่อไปยังกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์เด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพและสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพทั้งในส่วนของการดำเนินการด้านหลักสูตร

กระบวนการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพและเด็กปฐมวัยมีศักยภาพในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเป็นการสร้างสถานศึกษาและเด็กที่สู่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนรวม 30,491 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหา ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งเขต 6 เขตภูมิศาสตร์ ใช้ตารางหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจใน

ประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความเชื่อมั่น 95 % ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5 % ได้กลุ่มตัวอย่าง และนำมาสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling)

2. กำหนดจังหวัดตามเขตภูมิศาสตร์ 6 เขตภูมิศาสตร์
3. กำหนดสัดส่วนของสถานศึกษาในแต่ละจังหวัดโดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์ จังหวัดใดมีประชากรมากจะกำหนดสัดส่วนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาก
4. นำกลุ่มตัวอย่างมาทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลาก ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง เพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพปัญหาของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ที่มีความเชี่ยวชาญ และเป็นที่ยอมรับในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับร่าง ที่ 1

3. แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา่ ตามกรอบแนวคิดของสูกางค์ จันทวานิช (สูกางค์ จันทวานิช, 2540)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)

ตามมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ 1) ความเป็นประโยชน์ 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเหมาะสม 4) ความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ 5 ด้าน มีสภาพปัญหาตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านความยืดหยุ่น 1) ภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์แสดงออกถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานค่อนข้างน้อย 2) ผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดไปในทางความคิดเพียงแต่ของตนเอง ไม่กล้ายอมรับในการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ในปัจจุบัน 3) ความสามารถทางความคิดใหม่ ๆ อย่างอิสระไม่อยู่ภายใต้แนวคิดหรือกฎเกณฑ์เดิมผู้นำขาดการแก้ปัญหาอย่างรวดเร็วและหลากหลาย

1.2 ด้านจินตนาการ 1) การแสดงออกถึงการสร้างภาพความคิดที่มีเป้าหมายชัดเจนมีการไตร่ตรองทางความคิดนำไปสู่การตัดสินใจและชอบความท้าทายในการทำงานยังเป็นปัญหาต่อการดำเนินงาน 2) จินตนาการของภาวะผู้นำควรสร้างภาพความคิดที่มีเป้าหมายชัดเจน 3) การไตร่ตรองทางความคิดของผู้นำไปสู่การตัดสินใจเป็นสิ่งที่นำพาการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน

1.3 ด้านความสามารถทางสติปัญญาหรือเชาว์ปัญญา 1) การแสดงออกถึงการใช้ศักยภาพของพลังสมองในการวิเคราะห์ และใช้ศักยภาพของพลังสมองในการวิเคราะห์และพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง 2) นำวิธีการปฏิบัติด้านการความคิดสร้างสรรค์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างสร้างสรรค์ 3) ปฏิบัติการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างสร้างสรรค์อย่างเป็นลำดับขั้น

1.4 ด้านการแก้ปัญหาสร้างสรรค์ 1) มีการแสดงออกถึงกลยุทธ์ทางความคิดในการสร้างกระบวนการหาทางเลือกที่หลากหลาย 2) มีแบบอย่างในการปฏิบัติงานอย่างละเอียดซับซ้อนก่อนที่จะนำไปสู่การตัดสินใจใช้ในการแก้ปัญหาที่ยุงยาก

1.5 ด้านวิสัยทัศน์ 1) พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์การ โดยขาดการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย 3) ผู้นำควรมีทักษะในการสื่อสาร การแสดงออกถึงการโน้มน้าวใจให้หรือกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความเข้าใจต่อวิสัยทัศน์ 4) ผู้นำมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างอนาคตผ่านวิสัยทัศน์ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และคิดนอกกรอบในการทำงาน และสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ได้ 5) ผู้นำควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์กระตุ้นการทำงานเป็นทีม กระตุ้นให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ

2. พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 หลักการของภาวะผู้นำ ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ตามลำดับ

2.2 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านเป็นไปได้ เรียงตามลำดับ

2.3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณาจำแนกรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในระดับมาก คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ เรียงตามลำดับ

2.4 การนำรูปแบบไปใช้ ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในระดับมาก คือ ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ

2.5 เจ็อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในระดับมาก คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

3.1 หลักการของภาวะผู้นำ

3.1.1 การเรียนรู้แบบทีม เป็นการบริหารโดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำ โดยผู้นำควรมีทักษะการคิดอย่างหวังผลและได้รับการร่วมมือ ร่วมใจ ในการแก้ปัญหา และอยู่บนพื้นฐานของการไว้วางใจต่อกัน ผู้นำมีหน้าที่ช่วยให้ผู้ตามมีความกล้าต่อการปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา

3.1.2 การบริหารการเปลี่ยนแปลงตามหลักโยนิโสมนสิการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติและมีความเข้าใจในการบริหารด้านการศึกษาศึกษาปฐมวัย และยอมรับการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายขององค์กรและตามหลักการศึกษไทยในด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

3.1.3 การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ ต้องมีความสามารถสูงในการปฏิบัติและบ่งชี้ถึงสาระ หลักการการสำคัญของภารกิจที่อยู่ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอน มีการเรียนรู้บทบาทการบริหารความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ กล้าตัดสินใจจุดประกายความคิดและแรงบันดาลใจ ขับเคลื่อนไปด้วยองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความยืดหยุ่น ด้านจินตนาการ ด้านความสามารถทางสติปัญญาหรือเชาว์ปัญญา ด้านการแก้ปัญหาสร้างสรรค์ และด้านวิสัยทัศน์ ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันของการเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง โดยมีการไตร่ตรองทางความคิดนำไปสู่การตัดสินใจในการหาทางเลือกหลายแบบอย่างในการดำเนินงาน

3.1.4 การบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาที่บรรลุตตามปรัชญา วิสัยทัศน์ จุดหมาย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรปฐมวัยปี พ.ศ. 2561

3.2 วัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์

3.2.1 เพื่อให้ผู้นำมีวิสัยทัศน์ความคิดก้าวไกล มีหลักการ มีเหตุผล และรู้จักการยอมรับเปลี่ยนแปลง

3.2.2 เพื่อเสริมสร้างให้ผู้นำมีการจัดระบบความคิด โดยแบ่งกลุ่มการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์อย่างหลากหลาย

3.2.3 เพื่อให้รู้จักการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และกล้าคิดนอกกรอบสร้างสรรค์ผลงานและวิธีการใหม่อย่างเป็นระบบ

3.2.4 เพื่อให้ผู้นำมีหลักการบริหารอย่างยุติธรรมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบ ของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ 2) ขั้นตอนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ 3) ลักษณะพฤติกรรมบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ 4) หลักพุทธธรรมตามหลักโยนิโสมนสิการ 5) โครงการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์

3.4 หลักโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ เป็นการคิดที่อาศัยกระบวนการทางปัญญาหรือการทำงานของสมองในระดับสูงเช่นเดียวกับการคิดวิเคราะห์ โยนิโสมนสิการเป็น

การคิดตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ใช้สติสัมปชัญญะเข้ามาร่วมทำงานกับปัญญาในกระบวนการคิด ทำให้กระบวนการคิดไม่ตกอยู่ที่แต่อำนาจของอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ หรือความอยากในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งรู้จักกันในชื่อของอวิชชา (ความโง่) และตัณหา (ความอยาก) โดยปกติสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีอำนาจหรืออิทธิพลครอบงำความคิดของบุคคลอยู่ โดยที่บุคคลไม่รู้ตัว โยนิโสมนสิการจะทำให้กระบวนการคิดมีความบริสุทธิ์ ถูกต้อง เทียบตรง สมบูรณ์ ทำให้บุคคลสามารถเข้าใจชีวิต เข้าใจโลกได้อย่างแท้จริง สามารถกำหนดทำที่และการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 10 วิธี อธิบายรายละเอียดในหนังสือพุทธธรรม ซึ่งสามารถสรุปมาเสนอเพื่อให้เห็นหลักการคิดก่อนที่จะนำมาประยุกต์ ใช้ในระบบการเรียนการสอนปัจจุบันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ 6) วิธีการคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการคิดแบบสองด้านหรือทวิลักษณ์ 7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม 9) วิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ 10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท

3.5 โครงการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการ 10 วิธีคิด ได้แก่

3.5.1 โครงการบอกเล่า แก้าสืบ (Talk of Story) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ดูภาพ เล่าเรื่อง” 2) กิจกรรมที่ 2 “ภาษาพาที”

3.5.2 โครงการสามัคคี คือ พลัง (Power of Team) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “กระดามหัตศรจรย์” 2) กิจกรรมที่ 2 “สิ่งประดิษฐ์เพื่อปัญญา”

3.5.3 โครงการขยับกาย สบายชีวา (Movement of Life) มีกิจกรรมการพัฒนา 1 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ห้วงวิเศษ”

3.5.4 โครงการปัญญาสร้างความสุข (Relax Thinking) มีกิจกรรมการพัฒนา 1 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ปลูกปัญญา”

3.5.5 โครงการศิลปะปั้นแต่ง (World of Art) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ปั้นดิน เป็นดาว” 2) กิจกรรมที่ 2 “ขยะเหลือศูนย์”

3.5.6 โครงการมองโลกกว้างเสริมปัญญา (Vision of Knowledge) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “คิดดี ทำดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ลมเพ ลมพัด”

3.5.7 โครงการตัวฉันเป็นของฉัน (Body to Myself) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “รู้เขา รู้เรา” 2) กิจกรรมที่ 2 “ร้อยเรียงเพียบพร้อม”

3.5.8 โครงการคุณธรรมสร้างรอยยิ้ม (Moral of Smile) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ธรรมะอารมณ์ดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ลมหายใจ”

3.5.9 โครงการทำดีเพื่อพ่อ (Good for Dad) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “ตามรอยพ่อ” 2) กิจกรรมที่ 2 “พลังแห่งความยิ่งใหญ่”

3.5.10 โครงการมิตรภาพของหัวใจ (Friendship Of Mini heart) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “วาจาเสนาะ เพราะคิดดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ความจริงของชีวิต”

อภิปรายผล

จากข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในเชิงลึกแบบสอบถาม พบว่า มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในภาพรวม ว่าสภาพปัญหาการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย พบว่าผู้นำที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารในสถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจ กับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีคุณธรรม จริยธรรม มนุษย์สัมพันธ์ และบุคลิกที่ดีพร้อมทั้งมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กร รวมถึงนำหลักธรรมมาบูรณาการในการบริหารการศึกษา ผู้นำต้องได้รับโอกาสในการบริหารอย่างเต็มที่ภายใต้นโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กร

จากการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ควรได้นำองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ที่ประกอบไปด้วย 1) ด้านความยืดหยุ่น 2) ด้านจินตนาการ 3) ด้านความสามารถทางปัญญา 4) ด้านการแก้ปัญหา 5) ด้านวิสัยทัศน์ มาเชื่อมโยงในการดำเนินงานขององค์กรที่ยอมรับการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ ต่าง ๆ โดยภารกิจของภาวะผู้นำจึงขึ้นอยู่กับทั้งลักษณะของผู้ตามและสถานการณ์ในขณะที่ดำเนินอยู่ ในโลกที่มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว

สถานการณ์ที่เกิดปัญหาแตกต่างกัน ผู้นำที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นและมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในธรรมชาติของมนุษย์ และสามารถดึงศักยภาพของบุคคลและในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้พบว่า งานวิจัยได้มีความสอดคล้องกับ การวิจัยของ นเรศ บุญช่วย การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และสร้างคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และองค์ประกอบทั้ง 8 ตัว ได้แก่ 1) การมีความเป็นผู้นำ 2) การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม 3) การทำงานเป็นทีม 4) การมีทัศนคติด้านบวก 5) การมีความสามารถในการปรับตัว 6) การมีความรู้และความสามารถทางเชี่ยวชาญ 7) การมีบุคลิกภาพที่ดีและ 8) การมีความสามารถในการสื่อสาร (นเรศ บุญช่วย, 2556) จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชน ในการวิจัยครั้งนี้ยังได้นำองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์และได้นำมาศึกษานำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ โดยนำมาขับเคลื่อนและนำมาจัดทำเป็นโครงการพัฒนาเป็นคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลัก โยนิโสมนสิการ และนำหลักธรรมเป็นส่วนร่วมในการพัฒนาทางด้านการคิด มีองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ที่มีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 2) คู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) การมีความเป็นผู้นำ 2) การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม 3) การทำงานเป็นทีม 4) การมีทัศนคติด้านบวก 5) การมีความสามารถในการปรับตัว 6) การมีความรู้และความสามารถทางเชี่ยวชาญ 7) การมีบุคลิกภาพที่ดีและ 8) การมีความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา จำนวน 5 คน พบว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองอนาคตออก มีความรู้รอบด้าน มีจินตนาการ มีความเป็นไปได้ และแก้ปัญหาจากสิ่งต่าง ๆ ที่ใกล้ตัว มองเห็นโอกาสการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยได้พบว่ามีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลบุรี เขต 3 การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ข้อมูลผลวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย ความมีจินตนาการ ความยืดหยุ่น และความมีวิสัยทัศน์ (ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อน, 2559)

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) หลักการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 3) กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ 4) การนำรูปแบบไปใช้ 5) เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องในบางประเด็นกับ พิเชษฐ โปธิภักดิ์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบมี 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ (พิเชษฐ โปธิภักดิ์, 2553)

การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบรูปแบบด้วยการแจกแบบสอบถาม นำมาปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอรูปแบบ จากการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า รูปแบบพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ตามหลักไตรสิกขา สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม ปฏิบัติตามได้ โดยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ หรือครูอื่น ๆ ผ่านโครงการ กิจกรรม ที่นำหลักไตรสิกขา มาบูรณาการกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

สรุป

ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) โดยมี โครงการพัฒนาพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ อธิบายได้ว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) มีหลักโยนิโสมนสิการ 10 วิธีคิด เชื่อมโยงกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ในการจัดโครงการพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการ 10 วิธีคิด 10 โครงการ ดังนี้

1. โครงการบอกเล่า แก้อธิบาย (Talk of Story) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ดูภาพ เล่าเรื่อง” 2) กิจกรรมที่ 2 “ภาษาพาที”
2. โครงการสามัคคี คือพลัง (Power of Team) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “กระต่ายมหัศจรรย์” 2) กิจกรรมที่ 2 “สิ่งประดิษฐ์เพื่อปัญญา”
3. โครงการขยับกาย สบายชีวา (Movement of Life) มีกิจกรรมการพัฒนา 1 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ห่วงวิเศษ”
4. โครงการปัญญาสร้างความสุข (Relax Thinking) มีกิจกรรมการพัฒนา 1 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ปลูกปัญญา”
5. โครงการศิลปะปั้นแต่ง (World of Art) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ปั้นดิน เป็นดาว” 2) กิจกรรมที่ 2 “ขยะเหลือศูนย์”
6. โครงการมองโลกกว้างเสริมปัญญา (Vision of Knowledge) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “คิดดี ทำดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ลมเพ ลมพัด”
7. โครงการตัวฉันเป็นของฉัน (Body to Myself) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “รู้เขา รู้เรา” 2) กิจกรรมที่ 2 “ร้อยเรียงเพียบพร้อม”
8. โครงการคุณธรรมสร้างรอยยิ้ม (Moral of Smile) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ธรรมะอารมณ์ดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ลมหายใจ”
9. โครงการทำดีเพื่อพ่อ (Good for Dad) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้
1) กิจกรรมที่ 1 “ตามรอยพ่อ” 2) กิจกรรมที่ 2 “พลังแห่งความยิ่งใหญ่”

10. โครงการมิตรภาพของหัวใจ (Friendship Of Mini heart) มีกิจกรรมการพัฒนา 2 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมที่ 1 “วาจาเสนาะ เพราะคิดดี” 2) กิจกรรมที่ 2 “ความจริงของชีวิต”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

- 1.1 การพัฒนาผู้บริหารในสถานศึกษาปฐมวัย ให้ปฏิบัติไปตามนโยบายขององค์กร
- 1.2 ต้องการพัฒนาผู้บริหาร ครู ให้มีความคิดและทักษะการระบวงการคิดวิเคราะห์ โดยที่ได้จัดการเข้าร่วมการอบรมและการพัฒนาบุคลากร

2. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ

- 2.1 ให้ผู้บริหารในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดรูปแบบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 2.2 เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ตามหลักโยนิโสมนสิการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา แล้วนำไปดำเนินการจัดทำโครงการ กิจกรรม
- 2.3 มีทัศนคติที่เกี่ยวกับการการคิดสร้างสรรค์ที่เปลี่ยนแปลงไป ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเหตุการณ์ในปัจจุบัน และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งโครงการกิจกรรมที่ได้เสนอไว้ในงานวิจัยครั้งนี้มีหลายโครงการ หลายกิจกรรม ในสถานศึกษาปฐมวัย

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 3.1 ในอีกหลายรูปแบบไปใช้ เพื่อความเหมาะสมแต่ละบริบท หรือเพื่อนำมาบูรณาการจนเกิดประโยชน์สูงสุด ต่อผู้บริหาร ครู องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
- 3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการพัฒนาองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นเป็นรายด้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำหรับทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2556). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
- นเรศ บุญช่วย. (2556). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิเชษฐ์ โพธิ์ภักดี. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง. (2559). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2554). กรอบการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
- สุพล วังสินธุ์. (2545). การบริหารโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทย. วารสารวิชาการ, 5(6), 29-33.

สุภางค์ จันทวานิช. (2540). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร: โอ
เดียนสโตร์.

อรรณพ พงษ์วาท. (2540). ผู้บริหารกับการพัฒนาศึกษา อะไร ทำไม อย่างไร. เชียงใหม่: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรม

ของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร*

THE INTEGRATION MODEL OF THREEFOLD TRAINING INTO BUDDHIST FORUM'S ACTIVITIES MODEL IN REVENUE DEPARTMENT

สุทธิพร รัตนธรร ศรีทธา

Suthiporn Ratanathorn Satha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: suthiporn.ra@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร 2) เพื่อประเมินผลรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาใช้วิธีบูรณาการผ่านการจัดกิจกรรมการทำบุญ โดยจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมถวายภัตตาหารเช้า และตักบาตรพระสงฆ์ 2) กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ชายแดนภาคใต้ 3) กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ เดินจงกรม หลังพักรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน และ 4) กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นำหลักไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมเพื่อพัฒนา

* Received 9 July 2019; Revised 14 August 2019; Accepted 20 August 2019

ผู้เข้าร่วม 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย (อธิศีลสิกขา) ด้านจิตใจ (อธิจิตตสิกขา) และด้านสติปัญญา (อธิปัญญาสิกขา)

2. ผลการประเมินรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร จากข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการ คณะทำงาน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดเกณฑ์ในการจำแนกแล้ววิเคราะห์ผลบนกระบวนการ SWOT Analysis พบว่า มีความพึงพอใจในรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาผ่านการจัดกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม มีจุดแข็งที่ต้องคงไว้ คือ 1) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจหลักไตรสิกขา สามารถทำให้เกิดการพัฒนาชีวิตได้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ กาย สังคม จิตใจ ปัญญา 2) การจัดตั้งชมรมและการบริหารชมรมมีขั้นตอนเป็นระบบที่ดี 3) คณะผู้บริหารระดับสูงของกรมสรรพากร ให้ความสำคัญกับกิจกรรม ส่วนจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุง 1) การกระชับเวลา 2) การกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบให้คณะทำงาน 3) การประชาสัมพันธ์ และอุปสรรคที่ควรกำจัด ได้แก่ ความเข้าใจคลาดเคลื่อนในวัตถุประสงค์ของชมรม และความผิดพลาดในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ซึ่งชมรมใช้วิธีประชุมคณะกรรมการเพื่อระดมสมองแก้ปัญหาอุปสรรคดังกล่าว โอกาสในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมควรสร้างเครือข่ายเผยแพร่ไปยังหน่วยงานภายในกรมสรรพากร และหน่วยงานภายนอกกรมสรรพากร

3. นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร ได้แก่ 1) การพัฒนาตน นำหลักไตรสิกขามาใช้เพื่อพัฒนาตนใน 3 มิติ คือ (1) พัฒนาด้านกาย (2) พัฒนาด้านจิตใจ (3) พัฒนาด้านสติปัญญา 2) การเผยแพร่เชิงรุก ใช้การเผยแพร่เชิงรุกเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักไตรสิกขา 3) การสร้างสังคมเข้มแข็ง นำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคม โดยต้องเริ่มจากการพัฒนาตน เมื่อพัฒนาตนแล้ว สังคมก็ย่อมเกิดการพัฒนาด้วย

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักไตรสิกขา, ชมรมพุทธศาสตร์, กรมสรรพากร

Abstract

The purposes of this study were 1) to study the integration instruction of Threefold training model from activities of the Buddhist Club of the Revenue Department. 2) to evaluate the integration instruction of Threefold training

model from activities of the Buddhist Club and 3) to present the integration instruction of Threefold training model to the Buddhist Club. This research is the qualitative research. The data gained from Documentary Research, Descriptive Research, and In - depth Interview.

The research results have found as following details;

1. The integration instruction of Threefold training model from activities of the Buddhist Club by evaluation from 4 activities were 1) Food offering to monks 2) donation to support monks in Three Southern Border Provinces of Thailand 3) Routine activities after lunch time are praying, sitting meditation, walking meditation and 4) Buddhist Holidays Merit-making activities to apply into the integration instruction of Threefold training model, In addition to develop participants in 3 ways were training in higher morality (Morality), training in higher mentality (concentration), and training in higher wisdom (wisdom).

2. The evaluation from the integration instruction of Threefold training model of the Revenue Department. The data gained from interview club committee, staffs, participants in this activity. The conditions have classified and analyze (SWOT Analysis). It revealed that the integration of threefold training in 4 activities were satisfied with keep make (good) progress; there were 1) participants were certain knowledge and understanding in the integration instruction of Threefold training to develop their life in 4 ways were Physical, social, mental and intellectual. 2) The establishment and administration of the Club have good management system. 3) Top management of Revenue Department attached importance to this activity but for weak points need to adjust 1) comprehensive timetable 2) to delegates responsibility 3) Public relations and Removing Obstacles such as misunderstood in objective and erroneousness in usual procedure as the team has meeting and Brainstorming

to resolve the problem. Furthermore, a chance to propagate other Departments.

3. To present the integration instruction of Threefold training model to the Buddhist Club of the Revenue Department 1) to develop yourself by follow the integration instruction of Threefold were self-development, mental development, and development of intelligence. 2) approach to publish 3) Community Empowerment of follow Threefold training model to yourself and community.

Keywords: the integration instruction of Threefold, Buddhist Club, Revenue Department

บทนำ

เมื่อปี พ.ศ. 2503 ประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก จนถึงปัจจุบันยังอยู่ในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศมีการจัดทำแผนหลักของการพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 12 ระหว่างปี พ.ศ. 2555 – 2559 ตั้งอยู่บนกรอบพื้นฐานยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยการปรับเปลี่ยนค่านิยมให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยจิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสอดแทรก คุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาในองค์ธรรมที่ใช้เป็นมาตรฐานของการฝึกปฏิบัติพัฒนามากที่สุดคือ ระบบสิกขา 3 หรือไตรสิกขาเพราะแท้จริงนั้น เนื้อหาสาระของมรรค 8 และไตรสิกขาเป็นอันเดียวกัน “ไตรสิกขา” ถือกันว่าเป็นระบบปฏิบัติธรรม ที่เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพและชีวิตของมนุษย์อย่างบูรณาการ ทั้งสามด้านอย่างเนืองกันและช่วยเสริมกันตามหลักพัฒนาการอย่างสมัยใหม่ในส่วนของการพัฒนากาย (อภิกศีลสิกขา) ฝึกฝนตนเองเรื่องศีล (Self-training in morality) จิต (อภิกจิตสิกขา) เป็นการฝึกฝนพัฒนาตนเองเรื่องสมาธิ (Self-training in mentality or concentration) และปัญญา (อภิกปัญญาสิกขา) การฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา (Self-training in wisdom) ตาม

วิธีการที่จัดเป็นกระบวนการในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริง เพื่อตอบสนองความต้องการทางปัญญา และพัฒนาคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ที่มีความสุขและมีอิสรภาพอย่างแท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

ประเทศไทยในมุมมองของพระพุทธศาสนากับคำถามในมิติของการพัฒนาคนไทยที่เป็นชาวพุทธซึ่งมีจำนวนมากถึงร้อยละ 94.2 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) และแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับการฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างมากที่สุด แต่ผลของการศึกษาปัญหาสังคมได้ทวี ความรุนแรงขึ้นอย่างหนัก เพราะชาวพุทธในสังคมไทยขาดความรู้ ความเข้าใจ ที่จะนำมาพัฒนาตนเองในกระบวนการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ อีกทั้ง ขาดความสามัคคีมีลักษณะแบ่งแยกถึงแปลกแยก ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยุคนี้ จึงมีใช่แค่ปัญหาทางจิตใจล้วน ๆ หรือขาดจากมิติทางสังคม ชาวพุทธส่วนใหญ่ปรารถนาบุญเป็นความสุขในระดับปัจเจก แต่ขาดการความปรารถนาดีซึ่งชมช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และการเสียสละ ความรับผิดชอบสังคม พร้อมทั้งต้องขัดเกลาดนเองที่เรียกว่า คุณธรรมพลเมือง (Civic Virtues) (พระไพศาล วิสาโล, 2546)

กรมสรรพากรเป็นองค์กรขนาดใหญ่ของรัฐบาลมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจัดเก็บเงินภาษีจากประชาชนเข้าเป็นรายได้หลักของประเทศ บุคลากรต้องทำงานหนักส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ (สุเทพ พงษ์พิทักษ์, 2553) กล่าวคือ ในชีวิตคนเราใช้เวลาหนึ่งในสามของชีวิตอยู่ที่การประกอบอาชีพ องค์กรจึงเป็นแหล่งของสุขภาวะที่สำคัญ เราจึงควรต้องทำประโยชน์ (กุศล) จากเวลาในอาชีพให้เป็นเวลาของการพัฒนาชีวิตไปด้วยกัน และถึงแม้ว่าภายในองค์กรมีบุคลากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธก็ตาม ปัญหาในชีวิตประจำวันก็ยังทำให้เกิดความทุกข์ได้ง่าย แต่กลับหาความสุขได้ยากจึงควรปรับปรุงให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ความเข้าใจหลักการพัฒนาความสุขมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ด้วยวิสัยทัศน์การพัฒนาชีวิตด้วยหลักไตรสิกขา

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงเกิดกลุ่มนักกิจกรรมชาวพุทธเพื่อสังคม (Engaged Buddhists) ขึ้น ด้วยความพยายามนำพระพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมร่วมแก้ปัญหาความทุกข์ของปัจเจกบุคคลและสังคมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ในสังคมโลกยุคใหม่ เป็นมิติของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยการก่อตั้งชมรมพุทธ

ศาสตร์ชั้นที่กรมสรรพากร เมื่อปี พ.ศ. 2552 เพื่อจัดกิจกรรมเชิงพุทธเน้นการอนุรักษ์ วัฒนธรรม และประเพณีไทยที่สืบเนื่องมาจากหลักพระพุทธศาสนา โดยฝึกทำบุญกิริยาวัตถุ 3 ประกอบด้วย ทาน ศีล ภavana อันมีความหมายเดียวกับการได้ลงมือฝึกปฏิบัติพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา กิจกรรมพื้นฐานของชาวพุทธได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเป็นการพัฒนาสังคมตาม แนวทางของการบูรณาการหลักไตรสิกขา (พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2557) ที่มีใช้เป็นเพียงปัญญานำอันเกิดจากการฟังหรือตรัสกรองเท่านั้น แต่ต้องภาวนาลงมือปฏิบัติจน เกิดการประจักษ์รู้ภายในแห่งตน แล้วหยาบยื่นส่งต่อให้แก่กันฉันกัลยาณมิตร จึงเป็นจุดเริ่มที่มี อาจดูแคลนว่าเล็กน้อยเพราะประสบการณ์ตรงคือ องค์ความรู้ซึ่งเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร
2. เพื่อประเมินผลรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธ ศาสตร์กรมสรรพากร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิง เอกสาร (Documentary Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการกับหลักไตรไตรสิกขา และแนวคิดทางการ ศึกษา และเพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมฯ โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์นัยสำคัญของคำว่า หลักไตรไตรสิกขา และ โดยอาศัยเทคนิค การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลหลัก

ไตรสิกขาอย่างละเอียดจากแหล่งที่มาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ประกอบคุณค่าและความสำคัญของหลักไตรสิกขา

2. ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์นัยสำคัญของคำว่า การบูรณาการ โดยอาศัยเทคนิคการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าข้อมูลเอกสารทางวิชาการ และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเทคนิค (Content Analysis) ข้อมูลโดยละเอียดแนวความคิดทางการศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการแนวพุทธ ตามคำสอนพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นหลักอ้างอิง และเทคนิคการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูรณาการ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และความครอบคลุมของข้อมูลซึ่งใช้ภายในขอบเขตการวิจัยครั้งนี้

1.3 ผู้วิจัยศึกษาและประเมินผลการจัดกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ ในรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยอาศัยเทคนิควิจัยเชิงเอกสารสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เพื่อให้ทราบผลของการจัดกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และระเบียบวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) การวิเคราะห์การบูรณาการหลักไตรสิกขา ในกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร ซึ่งปฏิบัติภารกิจจริง แบบประสบการณ์ตรง และศึกษาวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) บุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร จำนวน 50 คน แบ่งเป็น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นบุคคลภายในกรมสรรพากร 50 คน และบุคคลภายนอกกรมสรรพากร 5 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง และมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท หรือระดับปริญญาตรี 9 ประโยค หรือพุทธปรัชญาพุทธศาสนา

2. เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับชมรมฯ หรือสนใจเรื่องการจัดตั้งชมรมพุทธศาสตร์ในแต่ละสถาบัน ได้แก่ ชมรมพุทธธรรม โรงพยาบาลรามารามธิบดี สถาบันการศึกษา สถาบันพระพุทธศาสนา

3. เป็นผู้ที่ว่างการกิจกรรมพุทธศาสนา หรือทางการศึกษายอมรับ

4. มีผลงานดำเนินงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ประจักษ์

5. เป็นผู้ที่เคยปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ดำเนินการโดยการนำผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนการตรวจสอบมีผลงานดำเนินงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ประจักษ์ หรือ ระบุผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผลของรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร โดยการรวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มาทำการตรวจสอบและวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ พร้อมทั้งปรับปรุงความเหมาะสมในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพแล้วสรุป เพื่อ อภิปรายผลในการวิจัย และพร้อมเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. ผู้วิจัยสรุปเอกสารที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาแบบๆ ต่อไป

2. เมื่อผู้วิจัยศึกษาและประเมินผลและวิเคราะห์แล้ว ปรากฏว่า รูปแบบที่ใช้อยู่มีประสิทธิภาพ ได้รับความพึงพอใจอย่างมากด้วยเกณฑ์เชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์เชิงลึก)

3. การดำเนินการตรวจสอบ ประเด็นในการตรวจสอบ การยอมรับผลการตรวจสอบ ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอข้อมูล ใช้เกณฑ์เชิงคุณภาพร่วมกับเกณฑ์เชิงปริมาณในการตอบรับที่เป็นเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นต่อรูปแบบๆ เป็นเกณฑ์ในการยอมรับผลการตรวจสอบ จากนั้นผู้วิจัยจึงสรุป เรียบเรียงและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศีกรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร เป็นการจัดกิจกรรมผ่านการทำบุญ เป็นกิจกรรมที่ใช้การทำบุญเป็นเครื่องมือในการบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมถวายภัตตาหารเช้า และตักบาตรพระสงฆ์ ทุกวันพฤหัสบดี โดยการนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 5 รูป นิมนต์เป็นรายวัด ๆ ละ 1 เดือน 2) กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ชายแดนภาคใต้ มอบให้ศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย 3) กิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิ เดินจงกรม หลังพักรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน เว้นวันหยุดราชการ และ

4) กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา โดยหลักการไตรสิกขานั้น คือ หลักการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 3 ด้าน คือ อธิศีลสิกขา หมายถึง การพัฒนาทางด้านศีลหรือความประพฤติชอบทางกาย วาจา อธิจิตตสิกขา หมายถึง การพัฒนาทางด้านสมาธิหรือจิตใจ ฝึกการยับยั้งชั่งใจ ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอารมณ์ และอธิปัญญาสิกขา หมายถึง การพัฒนาทางด้านสติปัญญาให้สามารถแก้ปัญหาในชีวิตใช้ชีวิตอย่างมีสติ ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท การดำเนินกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยจัดกิจกรรมผ่านการทำบุญ จึงเรียกได้ว่าเป็นการบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับกิจกรรมได้อย่างแนบเนียนโดยที่ผู้เข้าร่วมไม่รู้ตัว

2. เพื่อประเมินผลรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร จากข้อมูลของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการ คณะทำงาน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า

2.1 กิจกรรมถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตรพระสงฆ์

จุดแข็ง: 1) มีขั้นตอนให้ความสะดวกทั้งพระสงฆ์ที่มาร่วมกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตร 2) เปิดโอกาสให้บุคคลขอเป็นเจ้าภาพในการจัดถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตรเนื่องในวันสำคัญของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น วันเกิด วันครบรอบต่าง ๆ คณะทำงานให้บริการที่ดีมีความสุภาพยิ้มแย้มแจ่มใส ทำงานเป็นทีมประจำ 3) สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมเป็นสถานที่โล่งมีอากาศถ่ายเทดีมีบรรยากาศที่สดชื่นในเวลาช่วงเช้า และตั้งอยู่ใกล้ห้องอาหารของกรมสรรพากร ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถซื้ออาหารมาถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตรได้ง่าย อีกทั้งตั้งอยู่ใกล้ร้านสหกรณ์พระนคร สาขากรมสรรพากร มีข้าวสารอาหารสำเร็จรูปที่จัดเตรียมความพร้อมสำหรับตักบาตรเป็นชุดจัดไว้จำหน่ายในราคาย่อมเยา

จุดอ่อน: เวลาเข้าก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่งานส่วนมากเจ้าหน้าที่กำลังเดินทาง จึงไม่สะดวกในส่วนของผู้ที่มาทำงานไม่เข้ามา บางครั้งเจ้าหน้าที่ตั้งใจมาแต่รถติดมาไม่ทัน

อุปสรรค: 1) ในช่วงแรกตั้งชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากรหน่วยงานภายในที่ประสานงานไม่ราบรื่น มีขั้นตอนมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น 2) เจ้าหน้าที่ไม่สามารถมาช่วยงานกิจกรรมได้

โอกาส: 1) เผยแพร่ กิจกรรมไปยังหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือเอกชน ต่อไป และยังเป็นตัวชี้วัดในระดับกระทรวงการคลังในลักษณะที่มีการส่งเสริมคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีไทย และพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง 2) หน่วยงานภายนอกนำไปใช้เป็น Model แบบอย่าง

2.2 กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ชายแดนใต้

จุดแข็ง: 1) มีหลักการให้ทาน เพื่อสละความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว และวิธีการและขั้นตอนเป็นที่ยอมรับได้เป็นแบบที่นิยมกันในชีวิตประจำวันของชาวพุทธทั่วไป 2) ขั้นตอนให้ความสะดวก เปิดโอกาสให้บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนส่งเสริมช่วยเหลือพระสงฆ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จุดอ่อน: ช่วงหลังขาดการประชาสัมพันธ์ เป็นการรู้กันเองโดยเห็นข้อความที่ผู้บริจาค

อุปสรรค: 1) ไม่มีเจ้าหน้าที่ส่งเงิน มีคนเดียวขาดจิตอาสา 2) เลือกปฏิบัติในการเลือกบริจาคให้หน่วยงานเดียว

โอกาส: เปลี่ยนไปบริจาคให้หน่วยงานอื่น ๆ บ้าง

2.3 กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิเดินจงกรม หลังพักรับประทานอาหารกลางวัน

จุดแข็ง: มีห้องสมาธิเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีการจัดตั้งชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากรหลักการและวิธีการและขั้นตอนเป็นที่ยอมรับได้เป็นแบบที่นิยมกันในชีวิตประจำวันของชาวพุทธทั่วไป

จุดอ่อน: 1) ขาดการปลูกเร้า เชิงรุก ประชาสัมพันธ์ ให้น่าสนใจ 2) จำนวนคณะทำงานมีน้อยกว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสัดส่วนไม่พอดีพอเหมาะ

อุปสรรค: สถานที่ทรุดโทรมลง ขาดการปรับปรุงแก้ไขเท่าที่ควร

โอกาส: เป็นการนำเสนอเป็นตัวชี้วัดในด้านศาสนาต่อกระทรวง และสามารถสร้างเครือข่ายได้

2.4 กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จุดแข็ง: ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ที่ชัดเจนเต็มที่ ทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา ภายใน 1 วันที่เข้าร่วมกิจกรรมครบ ในวันเดียว

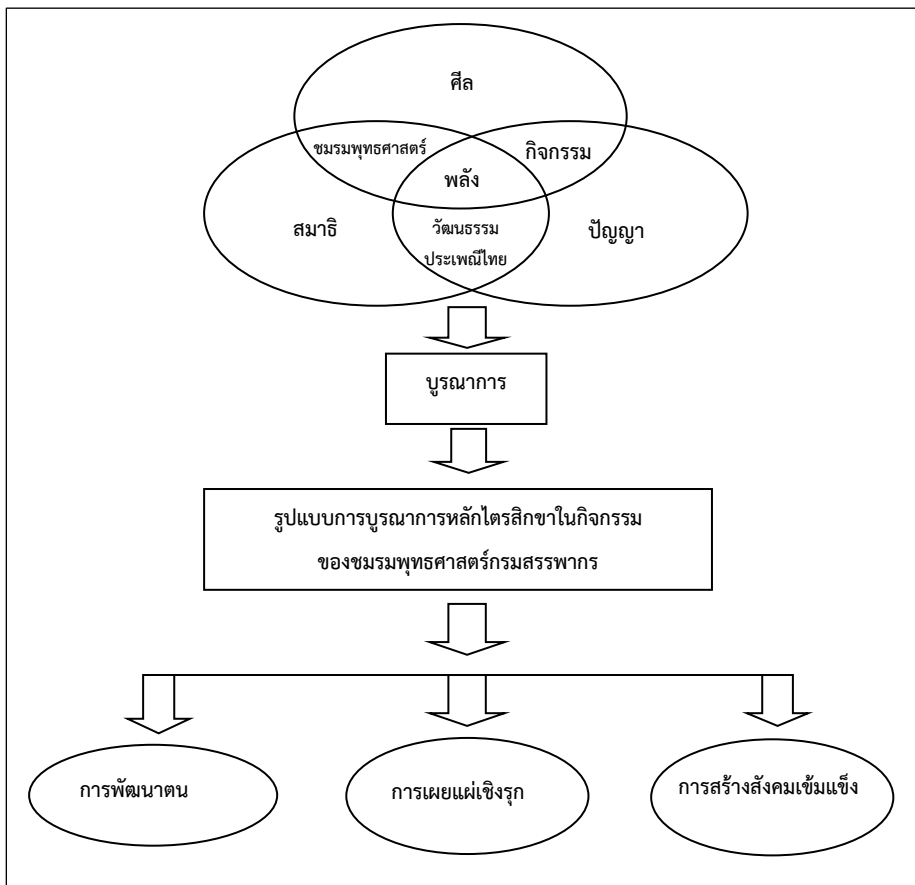
จุดอ่อน: ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

อุปสรรค: ไม่เห็นความสำคัญในด้านวันสำคัญของพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ขาดผู้นำ

โอกาส: เป็นการเผยแพร่กิจกรรมในเชิงรุก ร่วมกันได้หลากหลายองค์กร วิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิที่มาให้ความรู้เป็นบุคคลที่ทรงคุณค่า จึงเป็นการยากที่จะได้พบ ท่านเหล่านั้น จึงเป็นโอกาสดีที่จะได้รับฟังการแสดงธรรม

รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร จากข้อมูลของกลุ่มผู้ที่ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการ คณะทำงาน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดเกณฑ์ในการจำแนกแล้ววิเคราะห์ผลบนกระบวนการ SWOT Analysis พบว่า มีความพึงพอใจในรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาผ่านการจัดกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม

3. นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์

3.1 การพัฒนาตน นำหลักไตรสิกขามาใช้เพื่อพัฒนาตนใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งรวมถึง การพัฒนาการทำงานโดยใช้หลักไตรสิกขาฝึกพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางเริ่มจากสัมมาทิฐิ เป็นต้น เริ่มจากการเสียสละความตระหนี่ การทำบุญ 2) การพัฒนาจิตใจ ซึ่งหมายถึง การพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ คุณธรรมและจริยธรรม คุณภาพ/สมรรถภาพของจิต มิติที่ 3 การพัฒนาด้านปัญญา ที่เข้าใจว่าการตอบสนองความต้องการสูงสุดคือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

3.2 การเผยแผ่เชิงรุก ใช้การเผยแผ่เชิงรุก เพื่อให้เข้าถึงผู้ฟังและความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของ

สังคม ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการ เผยแผ่เพื่อให้งานเผยแผ่นั้นสำเร็จผล ยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในสมัยพุทธกาลนั้น ผู้วิจัยได้นำมานำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่มีหลักการดังนี้ คือ การใช้ทฤษฎีสี่ ส. (สัททสสนา-แจ่มแจ้ง สมาทปนา-จูงใจ สมุเตชนา-แก้ลวกล้ำ สัมปหังสนา-ร่าเริง) และหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 (เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง รู้จักชี้แจง เป็นผู้อดทน พูดด้วยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำในทางเสื่อม) รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.3 การสร้างสังคมเข้มแข็ง มนุษย์ทุกคนเป็นส่วนประกอบของสังคม เมื่อพัฒนามนุษย์หนึ่งคนก็ย่อมเป็นการพัฒนาสังคมไปด้วย การที่จะพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งได้ แต่ละคนต้องสามารถพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเองได้ก่อน การสร้างชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากรขึ้นเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาให้สังคมมีความเข้มแข็งในทางจิตใจ และสติปัญญา มีทิศทางตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักไตรสิกขาที่มีวิธีปรับมุมมองวิธีคิดให้มนุษย์พึ่งพาศักยภาพตนเองไปในทางสุจริต ทำให้สามารถเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตในแง่มุมของความเท่าเทียมในฐานะเพื่อร่วมทุกข์ด้วยกันแล้ว ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

อภิปรายผล

1. รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร เป็นการจัดกิจกรรมผ่านการทำบุญ โดยผ่านการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมถวายภัตตาหารเช้า และตักบาตรพระสงฆ์ 2) กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ ชายแดนภาคใต้ 3) กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม หลังพักรับประทานอาหารกลางวัน ทุกวัน และ 4) กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ใช้หลักการไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมเพื่อพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา ซึ่งการจัดกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร มีส่วนช่วยให้พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมดีขึ้น เช่น ผู้เข้าร่วมมีความสุขที่ได้ร่วมกันทำบุญ ได้ความสมัคสมานสามัคคี มีสติมากขึ้น สามารถนำหลักธรรมที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น และรู้จักดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นต้น

2. ผลการประเมินผลรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า การพัฒนารูปแบบกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร ควรปรับปรุงจุดอ่อน โดยใช้วิธีการเจรจาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อผู้ประสานงานหนุนจุดแข็ง ชาวพุทธ จำนวนไม่น้อย ที่มีความเสียสละ มีจิตอาสา อุทิศกำลังมือร่วมแรงร่วมใจ อย่างเต็มที่ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประโยชน์ในการสร้างชมรมเพื่อสร้างความเข้มแข็ง กลุ่มชาวพุทธ ที่เชื่อมั่นว่า การกระทำของเขา คือ การทำบุญ อาจไม่ใช่เพื่อชมรม แต่เขาก็ทำเพื่องาน พระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลัง จึงสนับสนุนจิตอาสา ก่อน ถึงแม้ว่ายังมีความรู้เข้าใจ คลาดเคลื่อนไปบ้างก็ยังมีกำลังต่อเนื่องไม่ย่อท้อต่อการร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ

การแก้ไขปัญหาอุปสรรค จัดให้มีการประชุม ก่อนเริ่มกิจกรรมเป็นการซักซ้อมความเข้าใจ มีการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในมุมมอง ของแต่ละคน และประธานที่ประชุมเป็นผู้ ตัดสินใจว่า ควรจะเลือกวิธีการดำเนินการใด และประสานงานต่อไปยังหน่วยงานที่เป็นตัวช่วย แก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ เช่น ปัญหาเรื่องขออนุญาตใช้สถานที่ ต้องติดต่อไปยังหน่วยงานกอง คลัง ผู้ดูแลสถานที่ทั้งตัวบริเวณภายนอกและภายในอาคารสำนักงาน หากเป็นการขอใช้สถานที่ ห้องอาหาร หรือ ห้องสมาธิ อาคารที่พักผู้เข้ารับการอบรม และบริเวณรอบสถานที่นั้น เป็น หน้าที่รับผิดชอบของกองบริหารทรัพยากรบุคคล ในบางประเด็นการจัดการเข้าชั้น และ บางครั้งเกิดการผิดพลาดทางด้านเวลากันได้

การดึงโอกาสมาใช้ในการพัฒนาชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร คณะกรรมการมีความสำคัญอย่างมากในเรื่องโอกาสของการพัฒนาชมรมฯ หมายความว่า ตำแหน่งหน้าที่งาน เป็นตัวบ่งชี้ ในการประสานงาน การขอความร่วมมือ หรือ แม้กระทั่งการร่วมกิจกรรม ส่วนการ ดำเนินการเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปธรรมนั้น ชมรมไม่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องกิจกรรมที่ นอกเหนือจากกิจกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน การตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ และมีหน้าที่งานใน ระดับผู้บริหารระดับสูงจะสามารถพัฒนารูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาของชมรมพุทธ ศาสตร์ กรมสรรพากรต่อเนื่องต่อไป

เมื่อประเมินผลแล้ว เห็นว่า มีความพึงพอใจทั้งเนื้อหาและรูปแบบ ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยการ สังเกต รวมทั้งการได้รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาใน กิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากรโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง การที่มีรูปแบบการ บูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากรได้พัฒนาที่ละเล็กละน้อย

เป็นลำดับ มีพัฒนาการเคลื่อนไปเป็นเวลา 10 ปี ที่ผ่านมานั้น เห็นว่า ได้รับการตอบรับที่ดีมาก และจากการประเมินผลฯ ข้างต้น ตามลำดับกล่าวได้ว่า ไม่มีกิจกรรมใดที่ต้องพัฒนารูปแบบให้แตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ ณ เว้นแต่ในเรื่องรายละเอียดซึ่งคงยึดหลักการจัดรูปแบบเดิมไว้

3. รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมชมรมพุทธศาสตร์นี้ เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตที่เน้นพัฒนาสามมิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่ง การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งหมายรวมถึง การพัฒนาพฤติกรรมการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เน้นการดำเนินชีวิตด้วยหลักคำสอนทางสายกลาง มิติที่สอง พัฒนาจิตใจ ซึ่งเน้นการพัฒนาทัศนคติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรม คุณภาพ / สมรรถภาพของจิตใจ และ มิติที่สาม การพัฒนาปัญญา หรือ การเรียนรู้ ซึ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยสอดคล้องแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวว่า หลักการไตรสิกขาเป็นปฏิบัติเพื่อใช้เป็นหลักการพัฒนามนุษย์ครบทั้ง 3 ด้าน ก้าวออกมาจากองค์กรธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะมนุษย์ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม สอดคล้องตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ (พุทธโอวาทที่เป็นใหญ่) 3 อย่าง 1) สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง 2) กุสะลัสสุปะสัมปะทา 3) สะจิตตะปะริโยทะปะนัง และยังปรับเข้ากับมรรค 8 ในอริยสัจอีกด้วย ความสัมพันธ์แบบต่อเนื่องของไตรสิกขานี้ มองเห็นได้ง่ายในชีวิตประจำวัน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ ศีล เป็นความประพฤติที่มีความสัมพันธ์ตรงตามได้ทำประโยชน์อย่างน้อย ก็ ความสุจริต มั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน จิตใจมีเมตตา ชื่นบานเป็นสุข ปลอดโปร่ง สงบ และ แน่วแน่ มุ่งไปในสิ่งที่คิด – สมาธิ และเมื่อจิตไม่ฟุ้งไป ลังเลสงสัยมีความสงบในจิตใจ ปัญญา การรับรู้พิจารณามองเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ก็ชัดเจน ตรงตามความจริง แล่นคล่องเหมาะสมแก่การงาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2557)

สรุป

รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร เป็นการจัดกิจกรรมผ่านการทำบุญ โดยผ่านการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรม

ถวายภัตตาหารเช้า และตักบาตรพระสงฆ์ 2) กิจกรรมรับบริจาคช่วยเหลือพระสงฆ์ชายแดนภาคใต้ 3) กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม หลังพักรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน และ 4) กิจกรรมทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตที่เน้นพัฒนาสามมิติ เรียกว่า ไตรสิกขา การศึกษาฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสามมิติ มิติแรก การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งหมายรวมถึง การพัฒนาพฤติกรรมการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เน้นการดำเนินชีวิตด้วยหลักคำสอนทางสายกลาง มิติที่ 2 พัฒนาจิตใจ ซึ่งเน้นการพัฒนาทัศนคติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ คุณธรรม และจริยธรรม คุณภาพ /สมรรถภาพของจิตใจ และ มิติที่สาม การพัฒนาปัญญา หรือ การเรียนรู้ ซึ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เรื่องวิสัยทัศน์ของผู้บริหารทั้งระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในวงการศึกษานี้ ให้ความสำคัญต่อหลักการพุทธศาสตร์อย่างแท้จริงเพียงใด

1.2 เรื่องการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในระดับครอบครัว สังคม และกว้างขวางระดับประเทศ และโลก เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่พุทธศาสนิกชนต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพราะพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องดียิ่ง

1.3 เรื่องการกำหนดนโยบายด้านการศึกษานี้ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนต้องดำเนินไปอย่างกลมกลืนกับหลักสูตรปกติ คือ มีการพัฒนาและบูรณาการอย่างต่อเนื่องทุกระดับการศึกษาในทุกหลักสูตรและตลอดเวลา เพื่อให้การพัฒนาแบบองค์รวมอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การจัดตั้งชมรมพุทธศาสตร์ ในองค์กรหน่วยงานของรัฐต้องพึงสังเกตให้แน่แท้ก่อนว่า บุคคลผู้เริ่มก่อตั้งเป็นผู้มีสัมมาทิฐิหรือไม่ โดยเฉพาะประธานชมรมฯ และเลขานุการชมรมฯ เพราะเหตุว่า ตำแหน่งทั้งสองนี้ จะเป็นผู้นำทิศทางของการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

2.2 ตำแหน่งต่าง ๆ ในการบริหารชมรมฯ ควรกำหนดให้แน่ชัดว่า ในการบริหารชมรม คณะทำงาน จะยอมรับฟังเหตุผลตามความกฎ กติกา ระเบียบของชมรมฯ เป็นธรรมเป็นหลัก มิใช่ตามตำแหน่งงานของผู้เป็นคณะทำงาน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาการพัฒนารูปแบบชมรมพุทธศาสตร์ ในองค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานของเอกชน ตามระเบียบวิจัยแบบเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพสามารถทำได้ทั้ง 2 ประเภท

3.2 ศึกษาวิเคราะห์ และประเมินประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย โดยใช้กิจกรรมของศาสนาเป็นแกนนำ โดยทำการวิเคราะห์กิจกรรมแต่ละกิจกรรมในเนื้อหาอย่างละเอียด

3.3 ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนางานองค์กรที่นำหลักไตรสิกขามาใช้เป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จในสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2549). สุขภาวะองค์กรรวม (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดสีสุขดีวงศ์.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2557). ไตรสิกขา : ในฐานะวิธีการพัฒนาชีวิตเชิงบูรณาการ” พุทธบูรณาการเพื่อการ พัฒนาจิตใจและสังคม รวบรวมโดยคณะกรรมการฝ่ายวิชาการงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564). เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2561 จาก <https://www.nesdb.go.th/download/plan12/สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). ประชากรจำแนกตามศาสนา หมาดอายุ เพศ และเขตการปกครอง สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2543. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2561 จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/census/pophouse-q4.html>

สุเทพ พงษ์พิทักษ์. (2553). ประมวลรัษฎากร พ.ศ.2553. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป.

รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย*
BUDDHIST PSYCHOLOGY MODEL TO ENHANCE SALES PERSON'S
PERFORMANCE

ภาดาศาสตรณ์ ภาดาพิลาธานันท์

Padapassorn Pada Phisatanant

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

Siriwat Sikhruedong

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท

Phrakhru Sangkharak, Ekpharat Aphichanto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Philassorrakit.s@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยาและ 3) เสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การศึกษาเอกสารและนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน พัฒนารูปแบบโดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตรวจสอบรูปแบบด้วยการสัมมนาเพื่อรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้การแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานขายที่ปฏิบัติหน้าที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

* Received 7 August 2019; Revised 17 August 2019; Accepted 20 August 2019

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย พนักงานขายขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้า ขาดทักษะในการแนะนำสินค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการอบรมเกี่ยวกับงานบริการและทักษะการพูด โน้มน้าวลูกค้า สำหรับแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย ส่วนใหญ่ต้องการได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการ โดยเห็นความสำคัญในการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดสัมมนา จัดให้มีการศึกษาดูงาน และจัดกิจกรรมสัมพันธ์ องค์กรประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์กรประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ถูกเลือกเข้ามามี 26 องค์กรประกอบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร จำนวน 11 องค์กรประกอบ ปัจจัยด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า จำนวน 12 องค์กรประกอบ และปัจจัยด้านขายสินค้าและบริการ จำนวน 11 องค์กรประกอบ รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายคือ “3C 4D 4T Model”

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยา, สมรรถนะ, พนักงานขาย

Abstract

Buddhist psychology model to improve the performance of salesman. The objectives were 1) To study the current situation in sales, the problems, and the demand for performance improvement. 2) To study the factors that affect to the performance improvement of the salesman as Buddhist psychology model, and 3) To present the Buddhist psychology model for performance improvement of salesman by using mixed methods research, firstly, Qualitative Research; the data were collected from documentation to write an interview sheet for interviewing 15 informants. The interview questions were checked by experts. secondly, Quantitative Research by the questionnaires for a salesman at a department store in Bangkok 400 people and statistical analysis data were

frequency, percentage, average, standard deviation, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The results showed that:

the current situation in sales, the problems, and the demand of performance improvement as a salesman has not enough products knowledge, no sales presentation skills to increase sales, no work experience, no training on service and speaking skills to convince customers. the guidelines to improve performance; most of the salesman needs to get products knowledge, and training on sales services. The importance of training programs was training workshop, seminar, study visit, team building activities, the configurations, and factors that affect to the performance improvement of the salesman as Buddhist psychology model, there were selected 26 topics. Firstly, internal management 11 topics. Secondly, building relationships with customers 12 topics, and the last one, product selling and services 11 topics. As the results of this research called "3C 4D 4T Model".

Keywords: Buddhist Psychology, Performance, Sales Person

บทนำ

การขายโดยพนักงานขายเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อสื่อสารทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ การขายโดยพนักงานขายเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยผลักดันให้ลูกค้าใช้สินค้าใหม่ เพิ่มยอดขาย และให้ลูกค้าได้รู้ถึงตราสินค้าของบริษัท ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การขายโดยพนักงานขาย (Personal Selling) คือรูปแบบของการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคล (Person-to-person Communication) ที่พนักงานขาย (Salesperson) ใช้ความพยายามในการกระตุ้นให้ผู้ซื้อทำการซื้อสินค้าหรือบริการของบริษัท จะเห็นได้ว่าการขายโดยพนักงานขายเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารสองทาง (Two-way Communication Process) ที่ทั้งพนักงานขายและลูกค้าคาดหวังสามารถตอบสนองซึ่งกันและกันอย่าง (ประภาศรี สวัสดิ์อำไพรักษ์, 2556) พนักงานขายมีหน้าที่ช่วยแก้ปัญหาให้กับลูกค้า พนักงานต้องสามารถอธิบายได้ว่า สินค้า

ที่เสนอขายนั้นสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ ในการแก้ปัญหาพนักงานขายจะต้องรู้ให้ซึ่งถึงปัญหานั้น เปรียบหนึ่งว่าเป็นปัญหาของพนักงานขายเอง ลูกค้าทั่วไปมักจะประสบปัญหาในการตัดสินใจซื้อ คือ ไม่สามารถเลือกซื้อสินค้าหรือบริการให้ตรงกับความต้องการ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานขายที่จะให้ความช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับลูกค้า ดังนั้นพนักงานขายที่ประสบความสำเร็จย่อมรู้ดีว่าการบีบบังคับให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ พนักงานขายจะต้องซักจงใจให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อด้วยการสร้างภาพพจน์ในตัวสินค้า โดยให้ลูกค้ามีส่วนแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ลูกค้าเลือกสินค้าหรือบริการด้วยความพึงพอใจ พนักงานขายสามารถที่จะเร่งเร้าให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อด้วยความประทับใจ พนักงานขายที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องสื่อสารที่ดี สามารถถ่ายทอดคุณภาพของสินค้า ลักษณะของการทำงานของสินค้า อธิบายคุณสมบัติ และผลประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับอย่างฉลาด ในขณะเดียวกันพนักงานขายจะต้องสามารถถ่ายทอดนโยบายของบริษัทให้ลูกค้าเข้าใจลักษณะการค้าของบริษัท และลูกค้าจะได้รับบริการอะไรจากบริษัทบ้าง พนักงานขายที่ต้องการแสวงหาความสำเร็จในอาชีพของตนเอง โดยทักษะการขายถือเป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะเพื่อการจูงใจลูกค้า พนักงานขายจำเป็นต้องมีกลยุทธ์การเสนอขายเพื่อเพิ่มยอดขายให้แก่องค์กร และการขยายฐานลูกค้าใหม่ ก่อนการขายสินค้าใด ๆ พนักงานขายจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับตัวสินค้าหรือบริการมากพอที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่ลูกค้าได้อย่างครบถ้วน ทั้งในเรื่องราคา ส่วนลดหรือเงื่อนไขต่าง ๆ พนักงานขายจะต้องแสดงออกด้วยการพูดอย่างมั่นใจ เพื่อให้ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่นต่อสินค้าหรือบริการที่เสนอขาย รวมถึงสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการเสนอขายสินค้าหรือบริการนั้น (ลักษณสุภา พึ่งผล และมณฑล สรไกรกิติกุล, 2561) การพัฒนาทักษะความรู้ของพนักงานล้วนเป็นสิ่งสำคัญและมีส่วนช่วยให้องค์กรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นองค์กรจึงควรเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาความรู้ที่จะสามารถช่วยเพิ่มทักษะต่าง ๆ ให้กับพนักงาน เพื่อที่พนักงานจะสามารถนำความรู้ความเข้าใจ มาก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลแก่ตนเองและแก่องค์กร

สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) ได้กำหนดกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ สาขาวิชาชีพธุรกิจค้าปลีก อาชีพพนักงานขาย ชั้น 2 ไว้จำนวน 9 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะที่ 1 สื่อสารในร้านค้าเพื่อสนับสนุนทีมงาน สมรรถนะที่ 2 ปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร สมรรถนะที่ 3 ใช้อุปกรณ์และกระบวนการปฏิบัติงาน ณ จุดชำระเงิน สมรรถนะที่ 4

ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า สมรรถนะที่ 5 ลดความสูญเสียของร้านค้าเบื้องต้น สมรรถนะที่ 6 จัดระเบียบเพื่อความปลอดภัยของร้านค้า สมรรถนะที่ 7 รับสินค้าไว้อย่างรวดเร็ว สมรรถนะที่ 8 ขายสินค้าและบริการเบื้องต้น สมรรถนะที่ 9 ปฏิบัติงานค้าปลีกโดยใช้เทคโนโลยี และกำหนดกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ สาขาวิชาชีพธุรกิจค้าปลีก อาชีพพนักงานขาย ชั้น 3 ไว้จำนวน 3 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะที่ 1 เตรียมพื้นที่ไว้รับสินค้า สมรรถนะที่ 2 สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า สมรรถนะที่ 3 ขายสินค้าและบริการขั้นสูง (สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน), 2557) สมรรถนะจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญควรแก่การได้รับความสนใจจากองค์กรต่าง ๆ ในสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพราะความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจที่เกิดขึ้นนั้นทำให้การดำเนินการและการบริหารงานขององค์กรต่าง ๆ หันมามุ่งเน้นในเรื่องของการบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นสำคัญ โดยถือว่าพนักงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญขององค์กร ดังนั้นสมรรถนะจึงถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของความสำเร็จของการบริหารเชิงกลยุทธ์ และเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งในการบริหารทรัพยากรบุคคลแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่จะทำให้หน่วยงานมีความเข้มแข็ง และสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันให้เกิดขึ้นในหน่วยงานได้ สมรรถนะเป็นความสามารถและคุณสมบัติของแต่ละบุคคลที่จำเป็นต้องมี และมีความสัมพันธ์ต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรมอันนำไปสู่ผลงานหรือผลการปฏิบัติงาน และผลสุดท้ายนำมาซึ่งผลลัพธ์ทางธุรกิจที่องค์กรต้องการ โดยช่วยให้องค์กรได้ทราบว่า สมรรถนะในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้สูงกว่าผลงานมาตรฐานที่กำหนดไว้ (Shermon Ganesh, 2004)

การพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่พัฒนาที่ข้างนอกหรือข้างในอย่างเดียว แต่พัฒนาตั้งแต่ข้างในออกมาทีเดียวหมายความว่า ไม่ใช่พัฒนาแต่ข้างนอกอย่างเดียว ต้องพัฒนาข้างในคือ พัฒนาหมดพัฒนาที่เหตุปัจจัยไม่ว่าข้างนอกหรือข้างใน หลักคำสอนของพุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักความจริงตามธรรมชาติและของชีวิตที่เกิดมา สอนให้คนรู้จักตนเอง พิจารณาแก้ไขและพัฒนาตนเองด้วยหลักเหตุผลโดยอาศัยคำสอนที่เรียกว่า หลักธรรม หลักธรรมคืออะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้างจะนำมาพัฒนา ซึ่งหลักธรรมเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการทดสอบแล้วจากการปฏิบัติในที่นี้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะคือ หลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความจริง คือ ความดำรงมั่นในสัจจะ เชื่อตรง เชื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน จริงจัง จริงต่อคำพูด พูดจริง ทำได้จริงตามที่พูดไว้ เป็น

คนที่มีสัจจะทั้งต่อหน้าและลับหลัง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ 2) ทมะ ฝึกตน คือ ความเป็นผู้รู้จักฝึกฝนอบรมตนเอง รู้จักควบคุมตนเอง รู้จักปรับตัว ไม่พูด ไม่ทำตามอำนาจของ ความโลภ ความโกรธ และความหลงครอบงำ เสมือนเป็นเครื่องยับยั้งใจไม่ให้ถลาไปในทางที่ไม่ ถูกต้องไม่ชอบธรรม 3) ขันติ ความอดทน คือ มุ่งมั่นทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนต่อความร้อนความหนาว ความหิวกระหาย อดทนต่อความลำบากทางร่างกาย ทน ความลำบากตรากตรำ ทนต่อความเจ็บแค้นใจ ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย และไม่ท้อถอย และ 4) จาคะ ความเสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ ให้ปันสิ่งของ ของตนแก่คนที่ควรให้ปัน เสียสละอารมณ์ความรู้สึกอันเป็นข้าศึกต่อความจริงใจ เสียสละความ ขัดข้องหมองใจต่อกัน ไม่มีใจคับแคบ เห็นแก่ตัว หรือเอาแต่ใจตนเอง ร่วมงานกับผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของ พนักงานขาย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธ จิตวิทยา
3. เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย” ครั้งนี้ใช้ ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการ สัมภาษณ์ (Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการสัมมนารับรองรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการ แจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจาก ผู้อำนวยการฝ่ายขาย จำนวน 5 คน และผู้จัดการฝ่ายขาย จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 15 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานขายที่ปฏิบัติหน้าที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานขายที่ปฏิบัติหน้าที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจำนวนประชากรของพนักงานขายที่ปฏิบัติหน้าที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครไม่สามารถบอกจำนวนของพนักงานขายได้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (วีรยา ภัทรอาชาชัย, 2539) เป็นการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร ค่าความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยยอมรับได้เท่ากับ 0.05 และระดับความเชื่อมั่น 95% เพราะฉะนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจึงเท่ากับ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการฝ่ายขาย 5 คน และผู้จัดการฝ่ายขาย 10 คน

2. เครื่องบันทึกเสียง การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียงเพื่อช่วยบันทึกข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์การเป็นพนักงานขาย ซึ่งเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 องค์กรประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา ได้แก่ การปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า และการขายสินค้าและบริการ การกำหนดระดับการให้คะแนนของแบบสอบถามตอนที่ 2 นี้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

5	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับมากที่สุด
4	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับมาก
3	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับปานกลาง
2	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับน้อย
1	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย การกำหนดระดับการให้คะแนนของแบบสอบถามตอนที่ 3 นี้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

5	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับมากที่สุด
4	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับมาก
3	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับปานกลาง
2	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับน้อย
1	แทน	มีความคิดเห็นตามข้อความนั้น ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย พนักงานขายขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้า ขาดทักษะในการแนะนำสินค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการอบรมเกี่ยวกับงานบริการและทักษะการพูด โน้มน้าวลูกค้า สำหรับแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย ส่วนใหญ่ต้องการได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการ โดยเห็นความสำคัญในการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดสัมมนา จัดให้มีการศึกษาดูงาน และจัดกิจกรรมสัมพันธ์

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ถูกเลือก เข้ามามี 26 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร จำนวน 11 องค์ประกอบ ปัจจัยด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า จำนวน 12 องค์ประกอบ และ ปัจจัยด้านขายสินค้าและบริการ จำนวน 11 องค์ประกอบ

3. การพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ด้วยรูปแบบพุทธจิตวิทยา เพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายคือ “3C 4D 4T Model” กล่าวคือ เป็นรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายได้เป็นอย่างดี ซึ่งโมเดลดังกล่าวได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เรียกว่า หลักธรรมาธรรม 4 เป็นตัวสำคัญในการควบคุมกระบวนการของ 3C4D4T Model ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่ง 3C = 3Competency สมรรถนะที่ต้องการ ประกอบด้วย สมรรถนะของพนักงานขาย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร 2) ด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า และ 3) ด้านขายสินค้าและบริการ 4 = 4Dhamma บุรณาการด้วยหลักธรรมาธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน 2) ทมะ การฝึกตน 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ การเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจ และ 4 T = 4Training วิธีการพัฒนา 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) อบรม 2) สัมมนา 3) ดูงาน 4) กิจกรรมสัมพันธ์

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ปัญหาที่พบว่าเป็นสาเหตุให้พนักงานขายไม่ประสบความสำเร็จในการขายนั้น ส่วนมากมาจากพนักงานขายขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้า ขาดทักษะในการแนะนำสินค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการอบรมเกี่ยวกับงานบริการและทักษะการพูด โน้มน้าวลูกค้า จะเห็นได้ว่า ปัญหาการขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการของพนักงานขายส่งผลต่อความพึงพอใจให้กับลูกค้าและยอดขาย พนักงานขายขาดองค์ความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้ในการขายของผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการขาย และไม่สามารถปิดงานขายได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทยังขาดการอบรมกับกลุ่มพนักงานขายอย่างจริงจัง ในการเสริมความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์เพื่ออธิบายจุดเด่นของสินค้า และการขาดเทคนิคการนำเสนอสินค้าและบริการ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญของ

ผู้บริโภคนื่องจากสินค้าของบริษัทเป็นสินค้าที่ต้องการข้อมูลเชิงอธิบายสรรพคุณการใช้งาน เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์และตัดสินใจซื้อ ซึ่งในการพัฒนางานด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กรนั้น พบปัญหาข้อร้องเรียนการปฏิบัติงาน เรื่อง ไม่ให้ข้อมูล/ให้ข้อมูลสินค้าไม่ชัดเจน จำนวน 3 เรื่อง การละเลยหรือละเมิดสิทธิและหน้าที่ในการปฏิบัติงาน จำนวน 1 เรื่อง ขาดความกระตือรือร้น จำนวน 2 เรื่อง การพัฒนางานด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า นั้น พบปัญหาข้อร้องเรียนการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เรื่อง คำพูดไม่เหมาะสม จำนวน 8 เรื่อง กริยามารยาท/การแต่งกายไม่เหมาะสม จำนวน 1 เรื่อง และการพัฒนางานด้านขายสินค้าและบริการนั้นพบปัญหาข้อร้องเรียนการขายสินค้าและบริการ เรื่อง บริการที่ล่าช้า รอนาน จำนวน 4 เรื่อง การแก้ปัญหาข้อร้องเรียนที่ล่าช้า จำนวน 2 เรื่อง พฤติกรรมการบริการอื่น ๆ จำนวน 1 เรื่อง เป็นต้น สอดคล้องกับปัญหาที่พบว่าเป็นสาเหตุให้พนักงานขายไม่ประสบความสำเร็จในการขายนั้น ส่วนมากมาจากพนักงานขายขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้า ขาดทักษะในการแนะนำสินค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการอบรมเกี่ยวกับงานบริการและทักษะการพูดโน้มน้าวลูกค้า จะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการของพนักงานขายส่งผลต่อความพึงพอใจให้กับลูกค้าและยอดขาย พนักงานขายขาดองค์ความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้ในการขายของผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการขาย และไม่สามารถปิดการขายได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทยังขาดการอบรมกับกลุ่มพนักงานขายอย่างจริงจัง ในการเสริมความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์เพื่ออธิบายจุดเด่นของสินค้า และการขาดเทคนิคการนำเสนอสินค้าและบริการ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญของผู้บริโภคเนื่องจากสินค้าของบริษัทเป็นสินค้าที่ต้องการข้อมูลเชิงอธิบายสรรพคุณการใช้งาน เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์และตัดสินใจซื้อ (ณรงค์ ศรีเกรียงทอง และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2558)

สำหรับแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย ส่วนใหญ่ต้องการได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการ โดยเห็นความสำคัญในการจัดการฝึกอบรมและรูปแบบที่ต้องการคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้องค์กรควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะของพนักงาน โดยเพิ่มการอบรมในลักษณะของการจัดการความรู้ให้แก่พนักงานด้วย อีกทั้งองค์กรควรเล็งเห็นความสำคัญในด้านการพัฒนาทักษะของพนักงานเป็นสำคัญ โดยแต่ละองค์กรสามารถนำเทคนิคการฝึกอบรม หรือการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาทักษะรูปแบบต่าง

ๆ ให้กับพนักงานได้อย่างหลากหลายยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะโดยจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะให้กับพนักงาน เช่น หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การให้บริการอย่างมืออาชีพ เป็นต้น หรือจัดให้มีการศึกษาดูงานในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริการลูกค้าเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่จะนำมาพัฒนาการทำงานและเพิ่มพูนสมรรถนะการทำงานของพนักงานให้มากยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะโดยเน้นให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ไขปัญหา เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นการมุ่งเน้นและเพิ่มประสิทธิภาพให้พนักงานมีความรู้สึกร่วมในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจที่เกิดขึ้นภายในองค์กร และผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะ โดยสนับสนุนหรือยกย่องพนักงานที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กร และคอยให้กำลังใจพนักงานที่มีความพยายามอย่างเต็มความสามารถในการทำงานเพื่อให้พนักงานขององค์กรมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาพนักงานขาย ส่วนใหญ่ต้องการได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการ โดยเห็นความสำคัญในการจัดการฝึกอบรมและรูปแบบที่ต้องการ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ (ธีรพงษ์ แสนเจียม, 2559) ทั้งนี้องค์กรควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะของพนักงาน โดยเพิ่มการอบรมในลักษณะของการจัดการความรู้ให้แก่พนักงานด้วย อีกทั้งองค์กรควรเล็งเห็นความสำคัญในด้านการพัฒนาทักษะของพนักงานเป็นสำคัญ โดยแต่ละองค์กรสามารถหาเทคนิคการฝึกอบรม หรือการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาทักษะรูปแบบต่าง ๆ ให้กับพนักงานได้อย่างหลากหลายยิ่งขึ้น (ลักษณสุภา พิงผล และมณฑล สรไกรกิติกุล, 2561) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะโดยจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะให้กับพนักงาน เช่น หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การให้บริการอย่างมืออาชีพ เป็นต้น หรือจัดให้มีการศึกษาดูงานในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริการลูกค้าเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่จะนำมาพัฒนาการทำงานและเพิ่มพูนสมรรถนะการทำงานของพนักงานให้มากยิ่งขึ้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะโดยเน้นให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการแก้ไขปัญหา เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นการมุ่งเน้นและเพิ่มประสิทธิภาพให้พนักงานมีความรู้สึกร่วมในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจที่เกิดขึ้นภายในองค์กร และผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับสมรรถนะ โดยสนับสนุนหรือยกย่อง

พนักงานที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กร และคอยให้กำลังใจพนักงานที่มีความพยายาม (ปาไลตา แซ่ก้วง, 2557)

2. องค์กรประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา องค์กรประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ถูกเลือกเข้ามามี 26 องค์กรประกอบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร จำนวน 11 องค์กรประกอบ ได้แก่ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ตามที่กำหนด ปฏิบัติงานในหน้าที่สอดคล้องวัฒนธรรมองค์กร ปฏิบัติตามขั้นตอนและนโยบายของกิจการที่เกี่ยวข้องเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามขั้นตอนและนโยบายของร้านค้า ทำความเข้าใจและปฏิบัติตามคำแนะนำและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับงาน พฤติกรรมการแสดงออกที่มีความสุภาพและเป็นประโยชน์ แก้ปัญหาตารางงานและแจ้งถึงความไม่พร้อมในชั่วโมงทำงานของตารางงานตามนโยบายและกระบวนการทำงานขององค์กร รักษาสมดุลงานระหว่างภาระงาน และภาระส่วนตัว ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานในเวลาและโอกาสที่เหมาะสมตามข้อกำหนดของสถานที่ทำงาน ใช้เทคนิคการถาม เพื่อการอธิบายถึงความรับผิดชอบหรือการให้คำแนะนำ ระบุ รับรู้ และปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและยั่งยืน ปัจจัยด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า จำนวน 12 องค์กรประกอบ ได้แก่ รักษาจรรยาบรรณวิชาชีพกับลูกค้า เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของร้าน มุ่งให้บริการโดยตระหนักถึงการส่งมอบบริการที่สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า ใช้ทัศนคติด้านบวกที่เป็นประโยชน์ในการจัดการข้อร้องเรียนของลูกค้าตามนโยบายของกิจการ สร้างความสัมพันธ์เพื่อระบุความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าเพื่อหาวิธีเพิ่มยอดขาย สร้างความสัมพันธ์โดยใช้เวลาและพื้นที่แก่ลูกค้าในการตัดสินใจซื้อสินค้า สร้างความสัมพันธ์เพื่อเลือกใช้วิธีการปิดการขายที่มีประสิทธิภาพ สร้างความน่าสนใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการแก่ลูกค้าให้สูงสุดผ่านข้อเสนอต่าง ๆ เช่น ราคาที่เหมาะสม ข้อเสนอด้านการชำระเงินและทางเลือกด้านสินเชื่อตามนโยบายของกิจการ รับฟัง และรับทราบข้อร้องเรียนและปัญหาของลูกค้า ตั้งคำถามและรับฟังเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าได้พูดถึงปัญหาและลดความอึดอัดใจของลูกค้าให้เหลือน้อยที่สุด ดำเนินการแก้ปัญหาข้อร้องเรียนเพื่อความพึงพอใจของลูกค้าที่เป็นไปได้ ให้คำแนะนำกับลูกค้าเพื่อเพิ่มศักยภาพในการขายโดยใช้สารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติและ

ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่เหมาะสม และให้การสนับสนุนการขายขณะที่จะได้
ข้อสรุปการขายอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านขายสินค้าและบริการ จำนวน 11 องค์ประกอบ ได้แก่
การตั้งคำถาม และการฟังอย่างตั้งใจเพื่อค้นหาความต้องการของลูกค้า ตอบคำถามรายวันของ
ลูกค้าเกี่ยวกับการบริหารสินค้าได้อย่างถูกต้องและตรงไปตรงมา หรือแจ้งต่อผู้บังคับบัญชา
ระดับสูง พัฒนาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โดยการเข้าถึงแหล่งที่มาของข้อมูลและสารสนเทศที่
เกี่ยวข้อง พัฒนาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อของลูกค้าจากสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง สร้าง
สภาพแวดล้อมการให้บริการแก่ลูกค้าผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งด้วยการพูดและด้วยวิธี
อื่นตามขั้นตอนและนโยบายของกิจการ แจ้งลูกค้าที่มีปัญหา ถึงแนวทางดำเนินการ ประยุกต์ใช้
การแก้ปัญหาในขอบเขตความรับผิดชอบส่วนบุคคลเพื่อจัดการกับการโต้แย้งของลูกค้าหรือแจ้ง
ไปยังพนักงานระดับสูง ระบุสิ่งที่ไม่รู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการแก้ปัญหาโดยการเข้าถึง
แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำแนกการโต้แย้งเป็น ราคา เวลา และลักษณะการบริหารสินค้าและ
พิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหา ให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดต่อสมาชิกของทีมงานที่กำลัง
ประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน และให้ความร่วมมือกับทีมงานในการปฏิบัติงานให้เสร็จ
สมบูรณ์ตามกรอบเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของ
พนักงานขายดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ สาขาวิชาชีพรักจการค้าปลีก
อาชีพพนักงานขาย ชั้น 2 ไว้จำนวน 9 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะที่ 1 สื่อสารในร้านค้าเพื่อ
สนับสนุนทีมงาน สมรรถนะที่ 2 ปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร สมรรถนะที่ 3 ใช้
อุปกรณ์และกระบวนการปฏิบัติงาน ณ จุดชำระเงิน สมรรถนะที่ 4 ปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า
สมรรถนะที่ 5 ลดความสูญเสียของร้านค้าเบื้องต้น สมรรถนะที่ 6 จัดระเบียบเพื่อความ
ปลอดภัยของร้านค้า สมรรถนะที่ 7 รับสินค้าไว้ขาย สมรรถนะที่ 8 ขายสินค้าและบริการ
เบื้องต้น สมรรถนะที่ 9 ปฏิบัติงานค้าปลีกโดยใช้เทคโนโลยี และกำหนดกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ
สาขาวิชาชีพรักจการค้าปลีก อาชีพพนักงานขาย ชั้น 3 ไว้จำนวน 3 สมรรถนะ ได้แก่ สมรรถนะ
ที่ 1 เตรียมพื้นที่ไว้รับสินค้า สมรรถนะที่ 2 สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า สมรรถนะที่ 3 ขาย
สินค้าและบริการขั้นสูง

3. รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบ
พุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า “3C 4D 4T Model”
กล่าวคือ เป็นรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายได้เป็นอย่างดี ซึ่ง

โมเดลดังกล่าวได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เรียกว่า หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นตัวสำคัญในการควบคุมกระบวนการของ 3C 4D 4T Model ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังได้แสดงรายละเอียดโมเดลดังนี้

3C 4D 4T Model มีคำย่อ คือ

3C = 3Competency

4D = 4Dhamma

4T = 4Training

สรุป

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย พบว่า

ปัญหาที่พบว่าเป็นสาเหตุให้พนักงานขายไม่ประสบความสำเร็จในการขายนั้น ส่วนมากมาจากพนักงานขายขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้า ขาดทักษะในการแนะนำสินค้าเพื่อเพิ่มยอดขาย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน ขาดการอบรมเกี่ยวกับงานบริการและทักษะการพูดโน้มน้าวลูกค้า จะเห็นได้ว่า ปัญหาการขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการของพนักงานขายส่งผลต่อความพึงพอใจให้กับลูกค้าและยอดขาย พนักงานขายขาดองค์ความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้ในการขายของผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการขาย และไม่สามารถปิดงานขายได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทยังขาดการอบรมกับกลุ่มพนักงานขายอย่างจริงจัง ในการเสริมความรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์เพื่ออธิบายจุดเด่นของสินค้า และการขาดเทคนิคการนำเสนอสินค้าและบริการ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญของผู้บริโภคเนื่องจากสินค้าของบริษัทเป็นสินค้าที่ต้องการข้อมูลเชิงอธิบายสรรพคุณการใช้งาน เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์และตัดสินใจซื้อ ซึ่งในการพัฒนางานด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กรนั้น พบปัญหาข้อร้องเรียนการปฏิบัติงาน เรื่อง ไม่ให้ข้อมูล/ให้ข้อมูลสินค้าไม่ชัดเจน จำนวน 3 เรื่อง การทะเลาะหรือละเมิดสิทธิและหน้าที่ในการปฏิบัติงาน จำนวน 1 เรื่อง ขาดความกระตือรือร้น จำนวน 2 เรื่อง การพัฒนางานด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า นั้น พบปัญหาข้อร้องเรียนการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เรื่อง คำพูดไม่เหมาะสม จำนวน 8 เรื่อง กิริยามารยาท/การแต่งกายไม่เหมาะสม จำนวน 1 เรื่อง และการ

พัฒนางานด้านขายสินค้าและบริการนั้นพบปัญหาข้อร้องเรียนการขายสินค้าและบริการ เรื่อง บริการที่ล่าช้า รอนาน จำนวน 4 เรื่อง การแก้ปัญหาข้อร้องเรียนที่ล่าช้า จำนวน 2 เรื่อง พฤติกรรมการบริการอื่น ๆ จำนวน 1 เรื่อง เป็นต้น

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา พบว่า

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ถูกเลือกเข้ามามี 26 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร จำนวน 11 องค์ประกอบ ได้แก่ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ตามที่กำหนด ปฏิบัติงานในหน้าที่สอดคล้องวัฒนธรรมองค์กร ปฏิบัติตามขั้นตอนและนโยบายของกิจการที่เกี่ยวข้องเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามขั้นตอนและนโยบายของร้านค้า ทำความเข้าใจและปฏิบัติตามข้อเสนอแนะและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับงาน พฤติกรรมการแสดงออกที่มีความสุภาพและเป็นประโยชน์ แก้ปัญหาตารางงานและแจ้งถึงความไม่พร้อมในชั่วโมงทำงานของตารางงานตามนโยบายและกระบวนการทำงานขององค์กร รักษาสมดุลงานระหว่างภาระงาน และภาระส่วนตัว ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานในเวลาและโอกาสที่เหมาะสมตามข้อกำหนดของสถานที่ทำงาน ใช้เทคนิคการถามเพื่อการอธิบายถึงความรับผิดชอบหรือการให้คำแนะนำ ระบุ รับรู้ และปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและยั่งยืน ปัจจัยด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า จำนวน 12 องค์ประกอบ ได้แก่ รักษาจรรยาบรรณวิชาชีพกับลูกค้าเพื่อให้ความน่าเชื่อถือช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของร้าน มุ่งให้บริการโดยตระหนักถึงการส่งมอบบริการที่สร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับลูกค้า ใช้ทัศนคติด้านบวกที่เป็นประโยชน์ในการจัดการข้อร้องเรียนของลูกค้าตามนโยบายของกิจการ สร้างความสัมพันธ์เพื่อระบุความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าเพื่อหาวิธีเพิ่มยอดขาย สร้างความสัมพันธ์โดยใช้เวลาและพื้นที่แก่ลูกค้าในการตัดสินใจซื้อสินค้า สร้างความสัมพันธ์เพื่อเลือกใช้วิธีการปิดการขายที่มีประสิทธิภาพ สร้างความน่าสนใจในผลิตภัณฑ์หรือบริการแก่ลูกค้าให้สูงสุดผ่านข้อเสนอต่าง ๆ เช่น ราคาที่เหมาะสม ข้อเสนอด้านการชำระเงินและทางเลือกด้านสินเชื่อตามนโยบายของกิจการ รับฟังและรับทราบข้อร้องเรียนและปัญหาของลูกค้า ตั้งคำถามและรับฟังเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าได้พูดถึงปัญหาและลดความอึดอัดใจของลูกค้าให้เหลือน้อยที่สุด ดำเนินการแก้ปัญหาข้อร้องเรียน

เพื่อความพึงพอใจของลูกค้าที่เป็นไปได้ ให้คำแนะนำกับลูกค้าเพื่อเพิ่มศักยภาพในการขายโดยใช้สารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติและประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่เหมาะสม และให้การสนับสนุนการขายขณะที่จะได้ข้อสรุปการขายอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านขายสินค้าและบริการ จำนวน 11 องค์ประกอบ ได้แก่ การตั้งคำถามและการฟังอย่างตั้งใจเพื่อค้นหาความต้องการของลูกค้า ตอบคำถามรายวันของลูกค้าเกี่ยวกับการบริหารสินค้าได้อย่างถูกต้องและตรงไปตรงมา หรือแจ้งต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูง พัฒนาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โดยการเข้าถึงแหล่งที่มาของข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง พัฒนาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์ซื้อของลูกค้าจากสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง สร้างสภาพแวดล้อมการให้บริการแก่ลูกค้าผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าทั้งด้วยการพูดและด้วยวิธีอื่นตามขั้นตอนและนโยบายของกิจการ แจ้งลูกค้าที่มีปัญหา ถึงแนวทางดำเนินการ ประยุกต์ใช้การแก้ปัญหาในขอบเขตความรับผิดชอบส่วนบุคคลเพื่อจัดการกับการโต้แย้งของลูกค้าหรือแจ้งไปยังพนักงานระดับสูง ระบุสิ่งที่ไม่รู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการแก้ปัญหาโดยการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำแนกการโต้แย้งเป็น ราคา เวลา และลักษณะการบริหารสินค้าและพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหา ให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดต่อสมาชิกของทีมงานที่กำลังประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน และให้ความร่วมมือกับทีมงานในการปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ตามกรอบเวลาที่กำหนด

3. การนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย พบว่า

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 2) วัตถุประสงค์การพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และ 3) สภาพแวดล้อมการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

ส่วนที่ 2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสมรรถนะของพนักงานขาย 2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และ 3) การพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายตามหลักพุทธจิตวิทยา การศึกษามีรายละเอียด

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้พัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ประกอบด้วย

การเตรียมการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

การติดตามการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า “3C4D4T Model” กล่าวคือ เป็นรูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายได้เป็นอย่างดี ซึ่งโมเดลดังกล่าวได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เรียกว่า หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นตัวสำคัญในการควบคุมกระบวนการของ 3C4D4T Model ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายด้านปฏิบัติงานภายใต้ความต้องการขององค์กร พนักงานขายควรปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามขั้นตอน รักษาสมดุสภาพระหว่างภาระงาน และภาระส่วนตัว และให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานในเวลาและโอกาสที่เหมาะสม

1.2 การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายด้านสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า พนักงานขายควรสร้างความสัมพันธ์เพื่อระบุความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้า รับฟังและรับทราบข้อร้องเรียนและปัญหาของลูกค้า ดำเนินการแก้ปัญหาข้อร้องเรียนเพื่อความพึงพอใจของลูกค้าที่เป็นไปได้ และให้คำแนะนำกับลูกค้าเพื่อเพิ่มศักยภาพในการขาย

1.3 การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายด้านขายสินค้าและบริการ พนักงานขายควรตอบคำถามของลูกค้าเกี่ยวกับการบริหารสินค้าได้อย่างถูกต้องและตรงไปตรงมา พัฒนาความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โดยการเข้าถึงแหล่งที่มาของข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง แจ้งลูกค้าที่มีปัญหา ถึงแนวทางดำเนินการประยุกต์ใช้การแก้ปัญหาในขอบเขตความรับผิดชอบส่วนบุคคล เพื่อจัดการกับการโต้แย้งของลูกค้าหรือแจ้งไปยังพนักงานระดับสูง และให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดต่อสมาชิกของทีมงานที่กำลังประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน และให้ความร่วมมือกับทีมงานในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งหมดทำให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่ยังไม่สามารถจะทำการศึกษาให้ครบถ้วนทั้งหมดได้ สำหรับนักวิจัยท่านอื่น ๆ อาจจะมีคามสนใจในรูปแบบการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยอื่น ๆ ก็สามารถจะกระทำได้อีกทั้งเป็นการเพิ่มเติมความสมบูรณ์ในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายให้มีความชัดเจนเป็นรูปแบบมากยิ่งขึ้น และการนำรูปแบบ

การพัฒนาสมรรถนะไปทดลองประยุกต์ก็สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

2.1 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย โดยการนำสมรรถนะ เช่น สมรรถนะด้านสื่อสารในร้านค้าเพื่อสนับสนุนทีมงาน ใช้อุปกรณ์และกระบวนการปฏิบัติงาน ณ จุดชำระเงิน ลดความสูญเสียของร้านค้าเบื้องต้น จัดระเบียบเพื่อความปลอดภัยของร้านค้า รับสินค้าไว้อย่าง ปฏิบัติงานค้าปลีกโดยใช้เทคโนโลยี และเตรียมพื้นที่ไว้รับสินค้า มาศึกษาและควรที่จะใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน 2) ทมะ การฝึกตน 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ การเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจสำหรับการบูรณาการ

2.2 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย โดยใช้หลักพุทธธรรมอื่น ๆ เช่น หลักพละ หลักสังคหวัตถุ หลักสัพปุริสธรรม และหลักสาราณียธรรม เป็นต้น ซึ่งหลักพุทธธรรมยังคงน่าสนใจต่อการพัฒนาสมรรถนะที่ผู้เชี่ยวชาญพูดถึงและมีความเหมาะสมและสอดคล้องมาก

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายด้วยระเบียบวิธีวิจัยอื่น ๆ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์สำหรับการนำไปประยุกต์ในพนักงานขาย

2.4 ควรมีการศึกษารูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและแนวทางการพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ ศรีเกรียงทอง และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). สภาพปัญหา ความต้องการของแรงจูงใจภายใน/ภายนอก และสวัสดิการของพนักงานที่ปรึกษางานขาย PC และพนักงานที่ปรึกษาด้านความงาม BA ของ บริษัท โมเดิร์นสคาสอินเตอร์เนชั่นแนลคอสเมติกส์ จำกัด. Veridian E- Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(2), 72-83.

ธีรพงษ์ แส่นเจียม. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับงานบริการของพนักงานขายและหัวหน้างาน : กรณีศึกษาบ้านมิสเตอร์โดนัท โซน 14. ใน

- วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประภาศรี สวัสดิ์อำไพรักษ์. (2556). การส่งเสริมการตลาดในธุรกิจบริการ ประมวลสาระชุด
วิชา 32710 สัมมนาการจัดการการตลาด. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปาไลตา แซ่ก้วง. (2557). สมรรถนะ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสุขในการทำงานส่งผล
ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการขายของพนักงานขายในเขต
กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ลักษณะสุภา พึ่งผล และมณฑล สรไกรกิติกุล. (2561). การใช้เรื่องเล่าในการพัฒนาทักษะการ
ขาย. MFU Connexion, 7(2), 127-138.
- วีรยา ภัทรอาชาชัย. (2539). หลักการวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อินเทอร์เน็ต
เพคพรีนติ้ง.
- สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน). (2557). รายงานประจำปี 2557. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน).
- Shermon Ganesh. (2004). Competency Based HRM. New Delhi: McGraw-Hill
Publishing Company Limited.

โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียน
ประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
BUDDHIST PSYCHOLOGY PROGRAM TO REDUCE STRESS
OF UPPER ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS
IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูโพธิธรรมนิวิฐ

Phrakhru Phothidammanivit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: ekmcukk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาความเครียด ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อสร้างโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลด
ความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อ
ทดสอบและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน
ปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีระเบียบวิธีวิจัยได้แก่เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi
experimental Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นักเรียนประถมศึกษาเรียน โรงเรียนวัดมาบโพธิ์
โรงเรียนวัดผดุงธรรม และโรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 9 คน
ผู้ปกครองของนักเรียนประถมศึกษาเรียน โรงเรียนวัดมาบโพธิ์ โรงเรียนวัดผดุงธรรม และ
โรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และครูของนักเรียนประถมศึกษาเรียน
โรงเรียนวัดมาบโพธิ์ โรงเรียนวัดผดุงธรรม และโรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน และมีกลุ่มทดลองทั้งสิ้น 30 คน ใช้สถิติ คือค่าเฉลี่ย ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ t-test

* Received 25 July 2019; Revised 15 August 2019; Accepted 22 August 2019

ผลการศึกษาพบว่า

1. ความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มี 5 ด้าน น่าจะเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความเครียดที่พบ คือ 1) สุขภาพกาย 2) อารมณ์ 3) การเรียน 4) สังคม และ 5) สภาพแวดล้อม และการจัดการความเครียดโดยมีกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำ

2. การสร้างโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พุทธจิตวิทยาโปรแกรมลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มปิด (Close Group)

3. ผลทดสอบและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการศึกษาจึงสามารถสรุปได้ว่าเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เมื่อได้รับโปรแกรมลดความเครียดของเด็กจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมความเครียดลดลง

คำสำคัญ : โปรแกรมพุทธจิตวิทยา, ลดความเครียด, นักเรียนประถมศึกษา, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

Research article on Buddhist stress reduction program of elementary students Phra Nakhon Si Ayutthaya has the objectives of research: 1) to study stress Of upper secondary school students Phra Nakhon Si Ayutthaya 2) To create a Buddhist psychology program to reduce stress of upper secondary school students And 3) to test and present the Buddhist psychology program to reduce stress of Upper secondary school students Phra Nakhon Si Ayutthaya There is a research methodology which is semi-experimental research (Quasi experimental research). Elementary school students study Wat Map Pho School Wat Phadungtham School And Wat Nong Pa School Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 9 people, parents of elementary school students studying Wat Map

Pho School Wat Phadungtham School And Wat Nong Pa School Phra Nakhon Si Ayutthaya And teachers of elementary school students studying Wat Map Pho School Wat Phadungtham School And Wat Nong Pa School Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, total of 3 people, a total of 21 people, and there are 30 experimental groups. The statistics are mean, standard deviation and using t-test.

The research result showed as follows:

1. There are 5 aspects of stress in the upper elementary school students. The cause or factors that because stress is 1) physical health 2) mood 3) learning 4) society and 5) environment and stress management with Kalyanamit gave advice

2. The construction of Buddhist psychology program to reduce stress of upper secondary school students Phra Nakhon Si Ayutthaya found that Buddhist psychology stress reduction program of elementary school students Phra Nakhon Si Ayutthaya Province by using participatory learning activities Centered on learners to achieve maximum learning efficiency with group closing activities (Close Group)

3. Test results and present the Buddhist psychology program to reduce stress of Upper secondary school students Phra Nakhon Si Ayutthaya from the study, it can be concluded that the upper secondary school students When receiving a child stress reduction program, the child will have reduced stress behavior.

Keywords: Buddhist Psychology Program, Reduce Stress, Elementary school students, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

ความเครียดนั้นเป็นเรื่องที่มีกันทุกคน จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพ ปัญหา การคิด และการประเมินสถานการณ์ของแต่ละบุคคล บางครั้งปัญหาเดียวกันอาจก่อให้เกิดความเครียด

สูงไม่สามารถจัดได้เกิดความเครียดสะสมเป็นปัญหาระยะยาวต่อไป ในขณะที่เดียวกันอาจไม่ส่งผลต่อความเครียดใด ๆ เลย สามารถจัดการได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละปัจเจกบุคคล ถ้าคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ร้ายแรง ก็ารู้สึกเครียดน้อยหรือแม้เราจะรู้สึกกว่าปัญหานั้นร้ายแรง แต่พอจะรับมือไหว ก็จะไม่เครียดมาก แต่ถ้ามองว่าปัญหานั้นใหญ่ แก้ไม่ไหว และไม่มีใครช่วยได้ก็จะเครียดมาก ความเครียดในระดับพอดี จะช่วยกระตุ้นให้เราพลังมีความกระตือรือร้นในการต่อสู้ชีวิต ช่วยผลักดันให้อาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ดีขึ้น (อินทิรา ปัทมินทร และคณะ, 2543) การจัดการกับความเครียดมีหลายรูปแบบ การจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถจัดการกับสาเหตุของความเครียด หรือสิ่งที่มาคุกคามได้สำเร็จ สามารถลดความไม่สบายใจจากปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมนำไปสู่การปรับตัวเข้าสู่ภาวะสมดุลได้ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีการจัดการกับความเครียดที่ไม่เหมาะสม จะไม่สามารถจัดการกับความเครียด ให้ทุเลาเบาบางหรือหมดไปได้ ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอกาชาสี ก็ประสบปัญหาในการจัดการกับความเครียด (กรมสุขภาพจิต, 2543)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการจัดการลดความเครียดของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอกาชาสี จะใช้วิธีการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ เป็นวิธีการจัดการกับความเครียดของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอกาชาสี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป และวิธีการจัดการกับความเครียดนี้ยังสามารถที่จะจัดการกับความเครียดที่จะก่อให้เกิดใน 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านอารมณ์ ความนึกคิด สรีระ และสามารถทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอกาชาสี ป้องกันและขจัดความเครียดที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตได้ หรือสามารถเผชิญต่อความเครียดได้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาใน อำเภอกาชาสี สามารถศึกษาเล่าเรียนและประสบผลสำเร็จในชีวิตมีคุณภาพชีวิตที่ดีสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อสร้างโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อทดสอบและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อสร้างโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อทดสอบและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental Research) การศึกษาครั้งนี้มี 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ระยะที่ 3 ทดสอบและนำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความ เครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นักเรียนประถมศึกษาเรียน โรงเรียนวัดมาบโพธิ์ โรงเรียนวัดผดุงธรรม และโรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 9 คน ผู้ปกครองของนักเรียนประถมศึกษาเรียน โรงเรียนวัดมาบโพธิ์ โรงเรียนวัดผดุงธรรม และโรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และครูของนักเรียนประถมศึกษาเรียน โรงเรียนวัดมาบโพธิ์ โรงเรียนวัดผดุงธรรม และโรงเรียนวัดหนองเป่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน และมีกลุ่มทดลองทั้งสิ้น 30 คน ใช้สถิติ คือค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ t-test

ผลการวิจัย

1. ศึกษาความเครียด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญหาด้านการเรียน คือการเรียนไม่ทัน ทำงานไม่ทัน ไม่มีความมั่นใจ กลัวเพื่อนเก่งกว่า การบ้านเยอะ แก้ไขโดยการหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม สอบถามครู ครอบครัวยุและเพื่อน ปัญหาด้านพฤติกรรมคือชอบเล่นซุกซน ติดโทรศัพท์ เกมออนไลน์ นอนดึก ขาดความรับผิดชอบ เลียนแบบดารา เบื่อเรียน ตื่นสาย มีสมาธิสั้น แนวทางแก้ไขคือผู้ปกครอง ครูและเพื่อนเปิดใจรับฟังปัญหาและหาทางแก้ไขด้วยกัน คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ปัญหาทางอารมณ์ ทะเลาะกับเพื่อน มีภาวะกดดัน หงุดหงิดง่าย แก้ปัญหาโดย ครู ผู้ปกครองและเพื่อนมีความเข้าใจ ให้อภัยและให้ออกกำลังกาย ปัญหาด้านการปรับตัวกับเพื่อนคือความไม่เข้าใจ ไม่กล้าเปิดใจ พูดคุย ใช้อารมณ์ เอาแต่ใจ ปัญหาสุขภาพ ถ้าป่วยก็กินของมีประโยชน์เยอะ ๆ พบหมอบ่อยปี และออกกำลังกาย นอนพักผ่อน ปัญหาครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความเครียดของเด็ก ผู้ปกครองควรมีวิธีการเลี้ยงดูไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ควรทะเลาะกันต่อหน้าเด็ก หากมีเรื่องขัดแย้งกันควรคุยในห้องมิดชิด โดยที่ไม่ให้เด็กได้ยิน การตั้งกฎระเบียบควรมีการตั้งกฎกติกา ร่วมกันระหว่างพ่อ แม่และลูก เพื่อให้ลูกมีส่วนร่วมและยอมรับในกฎกติกานั้น ๆ หากกฎระเบียบดังกล่าวเข้มงวดหรือตึงเกินไปก็ควรปรับให้มีความยืดหยุ่นที่ทุกคนยอมรับได้ ผู้ปกครองควรเอาใจใส่ คอยสังเกตพฤติกรรม ใช้เหตุผลในการพูดคุย หลีกเลี่ยงการตำหนิ หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์เปิดโอกาสให้เด็กได้ระบายสิ่งที่กังวลใจเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ผู้ปกครองควรเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น มักมีโลกส่วนตัวสูง ไม่ฟังผู้ปกครอง ใจร้อน ให้ความสำคัญกับเพื่อน เริ่มมีความคิดของตนเอง ไม่ชอบการออกคำสั่ง การแก้ปัญหาคือปล่อยให้เด็กได้ลองใช้ชีวิตคิดเป็นของตนเอง หมั่นพูดคุยกับเด็กบ่อย ๆ เพื่อที่จะได้รับรู้ความคิด เมื่อมีโอกาสค่อยสอดแทรกความคิดให้เด็ก ผู้ปกครองต้องคอยสังเกตพฤติกรรมเด็กอย่างใกล้ชิด

2. โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมบูรณาการโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มปิด (Close Group) คือ กลุ่มมีสมาชิกเดิมตลอดเวลา

การอบรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ Active Learning, Positive approach, Dialogue, Active listening, Development and empowerment, Cognitive-behavioral Learning CBL, และใช้การประเมินแบบ KBI Key behavioral indicator Active Learning เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติ คิด วิเคราะห์และนำเสนอ ด้วยความมั่นใจ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและสื่อสารด้วยความเมตตา ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรม ให้ได้รับความรู้พื้นฐาน หรือแนวคิดเบื้องต้นตามเนื้อหา ขณะเดียวกันก็เสริมทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ มี วิจารณ์ญาณสามารถที่จะประยุกต์ (Application) ความรู้มาใช้ในการจัดการสถานการณ์หรือ งานต่าง ๆ ได้ด้วยการเชื่อมโยงหรือบูรณาการ (Integration) เข้ากับความจริงของชีวิต ซึ่ง ผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมค้นพบศักยภาพของตนเองและเห็นคุณค่าคนอื่นสามารถที่จะเข้าใจมิติ ตนเองและผู้อื่น(Human Dimension)มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการปรับภาวะ ความรู้สึก (Caring) ให้เกิดความมั่นใจตระหนักในคุณค่า (Values) และพัฒนาทักษะในการ เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Learning how to lean) ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ (Experiential) การใช้สติ (Mindful) และการใส่ใจ (Engaging) เป็นแก่นสำคัญ

Positive approach เป็นหลักการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดเชิงบวก ให้ ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ตามทฤษฎีของกลุ่มมนุษยนิยมที่มองว่า มนุษย์ล้วนต่างก็มี ความต้องการ การยอมรับและรู้สึกว่าคุณค่า (self-esteem) กระบวนการบูรณาการ พุทธจิตวิทยาการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนารู้อคุณค่าแห่งตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยให้เด็กมองเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ด้วยการฝึกมองหรือคิด เชิงบวกต่อกัน จะไม่มีการตำหนิ หรือใช้พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่รุนแรงซึ่งอาจทำร้าย ความรู้สึกที่มีคุณค่าต่อตนเองของเด็ก

3. นำเสนอโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน ปลาย ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสรุปผลการศึกษาในระยะทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ๆ ละ 30 คน กลุ่มทดลอง เป็นเพศหญิงร้อยละ 63.3 อายุมากที่สุด 11 ปี ร้อยละ 76.7 ส่วนมากเป็นบุตรคนที่ 1 ร้อยละ 56.7 อาศัยอยู่กับ พ่อ แม่ ร้อยละ 60.0 กลุ่มควบคุม เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.3 อายุมากที่สุด 11 ปี ร้อยละ 66.7 ส่วนมากเป็นบุตรคนที่ 1 ร้อยละ 43.3 อาศัยอยู่กับ พ่อ แม่ ร้อยละ 50.00

เมื่อเปรียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดโดยรวมก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดในกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และมีคะแนน พฤติกรรมความเครียดหลังการทดลองต่ำกว่าก่อนการทดลองและระยะติดตามผลหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มควบคุมพบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาก็สามารถสรุปได้ว่าเด็กนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย เมื่อได้รับโปรแกรมลดความเครียดของเด็กจะทำให้เด็กมีพฤติกรรม ความเครียดลดลง

อภิปรายผล

1. ศึกษาความเครียด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัญหา ด้านการเรียนคือการเรียนไม่ทัน ทำงานไม่ทัน ไม่มีความมั่นใจ กลัวเพื่อนเก่งกว่า การบ้านเยอะ แก้ไขโดยการหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม สอบถามครู ครอบครัวและเพื่อน ปัญหาด้านพฤติกรรม คือชอบเล่นซุกซน ติดโทรศัพท์ เกมออนไลน์ นอนดึก ขาดความรับผิดชอบ เลียนแบบดารา เบื่อเรียน ตื่นสาย มีสมาธิสั้น แนวทางแก้ไขคือผู้ปกครอง ครูและเพื่อนเปิดใจรับฟังปัญหาและ หาทางแก้ไขด้วยกัน คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ปัญหาทางอารมณ์ทะเลาะกับเพื่อน มีภาวะกดดัน หงุดหงิดง่าย แก้ปัญหาโดย ครู ผู้ปกครองและเพื่อนมีความเข้าใจ ให้อภัยและให้โอกาส ปัญหา ด้านการปรับตัวกับเพื่อนคือความไม่เข้าใจ ไม่กล้าเปิดใจพูดคุย ใช้อารมณ์ เอาแต่ใจ ปัญหา สุขภาพ ถ้าป่วยก็กินของมีประโยชน์เยอะ ๆ พบหมอบ่อยปี และออกกำลังกาย นอนพักผ่อน ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาทางบ้านก็จะเป็นเรื่องของพฤติกรรมของพ่อแม่ ที่ต้องแสดงให้เห็น ฉะนั้น การที่พ่อแม่จะคุยหรือปรึกษาอะไรกัน ก็ควรเป็นส่วนตัว ไม่ควรให้เด็กได้รับรู้ใน ระหว่างพูดคุย ควรเจรจาให้เรียบร้อยก่อน เอามาพูดเอามาบอกเด็ก มิเช่นนั้น เด็กจะมีความ สับสนได้ ที่สำคัญคือ ไม่ควรทะเลาะกันให้เด็กเห็นเด็กอยู่ในบ้านหลายคน แออัด ไม่มีความเป็น ส่วนตัว มีระเบียบมากเกินไป แก้โดยมียืดหยุ่นและให้เหตุผลของกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน หลายคน เพื่อนบ้าน ต้องดูแลเอาใจใส่ สังเกตพฤติกรรม ต้องทำตัวให้เป็นทั้งพ่อ แม่และเพื่อน ให้คำปรึกษา ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เด็กเริ่มโตขึ้น มีโลกส่วนตัวสูงขึ้น ไม่ฟังผู้ปกครอง การ แก้ปัญหา ปล่อยให้เด็กได้ลองใช้วิธีคิดเป็นของตนเอง ผู้ปกครองต้องเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด

สอดคล้องกับวันเพ็ญ หวังวิวัฒน์เจริญ และสาระ มุขดี ได้ศึกษาระดับความเครียด และสาเหตุที่ทำให้ ความเครียดของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการรณรงค์พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยคะแนนความเครียดมากที่สุด ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดความเครียดเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับบิดามารดา สุขภาพของมารดา และการเสียชีวิตของมารดา ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับพี่น้อง และปัญหาด้านการเงิน (วันเพ็ญ หวังวิวัฒน์เจริญ และสาระ มุขดี, 2539) เบคและศรีวัสตะวะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับระดับความเครียด และสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียด ในนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรปริญญาตรีพบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับสูง ซึ่งเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ สาเหตุเกิดจากต้องทำงานหนัก การขาดความ ชำนาญ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Beck D.L.& Srivastava, R., 1999) และสอดคล้องกับซวิก ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของนักศึกษา พยาบาลหลักสูตรปริญญาตรีในการฝึกภาคปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลอาสาสมัครจำนวน 101 คน ในรัฐนิวยอร์ก เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเครียดและวิธีการเผชิญความเครียด ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดคือ กระบวนการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เนื่องมาจากสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติกับนักศึกษาพยาบาล จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Zweig N. B., 1988)

2. โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมบูรณาการโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มปิด (Close Group) คือ กลุ่มมีสมาชิกเต็มตลอดเวลาการอบรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ Active Learning, Positive approach, Dialogue, Active listening, Development and empowerment, Cognitive-behavioral Learning CBL, และใช้การประเมินแบบ KBI Key behavioral indicator Active Learning เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และนำเสนอด้วยความมั่นใจ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและสื่อสารด้วยความเมตตา ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เน้น

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรม ให้ได้รับความรู้พื้นฐานหรือแนวคิดเบื้องต้นตามเนื้อหา ขณะเดียวกันก็เสริมทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีวิจารณ์ญาณสามารถที่จะประยุกต์ (Application) ความรู้มาใช้ในการจัดการสถานการณ์หรืองานต่าง ๆ ได้ด้วยการเชื่อมโยงหรือบูรณาการ (Integration) เข้ากับความจริงของชีวิต ซึ่งผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมค้นพบศักยภาพของตนเองและเห็นคุณค่าคนอื่นสามารถที่จะเข้าใจมิติตนเองและผู้อื่น (Human Dimension) มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการปรับภาวะความรู้สึก (Caring) ให้เกิดความมั่นใจ ตระหนักในคุณค่า (Values) และพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Learning how to learn) ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ (Experiential) การใช้สติ (Mindful) และการใส่ใจ (Engaging) เป็นแก่นสำคัญ โดยผลที่เกิดขึ้นนั้นสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ๆ ละ 30 คน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดโดยรวมก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดในกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนน พฤติกรรมความเครียดหลังการทดลองต่ำกว่าก่อนการทดลอง และระยะติดตามผลหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มควบคุมพบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาจึงสามารถสรุปได้ว่าเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาเมื่อได้รับโปรแกรมลดความเครียดของเด็กจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมความเครียดลดลง สอดคล้องกับสุภาภักท หนเถื่อน ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า วิธีเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหา วิธีเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขอารมณ์ และ วิธีเผชิญความเครียดแบบได้ประโยชน์น้อยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 วิธีเผชิญความเครียดแบบได้ประโยชน์น้อยและวิธีเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหา สามารถทำนายความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สุภาภักท หนเถื่อน, 2553)

สรุป

ความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาปัญหาด้านการเรียนคือการเรียนไม่ทัน ทำงานไม่ทัน ไม่มีความมั่นใจ กลัวเพื่อนเก่งกว่า การบ้านเยอะ

แก้ไขโดยการหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม สอบถามครู ครอบครัวและเพื่อน ปัญหาด้านพฤติกรรมคือชอบเล่นซุกซน ดิตโทรศัพท์ เกมออนไลน์ นอนดึก ขาดความรับผิดชอบ เลียนแบบดารา เบื่อเรียน ตื่นสาย มีสมาธิสั้น แนวทางแก้ไขคือผู้ปกครอง ครูและเพื่อนเปิดใจรับฟังปัญหาและหาทางแก้ไขด้วยกัน คอยให้คำแนะนำชี้แนะ ปัญหาทางอารมณ์ทะเลาะกับเพื่อน มีภาวะกดดัน หงุดหงิดง่าย แก้ปัญหาโดย ครู ผู้ปกครองและเพื่อนมีความเข้าใจ ให้อภัยและให้โอกาส ปัญหาด้านการปรับตัวกับเพื่อนคือความไม่เข้าใจ ไม่กล้าเปิดใจพูดคุย ใช้อารมณ์ เอาแต่ใจ ปัญหาสุขภาพ ถ้าป่วยก็กินของมีประโยชน์เยอะ ๆ พบหมอบ่อย ๆ และออกกำลังกาย นอนพักผ่อน ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาทางบ้านก็จะเป็นเรื่องของพฤติกรรมของพ่อแม่ ที่ต้องแสดงให้ลูกเห็น ฉะนั้น การที่พ่อแม่จะคุยหรือปรึกษาอะไรกัน ก็ควรเป็นส่วนตัว ไม่ควรให้เด็กได้รับรู้ในระหว่างพูดคุย ควรเจรจาให้เรียบร้อยก่อน เอามาพูดเอามาบอกเด็ก มิเช่นนั้น เด็กจะมีความสับสนได้ ที่สำคัญคือ ไม่ควรทะเลาะกันให้เด็กเห็นเด็กอยู่ในบ้านหลายคน แออัด ไม่มีความเป็นส่วนตัว มีระเบียบมากเกินไป แก้โดยมียืดหยุ่นและให้เหตุผลของกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันหลายคน เพื่อนบ้าน ต้องดูแลเอาใจใส่ สังเกตพฤติกรรม ต้องทำตัวให้เป็นทั้งพ่อ แม่และเพื่อน ให้คำปรึกษา ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เด็กเริ่มโตขึ้น มีโลกส่วนตัวสูงขึ้น ไม่ฟังผู้ปกครอง การแก้ปัญหา ปลอ่ยให้เด็กได้ลองใช้วิธีคิดเป็นของตนเอง ผู้ปกครองต้องเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด

โปรแกรมพุทฺธิจิตวิทยาลัยลาดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดกิจกรรมบูรณาการโปรแกรมพุทฺธิจิตวิทยาลัยลาดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอกาชาธิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มปิด (Close Group)

นำเสนอโปรแกรมพุทฺธิจิตวิทยาลัยลาดความเครียดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอกาชาธิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยสรุปผลการศึกษาในระยะทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ๆ ละ 30 คน กลุ่มทดลองเป็นเพศหญิงร้อยละ 63.3 อายุมากที่สุด 11 ปี ร้อยละ 76.7 ส่วนมากเป็นบุตรคนที่ 1 ร้อยละ 56.7 อาศัยอยู่กับ พ่อ แม่ ร้อยละ 60.0 กลุ่มควบคุม เป็นเพศหญิงร้อยละ 73.3 อายุมากที่สุด 11 ปี ร้อยละ 66.7 ส่วนมากเป็นบุตรคนที่ 1 ร้อยละ 43.3 อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ร้อยละ 50.00 เมื่อเปรียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดโดยรวมก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและ

กลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดในกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และมีคะแนน พฤติกรรมความเครียด หลังการทดลองต่ำกว่าก่อนการทดลองและระยะติดตามผลหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มควบคุมพบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความเครียดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน จากผลการศึกษาจึงสามารถสรุปได้ว่าเด็กนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย เมื่อได้รับโปรแกรมลดความเครียดของเด็กจะทำให้เด็กมีพฤติกรรม ความเครียดลดลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาที่พบว่า โปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียน ประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถที่จะลดความเครียดได้ จึงควรนำกิจกรรมตาม การพัฒนาโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บรรจุในแผนกิจกรรมประจำปีของแต่ละโรงเรียนทั่วทั้งประเทศ โดย นำกิจกรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละโรงเรียน โดยกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้นักเรียน เข้าถึงโปรแกรมโดยทั่วถึงกัน

1.2 จากผลการศึกษา พบว่าครูและนักเรียนถ้ามีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน สามารถที่จะลดความเครียดและเกิดความมีน้ำใจต่อกันได้ ควรที่จะมีแนวทางในการส่งเสริม ความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครูและนักเรียนที่เหมาะสมและกำหนดนโยบายเพื่อในการใช้ โปรแกรมนี้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.3 จากผลการศึกษา ที่พบว่า พระผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้นำกลุ่มมีส่วนสำคัญในการ ขับเคลื่อนการใช้โปรแกรมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ที่นำชุดฝึกอบรมโปรแกรมพุทธจิตวิทยา ลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายไปใช้ ควรศึกษาคู่มือให้เข้าใจ และสามารถ ที่จะปรับให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนแต่ละจังหวัด แต่ละภูมิภาค หรือแล้วแต่กรณีได้

1.4 พระผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้นำกลุ่มที่จะนำชุดฝึกอบรมโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลด ความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายไปใช้ ก่อนลงมือปฏิบัติ ควรมีการประชุม

วางแผน มอบหมายหน้าที่ให้แต่ละท่านได้มีการเตรียมตัว เตรียมข้อมูลให้พร้อม เพื่อความชัดเจน และปฏิบัติงานอย่างราบรื่นได้ผลดี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการศึกษาที่พบว่า นักเรียนที่เข้ากลุ่มทดลองมีระดับความเครียดลดลง จึงควรนำการวิจัยนี้ไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น วิทยาลัย หรือนักเรียนประถมศึกษาในเขตอื่น ดูบ้าง

2.2 จากผลการศึกษาเป็นการพบจากติดตามผล 1 เดือน จึงควรมีการออกแบบการศึกษาวิจัยที่มีการติดตามผลในระยะยาวเพื่อดูผลของโปรแกรมพุทธจิตวิทยาลดความเครียดของนักเรียนประถมศึกษาที่ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ว่ามีผลยั่งยืน คงทนแค่ไหนอย่างไร และจะได้กำหนดแนวทางการพัฒนาในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2543). คู่มือคลายเครียด (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สยามเอ็มแอนด์บีพับลิชชิ่ง.
- วันเพ็ญ หวังวิวัฒน์เจริญ และสาระ มุขติ. (2539). ความเครียดของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 41(2), 78-86.
- สุภาภัทร ทนเถื่อน. (2553). การศึกษาความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อินทรา ปัทมินทร และคณะ. (2543). คู่มือคลายเครียด. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต โรงพยาบาลศรีธัญญา.
- Beck D. L. & Srivastava, R. (1999). Perceived Level and Sources of Stress in Baccalaureate Nursing Students. *Journal of Nursing Education*, 30(3).
- Zweig N. B. (1988). Stressful Evens and Ways of Coping of Baccalaureate Student Nurses in the Clinical Laboratory. *Dissertation Abstract on Disc*, (CD - DOM), 1-124.

แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า*
THE FOUR FOUNDATIONS OF MINDFULNESS (SATIPANÑHANA)
GUIDELINES FOR HEALING PATIENTS FROM DEPRESSION

พระวีรพงศ์ กลยาโณ (บรรจงละเอียด)

PhraWerapong Kanyano (Banjonglaaid)

พระครูโกศลอรธกิจ

Phrakrukosolattakit

พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล

Phrakhrukositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: gibbs.34@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้ป่วยโรคซึมเศร้า 2) เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 เยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก สํารวจข้อมูลจากตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

ภาวะซึมเศร้า หมายถึง ภาวะจิตใจที่แสดงออกถึงความผิดปกติทางอารมณ์ เช่น อารมณ์เศร้าไม่มีความสุข เบื่อหน่าย หดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวัง เชื่องซึม นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ขาดสมาธิ วิตกกังวลมองโลกในแง่ร้าย โรคนี้เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ภาวะซึมเศร้าธรรมดาจนถึงภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรง ซึ่งโรคซึมเศร้าเป็นความผิดปกติของจิตใจ ไม่มีความพึงพอใจในกิจกรรมที่เคยชอบ ส่งผลเสียต่อคุณภาพชีวิตและอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ในที่สุด ในทางการแพทย์และในทางพระพุทธศาสนา แนวความคิดเกี่ยวกับโรคซึมเศร้าจัดเป็นโรคทางจิตเวชอย่างหนึ่ง มี

* Received 3 June 2019; Revised 20 August 2019; Accepted 21 August 2019

สาเหตุเกิดขึ้นได้จากทั้งทางกายและทางใจ แต่เมื่อเกิดโรคซึมเศร้าขึ้นแล้วต้องมีการรักษาละเอียดวยา หลักการในแง่ของการเยียวยาผู้ป่วย คือ การดูแลทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล นั่นคือ การปฏิบัติตามทางสายกลาง ให้ความสำคัญทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของหลักสติปัฏฐาน 4 ที่สอนวิธีปฏิบัติต่อกาย เรียกว่ากายานุปัสสนา ปฏิบัติต่ออารมณ์ความรู้สึก เรียกว่า เวทนานุปัสสนา ปฏิบัติต่อจิต เรียกว่าจิตตานุปัสสนา ปฏิบัติต่อเรื่องที่เกิดขึ้นหรือต่อความจริงที่ปรากฏ เรียกว่าธัมมานุปัสสนา วิธีการเจริญสติในสติปัฏฐาน 4 สามารถใช้กับการเยียวยาโรคซึมเศร้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัยหลักของการฝึกสติสามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินจงกรม การกำหนดลมหายใจเข้า ลมหายใจออก การพิจารณารูป-นาม การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน วิธีการเหล่านี้ใช้ในการฝึกสมาธิเจริญสติได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญ: โรคซึมเศร้า, สติปัฏฐาน 4, การเยียวยา

Abstract

The objectives of the study were 1) to study symptoms of the patients with the depressive disorder. 2) to study the four foundations of Mindfulness (Satipaññhàna) of the Buddhist sacred scriptures, and 3) to study the guidelines of four foundations of Mindfulness (Satipaññhàna) for healing the patients with the depressive disorder. This research is qualitative and collecting qualitative data from documents (Documentary Research), the Buddhist sacred scriptures, textbooks, books, the related research of this topic.

The results indicated that:

The depression was a mood disorder such as the feeling of sadness, unhappy, bored, dismal, dispirited, hopeless, drowsy, sleepless, bored with food, bad concentration, anxious and pessimistic. The symptoms of depression; there were some common signs to serious in moods as it was a mental health problem. Moreover, depression changed the way of thinking, feeling in daily activities that you used to like, and it can become a serious condition for harming one's self.

The medical care and Buddhism have classified it as a mental illness that has affected physically and mentally. The guidelines for the treatment of patients with depression, it may start on a treatment to mentally and mental health such as the middle way of moderation with emphasizing the brain, and body. In accordance with the four foundations of Mindfulness (Satipañhàna) that has (Kàyànupassanà) the contemplation of the body, (Vedanànupassanà) the contemplation of feelings, Cittànupassanà) the contemplation of mind, (Dhammànupassanà) the Contemplation of Mind-object as a consequence of all able to heal the depression effectively. The results of this research showed many ways of practicing mindfulness such as walking meditation, focusing on mindful breathing meditation, perception states obtained by concentration and Mind-Object (Body) consideration, and Vipassana meditation. All of the meditation techniques for practicing mindfulness meditation were very useful.

Keywords: Depression, The four foundations of Mindfulness (Satipañhàna), Healing

บทนำ

ในภาวะการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤติสองชั้น คือ ชั้นแรกผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจโลกและชั้นที่สอง คือ วิกฤติความขัดแย้งภายในประเทศ นอกเหนือจากปัญหาชีวิตประจำวันของแต่ละคนแต่ละครอบครัวซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ประชากรส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ เศร้าหมองและหดหู่ได้ คนส่วนใหญ่บางครั้งอาจเกิดความรู้สึกเครียด หรือ หดหู่ได้ ซึ่งจะเกิดขึ้นในระยะเวลายาวสั้น ๆ เท่านั้นถ้าบุคคลมีอาการถึงขั้นเป็นโรคซึมเศร้า (Depression) จะรู้สึกเศร้าโศกมองโลกในแง่ร้าย เป็นกังวลและไร้ความหวัง ซึ่งมีผลทั้งต่อร่างกายและพฤติกรรมความรู้สึกหดหู่ที่เกิดขึ้นบางครั้งคราวเป็นเรื่องปกติในชีวิตมนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความหดหู่ ได้แก่ เหตุการณ์เครียด ๆ ปัญหาที่แก้ไม่ตกการทะเลาะเบาะแว้ง แต่ความรู้สึกซึมเศร้าอาจมีอาการมากกว่านี้ซึ่งเมื่อเกิดตามหลังการสูญเสียครั้งสำคัญ เช่น ชีวิตแต่งงานพังทลาย ครอบครัวแตกแยก การตายของบุคคลอันเป็นที่รัก หรือ ความล้มเหลวทาง

ธุรกิจ เป็นต้น จากเหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้ประสบปัญหาทำใจไม่ได้และเศร้าไม่หาย ทาง การแพทย์พบว่าในช่วงอาการซึมเศร้ามีสารสื่อประสาทในสมองเกิดความไม่สมดุลและความไม่ สมดุลของสื่อประสาทนั้นก็ก่อให้เกิดโรคซึมเศร้า แม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์สะเทือนใจแล้วก็ตาม ความหดหู่และความซึมเศร้าเป็นสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้กับทุก ๆ คน มากน้อยแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อม อาทิเช่น ทางด้านสุขภาพร่างกาย บางคนเป็นโรคที่เรื้อรัง หรือ โรคร้ายแรงที่รักษาไม่หาย ทางด้านครอบครัวและสังคมคนปกติประสบปัญหาที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นในระยะเริ่มแรกจะไม่เรียกว่า เป็นโรคซึมเศร้าแต่ถ้าเกิดมีอาการอื่น ๆ เกิดขึ้นตามขึ้นมาด้วยในช่วงระยะ 1-2 สัปดาห์ หรือ มีอารมณ์เศร้าที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอยู่นานและไม่มีที่ท่าว่าอาการดังกล่าวจะดีขึ้นจึงเรียกว่า “โรคซึมเศร้า คือ อาการความผิดปกติของสารเคมีในสมองที่มีผลกระทบต่อความนึกคิดอารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรมและสุขภาพ” (สายฝน เอกวารงกูร, 2553) โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกพร้อมกับมีอาการต่าง ๆ ที่ติดตามมา เช่น นอนหลับ ๆ ตื่น ๆ เบื่ออาหาร หหมดความสนใจต่อโลกภายนอกและไม่ค่อยอยากมีชีวิตอยู่อีกต่อไป เป็นต้น ก็เข้าข่ายการเป็นโรคซึมเศร้า “โรคซึมเศร้าโรคทางจิตเวช” (สำนักงานพัฒนาโครงการแนวทางการบริหารสาธารณสุข, 2549) ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าจะเริ่มมีความผิดปกติทางด้านอารมณ์เป็นอาการที่สำคัญร่วมกับการมีพฤติกรรมและความคิดที่ผิดปกติอาการด้านอารมณ์ ได้แก่ มีอาการซึมเศร้า เบื่อหน่าย (Depressed mood) และหมดความสนใจในสิ่งต่าง ๆ เบื่อไม่เพลิดเพลิน (Loss of interest) อาการทางด้านพฤติกรรม ได้แก่ เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ หหมดเรี่ยวแรง ส่วนอาการด้านความคิดได้แก่มีความรู้สึกที่ตนเองไม่มีคุณค่า ช่วยตัวเองไม่ได้เป็นภาระต่อผู้อื่น มีความรู้สึกท้อแท้และความคิดอยากจะทำร้ายตัวเอง หรือ มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง โรคซึมเศร้าพบได้ทุกช่วงอายุโดยเฉพาะวัยรุ่นและผู้สูงอายุ ซึ่งโรคนี้มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้ป่วยทำให้ความสามารถในการทำงาน การดูแลตนเอง การดำเนินกิจวัตรประจำวันลดลงมีผลกระทบต่อตนเองและคนรอบข้าง ตลอดจนมีผลกระทบต่อผู้ป่วยที่มีโรคทางกายอยู่เดิม เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน เป็นต้น สำหรับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าส่วนใหญ่ไม่ค่อยไปพบแพทย์ด้วยทัศนคติที่ว่าเกรงผู้อื่นจะมองว่าตนเองเป็นโรคจิตและไม่บอกให้ญาติทราบเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองประสบ หรือ กำลังเป็นอยู่ ผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามักจะมีแนวโน้มต่อการฆ่าตัวตายสูง (High suicidal risk) ในช่วงระยะเวลา 1 ปี การสำรวจระดับชาติของประเทศไทย พบว่าประชากรไทยมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคซึมเศร้าและเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายมากขึ้น จะ

สังเกตได้ว่าจำนวนผู้ป่วยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงโรคทางกายต่าง ๆ และความเจ็บป่วยยอมนำมาซึ่งความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจแก่ผู้ป่วยและอาจส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างด้วย กายกับใจมีความสัมพันธ์จนแยกไม่ออก สุขภาพกายไม่ดีก็ย่อมส่งผลถึงสุขภาพใจ ขณะเดียวกันหากสุขภาพจิตและสุขภาพใจไม่ดีก็ส่งผลถึงสุขภาพกายด้วย (สมภพ เรื่องตระกูล, 2548) แม้ในพุทธกาลก็มีปรากฏว่ามีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มีอาการคล้าย ๆ โรคซึมเศร้า โดยได้ศึกษาจากประวัติของบุคคลต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคล เหล่านั้นก่อนที่จะบรรลุความดีและพัฒนาปัญญาได้ ก็พบกับความโศกเศร้า และมีอาการคล้าย ๆ กับโรคซึมเศร้า แต่ภายหลังก็สามารถกำจัดอาการนั้นเสียได้ ตัวอย่างเช่น “นางปฐาจาราเมื่อสามีและบุตรเสียชีวิตนางก็มีอาการเศร้าโศกจนเสียดีก่อนที่จะมาพบพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรมและได้บรรลุธรรมในที่สุด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระวักกสิฎฐพระพุทธานุชาดำหนิเพื่อให้เกิดความสังเวชแต่ท่านไม่ทราบความประสงค์ของพระองค์ทำให้ท่านคิดมากจนถึงกับคิดปลิดชีวิตตนเอง แต่ไม่ได้ทำภายหลังก็ได้บรรลุธรรมเช่นกัน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และพระโสณโกฬวิริยะบำเพ็ญเพียรเดินจงกรมมากจนเท้าแตกแต่ก็ไม่บรรลุธรรม ภายหลังมีความท้อแท้ เปื่อหน่ายคิดอยากสึก ในภายหลังพระพุทธเจ้าไปโปรดแสดงธรรมจึงได้บรรลุธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าหลักสติปัฏฐาน 4 สามารถนำมาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้าได้ เพราะหลักธรรมของพระพุทธเจ้า มีเหตุการณ์ต้นบัญญัติเกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล ที่หลักธรรมสามารถเยียวยาโรค ทำให้จิตสงบได้ ด้วยความเห็นว่าเป็นปัญหาต่าง ๆ ที่ทุกคนประสบทั้งการดำเนินชีวิตในเพศบรรพชิตและคฤหัสถ์ด้วยโรคและความเจ็บป่วยต่าง ๆ เป็นมูลเหตุที่ทำให้เป็นโรคซึมเศร้าได้ถึงแม้ว่าการรักษาทางการแพทย์จะรักษาได้ผลดี ด้วยการให้ยาที่รักษาโรคซึมเศร้า แต่ผู้ป่วยที่เป็นโรคซึมเศร้าก็สามารถกลับมาเป็นได้อีก ดังนั้นการบำบัดโรคซึมเศร้าตามแนวพระพุทธศาสนาโดยอาศัยหลักของสติปัฏฐาน 4 ซึ่งจะมีส่วนที่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคซึมเศร้า หรือ บำบัดให้เป็นปกติ หรือ ฟ้นฟูให้ดีขึ้นได้ด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ หรือ อาจใช้ร่วมกันกับการรักษาทางการแพทย์ควบคู่กันไป การทำศึกษารั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดโรค หรือ เพื่อเยียวยาให้เป็นปกติ หรือ เพื่อฟ้นฟูให้ดี

ขึ้น ส่วนอาการของผู้ป่วยจะได้ผลเป็นประการใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ นอกจากนั้นแล้ว สาเหตุและผลของกรรมของผู้ป่วยก็มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งด้วยต่ออาการต่าง ๆ ของผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้ป่วยโรคซึมเศร้า
2. เพื่อศึกษาหลักสติปัญญา 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์แนวทางการนำหลักสติปัญญา 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และตำราทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติสติปัญญา 4 และโรคซึมเศร้า รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
3. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
4. เมื่อเรียบเรียงเสร็จ จึงนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โรคซึมเศร้าเป็นผลมาจากความผิดปกติของจิตใจ แต่ที่จริงแล้ว “โรคซึมเศร้าเป็นโรคที่เกิดจากความไม่สมดุลของสารสื่อประสาท 3 ชนิด คือ ซีโรโตนิน นอร์เอปิเนฟรินและโดปามีน” หรือ เกิดจากหลายสาเหตุและปัจจัยอื่นประกอบ

เข้าด้วยกันที่ส่งผลต่อสารสื่อประสาท โครซิมเศร่า นั้นเป็นอาการที่มากกว่าความรู้สึกเศร้าเพียงเล็กน้อย โครซิมเศร่านี้มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้นี้ซึ่งผู้ป่วยเองมักจะมองทุกสิ่งทุกอย่างไปในแง่ลบและไม่มีความสุขในสิ่งที่ตนเองกระทำอยู่

จากการวิจัยพบว่า บุคคลที่มีอารมณ์เศร้าเกิดจากความขัดแย้งภายในจิตใจหรือมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสูญเสีย มักจะมีความโกรธและอคติอยู่ในจิตใจตนเองไม่กล้าแสดงออกเพราะกลัวคนอื่นรังเกียจ ส่วนใหญ่มักเกิดความรู้สึก 2 อย่างในเวลาเดียวกันจึงเกิดความล้มเหลวทั้งความรักและความเกลียด ซึ่งขัดแย้งกันขึ้นในคน ๆ เดียวกันและความโกรธ และความอคติเช่นนี้ จะก่อให้เกิดความรู้สึกผิดในใจตนเอง เป็นความรู้สึกที่ไม่ดี มุ่งทำร้ายตนเอง โกรธเกลียดตนเอง เมื่อเกิดความรู้สึกซึมเศร่ามาก ๆ จะมีความรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มี ความหมาย ไม่มีความหวังและเชื่อว่าตนเองนั้นเป็นคนไม่ดี อาการเจ็บป่วยทางกาย เป็นสัญญาณที่บอกว่าผู้ป่วยจัดการกับความตึงเครียดทางใจไม่ได้ สิ่งสำคัญในการช่วยเหลือคือ ผู้ บำบัดต้องทำความเข้าใจในความหมายของอาการป่วยโดยวิเคราะห์บริบทที่ผู้ป่วยใช้ชีวิตอยู่ ช่วยให้การรอบคอบและผู้ป่วยเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจ ช่วยให้ผู้ป่วยจัดการ กับความตึงเครียดและให้ความสนใจต่อพฤติกรรมแห่งสุขภาพมากกว่าพฤติกรรมแห่งการ เจ็บป่วย ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนอย่างมากที่จะทำให้สุขภาพทั้งทางร่างกายและทางจิตใจของผู้ป่วย พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

กิเลสที่ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรคทางใจนั้น มีกล่าวไว้หลาย สาเหตุ แต่ที่เป็นสาเหตุหลัก ๆ หรือ เป็นรากเหง้าของกิเลสทั้งหลายมีอยู่ 3 ประการ คือ ความ โลก ความโกรธ ความหลง พระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงสาเหตุของการทำให้เกิดโรคทางใจที่ เกิดขึ้นจากกิเลสต้นเหตุต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. โรคคือ ความโลภ เมื่อความโลภเกิดขึ้นในใจของผู้ใด ผู้นั้นเป็นโรคทางใจ เพราะ ความโลภทำให้อยากได้ อยากมี อยากเป็น เกินขอบเขตทำให้คนเราเห็นแก่ตัวและกระหาย อย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีจิตใจเร่าร้อน ทะเยอทะยาน เหน็ดเหนื่อย อยากได้ในทางที่ผิด เมื่ออยากได้หรือปรารถนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วไม่ได้ตั้งใจปรารถนา ก็จะส่งผลทำให้ต้องผิดหวัง เกิดความคับข้องใจ กล่าวโดยรวมคือทำให้เป็นทุกข์เมื่อเกิดเป็นความทุกข์มากเข้า ๆ ย่อมทำให้เสียสุขภาพจิต บาง คนเกิดเป็นบ้าเสียสติ บางคนไปเบียดเบียนผู้อื่น บางคนถึงกับตรอมใจตาย เป็นต้น

2. โรคคือ ความโกรธ เมื่อความโกรธเกิดขึ้นในใจของผู้ใด ผู้นั้นเป็นโรคทางใจ เพราะความโกรธทำให้จิตใจของผู้มักโกรธเป็นจิตที่ขัดเคือง ขุ่นเคือง หงุดหงิด หรือคิดวิปริต ส่งผลทำให้เสียตงทำลายจิตใจตนเองให้ได้รับความเร้าร้อน กระทบกระววย แผลเผาในจิตใจของตนเองมากขึ้นเป็นลำดับ ๆ จนกระทั่งลุกลามกลายเป็นความอาฆาตพยาบาท เป็นสาเหตุนำไปสู่การเบียดเบียนและล้างผลาญบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น เมื่อกล่าวโดยรวมก็คือ เป็นต้นเหตุทำให้ผู้โกรธเป็นทุกข์

3. โรคคือ ความหลง เมื่อหลงเกิดขึ้นในใจของผู้ใดผู้นั้นเป็นโรคทางใจ เพราะความหลงทำให้จิตใจของผู้หลงนั้น เชื่อในสิ่งที่ผิด เขาใจในสิ่งที่ผิด เป็นจิตใจที่มีดบอด ไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี เห็นผิดเป็นถูกตรงกันข้ามจากความเป็นจริง เช่น เห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี เห็นทุกข์เป็นสุข เห็นสุขเป็นทุกข์ ความหลงที่ส่งผลทำให้คนต้องเข้าใจผิดและได้กระทำในสิ่งที่ผิดติดตตามมาได้ นำความเสียหาย ต่าง ๆ มาให้อย่างมากมายมาแล้ว เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อจิตใจให้ได้รับทุกข์ทรมาน ไม่มีความสุขสำราญเป็นตน (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโธ), 2540)

นอกจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ทั้ง 3 ประการนี้แล้วซึ่งถือว่าเป็นตัวการหลักที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคทางใจแล้ว ยังมีสาเหตุจากกิเลสย่อย ๆ อีกมากมายที่เนื่องเป็นเหตุของโรคทาง ใจเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คือ ความรัก ความเกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น ความอิจฉาริษยา ความหวง ความหึง ความเศร้าโศกเสียใจ ความวิตกกังวลในอนาคต ความอาลัยอาวรณ์ในอดีต เหล่านี้เป็นต้น อาการทั้งหลายเหล่านี้ นับว่าเป็นกิเลสที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจ เสียตงจิตใจ ทำลาย จิตใจ ทรมานและแผลเผาในจิตใจให้เร้าร้อน กระทบกระววยอยู่เป็นนิจ ซึ่งอาการเหล่านี้นับว่าก่อให้เกิดความทุกข์ต่าง ๆ นานาประการ เมื่อเกิดความทุกข์ท่วมทับทวีคูณมากขึ้น ๆ นอกจากจะทำให้เกิดโรคทางจิตแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางร่างกายเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนาจึงสอนว่า “ความทุกข์คือโรค” และ “โรคคือความทุกข์” นั่นเอง

ผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สติปัฏฐาน คือ ฐานหรือที่ตั้งของสติ หมายถึง การนำสติไปพิจารณาภายใน เวทนา จิต และ ธรรม ส่วนรายละเอียดย่อยลงไป มีดังนี้

1. กายานุปัสสนา คือ การพิจารณากาย บุคคลพึงพิจารณาในอานาปานบรรพ (กำหนดลมหายใจเข้าและออก) อิริยาปถบรรพ (กำหนดในอิริยาบถน้อยใหญ่) สัมผัสสัญญาบรรพ (กำหนดด้วยจิตให้มีสัมผัสสัญญาความรู้ตัวอยู่ในอารมณ์ที่กำหนดไว้นั้น) ปฏิกุลมณสิการบรรพ (กำหนดว่าร่างกายเป็นสิ่งปฏิกุลนารังเกียจ) ธาตุมนสิการบรรพ (กำหนดว่าร่างกายเป็นเพียงธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลมและไฟ) นวสิวติการบรรพ (พิจารณาศพในป่าช้าเป็นอารมณ์ของจิต)

2. เวทนานุปัสสนา คือ การพิจารณาเวทนา หมายถึง การกำหนดในเวทนา 9 เวทนา 6 เวทนา 5 เวทนา 3 และเวทนา 2 เช่น สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา เป็นต้น

3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การตั้งสติพิจารณาจิตว่า จิตนี้ก็สักแต่ว่าจิตมีลักษณะรู้อารมณ์ เป็นนามธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ประกอบด้วย การพิจารณาจิตที่มีราคะ การพิจารณาจิตที่มีโทสะ การพิจารณาจิตที่มีโมหะ มีสติกำหนดรู้ แล้วปล่อยวาง เป็นต้น

4. ธรรมานุปัสสนา คือ การพิจารณาธรรม หมายถึง การพิจารณาธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) นิรวณฺ์บรรพ เช่น การเจริญอุสุภกาวานาแก้ปัญหากามฉันทะ 2) ชันธบรรพ เช่น พิจารณารูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ 3) आयตनบรรพ เช่น ตาเห็นรูปก็สักกว่าเห็น ไม่เกิดราคะ เป็นต้น 4) โพชฌงค์บรรพ เช่น สติสัมโพชฌงค์ มีสติรู้ในจิตชัดเจน และ 5) สัจจบรรพ เช่น กำหนดรู้ทุกข์ สาเหตุของทุกข์ การดับทุกข์ และแนวทางแห่งการดับทุกข์ ตามหลักอริยสัจ 4 นั้นเอง

ประโยชน์ของสติปัฏฐาน 4 มีดังนี้

1. สามารถกำจัดกิเลสต่าง ๆ เหตุของความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ ลงได้
2. มีความทุกข์น้อยลง และมีความสุขมากขึ้น
3. คลายความยึดมั่นในสิ่งทั้งปวงลงได้ ไม่ว่าจะวายเดือดร้อนไปตามกระแสโลก
4. มีจิตใจมั่นคง ไม่ฟูขึ้นหรือยุบลงด้วยอำนาจของโลกธรรม
5. มีความเห็นแก่ตัวน้อยลง แต่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นมากขึ้น
6. จิตใจมีคุณธรรมหรือมีคุณภาพสูงขึ้นตามขั้นตอนของการปฏิบัติ
7. สามารถเข้านิโรธสมบัติ อันเป็นความสุขขั้นสูงในปัจจุบันภพได้
8. สามารถบรรลุความเป็นอริยบุคคล อันเป็นบุญเขตของโลก
9. ย่อมได้เต็มรสแห่งอริยผล อันเกิดจากการพ้นจากอำนาจของกิเลสได้
10. สามารถบรรลุนิพพานได้

ผลการศึกษาดมวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า ผลการวิจัยที่คณะโรคซึมเศร้าทางการแพทย์ ผู้ทำการวิจัยมีความเห็นว่า โรคซึมเศร้าเป็นโรคที่มีผลมาจากสภาพจิตของบุคคลที่เปลี่ยนไปและส่งผลต่อสภาพร่างกาย อาทิ ความเครียด ความวิตกกังวล ความหดหู่และท้อแท้ เป็นต้น โดยส่งผลต่อสารสื่อสมองและมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ป่วยที่เปลี่ยนไป เช่น อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง แม้ความเจ็บป่วยทางกายก็มีผลต่อสภาพจิตเช่นกัน กล่าวคือ สามารถทำให้เกิดเป็นโรคซึมเศร้าได้ด้วย เช่น ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และผู้ป่วยโรคหัวใจ เป็นต้น ซึ่งโรคต่าง ๆ ทางกายมีผลต่อสารสื่อสมองโดยตรง กล่าวคือ ทำให้สารสื่อสมองเสียสมดุล

ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมและวิธีทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยในการป้องกันและบำบัดโรคซึมเศร้าได้ จากการมีผลงานวิจัยที่บุคคลากรทางการแพทย์ พยายามหาวิธีการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้าตามแนวพระพุทธศาสนาในรูปแบบของการแพทย์ทางเลือก เช่น การฝึกสติให้ผู้ป่วยรู้ถึงสภาวะที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ป่วยเอง และการกำหนดรู้เท่าทันสภาวะนั้น ๆ ตลอดถึงการจัดการปัญหานั้น โดยไม่ยึดติดกับเรื่อง หรือปัญหานั้น ด้วยการคิดพิจารณาตามหลักกฎไตรลักษณ์บ้าง กฎแห่งกรรมบ้าง ตามหลักอริยสัจ 4 บ้าง เป็นต้น

หลักการในแง่ของการรักษาโรค คือ การดูแลทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล นั่นคือ การปฏิบัติตามทางสายกลาง ให้ความสำคัญทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสติปัฏฐาน 4 ที่สอนวิธีปฏิบัติต่อกาย เรียกว่ากายานุปัสสนา ปฏิบัติต่ออารมณ์ความรู้สึก เรียกว่า เวทนานุปัสสนา ปฏิบัติต่อจิต เรียกว่าจิตตานุปัสสนา ปฏิบัติต่อเรื่องที่เกิดขึ้นหรือต่อความจริงที่ปรากฏ เรียกว่าธัมมานุปัสสนา

หลักการและวิธีการเจริญสติในสติปัฏฐาน 4 กับการแก้ปัญหาโรคความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจหลักการของการฝึกสติ สามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเดินจงกรม การกำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออก การนับแบบต่าง ๆ การเจริญกรรมฐาน การฟังกสิณ การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน วิธีการเหล่านี้ใช้ในการฝึกสมาธิเจริญสติได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบของการเยียวยาโรคด้วยหลักพุทธธรรม ได้รูปแบบที่นำไปสู่การเจริญสติปัฏฐาน 4 ดังนี้

1. หลักศรัทธา ผู้ปฏิบัติต้องมีความเชื่อความศรัทธาต่อหลักมหาสติปัญญา 4 ว่าสามารถแก้ความเครียดได้

2. หลักวิริยะ คือ ความเพียร ต้องลงมือปฏิบัติด้วยความเพียรเอาจริงเอาจัง

3. หลักปัญญา คือ ความรู้รอบในสิ่งที่กำลังปฏิบัติ เช่น ปฏิบัติเรื่องอานาปานสติ ต้องรู้วิธีการกำหนดลมหายใจเข้า ลมหายใจออกตามแบบที่กำหนด เป็นต้น

ส่วนของแนวทางที่ใช้วิธีบำบัดโรคซึมเศร้าตามแนวพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันโดยใช้ในการบำบัด ป้องกัน ตนเองและผู้อื่นจากโรคซึมเศร้า วิธีการในการบำบัดโรคซึมเศร้าตามแนวพระพุทธศาสนาควบคู่กับการรักษาทางการแพทย์ มีดังนี้

1. ใช้หลักความเมตตาต่อตนเองที่ปรารถนาจะหายจากโรคซึมเศร้า โดยบอกข้อมูลให้แท้จริงกับแพทย์ผู้ทำการรักษา

2. ใช้หลักความกรุณาต่อตนเอง คือ ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ผู้ทำการรักษาหรือนักจิตบำบัด เป็นต้น

3. ใช้หลักภาวนา ในการฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ รวมถึงการอบรมตนเองให้ตั้งอยู่ในระเปียบวินัย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ฝึกจิตให้เข้มแข็งมั่นคงต่อสิ่งรุมเร้าและการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง สามารถทำให้จิตใจเป็นอิสระ

4. การคบกัลยาณมิตรที่จะช่วยเหลือในเรื่องการตัดสินใจต่าง ๆ

5. ใช้หลักการพิจารณาก่อนการบริโภค บริโภคสิ่งที่เป็นสัปปายะกับการใช้หลักการของโภชนมัญญัตถุญดาเพื่อป้องกันการเกิดโรคต่าง ๆ ที่มากับอาหาร

อภิปรายผล

โรคซึมเศร้าเป็นโรคที่มีผลมาจากสภาพจิตของบุคคลที่เปลี่ยนไปและส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความหดหู่และความท้อแท้ เป็นต้น โดยส่งผลกระทบต่อความสมดุลของสารสื่อสมองและมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ป่วยที่เปลี่ยนไป เช่น อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง แม้ความเจ็บป่วยทางกายก็มีผลต่อสภาพจิต เช่นกัน กล่าวคือ “สามารถทำให้เกิดเป็นโรคซึมเศร้าได้ด้วย เช่น ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้ป่วย

โรคมะเร็ง และ ผู้ป่วยโรคหัวใจ เป็นต้น” ซึ่งโรคต่าง ๆ ทางกายมีผลต่อสารสื่อสมองโดยตรง กล่าวคือ ทำให้สารสื่อสมองเสียสมดุล สาเหตุของความเครียดที่ทำให้ป่วยเป็นโรคซึมเศร้าได้ เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาในการทำงาน ปัญหาครอบครัว ปัญหาเรื่องความรัก ปัญหาเรื่องการเรียน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความวิตกกังวล ปัญหา ความหงุดหงิด ปัญหาต้อหนา มานะ ทิฐิ ปัญหาความโกรธ ปัญหาถูกโลกธรรมครอบงำ ปัญหา ความล้มเหลวในชีวิต ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความเครียดถ้าไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสมอาจ เป็นสาเหตุให้เกิดภาวะซึมเศร้าขึ้นมาได้ และในทางพระพุทธศาสนาโรค คือ กิเลส ที่ถือวาเป็น ต้นเหตุที่ทำให้เกิดโรคทางใจนั้น มีกล่าวไว้หลายสาเหตุ แต่ที่เป็นสาเหตุหลัก ๆ หรือ เป็น รากเหง้าของกิเลสทั้งหลายมีอยู่ 3 ประการ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง พระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงสาเหตุของการทำให้เกิดโรคทางใจที่เกิดขึ้นจากกิเลสต้นเหตุต่าง ๆ ได้ดังนี้ โรคคือ ความโลภ, โรคคือ ความโกรธ, โรคคือ ความหลง เมื่อความโลภ โกรธ และหลง เกิดขึ้นในใจของผู้ใดผู้นั้นเป็นโรคทางใจ นอกจากจะทำให้เกิดโรคทางจิตแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อ สุขภาพทางร่างกายเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนาจึงสอนว่า “ความทุกข์คือโรค” และ “โรคคือความทุกข์” นั่นเอง ดังนั้น ถ้าเกิดอาการดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็ต้องหาอะไรมา รักษา ถ้าเป็นโรคทั่วไป ก็รักษาทางการแพทย์ แต่ถ้าเป็นโรคทางพระพุทธศาสนาก็หาหลักธรรม เข้ามารักษา สอดรับกับ ริดเดอร์ส ไดเจสท์ ระบุในหนังสือ “บำบัดโรคด้วยการแพทย์ ทางเลือก” ว่าศิลปะแห่งการทำจิตใจให้สงบหรือสมาธิทำได้ง่ายมากและเป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อน หลายคนสามารถจัดเวลาทำสมาธิให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้ไม่ยากมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ มากมายที่พบว่า การปฏิบัติสมาธิสามารถแก้ปัญหาด้านกายและจิตได้อย่างมาก เพราะสมาธิมี ผลช่วยลดความเครียดหรือระดับการใช้พลังงานให้ต่ำลง (ริดเดอร์ส ไดเจสท์, 2546) และสอดรับ ศิริลักษณ์ วรไวย ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาธรรมโอสถในพระพุทธศาสนา” (ศิริลักษณ์ วร ไวย, 2557) พบว่า ธรรมโอสถ คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้เพื่อใช้ในการดูแล รักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเมื่อยามเจ็บป่วย โดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้มีสติกำหนดรู้ในปัจจุบันขณะ การรู้จักปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง เข้าใจความ จริงของชีวิต การชำระจิตใจให้สะอาด สงบ ปราศจากกิเลสทั้งปวงโดยมุ่งสู่มรรคผลนิพพานใน ที่สุด ธรรมโอสถของ พระพุทธเจ้ามุ่งชำระที่จิตใจเป็นสำคัญเมื่อมีจิตใจที่ติงาม เข้มแข็งและสงบ แล้วก็จะส่งผลกระทบต่อร่างกายในทางที่ดีไปด้วยทำให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถ

บรรเทาอาการที่เจ็บป่วยหรือรักษา โรคให้ทุเลาลงหรือหายไปได้ ธรรมโอสถที่พบใน พระไตรปิฎกได้แก่ สติปัฏฐาน 4 อิทธิบาท 4 โภชณังค์ 7 มรรคมืองค์ 8 สมาธิ สัจญา 10 ไตร ลักษณะ พรหมวิหาร 4 พระรัตนตรัยพระพุทธองค์ได้นำธรรมโอสถมาใช้ในการบำบัดโดยใช้ กับ พระองค์เอง พระพุทธสาวกและคฤหัสถ์ แตกต่างกันไป วิธีการรักษาโดยใช้การสวดหรือ สาธยายธรรมให้ผู้ป่วยฟังและผู้ป่วยจะต้องน้อมจิตเข้าไปพิจารณาตามธรรมนั้น ๆ ในขณะที่ ฟัง ในกรณีของพระพุทธองค์และพระพุทธสาวกนั้นหลังจากได้ฟังธรรมจบแล้วอาการที่อาพาธ หนักก็หายไปทันที ซึ่งบุคคลเหล่านั้นล้วนเป็นอริยบุคคลทั้งสิ้น

หลักการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 ในขั้นต้นนั้น ต้องใช้สมาธิเป็นบาทฐานในการปฏิบัติ เป็น การฝึกสมาธิและสติในขั้นแรกอย่างเข้มข้น เพื่อให้เกิดสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่น แล้วน้อม จิตที่สงบตั้งมั่นดีแล้วอันยอมมีกำลังแล้วนั้นไปพิจารณาสังเกตศึกษาให้เห็นธรรม เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เห็นกายและดำเนินก้าวต่อไปโดยการสังเกตให้เห็นให้รู้ เข้าใจเวทนา และจิตสังขารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนใช้พิจารณาธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดภูมิรู้ ในการเข้าใจในสภาวะธรรมต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เมื่อปฏิบัติดังกล่าวดีแล้วก็ต้องนำไปสู่การ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันจึงจะถูกต้องและบังเกิดผลสูงสุดขึ้นได้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น จะมีสิ่งต่าง ๆ มากกระทบตลอดเวลา ทำให้เราเกิดอาการทางใจได้ แต่เมื่อเราปฏิบัติตาม หลักธรรม (กาย เวทนา จิต ธรรม) สิ่งใดมากกระทบและรู้เท่าทัน ก็ให้ปฏิบัติตามหลักธรรม (กาย เวทนา จิต ธรรม) นั้นเพราะธรรม หรือ สิ่งที่มากระทบนั้นมีคุณสมบัติแตกต่างกันไป ตลอดจน จริตของนักปฏิบัติเอง ก็มีความชำนาญชำชองในการเห็นการรู้ในธรรมทั้ง 4 ที่ย่อมแตกต่างกัน ออกไปตามจริตและสังขารที่ได้สั่งสมไว้นั่นเอง และธรรมทั้ง 4 นั้นเมื่อเห็นและรู้เท่าทัน ต่างก็ ล้วนมีคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งสิ้น ดังนั้นในการดำรงชีวิตประจำวันแล้วมีสติเห็นในธรรม (กาย เวทนา จิต ธรรม) ไต่ก่อนก็ได้ สอดรับกับ สุชีพ ปุญญาณูปภาพ กล่าวว่สติปัฏฐาน คือการตั้งสติ 4 อย่าง คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณา กาย เวทนา จิตและธรรม เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์เพื่อก้าวล่วง ความโศก ความคร่ำครวญ เพื่อให้ความทุกข์กายทุกข์ใจตั้งอยู่ไม่ได้ เพื่อบรรลुरुธรรมที่ถูกต้อง เพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน (สุชีพ ปุญญาณูปภาพ, 2539) เพราะยอมเกิดคุณดังนี้

รู้เท่าทันกาย เพื่อทำให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่าย คลายความยึดความอยากในกาย อันเป็นที่รักยิ่งโดยไม่รู้ตัว เมื่อรู้ตามความเป็นจริงอย่างปรมาตถ์ ว่าล้วนสักแต่ธาตุ 4 หรือสิ่ง ปฏิกุศล ล้วนต้องเน่าเสีย คงทนอยู่ไม่ได้ เห็นการเกิดตั้งนี้จนชำชอง เช่น ส่องกระจกก็รู้เท่าทันว่า

ห้วงกาย เห็นเพศตรงข้ามที่ถูกต้อง ก็รู้เท่าทันว่าสักแต่ร่างกายล้วนเป็นดังนี้ เป็นต้น แล้วอุเบกขาไม่แทรกแซงเข้าไปคิดนึกปรุงแต่ง ก็จะเห็นการดับในที่สุด

รู้เท่าทันเวทนา เพื่อให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่าย คลายความยึดความอยากในเวทนาความรู้สึกรับรู้ในสิ่งที่กระทบสัมผัสเมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า สักแต่เกิดแต่เหตุปัจจัย มันต้องเป็นเช่นนั้นเอง แล้วอุเบกขาไม่แทรกแซงเข้าไปคิดนึกปรุงแต่ง ก็จะเห็นการเกิด การดับได้ด้วยตนเอง เช่น เห็นรูปที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ได้ยินเสียง (คำพูด) ที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ เห็นอาหารที่ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ก็ย่อมต้องเกิดความรู้สึก (เวทนา) ต่อสิ่งนั้น ๆ เช่นนั้นเอง ฯลฯ เมื่อรู้เท่าทันจนชำนาญ จิตเมื่อเห็นความจริงการเกิดการดับและเพราะเหตุปัจจัยเช่นนั้นบ่อย ๆ สักว่าเวทนาเป็นดังนี้เอง ก็จักเกิดนิพพิทาในเวทนาต่าง ๆ เหล่านั้นในที่สุด

รู้เท่าทันจิต เพื่อให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่าย คลายความยึดความอยากในจิตสังขาร (ความคิด ความนึกต่าง ๆ) เมื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า สักแต่เกิดแต่เหตุปัจจัยต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างปรมาตถ์ เป็นสังขารต่าง ๆ ทางใจเกิดขึ้นเช่น โทสะ (โกรธ) โลภ หลง ดีใจ เสียใจต่าง ๆ เมื่อเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดแต่เหตุปัจจัย มันต้องเป็นเช่นนั้นเอง แล้วอุเบกขาไม่แทรกแซงเข้าไปคิดนึกปรุงแต่ง ก็จะเห็นการเกิด การดับได้ด้วยตนเอง จิตเมื่อเห็นความจริงเช่นนั้นบ่อย ๆ สักว่าจิตเกิดเพราะเหตุปัจจัยเช่นนั้นเอง ก็จักเกิดนิพพิทาในจิตสังขารความคิดปรุงแต่งเหล่านั้นในที่สุด

รู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายและภูมิรู้ ภูมิญาณความรู้ความเข้าใจอย่างปรมาตถ์ในสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง เมื่อเกิดกาย เวทนา หรือจิตตามข้างต้นแล้วเกิดเห็นธรรมะใด ๆ ก็หยาบยกขึ้นมาพิจารณา หรือ คิดนึกสังเกตุในสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างปรมาตถ์ การคิดนึกดังนี้ ไม่ใช่การคิดนึกปรุงแต่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ แต่เป็นคิดนึกที่จำเป็นในการดับทุกข์อย่างยิ่ง เช่น เห็นทุกข์หรือรู้ ว่าเป็นทุกข์ก็รู้ว่าเกิดแต่เหตุปัจจัยใด เห็นความไม่เที่ยงแนวทางหลักการปฏิบัติมีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นการนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค ความเครียด โรคซึมเศร้า มีหลักการนำมาใช้จึงสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้ 1. หลักการพิจารณาธรรมภายนอกเชื่อมโยงกับธรรมภายใน การพิจารณาหลักธรรมคือการพิจารณาตามหลักชั้น 5 ไตรลักษณ์ ตามความเป็นจริงหรือตามธรรม 2. พิจารณาเห็นสรรพสิ่งรวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง (กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนาและจิตตานุปัสสนา) รวมทั้งพิจารณาธรรมในธรรม กล่าวคือสิ่งที่เกิดขึ้น รวมถึงความรู้สึก เวทนาว่าเป็นสภาวะธรรม

อย่างหนึ่ง พิจารณาตามกฎไตรลักษณ์คือ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีสภาวะเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป เป็นแบบนี้มาช้านานแล้ว 3. การพิจารณาดังกล่าวจะเกิดความเบื่อหน่าย วางเฉย การเป็นโรคความเครียดเป็นเพียงโรคที่เกิดได้ทั้งกายและใจ แต่ถ้าเรารู้จักการคิดปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นมากจนเกินไปโรคเครียดที่จะทำให้เกิดโรคมะเร็งตามมา ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ สอดรับกับพระมหาวิ มหาปณฺโณ (ละลง) ได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์อายุสธรรม 5: หลักธรรมที่ช่วยให้อายุยืน 5 ประการในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” (พระมหาวิ มหาปณฺโณ (ละลง), 2556) พบว่าความสำคัญของชีวิต และอายุที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา กล่าว คือ ชีวิตเป็นองค์ประชุมของชั้น 5 รูป คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นเหตุปัจจัยที่ประกอบกันขึ้นตามกฎธรรมชาติและดำรงอยู่ได้เพราะองค์ประกอบเหล่านั้นมีความสมบูรณ์และสมดุลเบื้องต้นของชีวิตคือความเกิด ที่สุดของชีวิตคือความตายในระหว่างความเกิดและความตายเป็นเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกของสัตว์ทั้งมวล เรียกว่า “อายุ” ชีวิตดำเนินไปโดยสัมพันธ์กับโลกผ่านทางอายตนะเป็นอุปกรณ์เพื่อเชื่อมต่ออยู่ภายใต้ธรรมชาติคือ มีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา การได้มาซึ่งอัตภาพแห่งชีวิตและอายุเป็นอริยทรัพย์ ภายในสามารถทำหน้าที่เป็นอุปกรณ์เพื่อความอยู่รอดและนำพาชีวิตไปสู่ประโยชน์สุขในระดับต่าง ๆ อันมีพระนิพพานเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด

สรุป

ภาวะโรคมะเร็งทั้งในยุคปัจจุบันและในทางพระพุทธศาสนา โรคมะเร็งในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เมื่อมีสิ่งต่าง ๆ มากระทบกายและใจ ก็ทำให้กายและใจเกิดความไม่สงบขึ้น ในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน แต่เมื่อโรคมะเร็งเกิดขึ้นก็ต้องมีการหาวิธีมาดูแลรักษาเพื่อให้หายจากภาวะโรคมะเร็งนั้น คือการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเยียวยาและปฏิบัติเพื่อให้กายและใจเกิดความสงบขึ้น

ในทางการแพทย์ยุคปัจจุบันและในทางพระพุทธศาสนา ผู้ป่วยภาวะโรคมะเร็งที่ได้รับการเยียวยา พบว่า การนำหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ของพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยในการป้องกันและรักษาเยียวยาโรคมะเร็งอย่างได้ผลดี การเยียวยาโรคมะเร็งตามแนวทางของพระพุทธศาสนา สามารถทำได้กับผู้ป่วยที่มีอาการยังไม่รุนแรงมากนัก ยังมีสติสัมปชัญญะในการคิดพิจารณาได้ เช่น การพิจารณากายก็สักแต่ว่ากาย

กายไม่มีในเรา เราไม่มีในกาย ไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นจนเกิดความทุกข์ เวทนาก็เป็นแค่ความรู้สึก สุขทุกข์หรือเฉย ๆ ซึ่งเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้วผ่านไป จิตก็เป็นการรับรู้ที่ทุกอย่างในโลกนี้อยู่ในกฎของไตรลักษณ์คือ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่และสลายดับไปในที่สุดเอาอะไรเป็นแก่นสารไม่ได้ ส่วนของธรรมเป็นไปตามธรรมชาติให้คิดเสียว่าโลกมันเป็นของมันเช่นนั้นเอง เราแค่มาอาศัยอยู่ชั่วคราวควรหมั่นสร้างบุญกุศลเพราะบุญเป็นเหตุของความสุขความเจริญ เป็นต้น เรียนรู้การเจริญสติปัฏฐาน 4 ส่งผลให้เกิดผลดีต่อผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าสามารถเข้าใจในธรรมชาติของร่างกายและจิตใจของตนเองมากขึ้น เรียนรู้ที่จะปล่อยวางจิตใจ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความทุกข์ที่ตนเองเผชิญอยู่ โดยการฝึกสติให้รู้เท่าทันอารมณ์ที่ทำให้เป็นทุกข์ แล้วเรียนรู้ที่จะปล่อยวางอารมณ์แห่งทุกข์นั้น ซึ่งมีผลดีในการเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้าได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยที่ค้นพบ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาภาวะโรคซึมเศร้า หลักธรรมล้วนสามารถนำมาใช้เพื่อบำบัดรักษากายและใจ ยามเมื่อประสบกับความทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ ผู้ที่สนใจหลักธรรมต้องลงมือปฏิบัติ ทดสอบ ทดลองด้วยตนเอง จะได้เกิดประสบการณ์ตรงซึ่งไม่จำเป็นต้องเชื่อสิ่งที่คนอื่นนำมาบอกเล่า เพราะสิ่งที่คนอื่นนำมาบอกเล่า ไม่เท่ากับได้ทดลองเอง หรือลงมือปฏิบัติเอง การลงมือปฏิบัติเป็นการพิสูจน์หลักธรรม เป็นการทำลายความสงสัยที่มี ปฏิบัติเอง เห็นเอง รู้เอง เป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ เรื่องมหาสติปัฏฐาน 4 เป็นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การศึกษาเพื่อรู้ว่ามีหลักอะไรบ้าง มีประโยชน์บ้างเพียงเล็กน้อย แต่จะเกิดประโยชน์มากเมื่อนำหลักการที่รู้แล้ว ไปฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จุดอ่อนของการการศึกษารธรรมของผู้สนใจทั่วไป คือ ขาดการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงแนวทางการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการรักษาของแพทย์ ในการที่จะป้องกันและบำบัดกับผู้ป่วยโรคซึมเศร้าจริง โดยใช้หลักเกณฑ์ให้ผู้ป่วยได้ปฏิบัติจริง ควรทำการประเมินผลก่อนและหลังการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้มีข้อมูลในการยืนยันว่า ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการบำบัดแพทย์ทางเลือกได้จริง

3. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของชีวิตอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ป่วยและผู้สนใจเข้าใจองค์ประกอบของชีวิตกับการเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ คาดว่าน่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากเพราะเมื่อคนทุกคนเข้าใจองค์ประกอบของชีวิตแล้ว ก็จะไม่ยึดถือในสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้เพราะอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป

เอกสารอ้างอิง

พระมหาวิ มหาปญโญ (ละลง). (2556). วิเคราะห์อายุสธรรม 5: หลักธรรมที่ช่วยให้อายุยืน 5 ประการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน รวมบทความวิจัยการสัมมนาผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ดีเด่น. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รีตเตอร์ส ไตเจสท์. (2546). บำบัดโรคด้วยการแพทย์ทางเลือก. กรุงเทพมหานคร: รีตเตอร์ส ไตเจสท์.

ศิริลักษณ์ วรไวยุ. (2557). การศึกษาธรรมโอสถในพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2540). อานุภาพแห่งกรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม.

สมภพ เรื่องตระกูล. (2548). จิตเวชศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

สายฝน เอกวางกูร. (2553). รู้จัก เข้าใจ ดูแล ภาวะซึมเศร้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสเอเชียเพรส จำกัด.

สำนักงานพัฒนาโครงการแนวทางการบริหารสาธารณสุข. (2549). แนวทางปฏิบัติบริการสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กิตติชัย พรินต์ติ้ง จำกัด.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท*
AN ANALYTICAL STUDY OF ONTOLOGICAL CONCEPT OF EVIL
(PĀPA) IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระมหาสาม อัครมโม (แสงวงศ์)

PhramahaSam Aggadhhammo (Sang Wong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sam.sang@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยแยกออกเป็น 3 ประเด็น 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความมีอยู่ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดความมีอยู่ มี 2 ประเด็นในกาศึกษา คือ 1) ความมีอยู่ในปรัชญาตะวันตก ได้กล่าวถึงใน 2 ลักษณะคือ (1) ความมีอยู่เชิงอัตวิสัย (2) ความมีอยู่เชิงภววิสัย 2) ความมีอยู่ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ได้กล่าวถึงความมีอยู่ใน 2 ลักษณะคือ (1) เชิงสมมติสัจจะ (2) ปรมาตสัจจะ แนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท พิจารณาใน 3 ประเด็น คือ (1) บาปในฐานะกิเลส (2) บาปในฐานะกรรม (3) บาปในฐานะวิบาก ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท พิจารณาใน 4 ประเด็น คือ (1) บาปเชิงภววิสัย มีอยู่ 2 ลักษณะคือ ก. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ข. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ไม่มีเจตนาไม่มีบาป (2) บาปเชิงอัตวิสัย มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ก. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ข. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ (3) บาปเชิงสมมติสัจจะ (4) บาปเชิงปรมาตสัจจะ พุทธปรัชญาเถรวาท เน้นทั้งที่ตัวบุคคลที่มีเจตนาหรือไม่มีเจตนา หรือจิตใจ การกระทำ ทั้ง 3 ทาง

* Received 1 July 2019; Revised 22 August 2019; Accepted 22 August 2019

คือ กาย วาจา และจิตใจ ในขณะเดียวกันยังมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่การละตัวตนหรืออัตตา ให้
เข้าใจชีวิตและโลกทั้งในเชิงสมมติสัจจะและปรมาตมะสัจจะ หรือเรียกว่า วิถีโลกและวิถีอริยะ

คำสำคัญ: ความมีอยู่, บาป, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The purposes of this research were the analytical study of the ontological concept of Evil (pāpa) in Theravada Buddhist Philosophy. There were 3 objectives 1) to study the concept of ontology, 2) to study the concept of evil (pāpa) in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to analyze the ontological concept of evil (pāpa) in Theravada Buddhist philosophy. This is documentary research.

The result of this research

Has 2 subjects for study 1) the ontology in western philosophy has referred to two aspects: 1.1) the ontological subjectivity and 1.2) the ontological objectivity, 2) the ontology in Theravada Buddhist philosophy has embraced two aspects: 2.1) the conventional truth, and 2.2) the ultimate truth. Particularly, the concept of evil in Theravada Buddhist philosophy has considered in 3 issues: 1) evil as desires 2) evil as karma, and 3) evil as the consequence of one's action. Similarly, the ontology of evil in Theravada Buddhist philosophy was considered in 4 subjects: 1) the objective evil has two aspects: firstly, the characteristics of an absolute individual and non-absolute individual. Secondly, to commit absolute evil and non-absolute evil unintentionally, 2) subjective evil has two aspects; the first one was characteristics of the absolute individual and non-absolute individual. The second one was to commit absolute evil and non-absolute evil. 3) conventional truth evil, and 4) ultimate truth evil. Furthermore, Theravada Buddhist philosophy has emphasized on a person who has an intention or no intention, and mind; those would have been bringing to body action, speech in action and mind in action. Meanwhile, the ultimate goal of life

is to get rid of ego with understanding life and the world both of conventionally and ultimately or called as a way of the world and way of the noble life.

Keywords: Ontology, Evil, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

บาป กล่าวได้ว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ แปลโดยใจความว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อไปสู่ทางดีที่บริสุทธิ์แห่งจิต เพราะเมื่อบาปเกิดขึ้นแล้วย่อมจะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ หลายประการอันเป็นทุกข์และโทษทั้งต่อตน ทั้งต่อสังคมคนรอบข้างอีกด้วย อนึ่งพุทธปรัชญาเถรวาทสอนเรื่องการทำดีทำชั่วไว้ชัดเจนอยู่แล้วว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งต่อตนเอง และสังคมนั่นเอง แต่ทว่าสังคมปัจจุบันนี้มีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจศึกษาหลักธรรมเหล่านี้ จนบางครั้งเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมไป หรือเกิดความไม่เชื่อในเรื่อง บุญ – บาปไปเลย เนื่องจากได้ประสบพบเห็นเหตุการณ์หลายอย่างที่ปรากฏให้เห็นว่า กระทบบางอย่างที่ที่ให้ผลไม่ค่อยยุติธรรม เช่น ทำไมบางคนทำชั่วเลวทรามแล้วกลับมีหน้ามีตามีคนนับถือ และมีทรัพย์สมบัติเสวยสุขได้อย่างมากมาย ผลของความชั่วที่เขาทำจึงไม่ให้เกิดในทันทีที่เขาทำชั่วนั้น หรือว่าบาปไม่มีจริง จึงไม่มีการแสดงผลอะไรออกมา ทำไมคนดีบางคนจึงมีความเป็นอยู่อย่างต่ำต้อยลำบากเป็นต้น จึงยังคงเห็นการรบราฆ่าฟัน หรือการกระทำที่เรียกว่าบาปกันอยู่เสมอ ดังที่พบเห็นกันอยู่ทุกวันตามหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งสาเหตุมาจากเรื่องความเชื่อที่ว่า บุญ-บาป เป็นเรื่องที่มีอยู่จริงหรือไม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงเรื่องความมีอยู่ในทางปรัชญาทางตะวันตกมีแนวคิดหรือมุมมองที่พิสูจน์ความมีอยู่ คือ การพิสูจน์เชิงจริยธรรม ค้านท์ (Immanuel Kant) เห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) ประกอบด้วยคุณธรรมสมบูรณ์ (perfect virtue) พร้อมด้วยความสุขสมบูรณ์ (perfect happiness) โดยค้านท์เห็นว่าคุณธรรมควรนำมาซึ่งความสุข มิฉะนั้นจริยธรรมก็จะไม่มีความหมาย อย่างไรก็ตาม ในธรรมชาติเราไม่อาจแน่ใจได้ว่าคนดีมีคุณธรรมจะประสบกับความสุขเสมอไป ในทางตรงข้าม เราพบได้เสมอว่าผู้ที่มีคุณธรรมประสบ

ความทุกข์ยาก ดังนั้น เพื่อให้จริยธรรมมีความหมาย เหตุผลปฏิบัติจึงคิดสมมติฐานหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกันว่า ผู้ที่เป็นคนดีมีคุณธรรมจะได้รับความสุขเป็นรางวัล สังเกตได้ว่าการอ้างเหตุผลนี้มีได้มุ่งเสนอว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่จริง หากแต่มุ่งเสนอว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่จะคิดว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่

ในทางพุทธปรัชญาอาจจะมองความมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การมีอยู่ในเชิงภววิสัย และอัตตวิสัย แต่อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งทั้งหลายเมื่อเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วดับไปเป็นต้น จากข้อพิสูจนเหล่านี้จะสามารถให้คำตอบแก่ผู้ที่เกิดความสงสัยเหล่านั้นได้ หรือไม่ อย่างไร ปัญหาที่ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องบาปอย่างเป็นระบบ จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ได้พิจารณาเรื่องความมีอยู่ของบาป ในเชิงพุทธปรัชญา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องของความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท ว่ามีอยู่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความมีอยู่
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์การมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางปรัชญา เน้นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Investigation) เป็นหลัก กล่าวคือค้นคว้าจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา วิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นถึงประเด็นเรื่อง “ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท” โดยกล่าวถึงแนวคิดเรื่องความมีอยู่โดยใช้กรอบแนวคิดทางปรัชญาตะวันตก และพุทธปรัชญาเป็นหลักในการหาข้อพิสูจนความมีอยู่ พร้อมกับการวิเคราะห์เชื่อมโยงบาปพุทธปรัชญาเถรวาทผ่านข้อพิสูจนหรือการอ้างเหตุผลของความมีอยู่ เพื่อตอบปัญหาการวิจัยว่าความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) โดยดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมีอยู่ พร้อมทั้งเรื่องบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้พร้อมทั้งเรื่องบาปในทางพุทธปรัชญาเถรวาท
3. นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์
4. เรียบเรียง สรุป แล้วนำมาเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องความรู้ พบว่า ในปรัชญาตะวันตก ภาววิทยา (Ontology) เป็นสาขาหนึ่งของอภิปรัชญา (Metaphysics) ที่ศึกษาว่าอะไรคือ สิ่งเป็นจริงในฐานะที่เป็นสากลที่สุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540) มุ่งศึกษาความจริงสากลของภาวะ (being) และพลวัตหรืออนิจภาวะ (becoming) ในฐานะความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง ในแง่ของความรู้ อยู่แบบภววิสัย ในที่นี้มีประเด็นปัญหา 2 ประการ คือ 1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) (James, George Alfred. Atheism, In Mircea Eliade (ed.), 1987) การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นข้อถกเถียงแบบหลังประสบการณ์ เป็นข้อถกเถียงที่อาศัยประสบการณ์ทางจริยธรรมของมนุษย์ หลายคนเชื่อว่าการตัดสินทางจริยธรรมของมนุษย์ไม่สามารถที่จะยืนยันได้ หากมิได้ยึดถือไว้ก่อนว่ามีความเป็นจริงสูงสุดอย่างเช่นพระเจ้า การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมอาจมองได้ในหลายรูปแบบ เช่น กฎจริยธรรมย่อมต้องมีผู้ให้กฎ (Lawgiver) ซึ่งผู้ที่ให้กฎย่อมต้องเป็นพระเจ้า หรือการเข้าใจกฎจริยธรรมในฐานะคำสั่ง ย่อมหมายความว่าต้องมีผู้ออกคำสั่งคือพระเจ้า ทั้งหลายนี้เชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) คือเป็นสากล และเป็นภววิสัย (objective) 2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ ค้านท์ (Kant) (Kant, I., 1933) เห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) ประกอบด้วยคุณธรรมสมบูรณ์ (perfect virtue) พร้อมด้วยความสุขสมบูรณ์ (perfect happiness) โดยค้านท์ (Kant) เห็นว่าคุณธรรมควรนำมาซึ่งความสุข มิฉะนั้นจริยธรรมก็จะไม่มีความหมาย อย่างไรก็ตาม ในธรรมชาติเราไม่อาจแน่ใจได้ว่าคนดีมีคุณธรรมจะประสบกับความสุขเสมอไป ในทางตรงข้าม เราพบได้เสมอว่าผู้ที่มีคุณธรรมประสบความทุกข์ยาก ดังนั้น เพื่อให้จริยธรรมมีความหมาย เหตุผลปฏิบัติจึงคิดสมมติฐานหนึ่งขึ้นมา นั่นคือ มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกันว่า ผู้ที่เป็นคนดีมี

คุณธรรมจะได้รับความสุขเป็นรางวัล สังเกตได้ว่าการอ้างเหตุผลนี้ไม่ได้มุ่งเสนอว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่จริง หากแต่มุ่งเสนอว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่จะคิดว่าพระเจ้าทรงดำรงอยู่

ความมีอยู่เชิงอัตวิสัย ชี้ไปที่ "บุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง และหากมีการขัดขวางการกระทำของเขานั้นก็คือการละเมิดสิทธิของเขา ฉะนั้น การตัดสินใจทางคุณธรรมของใครก็ตามจะกระโดดข้ามจากการรับรู้ทางจริยธรรมของบุคคลนั้นไปไม่ได้ โดยใครจะตัดสินใจการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น เพราะการกระทำของใครก็ตามล้วนต่างกันไปในเวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสร้างความพอใจหรือไม่พอใจ พอใจมากหรือน้อยต่างกันไป

แนวคิดเรื่องความมีอยู่พุทธปรัชญาเถรวาท

1. **ความมีอยู่เชิงสมมติสัจจะ** สิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนต่าง ๆ มาประชุมกันเข้าหรือมีอยู่ในรูปของการรวมตัวกัน เข้าด้วยกันของส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น “รถ” เมื่อนำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกันตามแบบที่กำหนดก็เรียกว่า “รถ” แต่ถ้าแยกส่วนประกอบทั้งหมดออกจากกัน ก็จะหาตัวตนของรถไม่ได้ แต่มีส่วนประกอบทั้งหลายซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันเฉพาะแต่ละอย่างอยู่แล้วคือ ตัวตนของรถมิได้อยู่ต่างหากจากส่วนประกอบเหล่านั้น โดยทั่วไปสมมติเรียกและเข้าใจกันได้เป็นข้อเท็จจริงในระดับวัฒนธรรม เรียกว่า สมมติสัจจะ (conventional truth) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558)

2. **ความมีอยู่เชิงปรมาตสัจจะ** สรรพสิ่งรวมทั้งชีวิตมนุษย์ที่เห็นและเป็นอยู่โดยสภาวะ คือสัจภาวะของสรรพสิ่ง ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ด้วยตาเปล่า ทั้งหยابและละเอียด ทั้งเล็กที่สุดคือ ปรมาณู (atom) และใหญ่ที่สุดคือสากลจักรวาล (universe) ทั้งที่เป็นสังขตธรรมและอสังขตธรรม ล้วนแต่มีอยู่ และเป็นอยู่ ในฐานะที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ มาประชุมเข้าด้วยกัน เป็นอยู่และเป็นไปตามเหตุปัจจัย ตามหลักอิทัปปัจจยตา รับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส (senses) บ้าง ทางใจหรือเหตุผล (intellect) เรียกว่า ปรมาตสัจจะ (metaphysical truth) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.1 ข้อพิสูจน์ความมีอยู่แบบปฏิจจสมุปบาท ความเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องอาศัยกัน แสดงถึงความไม่มีต้นกำเนิดสุดของสิ่งทั้งหลาย คือหลักปฏิจจสมุปบาทที่มีตัวการทำให้เกิดเป็นการอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นดังกล่าวคือ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึง

เกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.2 ข้อพิสูจน์ความมีอยู่ไตรลักษณ์ ไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความมีใจตัวตน คือ 1. สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง 2. สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ 3. ธรรมทั้งปวง มีใจตัวตน หลักไตรลักษณ์จึงถือได้ว่า เป็นหลักธรรมสำคัญของพุทธปรัชญา เพราะได้กล่าวถึงความจริงตามธรรมชาติหรือลักษณะทั่วไปของสรรพสิ่งทั้งปวง ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวคิดเรื่องบาปในพุทธปรัชญา พบว่า คำว่า “บาป” มาจากภาษาบาลีว่า ปาป ซึ่งแปลว่า ชั่ว ลามก สิ่งที่ไม่ดี ถ้าหากว่ามีอยู่กับบุคคลใด ก็จะทำให้บุคคลนั้นได้รับทุกข์เดือดร้อน เสียเกียรติชื่อเสียงทั้งปัจจุบันและอนาคต ความหมายของศัพท์นั้นก็จะบ่งบอกไปในทางไม่ดี ไม่ประเสริฐ เช่น เมื่อบุคคลใดทำผิดมนุษยธรรม ก็จัดว่าบุคคลนั้นเป็นคนชั่ว คนลามกตรงกับภาษาบาลีว่า ปาปบุคฺคโล หรือ ปาโป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาความมีอยู่ของบาป สามารถแยกเป็นประเด็นของบาปไว้ 3 ประเด็น ดังนี้คือ (1) บาปในฐานะกิเลส คืออกุศลกรรม ซึ่งมีมูลเหตุของการกระทำของกรรม คือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากเหง้าของการกระทำกรรมฝ่ายชั่ว โดยมูลรากของกรรมฝ่ายนี้เป็นสาเหตุให้มนุษย์คิดปรุงแต่งการกระทำกรรมต่าง ๆ ผลักดันให้มนุษย์เกิดความต้องการ ความปรารถนาอันเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องก่ออกุศลกรรมหรือบาป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้นบาปจึงมีอยู่ในฐานะของกิเลส (2) บาปในฐานะของกรรม คือการกระทำอกุศลกรรมหรือบาป ผ่านทาง 3 กายกรรมฝ่ายอกุศล วจีกรรมฝ่ายอกุศล มโนกรรม ฝ่ายอกุศลกรรม 3 ประเภทนี้มโนกรรมเป็นกรรมที่โทษมากกว่ากายกรรมและวจีกรรม เพราะพุทธปรัชญานั้นให้ความสำคัญกับมโนกรรม ทั้งนี้เพราะมโนกรรมเป็นปัจจัยทำให้เกิดการกระทำทางกายและทางวาจา โดยการกระทำกรรมต้องมีใจเข้าไปประกอบด้วยเสมอไป กล่าวคือต้องมีเจตนาในการกระทำทางใจนั้น ถ้าฟังความตั้งใจอย่างเดียวก็น่าจัดเป็นกรรมได้ เมื่อปุถุชนที่ยังมีกิเลส อกุศลมูล เป็นต้นอยู่ ย่อมมีการกระทำบาป ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ดังนั้น บาปจึงมีอยู่ในฐานะของกรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (3) บาปในฐานะวิบาก ได้แก่ ผลของการกระทำที่ไม่ดี กล่าวคือ การกระทำที่ประกอบด้วยกิเลส คือราคะ โทสะ และโมหะ

ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับความเดือดร้อนทางร่างกาย อันได้แก่ พิกการ เจ็บป่วย เป็นโรคร้าย ฯลฯ และทางจิตใจ คือ มีจิตใจเศร้าหมอง นอกจากนั้นบาปยังส่งผลให้ผู้กระทำไปเกิดในภพภูมิที่ทำให้ตนเดือดร้อน ลำบาก ซึ่งได้แก่ อบาย ทุคติ วินิบาต นรก จะเห็นได้ว่าตราบใดที่มนุษย์ปุถุชนที่ยังไม่มีความสิ้นกิเลส บาปในฐานะวิบากคงมีอยู่ตราบนั้น

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท นั้น ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิเคราะห์ 2 ประเด็นคือ 1) ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก และ 2) ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญา ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก โดยมีประเด็น 2 ประเด็นคือ วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัย และวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย จากการศึกษาพบว่า

1.1 การวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัย

กรณีที่ 1 กรณีของอุลลิมาลโจร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรณีของอุลลิมาลโจรนั้น มีนัยยะที่น่าสนใจว่า องอุลลิมาลนั้นได้ตระหนักด้วยตนเองว่าความมีอยู่ของบาปที่ตนทำนั้นมีอยู่จริงและตนเองเท่านั้นที่จะสามารถปล่อยละไปได้ เพื่อเข้าสู่ความจริง โดยผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะบุคคลที่สมบุรณ์ และไม่สมบุรณ์ ประเด็นที่ 1 การได้รับชื่อว่า “อหิงสกะ” เริ่มแรกเดิมที่นั้นองอุลลิมาลนั้นได้นั้นรับการทำนายแล้วว่าเกิดมาเพื่อเป็นศรัตรูต่อราชบัลลังก์ ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นความมีอยู่ของความจริงเชิงอัตตวิสัยคือ เป็นสิ่งที่ผู้กระทำเท่านั้นที่จะได้รับผลแห่งการกระทำนั้น ไม่มีใครจะได้รับนอกจากตัวของเขา คือทำอย่างไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น บางครั้งผลแห่งการกระทำไม่ได้ส่งผลในขณะนั้นแต่บางอย่างส่งผลข้ามภพข้ามชาติด้วย กรณีขององอุลลิมาลนั้นผู้เป็นพ่อเห็นแล้วว่าลูกที่จะเกิดมาจะเป็นอย่างไร ดังนั้นการตั้งคือให้ว่า “อหิงสกะ” ซึ่งแปลได้ว่า ผู้ไม่เบียดเบียนนั้นก็อาจเป็นการแก้ไขแต่สิ่งที่เป็นตัวตนจริงของ “อหิงสกะ” นั้นไม่เปลี่ยนแปลง แม้แต่จะเจริญเติบโตมาได้อย่างไร

ในประเด็นนี้ ลักษณะบุคคลที่สมบุรณ์ และไม่สมบุรณ์นี้ขององอุลลิมาล ทำให้เห็นได้ว่ายังมีอีกสภาวะหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Being” คือมีภาวะความเป็นมนุษย์มาตั้งแต่เริ่มแรกว่าถูกกำหนดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นในแง่นี้อาจมองได้ว่า พฤติกรรมใด ๆ ก็มาจากสิ่งที่เป็นอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น องอุลลิมาล อาจไม่มีเจตจำนงเสรี (Free will) ที่ตนเองจะมีอิสระที่แท้จริงไม่ได้เลย

เพราะเป็นภาวะที่องค์ลิมลเป็นอยู่แล้ว แต่ในอีกนิยามหนึ่งของ “Being” คือ มีลักษณะที่ภาวะความเป็นมนุษย์นั้นยังคงสามารถเปลี่ยนแปลงได้อีก คือ แม้ว่องค์ลิมลจะเกิดมาหรือถูกกำหนดมาให้เป็นอย่างใด อย่างไรนั้น แต่่องค์ลิมลก็สามารถเปลี่ยนแปลงตนได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า “Being” ของ่องค์ลิมลนั้นเบื้องต้นเป็นไปตามที่ถูกกำหนดไว้ และอีกภาวะหนึ่งก็ถูกทำให้เปลี่ยนไป ส่วนหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรรมบางอย่างที่ให้ผลทั้งที่ดีและไม่ดีนั้นด้วย ซึ่งส่วนหนึ่งกรรมปัจจุบัน (Doing) สำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน แต่ก็ต้องอาศัยบริบทในการอุดหนุน ซึ่งเรียกว่าต้องมีโปรโตไทป์ คือ บุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร คอยให้คำแนะนำ ในที่นี้เบื้องต้น ่องค์ลิมล มีเพื่อนไม่ดี และอาจารย์ที่มีความอิจฉา ส่งผลให้ ่องค์ลิมล หลงไปกับคำแนะนำเหล่านั้น ต่อมาเพื่อได้รับการกระตุ้นเตือนจากพระพุทธเจ้า ทำให้องค์ลิมล ตระหนักชัดด้วยตนอีกครั้งหนึ่งจึงตื่นขึ้นมาปรับเปลี่ยนตน ประเด็นนี้เรียกว่า่องค์ลิมลมี โยนสิโสมนสิการ ในการพิจารณาด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้อง ดิงาม ประสบกับชีวิตที่ประเสริฐสุดคือ เป็นพระอรหันต์ และได้สร้างประโยชน์ไว้แก่ชนเป็นอันมากต่อไปอีกด้วย

ดังนั้น ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตวิสัยในปรัชญาตะวันตกนี้ก็จะเห็นได้ว่าบาปกรรมนั้นยังมีอยู่ในลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์มากกว่าสมบูรณ์

2. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ในประเด็นการกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ นั้นกล่าวได้ว่าอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำ ดังนั้นเงื่อนไขของเจตนาเป็นสิ่งสำคัญ “อหิงสกะ” หรือ “่องค์ลิมล” มีทั้งแรงของกรรมที่ส่งผลให้เป็นแรกเริ่มตั้งแต่การเกิดแล้ว แต่ “อหิงสกะ” หรือ “่องค์ลิมล” นั้นยังมีเจตจำนงเสรี หรือ สามารถใคร่ครวญหรือไตร่ตรองบางอย่างด้วยตนเอง

ดังนั้นการกระทำนี้จึงกล่าวได้ว่า พระ่องค์ลิมลไม่มีเจตนา อย่างไรก็ตามจากข้อความนี้ เห็นได้ว่า สถานะก่อนบวชและหลังบวชนั้นต่างกัน คือ ความดีของท่านนั้นสัมพันธ์กับตัวท่านก่อนบวชเป็นโจรฆ่าคน ผลของการฆ่าทำให้พระราชาประกาศจับท่าน คือตั้งแต่ท่านเกิดในอริยชาติ ท่านไม่เคยคิดหรือแก้งที่ปลงสัตว์จากชีวิตเลย หมายความว่าตั้งแต่ท่านบวชมาท่านไม่เคยมีเจตนาแก้งสัตว์ให้ตายเลย โดยพิจารณาจากการแยกระหว่างความเป็นฆราวาสกับความเป็นอริยชาติของท่าน แสดงว่าบาปของท่านมีอยู่ในสถานะที่เป็นฆราวาส ไม่ใช่มีอยู่ในสถานะที่เป็นอริยชาติ เพราะเงื่อนไขมีอยู่ว่าบุคคลจะกระทำบาปได้ก็ต่อเมื่อเป็นปุถุชน เพราะคำว่าอริยชาตินั้นบ่งบอกถึงความหมายที่ว่าไม่มีการกระทำบาปอยู่แล้ว ฉะนั้น

การออกบวชแล้วบรรลุพระอรหันต์ทำให้ท่านเป็นอริยะชาติไม่มีบาป แสดงว่าบาปไม่ได้มีเงื่อนไขของปรีวิสัย มันมีอยู่ด้วยเงื่อนไขของความเป็นปุถุชน จึงเป็นอัตตวิสัยซึ่งแย้งกับความจริงที่เป็นปรีวิสัย มันไม่มีอยู่เลยเพราะ พิจารณาจากจิตกับเจตสิกว่าสถานะของจิตกับเจตสิกจะมีอยู่ที่ต่อเมื่อมีภาวะของความเป็นปุถุชน คือมีเจตนา เจตนาจะประกอบกับสิ่งที่เรียกว่าจิตเท่านั้น เจตนาจะไม่มีอยู่ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่มีจิต พระอริยะชาติไม่มีจิตแสดงว่าอยู่เหนือเจตนา จิตในที่นี้ก็คืออัตตา

กรณีที่ 2 พระโมคคัลลานะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรณีพระโมคคัลลานะผู้วิจัยเห็นว่าสามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะที่สำคัญคือ 1) ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ 2) การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์

1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยในปรัชญาตะวันตก หากพิจารณาเงื่อนไข ใน 2 ลักษณะคือ 1) ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และ 2) ลักษณะบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ว่า บาปกรรมจะให้ผลลักษณะบุคคลใดมากกว่ากัน ในที่นี้ก็จะกล่าวได้ว่า แม้จะเป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์มากก็ไม่สามารถละผลแห่งบาปกรรมได้ แม้ว่าบาปกรรมที่ทำไว้ในอดีตชาติที่เป็นบุคคลไม่สมบูรณ์คือ เป็นปุถุชน ที่กระทำต่อมารดาของตนก็ตาม แต่บาปกรรมนั้นยังให้ผลตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่หรือชั้น 5 อยู่

2. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ ความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยในปรัชญาตะวันตก เงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์ในกรณีพระโมคคัลลานะ คือ เจตนาหรือเจตจำนงในการกระทำ เงื่อนไขสำคัญของอัตตวิสัยคืออยู่ที่ผู้กระทำนั้น ๆ เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่กระทำ ดีหรือบาปกรรมจึงกล่าวได้ว่าเป็นอัตตวิสัย

ประเด็นที่ 1 ผลของการกระทำ ในกรณีพระโมคคัลลานะการกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์นั้นจึงเป็นอัตตวิสัย หากแต่ผลอันที่จะตามมาก็ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากผู้กระทำเช่นกัน คือ ทำอย่างไรก็ได้รับสิ่งนั้น ดังนั้นการที่พระโมคคัลลานะได้รับผลจากการกระทำของตนคือการถูกทุบ ก็กล่าวได้ว่าได้รับผลอันตนได้กระทำไว้แล้วในอดีต

ประเด็นที่ 2 กรรมร่วมกัน ในส่วนของพวกกลุ่มโจรที่กระทำหรือถูกใช้ให้กระทำ ก็ย่อมกล่าวได้ว่ามีสิ่งที่เคยกระทำร่วมกันมาเมื่อก่อน และก็ย่อมรับผลแห่งบาปกรรมอันนั้นด้วยต่อไป

ประเด็นที่ 3 ในลักษณะภาพรวมของพุทธปรัชญา กล่าวได้ว่า สอนเรื่องกรรม (กรรมวาท) ด้วย เป็นการเน้นให้เห็นถึงการกระทำว่าเจตนาในการกระทำเรื่องจิตเจตเจตนั้นสำคัญ จิตเป็นเบื้องต้นต่อกายกรรม วชิกรรมด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อะไรดีหรือไม่ดีหรือว่าบาป, ชั่ว นั้น ย่อมมีผลไม่ว่าจะเป็นทางตรงคือให้ผลในชาตินี้และทางอ้อมคือการให้ผลในชาติหน้า

1.2 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย

จากกรณีตัวอย่างของพระอุบลวรรณาเถรี ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์

ประเด็นที่ 1 พระอุบลวรรณาเถรีเป็นพระอรหันต์กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แล้ว ดังนั้นสิ่งที่พระอุบลวรรณาเถรี จะกระทำการใดต่อใครในสิ่งที่ไม่ดีทั้งทางกาย วาจา หรือจิตเจตนั้นย่อมไม่มี การให้ผลก็ย่อมไม่มี หากแต่สิ่งที่พระอุบลวรรณาเถรีได้รับนั้นชี้ได้ว่า เพราะการกระทำบาปในอดีตที่ส่งผล ณ ปัจจุบัน

ดังนั้น การที่พระอุบลวรรณาเถรีเป็นพระอรหันต์กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แล้ว การกระทำทางกาย วาจา และใจที่เกี่ยวข้องกับบาปกรรมทั้งสิ้นจึงไม่มี เพราะการกระทำ เป็นเพียงกริยาอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่บุคคลที่กระทำต่อบุคคลที่สมบูรณ์อย่างพระอุบลวรรณาเถรี ย่อมได้รับผลแห่งบาปกรรมนั้น เพราะเกี่ยวข้องกับผู้ถูกระทำ

ประเด็นที่ 2 ในส่วนของนันทมาณพนั้นเป็นปุถุชนเป็นบุคคลที่ไม่ดีหรือไม่สมบูรณ์ คือมีบาปกรรมคือ มีราคะตัณหา ซึ่งกล่าวได้ว่าแตกต่างกับพระอุบลวรรณาเถรี ผู้ถูกระทำที่ไม่ยินดี คือ “เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศฉิบหายเลย เจ้าคนพาล เจ้าอย่าพินาศฉิบหายเลย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นันทมาณพ ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ได้ทำการข่มขืน พระเถรีสมปรารถนาแล้วก็สึกหนีไป พอเขาหลบหนีไปได้ไม่ไกล แผ่นดินใหญ่ก็มีอาการประหนึ่งว่าไม่สามารถจะรองรับน้ำหนักของเขาเอาไว้ได้ จึงอ่อนตัวยุบลงแล้วนันทมาณพก็จมดิ่งลงในแผ่นดิน ไปเกิดในอเวจีมหานรก”

ดังนั้นกล่าวได้ว่าไม่ว่าบุคคลจะมีความไม่สมบูรณ์คือเป็นปุถุชนย่อมได้รับผลจากสิ่งที่ตนเป็นหรือมีได้ด้วย ฉะนั้น หากเพียงแต่บุคคลที่ไม่สมบูรณ์นั้นบางครั้งอาจไม่ได้รับผลนั้น โดยตรงก็อาจจะทางอ้อมคือในโลกกายภาคหน้า

2. การกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ไม่มีเจตนาไม่มีบาป

ประเด็นที่ 1 ความเป็นบุคคลของพระอุบลวรรณาเถรีนั้นเป็นพระอรหันต์ การกระทำบาปที่สมบูรณ์ในแง่ของจิตใจนั้นย่อมไม่มีสิ่งที่เป็นบาปเพราะเจตนาที่นั้นไม่มี แต่ส่วน ของนั้นทมาณพกล่าวได้ว่ามีครบทั้ง 3 คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ประกอบกับมี อกุศลมูลคือ ราคะ เป็นต้นประกอบเข้าด้วย ทำให้มีแรงผลักดันส่งผลต่อไปในกายภาคน้ำอีก มาก

ประเด็นที่ 2 การกระทำที่มีเจตนาที่ครบถ้วนคือ ก่อน ระหว่างและหลัง ย่อมทำ ให้ได้รับผลบาปกรรมที่ทำไว้ ดูได้จากที่นั้นทมาณพต้องตกนรกซึ่งเป็นผลจากการกระทำ ของตน

ประเด็นที่ 3 การมีแรงผลักดันอย่างเช่น อกุศลมูลคือ ราคะของนั้นทมาณพ เป็นต้นเหตุหรือรากเหง้าของปัญหาที่สำคัญของการแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่เชิงภววิสัยของบาป ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงให้ผลตามไปดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “คนพาล ย่อมร่ำเรงยินดีใน บาปกรรมลามกที่ตนกระทำ ประดุจว่าดื่มน้ำผึ้งที่มีรสหวาน จนกว่าบาปกรรมนั้นจะให้ผล จึง จะได้ประสพกับความทุกข์ เพราะกรรมนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันนำไปสู่ การกระทำทั้ง 3 ทาง คือ กาย วาจา และจิตใจหากไม่ได้ขัดเกลาหรืองด หรือการละเว้น

ประเด็นที่ 4 การยอมรับผลของกรรม พระอุบลวรรณาเถรี ได้รับเอตทัคคะใน ฝ่ายผู้มีฤทธิ์ แต่กรณีนี้ระหว่างนั้นทมาณพนั้นแสดงให้เห็นได้ว่า เหมือนกับพระอุบลวรรณาเถรี พิจารณาแล้วว่าด้วยผลของวิบากกรรมบางอย่างของตนก็เป็นไปได้ที่จะต้องมีส่วนในกรณีนี้ จึง เป็นเหตุผลบางอย่างที่ได้เกิดขึ้นทำให้พระอุบลวรรณาเถรีไม่ได้ใช้ความสามารถทางด้านนี้ของ ตนในการจัดการกับนั้นทมาณพ

ดังนั้น ในประเด็นนี้ความมีอยู่ของบาปเชิงภววิสัย มีอยู่ในกรณีของจริยธรรมที่ ไม่สมบูรณ์ เช่น ของค้ำหนักเห็นว่าความดีสมบูรณ์ (complete good) มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มี ความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกัน ดังนั้นในลักษณะนี้จากกรณี ตัวอย่างของพระอุบลวรรณาเถรีกับนั้นทมาณพ ประเด็นสาระสำคัญทั้ง 2 ประเด็นคือ 1. ลักษณะบุคคลที่สมบูรณ์ และไม่สมบูรณ์ และการกระทำบาปที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ไม่มี เจตนาไม่มีบาป นั้นไม่สามารถแยกออกกันได้อย่างชัดเจน

2. วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีประเด็น 2 ประเด็นคือ วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะ และวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงปรมัตถสัจจะ จากการศึกษาพบว่า

2.1 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะ

กรณีที่ 1 นายพรานกุกกุมิตร

ในกรณี นายพรานกุกกุมิตร ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความมีอยู่ของบาปเชิงอัตตวิสัยโดยธิดาเศรษฐีได้เพียงทำหน้าที่ของตนผลแห่งการกระทำโดยปราศจากจิตที่เป็นความชั่วไม่มีจึงไม่ได้รับผลของกรรม จากกรณี นายพรานกุกกุมิตรความมีอยู่ของบาปเชิงสมมติสัจจะของสังคมที่เป็นผู้ตัดสินเมื่อพิจารณาเพียงปรากฏการณ์ด้วยอายตนะทั้ง 5 ของตนก็ย่อมไม่เข้าใจในสิ่งที่เป็นปรมัตถะสัจจะได้ในแง่ธิดาเศรษฐีนั้นได้เพราะนางบรรลู่หรือเข้าถึงความจริงในระดับปรมัตถะสัจจะแล้วสิ่งที่เป็นสมมติย่อมไม่มีผลต่อธิดาเศรษฐีนั้น

กรณีที่ 2 พระองค์ลีมาล

กรณีพระองค์ลีมาล การพิสูจน์ความมีอยู่ของบาปผ่านกรณีของพระองค์ลีมาลถูกยืนยันด้วยแนวคิดความเชื่อในเรื่องฤกษ์ ซึ่งถูกอธิบายโยงกับสมมติสัจจะในแง่ของชื่อซึ่งให้ความหมายในทางที่ดีโดยขัดแย้งกับหลักกรรมและการให้ผลของกรรมที่เป็นปรมัตถ์ ดังหลักกรรมนิยามที่ว่า หวานพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น

ดังนั้น จากบริบทของการเกิดของอหิงสกะ หรือ องค์ลีมาล ทำให้เห็นได้ว่า ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ นั้นยังมีส่วนกำหนดการอธิบายเรื่องกรรม หรือกล่าวได้ว่า ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ เป็นเรื่องสมมติ ที่ปรากฏชัดกว่าการอธิบายเรื่องกรรม ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้โดยตรง ดังนั้นการอธิบายด้วยความเชื่อในเรื่องฤกษ์ ที่ปรากฏด้วยปรากฏการณ์ต่าง ๆ กรณีที่มีไฟ ศาสตราวุธลูกด้วยไฟ เป็นต้น เป็นคำอธิบายที่รองรับความจริงระดับปรมัตถะสัจจะคือความจริงสูงสุดเรื่องกรรม

2.2 วิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปเชิงปรมัตถสัจจะ

กรณีที่ 1 พระโมคคัลลานะ

ประเด็นที่ 1 ความมีอยู่จริงของการให้ผลของกรรม กรณีพระโมคคัลลานะ ได้สะท้อนให้เห็นบาปในเชิงบาปเชิงปรมัตถะสัจจะคือ พระโมคคัลลานะพิจารณาด้วยตนแล้วว่า เพราะกรรมที่ตนทำไว้และถึงเวลาที่ต้องรับผลกรรมนั้น คือ “สามารถหลบหนีพวกโจรได้ในช่วง

สองเดือนแรก พอถึงเดือนที่สามพระเถระระลึกได้ว่า ท่านเคยประกอบกรรมทำชั่วมาในชาติหนึ่ง ท่านจึงไม่ยอมใช้ฤทธิ์ทำการหลบหนีอีกต่อไป ท่านจึงถูกโจรจับและถูกทุบตีจนกระทั่งกระดูกแตกละเอียด หลังจากนั้นพวกโจรได้นำร่างของท่านไปทิ้งไว้ที่พุ่มไม้เพราะเข้าใจว่าท่านเสียชีวิตแล้ว แต่ท่านยังไม่เสียชีวิต และคิดว่า จะไปเฝ้าพระศาสดาเสียก่อนแล้วจึงปรินิพพาน จึงได้ใช้กำลังแห่งฌานประสานกระดูกให้กลับแข็งแรง แล้วไปเหาะสู่สำนักของพระศาสดา ถวายบังคมแล้วกราบทูลอ้อลา พระศาสดาได้ตรัสบอกให้เถระแสดงธรรมให้พระองค์สดับเสียก่อน พระเถระก็ได้กระทำตามพุทธฎีกา จากนั้นได้ถวายบังคมลา เหาะไปที่ตงกาฬิสลา และได้ปรินิพพาน ณ ที่นั่น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น กรณีนี้แสดงเรื่องกรรมอย่างชัดเจน และกรรมก็ย่อมส่งผล คือ บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ประเด็นที่ 2 การมีอยู่จริงของภพภูมิ การเวียนว่ายตายเกิด อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่า สิ่งที่ทำย่อมมีผลไม่ทางตรงคือให้ผลทันทีในชาตินี้ หรือชาติหน้า ซึ่งบางอย่างเป็นเรื่องอจินไตยด้วย หรือปุถุชนนั้นยากที่จะพิจารณาหรือตรวจสอบได้ แต่ก็สามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกับปฏิจาสมุปบาทด้วยว่าสิ่งที่ทำย่อมส่งผลเสมอไม่เว้นแม้แต่พระอริยเจ้า เป็นต้น เพราะว่าการได้รับผลอันเกิดจากการกระทำของตน ที่เรียกว่า “กรรม” เพราะการกระทำย่อมส่งผลต่อการได้รับสิ่งที่ได้กระทำ ดังนั้นแล้วกรณีพระโมคคัลลานะที่โดนทุบจึงสะท้อนการมีอยู่จริงของภพภูมิ ในการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อรับผล (วิบาก) ที่ตนได้กระทำไว้ แม้ว่าพระโมคคัลลานะจะเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตาม วิบากกรรมไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีก็ย่อมส่งผลข้ามภพข้ามชาติให้เห็นได้ว่ามีอยู่จริง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กรณีที่ 2 เรื่องบุรพกรรมของพระพุทธเจ้า

ประเด็นของกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการแสดงเรื่องผลของกรรมที่ชัดเจนว่า กรรมที่แปลว่าการกระทำไม่ว่าจะดีหรือไม่อย่างไร ย่อมส่งผล ต่อทุกคนหรือมนุษย์ทั้งหมด ไม่เว้นแม้แต่พระพุทธเจ้า จากบริบทของเนื้อหาโดยสังเขปกรณี เรื่องบุรพกรรมของพระองค์ คือ การตักน้ำของพระอานนท์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการแสดงให้เห็นว่าผลกรรมที่ได้รับนี้มาจากผลที่เป็นบุรพกรรมของพระพุทธเจ้า ดังนั้นกรณีนี้หากบาปไม่มีอยู่จริงย่อมไม่ส่งผลให้พระพุทธเจ้าต้องให้พระอานนท์ไปตักน้ำถึง 3 ครั้ง ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าบาป (วิบาก) เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง

ดังนั้น จากการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ใช้กรณีตัวอย่างในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทได้แสดงให้เห็นได้ว่า ความมีอยู่ของบาปโดยใช้ปรัชญาตะวันตกใน 2 ลักษณะคือ 1) ความมีอยู่ของบาปในเชิงภววิสัย คือ (1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) (2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ 2) ความมีอยู่ของบาปในเชิงอัตตวิสัยสรุปได้ว่า แนวคิดนี้ชี้ไปที่ "ตัวบุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง โดยใครจะตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น

อภิปรายผล

การใช้กรณีตัวอย่างในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทได้แสดงให้เห็นได้ว่า ความมีอยู่ของบาปโดยใช้ปรัชญาตะวันตกใน 2 ลักษณะคือ เชิงภววิสัย (สิ่งที่เป็นจริง) คือ 1) การอ้างเหตุที่มาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นข้อถกเถียงแบบหลังประสบการณ์อีกรูปแบบหนึ่ง พระเจ้าทรงเป็นที่ยึดมาของจริยธรรมอันสมบูรณ์ (absolute) 2) ในกรณีของจริยธรรมที่ไม่สมบูรณ์ เช่น คำว่าเห็นว่าคุณดีสมบูรณ์ (complete good) มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความรู้ อำนาจและความดีงาม ซึ่งเป็นผู้ทรงคอยช่วยรับประกัน ส่วนอัตตวิสัย (มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล) คือ ความมีอยู่ของบาปแบบอัตตวิสัย (มุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล) สรุปได้ว่า แนวคิดนี้ชี้ไปที่ "ตัวบุคคล" ที่ทุกคนมีซึ่งเป็นสิทธิทางธรรมชาติที่จะปฏิบัติตามใจของตนเอง โดยใครจะตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ต้องมองจากมุมมองของพวกเขาเท่านั้น เพราะการกระทำของใครก็ตามล้วนต่างกันไปในเวลาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ฉะนั้น ความมีอยู่แบบอัตตวิสัยมีอยู่จริง ขึ้นกับอารมณ์ของแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญ ในส่วนของพุทธปรัชญาเถรวาทในเชิงสมมติสัจจะ (ความจริง ที่ไม่ได้เป็นความจริงตลอด) และปรมัตถะสัจจะ (เป็นสิ่งที่จริง) เน้นทั้งที่ตัวบุคคลที่มีเจตนาหรือไม่มีเจตนา หรือจิตใจ การกระทำ ทั้ง 3 ทางคือ กาย วาจาและจิตใจ แต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่การละตัวตนหรืออัตตา ให้เข้าใจชีวิตและโลกทั้งในเชิงสมมติสัจจะและปรมัตถะสัจจะ (วิถีโลกและวิถีอริยะ) สอดรับกับ สยาม ราชวัตร เรื่อง “วิธีอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธานุศาสนเถรวาท” พบว่า วิธีการอ้างเหตุผลในพระพุทธานุศาสนเถรวาทออกเป็น 9 วิธีการ คือ (1) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยตถาคตโพธิศรัทธา (2) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีกระบวนการ (3) วิธีการอ้างเหตุผลการเปรียบเทียบ (4) วิธีการอ้างเหตุผลด้วย

ประสบการณ์ (5) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีสังสารวัฏ (6) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีโลก (7) ทฤษฎีกำเนิด 4 (8) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยทฤษฎีอภิญญา 6 และ (9) วิธีการอ้างเหตุผลด้วยประโยชน์การปฏิบัติ วิธีการ อ้างเหตุผลเหล่านี้อยู่ในกรอบตรรกศาสตร์ทั้งตะวันตกและตะวันออกและสามารถสร้างเป็นรูปแบบวิธีการเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบวิธีการอ้างเหตุผลเน้นย้ำศรัทธาแก่กลุ่มที่เชื่อโลกหน้า (2) รูปแบบวิธีการอ้างเหตุผลแก่กลุ่มที่ไม่เชื่อโลกหน้า ทั้ง 2 รูปแบบสามารถประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการเรียน การสอนเรื่องโลกหน้าเชิงเหตุและเป็นหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันต่อไป (สยาม ราชวัตร, 2553)

อย่างไรก็ตาม ความมีอยู่ของบาปตามที่ถูกวิจัยได้กล่าวมานั้น เมื่อวิเคราะห์ว่า กรณีใดที่เด่นชัดหรือมีความเข้มข้นมากที่สุด แม้ว่าผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ไปแล้วก็ตาม แต่การสรุปเป็นตารางนี้ก็ทำให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แม้ว่า ทั้งสองประเด็นคือ 1) ภววิสัย คือ คือสิ่งที่มีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง เงื่อนไขที่เป็นความจริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับจิตใจ ไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้ใดเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวตนเอง และ 2) อัตตวิสัย คือ การมีอยู่ หรือความจริงของสิ่งหนึ่งอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นผู้ตัดสิน แม้ว่าจะเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กันบ้างก็ตามต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ สอดรับกับ พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิฑูโร (น้อยวัน) เรื่อง“การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า บาป คือ อกุศล และทำบาปนั้น ทำได้ 3 ทาง คือกาย วาจา ใจ และอาจเป็นสิ่งที่ให้โทษแก่มนุษย์ บาปส่งผลต่อชีวิตของผู้กระทำได้ 2 ลักษณะคือประการแรกส่งผลในขณะที่ผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ ผลในที่นี้มุ่งหมายเอาผลทางจิตเป็นสำคัญ บางครั้งผู้ทำบาปแม้จะยังไม่ได้รับผลทางกายอันเนื่องจากบาปแต่จิตใจของเขาก็เดือดร้อนวุ่นวาย และประการต่อมา บาปส่งผลหลังจากการตายแล้ว ผลในที่นี้มุ่งเอาผลทางกายเป็นสำคัญ ผู้ทำบาปเมื่อตายแล้วก็ต้องไปชด ใช้ผลของบาปนั้นในลักษณะต่าง ๆ ในชาติต่อไป (พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิฑูโร (น้อยวัน), 2536)

สรุป

ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้คือ

ตารางที่ 1 ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตก

ความมีอยู่ของบาปในเชิงอรรถวิสัย			
กรณีพระองค์ลิมาล	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	
ความมีอยู่ของบาปในเชิงอรรถวิสัย			
กรณีพระโมคคัลลานะ	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
		✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงภววิสัย			
กรณีของพระอุบลวรรณาเถรี	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
		✓	✓

ตารางที่ 2 ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญา

ความมีอยู่ของบาปในเชิงสมมติสังจะ			
กรณีนายพรานกุกกุฏมิตร	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงสมมติสังจะ			
กรณีกรณีพระองค์ลิมาล	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
	✓	✓	✓
ความมีอยู่ของบาปในเชิงปรมาตตสังจะ			
กรณีพระโมคคัลลานะ	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
			✓
ความมีอยู่ของบาปในปรัชญาตะวันตกในอรรถวิสัย			
กรณีบุรพกรรมขอพระพุทธเจ้า	บาปในฐานะกิเลส	บาปในฐานะกรรม	บาปในฐานะวิบาก
			✓

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักในการวิจัยนี้ได้อีก ผู้วิจัยจึงขอเสนอหัวข้อในการศึกษาที่เกี่ยวกับความมีอยู่ของบาปในพุทธปรัชญาเถรวาทในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความมีอยู่ของกรรมในเชิงอัตตวิสัย หรืออภิวินัย หรือ เชิงสมมติสังขจะหรือปรมาตตสังขจะ

2. ควรศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบความมีอยู่ของความดีกับความชั่วในเชิงอัตตวิสัยหรืออภิวินัย หรือ เชิงสมมติสังขจะหรือปรมาตตสังขจะ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 35), กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

พระมหาไพฑูริย์ สุทฺธวิฑูโร (น้อยวัน). (2536). การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปพระพุทฺธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทฺธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

สยาม ราชวัตร. (2553). วิธีอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทฺธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี สาขาพระพุทฺธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

James, George Alfred. Atheism, In Mircea Eliade (ed.). (1987). The Encyclopedia of Religion. New York: Macmillan.

Kant, I. (1933). Critique of Pure Reason, Translated by N. Kemp Smith (Second edition). London: Macmillan.

**การพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษา
ในระดับมัธยมศึกษา***

**DEVELOPMENT OF GUIDANCE ACCORDING TO BUDDHIST
EDUCATIONAL ADMINISTRATION IN SECONDARY EDUCATION**

กฤษณา ประชากุล

Kritsana Prachakul

อินตา ศิริวรรณ

Intha Siriwan

อำนาจ บัวศิริ

Amanaj Buasiri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: pngamsang55@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา 3) เพื่อพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษเอกสารและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาแนะแนว 10 คน การสัมภาษณ์ครูต้นแบบและผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูป/คน ใช้เครื่องมือการวิจัยคือแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนได้รับข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเอง โดยมีขอบเขตการแนะแนว 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ให้นักเรียนได้พัฒนา

* Received 19 July 2019; Revised 17 August 2019; Accepted 20 August 2019

ตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มศักยภาพ 2) ด้านการอาชีพ ให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัว สูโลกของอาชีพ 3) ด้านชีวิตและสังคม ให้นักเรียน มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดี มีคุณภาพ มีทักษะ และสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. หลักธรรม คือ 1) อธิปไตย 4 ส่งเสริมการแนะแนวด้านการศึกษา เพราะเป็นคุณลักษณะที่ใช้ทำงานให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ฉันทะ (2) วิริยะ (3) จิตตะ (4) วิมังสา 2) ใช้หลักสัทธรรม 3 ส่งเสริมการแนะแนวด้านการอาชีพ ประกอบด้วย (1) ปรียัติ คือ การศึกษา เรียนรู้ หาความรู้ (2) ปฏิบัติ คือ กระทำเพื่อให้เกิดความชำนาญ และ (3) ปฏิเวธ คือ การเข้าใจลู่ลวงผลปฏิบัติ และ 3) ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ส่งเสริมการแนะแนวด้านชีวิตและสังคม (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน (2) ทมะ การรู้จักควบคุมอารมณ์ (3) ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อจากถ้อยคำหรือกิริยาอาการจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ล่วงเกิน (4) จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจความสุขส่วนตน เพื่อเห็นประโยชน์ส่วนรวม

3. สารสำคัญ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ ของการแนะแนวตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 2) การจัดกิจกรรมแนะแนว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 3) การวัดผลประเมินผลกิจกรรมแนะแนว 4) แผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนาผู้เรียน 5) คู่มือแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนาผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 6) โครงสร้างแผนงานกิจกรรมแนะแนว 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 การศึกษาดูงานการกับหลักอธิปไตย 4 หน่วยที่ 2 การอาชีพ บูรณาการกับหลักสัทธรรม 3 และหน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม บูรณาการกับหลักฆราวาสธรรม 4

คำสำคัญ: การพัฒนาการแนะแนว, หลักพุทธบริหารการศึกษา, มัธยมศึกษา

Abstract

This research aims; 1) to study principles, concepts and theories of guidance in secondary education, 2) to study Buddhist principles supporting the guidance, and 3) to develop the guidance according to principles of Buddhist educational administration in secondary education. The data of this qualitative

research were collected from documents, in-depth interviews with 10 guidance teachers, 12 model teachers and experts, and focus group discussions with 9 key-informants, and then analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

1. They can access important and necessary information for making their decision to do what is suitable to them. The scope of guidance has 3 aspects; 1) In education; to develop students in education in their capability, 2) In career, students learn and understand the world of diverse careers and have a positive attitude to the right career, and 3) In life and society, to develop student in emotional maturity, positive attitude to life and skills, and to live a life in society peacefully and happily.

2. The Buddhist 3 principles: 1) The Four Paths of Accomplishment consisting of aspiration, effort, dedication, and investigation, that could lead to the success, 2) 3 essential doctrines consisting of studying the texts and scriptures, practical aspect of the true doctrine, and realizable aspect of the true doctrine, that could help in career, and 3) 4 virtues for a good household life to support the guidance of life and society consisting of truth and honesty, taming and training oneself, tolerance, and generosity.

3. The essence consisted of 6 main contents; 1) Vision, Core Curriculum of Basic Education 2008, 2) Guidance Activities, Core Curriculum of Basic Education 2008, 3) Measurement and evaluation of guidance activities, 4) Program of guidance for learner development, 5) Handbook of guidance activity plan for development of the second year students in junior secondary school, and 6) 3 units of guidance activity plan structure: Unit 1; Education integrated with The Four Paths of Accomplishment, Unit 2; Career integrated with the Three Essential Doctrines, and Unit 3; Life and society integrated with Four Virtues for a good household life.

Keywords: Guidance Development, Buddhist Administration Education, Secondary Education

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2552 – 2561 โดยมุ่งให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะ ซึ่งทักษะชีวิต เป็นจุดเน้นด้านความสามารถและทักษะที่นักเรียนและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา และเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างรอบด้าน เป็นภูมิคุ้มกันพื้นฐานที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญกับ ปัญหาและความท้าทาย ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคม และบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน พอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคม และบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของ ประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” เป็นพระราชดำรัสแห่งองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและ เยาวชน, 2552) ที่ทรงพระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลฯ เมื่อ วันที่ 27 กรกฎาคม 2524 อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะเป็น ปัจจัยให้เกิดความเจริญทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงาน โดย เปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยยึดหลักนักเรียนมี ความสำคัญสูงสุด เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาพลังความคิด สร้างสรรค์อย่างเต็มศักยภาพ โดยยึดหลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งเสริมสร้างให้นักเรียนมีนิสัย รักการอ่าน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ ยั่งยืน โดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต มุ่งสร้างแหล่งความรู้ เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รองรับระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

สังคมโลกในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นสังคมแห่งปัญญา การศึกษาเป็น เส้นทางนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ทำให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถและมีศักยภาพ สูงในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลก ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษา

คุณลักษณะ เอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนา อันเป็นคุณลักษณะของความเป็นไทยให้ยั่งยืนต่อไปได้ นโยบายของรัฐบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยยุค 4.0 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคคน สร้างความสามารถในการขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรม และเทคโนโลยีดิจิทัล การศึกษาและการเรียนรู้ของไทยต้องได้รับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และการดำรงชีวิตครูและนักเรียนจะต้องสร้างสมรรถนะทางนวัตกรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาให้เรียนรู้ได้เองตลอดชีวิต ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 กับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ การผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการทรัพยากรที่อยู่ในระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) แต่ประเทศไทยยังไม่สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพได้ เพราะการจัดการศึกษาของไทยยังมีจุดอ่อนด้อยที่กลายเป็นปัญหาหลายประการ ดังนั้น ทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน จึงได้ร่วมผลักดันให้มีการปฏิรูปการศึกษา (ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา, 2554)

ครูเป็นผู้ที่ให้ความรักและความสนใจในชีวิตของนักเรียนแต่ละคนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อันหลากหลาย และเหมาะสมกับนักเรียน ร่วมเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ในสถานการณ์จริง ทำให้รู้ศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้นำศักยภาพนั้นมาใช้ ข้อนี้นักเรียนอาจไม่รู้ตัวเองแต่ครูรู้ การแนะนำเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักและเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ ชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จครอบคลุมในทุกด้านทั้งการศึกษา อาชีพ ชีวิตและสังคมได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามระดับความปรารถนาในชีวิตของแต่ละคน ผู้วิจัยจึงทำ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา” เป็นทางเลือกหรือวิธีการใหม่ที่จะช่วยในการการประยุกต์ใช้ความรู้หลักธรรมเชิงพุทธ เช่น อธิติบาท 4 ทำความเข้าใจปฏิบัติ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ การดำเนินการ ออกแบบและสร้างสรรค์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขับเคลื่อน การสร้างนวัตกรรม อาชีพครูเป็น อาชีพที่ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แฝงอยู่ในตัวเอง การเห็นรูปแบบนวัตกรรมเป็นการ กระตุ้น ให้ครูพัฒนาศักยภาพมาใช้ตามความสามารถ ในการพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธ บริหารการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา ให้บรรลุซึ่งเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ตามแผนการ ศึกษา ในการปฏิรูประบบการศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูให้มีคุณภาพ สามารถ พัฒนาตนและพัฒนางานสู่ความเป็นครูมืออาชีพได้ เพื่อการเรียนรู้ขับเคลื่อนการศึกษาด้ำน นโยบายสู่การปฏิบัติ โดยการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นเลิศในการทำงานทางการศึกษา ขับเคลื่อนการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ยกระดับความสามารถในการแข่งขัน พัฒนา คุณภาพคนทุกช่วงวัยสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปตามทิศทางของการพัฒนา ประเทศให้บรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ที่มีความมั่นคงมั่งคั่งยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา
3. เพื่อพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การ วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา โดย 1) การศึกษาเอกสาร และ 2) การสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็น ครูผู้สอนวิชาแนะแนว จำนวน 10 คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา โดย 1) การศึกษาเอกสาร และ 2) การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นครูหัวหน้างานแนะแนว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 12 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักพุทธธรรม จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลในเรื่องนี้ได้ลึกซึ้งที่สุด หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา และเพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา

2. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อการพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยจะต้องเตรียมเครื่องมือในการวิจัยอย่างอื่นด้วย เช่น แบบสัมภาษณ์หรือแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึกปากกา กล้องถ่ายรูป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ (Interview) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาต สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.2 นำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนำไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง

2. การสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการเตรียมการ ประกอบด้วย การกำหนดวันสนทนากลุ่ม การจัดทำกำหนดการสนทนากลุ่ม การจัดทำหนังสือเชิญประธานพร้อมคำกล่าวเปิด และคำกล่าวรายงานต่อประธาน การประสานงานเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ การขออนุมัติใช้สถานที่พร้อมโสตทัศนอุปกรณ์ในการจัดสนทนากลุ่ม และการจัดทำเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยแบบคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.2 ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การดำเนินการอภิปราย และจัดบันทึกข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร (Document Analysis) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์ และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา สรุปผลการวิจัย พบว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการในการชี้ช่องทางให้นักเรียนได้รู้จักตนเองด้วยเครื่องมือการสำรวจตนเองที่หลากหลาย การที่นักเรียนได้สำรวจตัวเอง รู้ว่าตนเองมีข้อดีข้อบกพร่องอะไร รู้ว่าตนเองสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ รู้ว่าตนเองถนัดทางด้านอะไร ควร

ปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองไปในทิศทางใด การให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจเลือกทำในสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเอง

หลักการ คือ เป็นกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของนักเรียน และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การอาชีพ ชีวิตและสังคม เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะชีวิตโดยมีครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรม และประสานความร่วมมือกับครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการแนะแนวมีขอบข่าย 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านการศึกษา ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีวิธีการเรียนรู้และสามารถวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม

1.2 ด้านการอาชีพ ให้นักเรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัวสู่การประกอบอาชีพ สามารถวางแผน เพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและความสนใจ

1.3 ด้านชีวิตและสังคม ให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นรักสิ่งสิ่งแวดล้อม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดี มีคุณภาพ มีทักษะและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการแนะแนว ได้แก่

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักเข้าใจ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถวางแผนการศึกษา อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิตและสังคม
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ความสุข

กระบวนการ / ขั้นตอนกิจกรรมแนะแนว

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ และธรรมชาติของนักเรียน
2. วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล

3. กำหนดสัดส่วนกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านชีวิต และสังคม

4. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว

5. จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว

6. จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผน และประเมินผลการจัดกิจกรรม

7. สรุปรายงาน

2. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 3 หลักธรรม คือ หลักอิทธิบาท 4 หลักสัทธรรม 3 และหลักฆราวาสธรรม 4 ดังนี้

2.1 อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมเพื่อความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตั้งใจ ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ประกอบด้วย

2.1.1 ฉันทะ รักงาน คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ทำงานด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

2.1.2 วิริยะ สู้งาน คือ ความพากเพียร ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดยถ่ ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

2.1.3 จิตตะ ใส่ใจงาน คือ เอาใจใส่ใฝ่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ ความตั้งอยู่แห่งจิตจึงเป็นสัมมาสมาธิ

2.1.4 วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่องขัดข้องสิ่งที่ทำนั้น เป็นต้น โดยการรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป หรือเรียกว่า เป็นคนรักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา

2.2 หลักสัทธรรม 3 เป็นปฏิปทาข้อประพฤติปฏิบัติอันเป็นหลักหรือแก่นของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแนะแนววิธีไว้ ประกอบด้วย 1) ปริยัติ คือ การศึกษา เรียนรู้

หาความรู้ 2) ปฏิบัติ คือ การดำเนินการตามระเบียบแบบแผน กระทำเพื่อให้เกิดความชำนาญ และ 3) ปฏิเวธ คือ การเข้าใจ ล่วงผลปฏิบัติ

2.3 ขรราวาสธรรม 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขและความเจริญในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล นำมาสอดแทรกในการเรียนหรือการทำกิจกรรม เพราะคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วย

2.3.1 สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน ขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุเกิดหวาดระแวงเป็นจุดเริ่มต้นความแตกแยก

2.3.2 ทมะ การรู้จักควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อข้อบกพร่องของผู้อื่นรู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขปรับนิสัยและอหยาศัยให้ประสานเข้าหากันได้ ไม่ตั้งตนเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน ผู้ขาดธรรมข้อนี้ทำให้คนในองค์กรไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

2.3.3 ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักหนาสาหัสทั้งหลายทั้งจากถ้อยคำหรือกิริยาอาการจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ เมื่อเกิดภัยพิบัติตกต่ำคับขันก็ไม่ตีโพยตีพาย มีสติอดกลั้น คิดอุบายใช้ปัญญาแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี

2.3.4 จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจความสุขส่วนตน เห็นประโยชน์ส่วนรวม และไม่คับแคบเห็นแก่ตัว

3. พัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา พบว่า การแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เป็นคู่มือครูแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ จุดหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 2) การจัดกิจกรรมแนะแนว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 3) การวัดผล ประเมินผล 4) แผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนานักเรียน 5) การจัดทำคู่มือแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนานักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 6) โครงสร้างแผนงานกิจกรรมแนะแนว 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 การศึกษา บูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 หน่วยที่ 2 การอาชีพ บูรณาการกับหลักสัทธรรม 3 และหน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม บูรณาการกับหลักขรราวาสธรรม 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ จุดหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 2) การจัดกิจกรรมแนะแนว หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 3) การวัดผล ประเมินผล 4) แผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนา
นักเรียน 5) การจัดทำคู่มือแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนานักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
6) โครงสร้างแผนงานกิจกรรมแนะแนว

หน่วยที่ 1 การศึกษา บูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยที่ 1 การศึกษา บทนำหน่วยที่ 1 การศึกษา บูรณา
การกับหลักอิทธิบาท 4

เรื่องที่ 1 ความชอบกับสิ่งที่ต้องเรียน กิจกรรม : ทำความรู้จักตนเอง กิจกรรม :
แบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ใบความรู้เรื่อง ยิ่งเรียนรู้หลักธรรม ยิ่งเพิ่มพูนทักษะการ
เรียน ใบงานเรื่อง รู้จักตนเองมากกว่าที่เคย ใบงานเรื่อง การบูรณาการความชอบหรือความ
ถนัดกับวิชาที่ต้องเรียน

เรื่องที่ 2 ชีวิตในวัยเรียนและการเป็นผู้บริหารในเวลาเดียวกัน (การเรียนรู้ / กิจกรรม /
หน้าที่ / งานอดิเรก) ใบความรู้เรื่อง 7 วิธีการบริหารเวลาของผู้ประสบความสำเร็จ ใบความรู้
เรื่อง รู้หลักปัจจัยในการบริหารจัดการเวลา ใบงานเรื่อง ภารกิจที่ต้องทำเป็นกิจวัตร ใบงาน
เรื่อง ทักษะชีวิตในวัยเรียน ใบงานเรื่อง บริหารภารกิจด้วยตาราง

เรื่องที่ 3 เข้มทิศชีวิตการเรียนรู้ (แผนการศึกษาต่อของฉัน) ใบความรู้เรื่อง การประกอบ
อาชีพ ใบงานเรื่อง ปักหมุดเป้าหมายการศึกษาต่อ ใบงานเรื่อง ปักหมุดเป้าหมายที่ชัดเจน

หน่วยที่ 2 การอาชีพ บูรณาการกับสัทธิธรรม 3

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยที่ 2 การอาชีพ บทนำหน่วยที่ 2 การอาชีพ

เรื่องที่ 1 อาชีพในฝันของฉัน กิจกรรม : สูดยอดบุคคลต้นแบบในดวงใจ ใบความรู้เรื่อง
เปิด 15 อาชีพในฝันยอดฮิตตลอดกาล ใบความรู้เรื่อง ทางออกของ 10 อาชีพในฝันของเด็ก
มัธยมฯที่ไม่ตรงใจพ่อแม่ ใบงานเรื่อง ค้นหอาชีพในฝันของฉัน ใบงานเรื่อง อาชีพในฝันของฉัน

เรื่องที่ 2 เส้นทางสู่อาชีพที่ใช่ ใบความรู้เรื่อง อาชีพแบบไหนเหมาะกับบุคลิกแบบเรา
ใบงานเรื่อง แผนที่ชีวิต เส้นทางสู่อาชีพที่ใช่

เรื่องที่ 3 ทำในสิ่งที่รัก และรักในสิ่งที่ทำ (เรียนรู้ที่จะมีความสุขในสิ่งที่ทำ) ใบความรู้
เรื่อง การสร้างสุขและบริหารความสุขต่อสิ่งรอบตัว ใบความรู้เรื่อง หลักธรรมสำหรับการพัฒนา
ตนเอง ใบงานเรื่อง พัฒนาตนให้สามารถก้าวสู่โลกอาชีพได้อย่างมีความสุข

หน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม บูรณาการกับหลักขรรวาธรรม 4

แผนการจัดกิจกรรมแนะแนว หน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม บทนำหน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม เรื่องที่ 1 ความฉลาดทางอารมณ์ กิจกรรมที่ 1 : รวมเทคนิคอาหารเสริมชีวิต ใบความรู้เรื่อง เรียนรู้กับอารมณ์ ใบความรู้เรื่อง การควบคุมและจัดการกับอารมณ์ ใบความรู้เรื่อง การแก้ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม ใบงานเรื่อง ร่างกายเปลี่ยน อารมณ์เปลี่ยน

เรื่องที่ 2 ความต่างที่เข้ากันได้ กิจกรรม : ละลายพฤติกรรม ใบความรู้เรื่อง เปิดใจยอมรับในความต่าง ใบความรู้เรื่อง หลักธรรมสร้างสุข ใบงานเรื่อง ข้อคิดจากการผิดพลาด

เรื่องที่ 3 สร้างความสมดุลให้ชีวิต (ตนเอง ครอบครัว สังคม) กิจกรรม : พร้อมลุยทุกสถานการณ์ ใบความรู้เรื่อง การแก้ปัญหาด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ใบความรู้เรื่อง ธรรมะสร้างชีวิตที่มีคุณภาพ ใบความรู้เรื่อง สมดุลงาน สมดุลชีวิต ใบงานเรื่อง ความสมดุลของชีวิต

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา เป็นคู่มือครูแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ จุดหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 2) การจัดกิจกรรมแนะแนว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 3) การวัดผล ประเมินผล 4) แผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนาผู้เรียน 5) การจัดทำคู่มือแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนาผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 6) โครงสร้างแผนงานกิจกรรมแนะแนว 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 การศึกษา บูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 หน่วยที่ 2 การอาชีพ บูรณาการกับศีลธรรม 3 และหน่วยที่ 3 ชีวิตและสังคม บูรณาการกับหลักขรรวาธรรม 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน ที่พบว่า ควรให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาเยาวชนต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมแล้ว และที่จะมีใหม่ ทั้งทางด้านศาสนา เช่น โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการค่ายพุทธบุตร เป็นต้น ทางด้านการทำงาน เช่น โครงการการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เป็นต้น ทางด้านสาธารณสุข เช่น โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ เป็นต้น และโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่จัดร่วมกับโรงเรียน หน่วยงาน หรือเป็นกิจกรรมพิเศษ โดยให้มีการปรับปรุงโครงการพัฒนาเหล่านั้นให้มี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มเติมการฝึกอบรมพัฒนาในด้านที่จะทำให้โครงการนั้นเกิดผลดียิ่งขึ้นในผู้รับการพัฒนาประเภทที่เป็นเป้าหมายสำคัญ การอบรมทางศาสนาด้วยการส่งบุตรหลานให้เข้ารับการอบรมทางพุทธศาสนาโดยบวชเป็นสามเณรและพระภิกษุ ถือเป็น การเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ คือ เป็นผู้ที่สามารถรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ครอบครัวและประเทศชาติ เพราะผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วสังคมนับว่าเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตลักษณะและพฤติกรรมไปในทางที่ลดความเห็นแก่ตัวลง และเห็นแก่ส่วนรวมมากขึ้น (ดุษฎีเดือน พันธมนาวิน, 2550)

2. ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการแนะแนวตามหลักบริหารการศึกษา เป็นแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนานักเรียน จุดมุ่งหมายของการออกแบบก็เพื่อช่วยครู อาจารย์ ผู้สอน และนักเรียน ให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เป็นการแปลความรู้ ความเข้าใจ หลักการทั่วไปและทฤษฎีการเรียนรู้ การสอนในรูปแบบ ลักษณะเฉพาะออกมาสำหรับการใช้วัสดุ เครื่องมือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียน การสอน เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคล และความต้องการของแต่ละบุคคลเป็นการให้ความรู้ที่เป็นระบบแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความ สนับสนุน การช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gold. S. E. ได้ ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้น การให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการ ปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลิปปินส์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลาง ระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มี คุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน (Gold S. E., 2017)

3. พัฒนาการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่

3.1 วิจัยและพัฒนาแบบการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการ ปฏิบัติที่ได้ผลจริง ดังตัวอย่าง การวิจัยการสอนค่านิยมศึกษาแบบสอดแทรกโดยตรงของ นิวซีแลนด์ เป็นต้น

3.2 จัดการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามลำดับตั้งแต่ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กโดยรัฐเป็นผู้กำหนดกรอบการดำเนินงานและจัดทำคู่มือสำหรับเป็นแนวปฏิบัติ

3.3 ส่งเสริมกิจกรรมและนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม โดยไม่ใช้การบังคับ แต่เป็นการจูงใจการพัฒนาการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมไม่เน้นทฤษฎีหรือหลักการ แต่เน้นการปฏิบัติและการป้องกัน

3.4 สร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างครอบครัวและโรงเรียนในการอบรม สั่งสอน และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน การพัฒนาการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมต้องดำเนินงานประสานกันทั้ง 3 ด้าน คือ บ้าน สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อม

3.5 สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมพัฒนาบุคลิกภาพ และจิตสำนึกของนักเรียนเป็นประจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประจำ

3.6 กิจกรรมสำหรับนักเรียนที่ควรปฏิบัติ ได้แก่ นำนักเรียนไปศึกษาดูงานการปฏิบัติกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากของตนและปฏิบัติกิจกรรม ด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยตัวนักเรียนเองด้วย (สุรศักดิ์ หลาบมาลา. รศ.ดร. และ รสสุคนธ์ มกรมณี. ผศ.ดร., 2549) และสอดคล้องกับงานวิจัยสนธิ สายธนู และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2” สรุปผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้านจริยธรรมศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 มีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การดำเนินงานตามหลักสูตรสถานศึกษา 2. การดำเนินการเสริมหลักสูตรสถานศึกษา (สนธิ สายธนู และคณะ, 2549)

สรุป

จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ที่ส่งเสริมพัฒนาความสามารถของนักเรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การสร้างสัมพันธภาพที่ดี การตัดสินใจด้านการศึกษา การพัฒนาตนเอง สูโลกอาชีพ

และการมีงานทำ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่ออาชีพและเน้นให้โรงเรียนบริหารจัดการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นไปตามเป้าประสงค์และเจตนารมณ์ของหลักสูตร สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็น POSBP ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย : POSBP

POSBP เป็นแผนงานกิจกรรมแนะแนวพัฒนานักเรียน จุดมุ่งหมายของการออกแบบเพื่อช่วยครู อาจารย์ ผู้สอนและนักเรียน ให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เป็นการแปลความรู้ ความเข้าใจ หลักการทั่วไปและทฤษฎีการเรียนรู้ การสอนในรูปแบบ ลักษณะเฉพาะออกมาสำหรับการใช้วัสดุ เครื่องมือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคล และความต้องการของแต่ละบุคคล เป็นการให้ความรู้ที่เป็นระบบแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความสนับสนุนและการช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน

P = Principles คือ หลักการ ประกอบด้วย เป็นกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการความสนใจ ธรรมชาติของนักเรียน และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การอาชีพ ชีวิตและสังคม เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีส่วนร่วมใน

การปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะชีวิตโดยมีครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรม และประสานความร่วมมือกับครู หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

O = Objective คือ วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อให้นักเรียนรู้จักเข้าใจ รักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น 2) เพื่อให้นักเรียนสามารถวางแผนการศึกษา อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิต และสังคม 3) เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

S = Scope คือ ขอบข่าย 3 ประการ ประกอบด้วย

1. การศึกษา (education) ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีวิธีการเรียนรู้และสามารถวางแผนการเรียนรู้อหรือการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม

2. การอาชีพ (career) ให้นักเรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัวสู่อาชีพ สามารถวางแผนเพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและความสนใจ

3. ชีวิตและสังคม (Life and society) ให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นรักสิ่งแวดลอม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดี มีคุณภาพ มีทักษะ และสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

B = Buddhism คือ หลักพุทธบริหารการศึกษา 3 ประการ ประกอบด้วย Iddhipada (อิทธิบาท 4) Saddhamma (สัทธรรม 3) Gharavasa dhamma (ฆราวาสธรรม 4)

P = Process คือ กระบวนการ 7 ประการ ประกอบด้วย

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา (Analyse problem stating)
2. วิเคราะห์นักเรียน (Analyse learner)
3. กำหนดกิจกรรม (Fix the activity)
4. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว (Design a guide activity)
5. จัดทำแผนการจัดกิจกรรม (Make the activity plan)
6. จัดกิจกรรม (Do the activity)
7. สรุปรายงาน (Conclusion)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำการแนะแนวตามหลักพุทธบริหาร การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ไปพัฒนาเป็นคู่มือการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา เพื่อปรับใช้ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

1.2 กระทรวงศึกษาธิการ ควรนำการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษา ไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การนำการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ควรมี การจัดทำเป็นคู่มือการใช้งานที่ชัดเจนในการปฏิบัติออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ สอดคล้องกับกรอบการจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษา

2.2 การนำการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ไป ปฏิบัตินั้น ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงข้อจำกัดของหน่วยงาน องค์กร และสถานที่ที่มีความแตกต่าง กันเพื่อให้ทันวัดกรรมการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาได้ผลจริง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว จึงควรมี การศึกษาเกี่ยวกับการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตาม กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2 ควรมีการนำการแนะแนวตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ไปพัฒนาเป็นการวิจัยเชิงทดลอง

เอกสารอ้างอิง

ดุษฎีเดือน พันธมนานิน. (2550). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย และต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. (2552). คำพ่อสอน (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร.

- ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. (2554). ปฏิรูปการศึกษาก้าวหน้าอย่างมั่นใจ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สนิท สายธนู และคณะ. (2549). การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้าน จริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยม ศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2. ใน รายงานการวิจัย. ศูนย์ส่งเสริม คุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). ปฏิรูปการศึกษาเพื่ออนาคตประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน นโยบายด้านการศึกษาของนายกรัฐมนตรี. เรียกใช้เมื่อ 3 เมษายน 2561 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/25017-EdPlan60-79.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2560 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf>.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. รศ.ดร. และ รสสุคนธ์ มกรมณี. ผศ.ดร. (2549). รูปแบบนวัตกรรมที่ ส่งเสริมการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม และพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนา องค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- Gold S. E. (2017). Community Organizing at a Neighborhood High School: Promises and Dilemmas in Building Parent-educator Partnership and Collaborations. Pro Quest Digital Dissertations.

การพัฒนา รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0*
THE MODEL DEVELOPMENT OF SCHOOL BASED MANAGEMENT
OF SCHOOLS UNDER THE LOCAL ADMINISTRATION
FOR EDUCATION 4.0

ศุมลทา เพชรใส

Sumontha Petchsai

เด่น ชะเนติยัง

Den Chanetiyoung

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: TwoBlack_Angel@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 และ 2) เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายธิบาย และพรรณนาความ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* Received 7 August 2019; Revised 20 August 2019; Accepted 22 August 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า องค์ประกอบหลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรมี 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการมีส่วนร่วมด้านบทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล ด้านการบริหารจัดการตนเอง และด้านการพัฒนาทั้งระบบ และตัวชี้วัด จำนวน 30 ข้อ

2. ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 109 คน พบว่า ทุกคน เห็นด้วยกับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, รูปแบบ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The purposes of the study were: 1) to determine the factors and indicators of the school-based management of school's model under the local administration municipality in Thailand 4.0; and 2) to present the school-based management of school's model under the local administration municipality in Thailand 4.0. The research process consisted of two steps: 1) analyzed the documents concerning the school based management of schools model under the local administration municipality in Thailand 4.0; 2) to determine the factors and indicators of the school based management of schools model under the local administration municipality in Thailand 4.0 by focus group discussion; and 3) evaluated the opinions of 109 school administrators with a rating scale questionnaire. The analysis of the data was accomplished by computation of mean, and standard deviation.

Based on the findings of the study, it was concluded that:

1. Based on group discussion all of experts were absolutely agreed with the factors of the school-based management of schools' model under the local

administration municipality in Thailand 4.0 were 6 expect so that decentralization, participation, system of development, role of community in education development, self-management and check; and balance and 30 indicators.

2. Overall the opinions of 109 administrators toward the school-based management of school model under the local administration municipality in Thailand 4.0 were at high level.

Keywords: Development, Format, Educational Manager, 21st Century

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 289 ได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และตามความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐาน และระบบการจัดการศึกษาของชาติ และคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 กำหนดให้ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี สิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายใน ท้องถิ่น” และ มาตรา 42 “ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นั้น

ปัจจุบันนี้ นอกจากองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด โดยมีมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและชุมชนแล้ว ยังมีบทบาทและส่วนร่วมในการ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ในท้องถิ่น มีการระดมทรัพยากรทางการศึกษา จัดตั้งและ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา การพัฒนาอาชีพของประชาชนและเยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นขององค์ปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมใน การจัดการศึกษาในท้องถิ่น อีกทั้งยังถือเป็นพันธะทางสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการพัฒนาท้องถิ่น ถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ในท้องถิ่น ที่เกิดจากการกำหนดรูปแบบการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย โดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต่อการจัดการศึกษา โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายในการจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เยาวชนในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมุ่งสู่ความเป็นเลิศตามอัจฉริยภาพของแต่ละบุคคล

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบของโรงเรียนพระบรมมหาราชวังทำการสอนหนังสือและเลข เพื่อเตรียมบุคคลให้มีความรู้ความสามารถในการเข้ารับราชการ มีลักษณะที่แตกต่างจากโรงเรียนที่ดำเนินการในวัดโดยที่ให้มีสถานที่เรียนโดยเฉพาะ มีฆราวาสเป็นผู้สอน และสอนตามระยะเวลาที่กำหนดในวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และอื่น ๆ ที่จำเป็นที่ไม่เคยมีการสอนมาก่อน นับแต่มีการจัดตั้งโรงเรียนในพระมหาราชวังเป็นแห่งแรก การศึกษาไทยได้ขยายตัวออกไป และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางโดยอยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ตลอดทุกรัชกาล ในและระยะต่อมาได้มีการขยายการศึกษาจากระดับประถมศึกษาเป็นระดับมัธยมศึกษา และมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพ โรงเรียนทหาร โรงเรียนฝึกหัดครู รวมทั้งสถานศึกษาระดับสูงหรืออุดมศึกษาเพื่อรองรับความต้องการด้านกำลังคนของสังคม ต่อมาประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยรัฐบาลทุกสมัยได้ส่งเสริมการจัดการศึกษาของประชาชนให้ก้าวหน้ามาโดยตลอด เพราะได้เล็งเห็นว่าการศึกษาคือรากฐานของการพัฒนาประเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม และให้ยึดหลักการจัดการศึกษาในลักษณะเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ มาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้กับสถานศึกษาในการปฏิบัติงานให้มากขึ้นมีความรับผิดชอบมากขึ้นและจะต้องให้พลังความรู้ความสามารถ ความคิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนได้เสียกับการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นและสังคมประเทศชาติ การบริหารจัดการโรงเรียนตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติมานั้น อาจไม่สอดคล้องกับแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาอย่างสมบูรณ์ด้วยเหตุนี้ แนวคิดในการบริหารจัดการศึกษาระดับโรงเรียนหรือระดับหน่วย “ผลิต” จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนในวิธีการคิด ความเชื่อ เจตคติและพฤติกรรมการบริหารจัดการการจัดการเรียนการสอน (ถวิล มาตรการเยี่ยม, 2549) เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการตัดสินใจในขอบข่ายหน้าที่และภาระงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวมทั้งการกระจายอำนาจ ดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ตรงกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management : SBM) (กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษาในสังกัดโดยมีแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการพัฒนาท้องถิ่น (School Based Management for Local Development หรือ SBMLD) โดยมีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องนำไปสู่การเป็นคนดีมีอาชีพที่สุจริตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” แนวทางการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 คือ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งด้านการจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริม

ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเข้มแข็งสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองการบริหาร การบริหารงานบุคคล การบริหารการเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง รัฐบาลและราชการส่วนภูมิภาคมีบทบาทเป็นผู้กำกับดูแล สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่โดยถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และความสามารถของท้องถิ่น กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

ท้องถิ่นมีการจัดระบบบริหารและการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของชาติ โดยมีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ และมีความพร้อมในการดำเนินการจัดการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาคำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชน หรือยอมรับฟังความคิดเห็นของเอกชนประกอบการพิจารณาด้วย (สุพล วังสินธุ์, 2555) แนวนโยบายการบริหารจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดขึ้นตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีความต้องการกระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ บริหารทั่วไป บริหารงานบุคคล และบริหารงบประมาณ ไปยังกลุ่มบุคคลที่มาจากประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้เข้ามาทำหน้าที่ในการกำกับ ดูแล สนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น โดยสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ การบริหารและการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสระ และคล่องตัว เป็นสำคัญ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา มีความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จึงได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้ได้

รูปแบบและแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยให้ชัดเจน
ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียน
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดองค์ประกอบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อกำหนดเป็นกรอบรูปแบบการบริหารโดยใช้
โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย รวมทั้งแนวทางการพัฒนา
ตัวชี้วัดองค์ประกอบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อเสริมให้
ตัวชี้วัดองค์ประกอบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 มีความเหมาะสม และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 สอบถามผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อศึกษาระดับความเหมาะสม
องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากขั้นตอนที่ 1 -
ขั้นตอนที่ 2

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม จำนวน 109 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 ชุด

ผลการวิจัย

1. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสนทนากลุ่ม พบว่า องค์ประกอบหลักของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 ควรมี 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านบทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล ด้านการบริหารจัดการตนเอง และด้านการพัฒนาทั้งระบบ และตัวชี้วัด จำนวน 30 ข้อ

2. ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 109 คน พบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ทั้ง 9 คน มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 มี 6 ด้าน ควรประกอบด้วย ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านบทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล ด้านการบริหารจัดการตนเอง และด้านการพัฒนาทั้งระบบ และตัวชี้วัด จำนวน 30 ข้อ อาจเนื่องมาจากการดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน จึงทำให้สามารถดำเนินการสนทนา

กลุ่มให้ได้อีกประกอบที่สมบูรณ์ดังที่ได้มาทั้ง 6 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของธวัช กรุดมณี ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สพฐ. ควรเพิ่มมาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรให้มากขึ้นกว่าเดิม รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง 2) สพฐ. ควรเร่งรัดการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่หน่วยงานการปฏิบัติให้มากที่สุด และทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนมีการจัดการข้อมูลสารสนเทศที่เป็นระบบ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งจะทำให้กระบวนการตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) สพฐ. ควรส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจและความเป็นนิติบุคคลของโรงเรียนอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม 4) สพฐ. ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผ่านการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น (ธวัช กรุดมณี, 2551) และสอดคล้องกับงานวิจัยของดาวเรือง กินาวงศ์ ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้ ในการกระจายอำนาจผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า โรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารงานที่ปฏิบัติได้ จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ แต่งตั้งคณะกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ร่วมมือกับทุกฝ่ายทำแผนกลยุทธ์กระจายอำนาจการบริหารให้แก่ครูสายชั้นและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สำหรับการมีส่วนร่วมผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า แต่ละฝ่ายงานมีส่วนร่วมในการนำเสนองานและโครงการร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยในการจัดทำแผนกลยุทธ์ มีการประชุมสร้างความเข้าใจทุกสัปดาห์ และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการเรียนรู้ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ส่วนการบริหารตนเอง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า เป็นโรงเรียนผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเป็น

โรงเรียนแกนนำการใช้หลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 มีหลักสูตรสถานศึกษามีการประกันคุณภาพการศึกษา และกำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา บริหารจัดการ งบประมาณ การเงินของโรงเรียนตามระเบียบ ให้บริการสื่อเทคโนโลยี มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และวัดผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย สำหรับการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ได้ร่วมกันจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอกับความต้องการของครูร่วมกับชุมชนวางแผนการบริหารงบประมาณและให้ชุมชนวางแผนการบริหารงบประมาณและให้ชุมชนได้เสนอแนวทางในการบริหารงาน รวมทั้งมีอิสระในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบในขณะที่มีการตรวจสอบและถ่วงดุล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ได้มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามแผนงานโครงการมีคณะกรรมการตรวจสอบ ดูแลด้านอาคารสถานที่ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลมีระบบการใช้งบประมาณที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะปฏิบัติงานจัดทำสรุปรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียน (ดาวเรือง กินาวงศ์, 2553)

2. จากการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 109 คน พบว่า ทุกคนมีความพึงพอใจกับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบที่ได้มีความตรงตามการดำเนินงานของโรงเรียนที่ใช้การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จึงทำให้มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Linda Darling-Hammond ได้วิจัยการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ความเข้าใจของครูใหญ่ และพฤติกรรมหลักจาก 19 ปี ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จากการศึกษาพบว่า การถือกำเนิดของเด็กถูกทิ้งไว้ข้างหลังกฎหมายและวัฒนธรรมของการศึกษาตามมาตรฐาน ที่มีความจำเป็นสำหรับการศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การเจริญเติบโตทางวิชาการของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนและรัฐมีการรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนมากทั่วประเทศในสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการปฏิรูปการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งมีอำนาจในการปกครองตนเองและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและเพื่อให้แน่ใจว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะถูกนำไปใช้ในโรงเรียน การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการตรวจสอบ การรับรู้ที่สำคัญและการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนใน

เขตเทศบาลออร์เจเนีย หลังจาก 19 ปี ของการดำเนินการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยการสำรวจประชากร ทั้ง 86 คน ซึ่งเป็นครูใหญ่ในโรงเรียนเทศบาล ซึ่งพบว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานก่อให้เกิดการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และทำให้เกิดความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพิ่มมากขึ้น สำหรับครูใหญ่ที่มีประสบการณ์มากกว่าสิบปี ไม่ได้มีผลเกี่ยวข้องกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แต่ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าสิบปีกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นชี้ให้เห็นถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นเพราะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกระบวนการทำงาน การตัดสินใจ ร่วมกับจุดแข็งของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะมีอิสระในการตัดสินใจ การจัดการเรียนการสอน และมีความยืดหยุ่น ซึ่งทุกฝ่ายต้องมีการตัดสินใจ ร่วมกัน (Linda Darling-Hammond, 2011) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภริตี กลกิจ ได้วิจัย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิตในโรงเรียนเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีหลักการกระจายอำนาจมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและหลักการแบบมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด และมาตรฐานด้านผลผลิตในโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีด้านผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะดนตรีกีฬา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์มีวิจารณ์ญาณมีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรองคิดแบบองค์รวมทั้งระบบและมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด (อภริตี กลกิจ, 2554)

สรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0 สรุปได้ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ทั้ง 9 คน มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0 มี 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านบทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ด้านการ

ตรวจสอบและถ่วงดุล ด้านการบริหารจัดการตนเอง และด้านการพัฒนาทั้งระบบ และตัวชี้วัด จำนวน 30 ข้อ

2. การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 109 คน พบว่า รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0 โดยภาพรวมและรายด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะ การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะจากการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะจากการวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 ดังนี้ (1) ด้านการกระจายอำนาจ ผู้บริหารควรกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานภายในโรงเรียนอย่างชัดเจน เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (2) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรมีการพัฒนาและการถอดบทเรียนจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหาาร่วมกัน (3) ด้านบทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องควรร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินการและผลการดำเนินการทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อการรักษาผลประโยชน์ให้กับส่วนรวม (4) ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล ผู้บริหารควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และการตรวจสอบที่ตรงไปตรงมา (5) ด้านการบริหารจัดการตนเอง ผู้บริหารควรส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เนื้อหา ผสานวิธีสอนและเทคโนโลยีผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และ (6) ด้านการพัฒนาทั้งระบบ การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับการพัฒนาจะช่วยให้การดำเนินงานมีผลสัมฤทธิ์ที่น่าพึงพอใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (1) ควรทำการวิจัยสภาพปัญหาารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อจะทราบว่ามีปัญหาและความต้องการใน

ประเด็นที่สำคัญ และ (2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 กับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มีความทันสมัยต่อการบริหารต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion). เรียกใช้เมื่อ 2 มกราคม 2551 จาก www.cdd.go.th/cdregion04/cdworker/008.pdf.
- กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดาวเรือง กินาวงศ์. (2553). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ถวิล มาตรฐาน. (2549). การปฏิรูปการศึกษา:โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร: เสนาธรรม.
- ธวัช กรุดมณี. (2551). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพล วังสินธุ์. (2555). การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. วารสารประกันคุณภาพ, 1(2), 12-14.
- อภิรดี กลกิจ. (2554). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานกับมาตรฐานด้านผลผลิตในโรงเรียนเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Linda Darling-Hammond. (2011). Teacher and Leader Effectiveness in High-Performing Education Systems. Washington, DC: Stanford Center for Opportunity Policy in Education.

การบูรณาการการตีความหลักศาสนปฏฐานกับ

ความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์*

THE INTEGRATION OF HERMENEUTICS ON THE PRINCIPLE OF
SĀSANAPATTHĀNA AND THE TRUTH OF PAUL RICOEUR'S
NARRATIVE

พระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา

Phramaha Nugoon Ariyadhammawattana

พระมหาพรชัย ศรีภักดี

Phramaha Pornchai Sripakdee

พระราชปริยัติมุนี

Phra Rajapariyattimuni

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nugoon666@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการบูรณาการการตีความหลักศาสนปฏฐานกับความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาหลักการตีความตามแนวศาสนปฏฐาน แนวคิดการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ และนำเสนอการบูรณาการการตีความตามแนวศาสนปฏฐานกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

หลักการตีความตามแนวศาสนปฏฐาน เป็นการนำเสนอการตีความจากอรรถวิสัยไปสู่ภววิสัย มีระบบและกรอบการตีความชัดเจน เพราะเป็นการตีความภายใต้หลักการใหญ่คืออริยสัจสี่ การตีความตามแนวคิดของริเคอร์ มีโลกทัศน์อรรถวิสัยมากกว่าภววิสัย เป็นได้ทั้งการอธิบายความและความเข้าใจ ผู้อ่านมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบของเรื่องเล่าซึ่งเป็นโลก

* Received 12 July 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 9 August 2019

แห่งประสบการณ์ชีวิต การตีความดำรงอยู่ที่จุดตัดกันของการจัดรูปในตัวเองกับการจัดรูปใหม่ ให้แก่ชีวิตซึ่งอยู่นอกตัวบท เมื่อนำการตีความที่มีความเป็นอัตวิสัยบูรณาการเข้ากับการตีความแบบศาสนปฏฐานซึ่งเป็นวัตถุวิสัย ทำให้เห็นความสอดคล้องลงตัวของ การตีความ ความยืดหยุ่นในการตีความแบบริเคอร์ที่มีเกณฑ์จริยธรรมแบบศาสนปฏฐานคอยสอดส่องพิจารณาเมื่อมีการตีความตัวบท

การตีความของปอล ริเคอร์ มีจุดเด่นตรงที่การให้เสรีภาพในการตีความศาสนปฏฐานมีจุดเด่นที่เกณฑ์การตรวจสอบว่า เสรีภาพในการตีความนั้นเป็นอย่างไร งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญที่เป็นการกำหนดแนวทางการตีความให้แก่ภาษาทางศาสนา อันจะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างและในศาสนาที่สำคัญของโลกสมัยปัจจุบัน

คำสำคัญ: การตีความ, ศาสนปฏฐาน, ริเคอร์

Abstract

This dissertation entitled ‘The Integration of Hermeneutics on the principle of Sāsanapaṭṭhāna and the Truth of Paul Ricoeur’s Narrative’ has objectives: to study the principle of hermeneutics of the Sāsanapaṭṭhāna Paul Ricoeur’s concept of hermeneutics in narrative, and propose the integrated model of hermeneutics of the Sāsanapaṭṭhāna and Paul Ricoeur’s concept of hermeneutics in narrative. This research is documentary research.

In the study, it was found that:

the principle of Sāsanapaṭṭhāna was mainly focused on the subjective interpretation leading to objective domain based on the clear-cut system and framework due to its function under the basis of four noble truths. In Paul Ricoeur’s interpretative method, it holds more subjective than objective views and this has been giving rise to both the explanation and understanding resulting in providing the readers the configuration of the narrative as who is the world of the experience of life. In this matter, the interpretation exists between the point of configuration in the text and the re-figuration which is out of the text. when

integrated the subjective interpretation method with objective one in Sāsanapaṭṭhāna, the consistency and accord in the hermeneutical approach was obtained through the supportive roles of Paul Ricoeur's flexibility and Sāsanapaṭṭhāna's moral criteria while the textual interpretation was being done.

the Paul Ricoeur's method obviously holds the strong point in giving the freedom to the readers, on the other hand, the method in Sāsanapaṭṭhāna possesses certain criteria in examining as to how is that freedom. In this research, the significant integrated approach of both ways was made so as to provide the concise way of interpretation for any religious languages by which the mutual understanding of intra-inter religion can be achieved in the present world society.

Keywords: Interpretation, Sāsanapaṭṭhāna, Ricoeur

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในชมพูทวีป ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมศาสดา ในช่วงเวลาต่อมาได้แตกหน่อเป็นนิกายเถรวาทกับนิกายมหายาน พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทนับตั้งแต่ยุคต้น ๆ เริ่มแต่สมัยการสังคายนาครั้งแรกมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ได้สถาปนาและยึดเอาพระไตรปิฎกเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Lopez, Donald S. Jr, 1988) โดยการพัฒนาคำสอนและแนวคิดต่าง ๆ ในรูปของคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาเพื่ออธิบายพระไตรปิฎกอันเป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นการรักษาคำสอนสืบลำดับอาจารย์ ถึงกระนั้น ประเด็นการตีความคำสอนในพระพุทธศาสนายังเป็นที่ถกเถียงอย่างไม่มีวันที่สิ้นสุด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) เนื่องจากว่า ในชีวิตประจำวันของมนุษย์มีการตีความเป็นวิถีชีวิต การตีความของมนุษย์จึงเป็นกิจกรรมที่เป็นไปโดยธรรมชาติ

ศาสนปรัชญา เป็นแนวทางการตีความที่ปรากฏในคัมภีร์เนติปริภรณ์ (มหากัจจายนเถร, 2540) มีการตีความโดยเป็นทั้งหลักการและวิธีการ นอกจากนี้ ศาสนปรัชญายังเป็นการตีความที่มีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะ และเป็นระบบมีระเบียบแบบแผนสำหรับการตีความเพื่ออธิบายหลักธรรมและได้กลายมาเป็นเอกลักษณ์สำคัญของเถรวาทที่ส่งผ่านแนวทางการตีความ

ไปสู่คัมภีร์ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเพราะแสดงลักษณะการตีความเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนและมีชั้นเชิงทางเทคนิคสูง (Lopez, Donald S. Jr, 1988) สอดคล้องลงตัวและมีคุณค่าเทียบเท่ากับตัวบทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและจัดอยู่ในเถรคาถา (ธมมपालเถร, 2539)

ศาสนปณฺฐานมีหลักและวิธีการตีความคล้ายตามอรรถาธิบายของผู้ฟัง โดยอาศัยหลักการ 16 แบบ (16 สูตร) มีการตีความอันส่วนแห่งความเศร้าหมอง (สังกิเลสภาคียสูตร) เป็นต้น และอาศัยเกณฑ์ที่เรียกว่ามูลบท 18 ประการทั้งที่เป็นฝ่ายความดีงาม (กุศลมูล) และฝ่ายความชั่วร้าย (อกุศลมูล) เพื่อเป็นเครื่องตรวจสอบความเป็นไปทางจริยธรรม

ยกตัวอย่างสูตรที่แสดงถึงสังกิเลสและอกุศลทั้งหลาย เช่น การขอร้องต่อประชาชน ชาวกรุงสิทฺธิของพระเจ้าสิญชัยให้อยู่และบริโศกคามจนถึงรุ่งเช้า จากนั้นจึงค่อยพากันขับไล่พระเวสสันดรออกจากแคว้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อตีความตามหลักและวิธีการตีความศาสนปณฺฐานอันเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในบริบทนี้ ใช้เกณฑ์การตีความได้แก่ การแสดงออกถึงความต้องการให้อยู่เพื่อบริโศกคาม (ตณฺหา) อันแฝงหรือซ่อนเร้นโดยไม่รู้ตามความเป็นจริง (อวิชชา) ประารถนาให้อยู่เสวยสุขในการการบริโศกคาม (โลภะ) อันเป็นความหลงไม่รู้จริงในการแก้ปัญหาชีวิต (โมหะ) นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึง ความเศร้าหมองที่มีในตน (สังกิเลสภาคียสูตร) ในขณะที่ยังเศร้าหมองอยู่แต่ก็ยังแสวงหาหนทางให้ตนพ้นจากความเศร้าหมองนั้น (สังกิเลสวาสนาภาคียสูตร) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสบายใจแก่ตนและแก่บุคคลที่ตนห่วงใย (ทฺจจริตโฆทานภาคียสูตร)

ริเคอร์เป็นนักปรัชญาที่มีบทบาทสำคัญและมีความโดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นด้านการกระทำของมนุษย์ การยืนยันตนเองของมนุษย์ การจินตนาการ ทฤษฎีวิพากย์ หรือประวัติศาสตร์ปรัชญาตะวันตก (ปกรณํ สิหงส์สุริยา และคณะ, 2556) เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติด้านเรื่องเล่าทางศาสนาอันเป็นการพิสูจน์ความหมายของข้อความทางศาสนาและพิสูจน์เพื่อหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานและเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อการพิสูจน์หรือหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อทางศาสนา (ปกรณํ สิหงส์สุริยา, 2540) โดยอาศัยภาษาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการที่สำคัญในการสื่อสารหรือประสานตัวบทหรือประสานข้อความในตัวบท (matter of text) อันมี 3 ระดับ ได้แก่ “ชื่อ” “ข้อความหรือประโยค” และ “เป็นเรื่องเล่าประกอบไปด้วยประโยคและโครงเรื่อง (plot)” โดยทำหน้าที่และมีหน้าที่เฉพาะของตน ๆ ไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน (Comstock, Gary L, 1993) ฉะนั้น การกลับมาพิจารณาตนเองเพื่อให้

ตนเองได้นิยามตนเองใหม่อีกครั้งหนึ่ง (Ricoeur, Paul, 2008) ย่อมเป็นไปได้ว่าในเวลาที่ทำให้ความเข้าใจตัวบท ริเคอร์ได้นำเสนอรูปแบบต่าง ๆ (figures) อันเป็นรูปแบบที่ช่วยเปิดจินตนาการเพื่อให้มีการทดลองทางความคิดที่ทำให้เราเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงแง่มุมทางจริยธรรมของพฤติกรรมมนุษย์อันเป็น “ความเข้าใจแบบเรื่องเล่า” (narrative understanding) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับปัญญาปฏิบัติ (practice wisdom) (Ricoeur, Paul, 1991) ที่เป็นรูปธรรมในการตัดสินใจปัญหาจริยธรรม ดังนั้น งานของริเคอร์จึงนำเสนอประสบการณ์และตัวของผู้อ่าน (ปกรณัม สิงห์สุริยา และคณะ, 2556) ซึ่งเป็นมิติใหม่ที่ริเคอร์ได้ค้นพบและนำเสนอ

เมื่อมองจากแนวคิดความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ จะเห็นว่าตัวอย่างที่ยกขึ้นนั้นประกอบไปด้วย การวางโครงเรื่อง (plot) การสังเคราะห์ระหว่างเหตุการณ์หรืออุบัติการณ์ การสังเคราะห์จากมุมมองอีกมุมมองหนึ่ง การสังเคราะห์องค์ประกอบต่างประเภทกันโดยให้ความสำคัญกับมิติด้านเวลา 2 มิติคือในเรื่องที่เล่ากับการสืบเนื่องของเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์อันเป็นเรื่องเล่าประกอบไปด้วยโลกของตัวบทและโลกของผู้เขียนซึ่งมีการครอบครองตัวบทผ่านการอ่าน อันสะท้อนให้เห็น (1) การกระทำ (2) ตัวละคร (3) เหตุการณ์ของเรื่องเล่า นอกจากนี้ยังมีการยึดโยงระหว่าง (1) ความเข้าใจเรื่องเล่ากับประสบการณ์การใช้ชีวิต (2) เรื่องเล่ากับความเข้าใจเชิงปฏิบัติ (3) เรื่องเล่ากับชีวิตที่ประกอบด้วยสิ่งที่เรียกว่าคุณสมบัติก่อนการเป็นเรื่องเล่า

การตีความเป็นเครื่องมือในการที่จะสื่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายหลักธรรมในเบื้องต้น ซึ่งจะเป็นเครื่องตัดสินความเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2553) ได้รับความสนใจเป็นพิเศษและถือเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาโลกาภิวัตน์ (วีรชาติ นิยมอนงค์, 2552) ซึ่งมีรูปแบบที่มีความเป็นสหพันธ์ (Coherence) และมีความสมนัย (Correspondence) หรือมีความสัมพันธ์ชนิดหนึ่งเป็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลและการบูรณาการต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2532) เพื่อปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีแนวพุทธในสังคมปัจจุบันให้สำเร็จเป็นรูปธรรม (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2534)

ในการบูรณาการหลักศาสนปฏฐานกับความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ ผู้วิจัยได้เลือกวิธีบูรณาการตามแนวทางศาสนปฏฐานกับความจริงในเรื่องเล่าเป็นการนำทฤษฎีสองทฤษฎีมาเสริมซึ่งกันและกัน ในฐานะที่พระพุทธศาสนาไม่ขัดแย้งกับศาสตร์สมัยใหม่ และศาสตร์สมัยใหม่

ช่วยยืนยันความจริงเกี่ยวกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างสมเหตุสมผล แนวคิดแบบความจริงในเรื่องเล่าสามารถเสริมให้หลักศาสนปฏฐานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น สาสนปฏฐานช่วยลดความไม่เป็นกลางเชิงจริยธรรมอันเป็นข้อจำกัดในเรื่องเล่าของริเคอร์ (Ricoeur, Paul, 1985) เพราะเรื่องเล่าจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า ที่เรื่องเล่ายังมีไม่เพียงพอ หลักศาสนปฏฐานจะช่วยสนับสนุนความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ในแง่ของเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม

กรณีเรื่องเล่าพระเวสสันดรชาดก ในช่วงที่พระเวสสันดรทรงถูกขับออกจากเมือง เป็นเพราะทรงให้ทาน ผลทำให้ชาวเมืองโกรธแค้น ภาพที่ปรากฏคือพระเวสสันดรบริจาคทาน จนถูกขับออกจากเมือง (ปกรณัม สิงห์สุริยา, 2540)

จากเรื่องราวดังกล่าว ตีความได้ว่า พระเวสสันดรชาดก ประกอบไปด้วย การวางโครงเรื่องกับการสืบเนื่องของเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ มีตัวละครกับเหตุการณ์ของเรื่องเล่า ที่มา กับ สังกิเลสภคิยสูตร (ความไม่สบายใจ) เป็นสังกิเลสวาสนาภคิยสูตร (ประสบกับความเศร้าหมองและความตึงามคือการให้) เป็นส่วนทวจจริตโวทานภคิยสูตร (หมดจดจากความประพฤติผิด) จะเห็นได้ว่า เรื่องเล่าพระเวสสันดรชาดกสามารถมองจากหลักศาสนปฏฐานและความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ได้ผสมผสานกันอย่างลงตัวและเป็นเหตุเป็นผล ทั้งนี้ วาทกรรมที่นำเสนอเป็นสิ่งที่ผู้อ่านแต่ละคนต้องประสบเองหรือเห็นเอง ตลอดถึงการที่ผู้อ่านจะพยายามคิดจากความหมายไปสู่สิ่งที่เรื่องอ้างถึงที่สอดคล้องกับตัวผู้อ่านเอง (ปกรณัม สิงห์สุริยา, 2540)

ผู้วิจัยเห็นว่า การมุ่งจะสังเคราะห์ทฤษฎีการตีความทั้งสองแบบให้สามารถแสดงความจริงที่เป็นทั้งวัตุวิสัยและแสดงคุณค่าซึ่งเป็นลักษณะที่มากับอัตวิสัย เพื่อศึกษาและหาคำตอบว่า การบูรณาการการตีความตามแนวทางศาสนปฏฐานในคัมภีร์เนติปกรณัมและการตีความในฐานะเป็นความจริงในเรื่องเล่าตามแนวทางการตีความของปอล ริเคอร์ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำเสนอเป็นกรอบในการตีความแบบใหม่ หลอมรวมแนวคิดแบบตะวันตกและพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญเชิงการตีความ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เปรียบเทียบจนเกิดเป็นการบูรณาการการตีความที่ได้จากการศึกษาวิจัย จะสามารถนำไปเป็นกรอบการตีความแบบบูรณาการจากสองวัฒนธรรมความคิด เพื่อให้เป็นประโยชน์สำหรับความเจริญรุ่งเรืองด้านพระพุทธศาสนา วิชาการ และสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการตีความตามแนวสาสนปฎิฐานในคัมภีร์เนตติปกรณ์
2. เพื่อศึกษาการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการการตีความตามแนวสาสนปฎิฐานกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล โดยเก็บข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทั้งปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก สาสนปฎิฐานในคัมภีร์เนตติปกรณ์และทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสาร รวมทั้งรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
2. คัดเลือกข้อมูล โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของข้อมูล และทำการคัดเลือกเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่มีเพียงพอในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเปรียบเทียบหลักและวิธีการตีความสาสนปฎิฐานและการตีความความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์
3. การสร้างหน่วยบูรณาการการตีความตามแนวสาสนปฎิฐานกับการตีความตามแนวคิดของปอล ริเคอร์
4. บูรณาการการตีความหลักสาสนปฎิฐานกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์
5. นำเสนอตัวแบบการบูรณาการการตีความตามแนวสาสนปฎิฐานกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์
6. วิเคราะห์จุดเด่น : จุดด้อย การตีความตามแนวสาสนปฎิฐานกับการตีความตามแนวคิดของปอล ริเคอร์
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องการบูรณาการการตีความหลักศาสนปฏฐานกับความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ โดยมีความสนใจที่จะศึกษาหลักการตีความตามแนวศาสนปฏฐานในคัมภีร์เนตตีปกรณ ศึกษาแนวคิดการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ และนำเสนอการบูรณาการการตีความตามแนวศาสนปฏฐานกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ งานวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เป็นหลัก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักการตีความตามแนวศาสนปฏฐานในคัมภีร์เนตตีปกรณ แบ่งเป็นหลักการและวิธีการตีความดังนี้

หลักการตีความ 16 แบบ คือ (1) การตีความที่เกี่ยวข้องกับความเศร้าหมองและเป็นอกุศล (สังกิเลสภาคียสูตร) (2) การตีความที่เกี่ยวข้องกับส่วนแห่งการอบรมตน (वासनाภาคียสูตร) (3) การตีความที่เกี่ยวข้องกับการเจาะทำลายกิเลส (นิพเพธภาคียสูตร) (4) การตีความที่แสดงให้เห็นถึงสภาวะของผู้ที่มีสิกขาอันจบแล้ว (อเสขภาคียสูตร) (5) การตีความที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นสังกิเลสและส่วนแห่งการอบรมตน (สังกิเลสवासनाภาคียสูตร) (6) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสังกิเลสและการทำลายกิเลส (สังกิเลสนิพเพธภาคียสูตร) (7) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสังกิเลสและธรรมของผู้จบศึกษาแล้ว (สังกิเลสอเสขภาคียสูตร) (8) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสูตรที่แสดงกิเลสและการทำลายกิเลสจนได้สำเร็จเป็นอเสขบุคคล (สังกิเลสนิพเพธอเสขภาคียสูตร) (9) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสูตรที่แสดงกิเลสและการเจริญกุศลเพื่อเจาะทำลายกิเลส (สังกิเลสवासนานิพเพธภาคียสูตร) (10) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสูตรที่แสดงการเจริญกุศลเพื่อเจาะกิเลสที่มีอยู่ (वासนานิพเพธภาคียสูตร) (11) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสูตรที่แสดงค้นหาสังกิเลส (ค้นหาสังกิเลสภาคียสูตร) (12) การตีความที่เกี่ยวข้องกับสูตรที่แสดงทิวีสังกิเลส (ทิวีสังกิเลสภาคียสูตร) (13) การตีความที่เกี่ยวข้องกับทิวีสังกิเลส (ทิวีสังกิเลสภาคียสูตร) (14) การตีความที่เกี่ยวข้องกับหมวดจดแห่งค้นหา (ค้นหาโวทานภาคียสูตร) (15) การตีความที่เกี่ยวข้องกับหมวดจดแห่งทิวีสังกิเลส (ทิวีสังกิเลสภาคียสูตร) และ (16) การตีความที่เกี่ยวข้องกับหมวดจดแห่งทิวีสังกิเลส (ทิวีสังกิเลสภาคียสูตร)

วิธีการตีความตามแนวสาสนบัญญัติ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรึงตรองตัวบท

ขั้นตอนที่ 2 การไตร่ตรองมูลบท

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกสรรสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การสงเคราะห์ลงในอริยสัจสี่ และ

ขั้นตอนที่ 5 การอธิบาย

ประเด็นปัญหาการตีความตามแนวสาสนบัญญัติ เป็นการตีความตัวบทเพื่อแสดงการตีความโดยการสงเคราะห์เข้าหรือจัดเข้าในมูลบท 18 สูตร 16 สรุปลงในอริยสัจสี่ การตีความลักษณะนี้มีข้อดีคือ ผู้ตีความสามารถหยิบยกเฉพาะประเด็นที่ตนสนใจ เพื่อนำมาอธิบายให้เห็นรายละเอียดด้านธรรมะอันเป็นตัวบทปลีกย่อยต่าง ๆ เนื่องจากมีการแจกแจงโดยพิสดารแสดงถึงสติปัญญาที่สุขุมลุ่มลึก และมีประโยชน์แก่ชีวิตในเชิงจริยธรรม แต่มีข้อเสียคือ ผู้ฟังอาจเข้าใจได้ยาก เพราะเป็นการนำเสนอจากอวัธวิสัยไปสู่ภววิสัย นอกจากจะนำไปสอนผู้ที่สนใจเฉพาะทางเท่านั้น ซึ่งอาจมีผู้สนใจน้อย เพราะเป็นการตีความจากเรื่องเล่าไปสู่หลักธรรมอาจทำให้แนวทางการนำเสนอเป็นไปในหนทางที่แห้งแล้งไม่สนุกสนาน ปราศจากสันทนาการ ย่อมเป็นเหตุให้ผู้ฟังขาดความเพลิดเพลิน เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมทำให้สาสนบัญญัติเป็นเรื่องจืดชืด ปราศจากความน่าสนใจ

2. การตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ แบ่งเป็นหลักการและวิธีการการตีความ ดังนี้ หลักการตีความความจริงในเรื่องเล่า 6 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบของความจริงในเรื่องเล่า 2) การจัดวางโครงเรื่อง 3) ผู้อ่านและตัวบท 4) จุดยึดโยงความจริงในเรื่องเล่า 5) อัตลักษณ์แบบเรื่องเล่า และ 6) มิติทางจริยธรรม ส่วนวิธีการในการตีความตามแนวคิดทฤษฎีของริเคอร์ 2 แบบ ดังนี้ คือ 1) วิธีการการตีความแบบวิภาษวิธี การสร้างความเข้าใจ (Understanding) การอธิบาย (Explanation) และความเข้าใจ (Comprehension) 2) วิธีการตีความแบบการจัดรูป มี 3 ประการ ประกอบด้วย การตีความก่อนการจัดรูป การตีความขณะการจัดรูป และการตีความหลังการจัดรูป

เนื่องจากแนวคิดการตีความของริเคอร์ เป็นแนวคิดที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) มากกว่าจะเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ความเป็นอัตวิสัยจะแสดงออกโดยวิธีการการตีความ การตีความจึงเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก เพราะผู้อ่านจะตีความอย่างมีเสรีตามแต่

บุคคลนั้น ๆ จะตีความ การมีเสรีภาพในการตีความนี้เอง เปิดเวทีให้มีสิทธิเต็มที่ในการที่จะตีความอย่างไรก็ได้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้กระทบกระทั่งกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ ได้

3. การบูรณาการการตีความตามแนวสาสนบัญญัติกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ ได้ตัวแบบการบูรณาการการตีความทั้งที่เป็นหลักการและวิธีการ ดังนี้ คือ ด้านการบูรณาการหลักการตีความตามแนวทางของสาสนบัญญัติกับแนวคิดทฤษฎีความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ 6 ด้าน ดังนี้ คือ หน่วยที่ 1 : สาสนบัญญัติกับองค์ประกอบของเรื่องเล่า หน่วยที่ 2 : สาสนบัญญัติกับผู้อ่านและตัวบท หน่วยที่ 3 : สาสนบัญญัติกับการวางโครงเรื่อง หน่วยที่ 4 : สาสนบัญญัติกับจุดยึดโยงความจริงในเรื่องเล่า หน่วยที่ 5 : สาสนบัญญัติกับอัตลักษณ์แบบเรื่องเล่า หน่วยที่ 6 : สาสนบัญญัติกับมิติทางจริยธรรม ส่วนด้านการบูรณาการวิธีการตีความ ได้ตัวแบบเป็นการตีความ 3 ระดับ ดังนี้ คือ ระดับที่ 1 การตีความก่อนการจัดรูป การสร้างความเข้าใจ การตรึงตรองตัวบท ระดับที่ 2 การตีความขณะการจัดรูป การไตร่ตรองมูลบท การเลือกสรรสูตร และระดับที่ 3 การสังเคราะห์ลงในอริยสัจสี่ การตีความหลังการจัดรูป การอธิบาย และความเข้าใจ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือการบูรณาการการตีความตามแนวสาสนบัญญัติกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การตีความตามแนวสาสนบัญญัติในคัมภีร์เนติปิภรณ์ มีความเป็นอัตวิสัยมากกว่าแนวคิดทฤษฎีความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ เพราะเหตุที่สาสนบัญญัติเกิดจากการนำตัวบทหรือเรื่องเล่ามาตีความโดยจัดเข้าในสูตร โดยอาศัยเกณฑ์แห่งมูลบทเป็นข้ออ้างอิงในการพิจารณาเพื่อการตีความ ฉะนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ในการที่จะนำตัวบทที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัยไปสู่ตัวบทที่มีลักษณะทางอัตวิสัย อันเป็นการตีความที่กิริติ บุญเจือกล่าวว่า เป็นการการตีความโดยพยัญชนะ การตีความโดยอรรถ และการตีความตามเหตุผล เรียกกว้างว่า ตีความแบบภาษาอุดมคติ (กิริติ บุญเจือ, 2546) การตีความสาสนบัญญัติจึงมีจุดเด่นอยู่ที่การจัดระบบของตัวบทหรือเรื่องเล่าให้หลังตัวอันเป็นการจัดข้อมูลให้หลังกันสมกันอันเป็นการจัดลงในสูตรอย่างสอดคล้องลงตัวอย่างเป็นระบบ (Lopez, Donald S. Jr, 1988) อยู่ในกรอบ

หรือแนวทางที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ การตีความตามแนวทางแห่งศาสนปณฺฐานจึงเป็นการตีความอันอยู่ในรูปแบบที่ชัดเจนตายตัวทำให้การตีความไม่สามารถออกนอกกรอบของสูตรหรือมูลบทได้ ซึ่งสื่อความหมายคำระดับสามัญให้ลึกลงไปในระดับการตีความภาษาศาสตร์และเป็นการตีความหมายที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นประโยชน์ทางการปฏิบัติ (พุทธทาสภิกขุ, มปท.) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ตีความจะต้องตีความให้อยู่ในกรอบของธรรมอันเป็นสูตรเฉพาะ อันเป็นการสร้างความสมเหตุสมผลของหลักธรรม (Lopez, Donald S. Jr, 1988) การตีความตามแนวทางศาสนปณฺฐานช่วยในการรักษาหลักธรรมเดิมให้คงอยู่ แม้จะอยู่คนละยุคสมัยก็ย่อมสามารถตีความได้ (ปรุฑม บัญศรีตัน, 2550) แม้ว่าจะเป็นการตีความแบบแห้งแล้งก็ตาม เนื่องจากการตีความศาสนปณฺฐานเป็นการตีความตามประเภทวรรณกรรม เป็นวิธีการตีความแบบวิจารณ์ญาณด้วยการวิเคราะห์และประเมินค่าที่กำหนดตายตัว มีการวิเคราะห์และประเมินค่าแยกแยะเป็นมูลบทและตีความตามลักษณะพิเศษของสูตร เป็นตอน ๆ ไป ทั้งนี้เพื่อพยายามเข้าใจถึงเจตนาของผู้แต่ง (กิริติ บุญเจือ, 2546) การตีความจึงอยู่ในรูปแบบการตีความเพื่อให้อยู่ในกรอบ ไม่ออกนอกทางอันเป็นการทำความเข้าใจศาสนาของตนเองมากขึ้นและเข้าใจศาสนาอื่น ๆ มากขึ้น (วีรชาติ นิมนงค์, 2552) ทั้งนี้ย่อมเป็นเพราะการตีความแบบศาสนปณฺฐานมีความเป็นแนววิพากษ์มากกว่าแนวโรแมนติก (Ricoeur, Paul, 1981)

2. การตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริคัวร์ เป็นแนวความคิดที่ให้ความสำคัญกับผู้อ่านหรือให้เสรีภาพแก่ความเป็นปัจเจกมากจนเกินไป (ปกรณ สิริสุริยา, 2540) เมื่อเป็นเช่นการตีความในบริบทจึงเป็นการยาก เพราะเหตุจากการให้เสรีภาพแก่บุคคลความมีเสรีภาพของปัจเจกบุคคลดังกล่าวอาจทำลายความเสมอภาคของบุคคลในสังคม เหตุเพราะสื่อโดยตรงและให้ความสำคัญกับชีวิตจิตใจในขณะปัจจุบัน อันอาจทำให้เน้นความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล จนอาจจะละเลยความสำคัญของส่วนรวมเนื่องจากบุคคลแต่ละคนต้องอยู่ในสังคม จึงไม่สามารถปฏิเสธหรือละเลยสังคมได้ แต่ถึงกระนั้น การตีความที่ให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น แทนที่จะลดทอนมนุษย์ให้เป็นเพียงสิ่งที่จำกัดตาม ความคิดความเชื่อ ตามประเพณีของสังคมนั้น ๆ อาจจะช่วยให้มนุษย์มีฐานะเป็นผู้กำหนดและให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์เชิงมนุษย์ (วีรชาติ นิมนงค์, 2552)

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของริเคอร์เป็นแนวคิดที่เน้นเสรีภาพของการตีความ สามารถนำตนเองบุคคลอื่นหรือสังคมไปสู่สิ่งที่ตั้งงามได้ เพราะโลกหรือสังคมแปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา การตีความตามแนวของริเคอร์จึงมีฐานที่มั่นอยู่ที่ความเข้าใจตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตน ๆ

3. การบูรณาการการตีความตามแนวสาสนบัญญัติกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าของปอล ริเคอร์ เป็นการประสานจุดเด่น และลดความขัดแย้งของจุดด้อย ทำให้เห็นภาพของการบูรณาการว่า ทั้งสองแนวทางต่างมีหลักและวิธีการตีความที่โดดเด่นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน เมื่อนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ทำให้การตีความเป็นไปเพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นลักษณะสองประการที่เชื่อมโยงถึงกันระหว่างภาษาคนกับภาษาธรรม อันเป็นการพบจุดบรรจบระหว่างความเป็นระบบกับความรูสึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือเป็นทั้งการตีความที่เป็นแบบวิพากษ์และโรแมนติก (Ricoeur, Paul, 1981)

สรุป

เนื่องจาก งานวิจัยนี้ เป็นการประสานจุดเด่น และลดความขัดแย้งของจุดด้อย อันเกิดจากความเป็นอัตวิสัยของสาสนบัญญัติและความเป็นอัตวิสัยที่มาจากแนวความคิดความจริงในเรื่องเล่าของริเคอร์ ทำให้เห็นภาพของการบูรณาการว่า ทั้งสองแนวทางต่างมีหลักและวิธีการตีความที่โดดเด่นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน เมื่อนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ทำให้การตีความเป็นไปเพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ฉะนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ มีพื้นฐานแนวความคิดเกี่ยวกับการตีความของสองวัฒนธรรมแห่งองค์ความรู้ที่ต่างกัน และสามารถใช้กำหนดแนวทางการตีความให้แก่ภาษาทางศาสนา อันจะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างและในศาสนา (Intra-Inter religion) ที่สำคัญของโลกสมัยปัจจุบันอย่างเป็นรูปธรรม ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาการบูรณาการการตีความหลักสาสนบัญญัติกับความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ โดยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ และนำเสนอการบูรณาการการ

ตีความตามแนวสาสนบัญญัติกับการตีความความจริงในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์ เป็นการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ หากผู้สนใจในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป นอกจาก การศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ผู้วิจัยคิดว่า ควรจะมีการศึกษาในเชิงประยุกต์ทฤษฎีทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณหรือทั้งสองด้านรวมกัน เพื่อให้งานวิจัยครั้งต่อไปเป็นประโยชน์ มีรูปธรรมมากขึ้น และใช้งานได้จริงต่อไป สำหรับผู้ที่สนใจควร ทำการศึกษา ดังนี้

1. การบูรณาการการตีความหลักสาสนบัญญัติ (สูตร 28) กับการตีความตัวบทตามแนวคิดของกาดามาเมอร์
2. การบูรณาการการตีความความจริงในสาสนบัญญัติกับการตีความความจริงเชิงจริยธรรมในเรื่องเล่าตามแนวคิดของปอล ริเคอร์
3. พุทธวิธีการประยุกต์การตีความภาษาศาสนาในบริบทเทววิทยาในเรื่องเล่า อันจะส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองในวงการวิชาการและนำผลการวิจัยไปใช้ได้จริง เพื่อส่งเสริมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในสังคมไทยในปัจจุบัน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2546). ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์ เล่มห้า ย้อนอ่านปรัชญากังขาของมนุษยชาติ (ช่วงวิจารณ์ระบบเครือข่าย). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- ธมมपालเถร. (2539). เนตติอภิสัทธา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- ปกรณ์ สิงห์สุริยา. (2540). ความจริงของเรื่องเล่าทางศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ์ สิงห์สุริยา และคณะ. (2556). เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และความยุติธรรมในปรัชญาของปอล ริเคอร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ปรุฑม บุญศรีตัน. (2550). รูปแบบการตีความคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระเทพเวที (ประยูรธ ปยุตโต). (2534). มหาวิทยาลัยก้งงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- _____. (2553). เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิธิ์รักษ์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มหากจายนเถร. (2540). เนตติ-เปฏโกปเทศปกรณั ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 28 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วีรชาติ นีมอนงค์. (2552). การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีอรรถปริวรรตศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เถวาท. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธิ์ม.
- Comstock, Gary L. (1993). The Truth of Religious Narrative. *International Journal for Philosophy of Religion*, (34)3, 131-150.
- Lopez, Donald S. Jr. (1988). *Buddhist Hermeneutics*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Ricoeur, Paul. (1981). *Hermeneutics and the Human Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. (1985). *Time and Narrative Volume III*. Chicago: University of Chicago press.
- _____. (1991). *Life in Quest of Narrative*, in *On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation*, David Wood. London: Routledge.
- _____. (2008). *From text to Action: Essays in Hermeneutics II*. New York: Continuum.

การบูรณาการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ต

สู่บริบทประเทศไทย 4.0*

DISASTER MANAGEMENT INTEGRATION OF PHUKET PROVINCE INTO THAILAND 4.0 CONTEXT

สมศักดิ์ คงทอง

Somsak Kongthong

พิภพ วังเงิน

Pipob Vachungngern

อติพร เกิดเรือง

Atiporn Gerdruang

มหาวิทยาลัยชินวัตร

Shinawatra University, Thailand

E-mail: nunta2015@icloud.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 2) เพื่อศึกษาการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 3) เพื่อศึกษาการบูรณาการการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณภัยและการจัดการสาธารณภัยกับการบูรณาการการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดภูเก็ตเป็นประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 402,017 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกข้อคำถามมากกว่า 0.70 หาค่าความเชื่อมั่นโดย

* Received 16 July 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 20 August 2019

วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98
วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบท
ประเทศไทย 4.0 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.192$, $SD=0.69$) 2) การจัดการ
สาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
($M=3.18$, $SD=0.71$) 3) การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย
4.0 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.20$, $SD=0.68$) 4) พฤติกรรมการบริหารงาน
คุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการจัดการสาธารณสุขมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบูร
ณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การจัดการสาธารณสุข, บริบทประเทศไทย 4.0

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the quality management behavior of disaster management of Phuket province into Thailand 4.0 context, 2) the disaster management of Phuket province into Thailand 4.0 context 3) the disaster management integration of Phuket province into Thailand 4.0 context, and 4) The relationship between quality management behavior and disaster management with the disaster management integration of Phuket province into Thailand 4.0 context. The population used in this study was people in Phuket, which were 402,017 people used in research. The sample is selected by stratified random sampling. Determined the sample size by using the table of Taro Yamane at 95% confidence level, 5% error has a sample of 400 people. The instrument for data collection was a questionnaire, which examines the quality of content validity by the qualified person with an index of item-objective congruence (IOC)

of all questions more than 0.70. It finds reliability by using Cronbach's alpha coefficient. The confidence of the questionnaire is 0.98. Data analysis using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics such as Pearson's correlation coefficient analysis.

The results of the study showed that:

The quality management behavior of disaster management of Phuket province into Thailand 4.0 context has an overall average at a moderate level ($M = 3.192$, $SD = 0.69$). 2) The disaster management of Phuket province into Thailand 4.0 context has an overall average level at a moderate level ($M = 3.18$, $SD = 0.71$). 3) The disaster management integration of Phuket province into Thailand 4.0 context has an overall average level at a moderate level ($M = 3.20$, $SD = 0.68$). 4) Quality management behaviors of disaster management and disaster management were positively correlated the disaster management integration of Phuket province into Thailand 4.0 context, with statistical significance level at 0.01.

Keywords: Integration, Disaster management, Thailand 4.0 context

บทนำ

ในปัจจุบันทั่วโลกเผชิญกับปัญหาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิต และทรัพย์สินแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากสภาวะสิ่งแวดล้อมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและผันผวนอย่างมาก จนส่งผลกระทบต่อการเกิดภัยธรรมชาติที่มีความถี่เพิ่มขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจากรายงานของสำนักงานสหประชาชาติเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (The United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR), 2013) ระบุว่า ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกมีความเสี่ยงสูงที่จะต้องเผชิญกับสาธารณภัยทางธรรมชาติบ่อยครั้งขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้น และที่สำคัญมีโอกาสได้รับความสูญเสียจากสาธารณภัยสูงที่สุด ซึ่งเห็นได้จากมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา ซึ่งสร้างความเสียหายอย่างมากให้กับประเทศไทย ทั้ง

ในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และสังคม หลังจากนั้นประเทศไทยประสบกับปัญหาอุทกภัยในวงกว้างอีกครั้งซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดฝนตกหนักตั้งแต่ช่วงกลางเดือนกันยายนจนทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก น้ำล้นตลิ่ง และน้ำท่วมขังนั้น ประเทศไทยประสบปัญหาสาธารณสุขจากอุทกภัยในทุกภาคของประเทศ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2556)

นอกจากนี้ รายงานทางวิชาการอีกหลายฉบับ ก็ยังระบุถึงสาเหตุของความเสียหายจากสาธารณสุขหรือสาธารณสุขว่าเนื่องมาจากการขาดกระบวนการบริหารจัดการสาธารณสุขหรือสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศไทยได้เผชิญกับสาธารณสุขตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และพบว่าภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอุทกภัยซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และประเทศไทย โดยรวมการจัดการสาธารณสุขที่ผ่านมาเน้นในเชิงตั้งรับ และสังคมไทยยังมีความรู้ความเข้าใจในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขอยู่ในขอบเขตที่จำกัด (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณสุข, 2556) จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ประเทศไทยต้องประเมินความพร้อม และประสิทธิภาพในการป้องกัน และบรรเทาสาธารณสุขของทุกภาคส่วน โดยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และองค์ความรู้ในหลาย ๆ เวทีเห็นพ้องกันว่าส่วนราชการต่าง ๆ ยังขาดการทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ ขาดเอกภาพในการบังคับบัญชา ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ มองข้ามประเด็นในเรื่องการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และยังไม่ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุข (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณสุข, 2555)

รัฐบาลปัจจุบันได้ผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) มีนโยบายเพื่อความปลอดภัย และการเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านสาธารณสุข โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณสุข พ.ศ. 2560-2564 ที่ได้จัดทำขึ้นโดยพิจารณาถึงความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับกรอบการดำเนินงานเช่นใดเพื่อการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข พ.ศ. 2558-2573 กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณสุขแห่งชาติ พ.ศ. 2558 นโยบายรัฐบาล นโยบายด้านความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 และนโยบายกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณสุขของประเทศ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการจัดการความเสี่ยงจาก

สาธารณสุขของประเทศ การบูรณาการด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขระหว่างหน่วยงานเครือข่ายทุกภาคส่วนทั้งใน และต่างประเทศ ให้มีเอกภาพ สร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น อาสาสมัคร และเครือข่าย ให้มีความตระหนักรู้ มีวัฒนธรรมความปลอดภัย มีส่วนร่วมในการจัดการสาธารณสุข ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ และพันธกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ให้บรรลุผล เสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในเชิงนโยบาย และการปฏิบัติ เกิดผลกระทบในชีวิต และทรัพย์สินที่น้อยที่สุด และนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดเดียวที่มีสภาพเป็นเกาะตั้งอยู่ในทะเลอันดามัน ตั้งอยู่ใกล้เขตศูนย์สูตร ทำให้มีลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งจากเหตุผลนี้ ภูเก็ตจึงเป็นจังหวัดที่มีการเกิดสาธารณสุขหรือภัยพิบัติบ่อยครั้ง โดยเฉพาะอุทกภัย และวาตภัย นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังเป็นเมืองท่องเที่ยว ทำให้มีอาคารสูงและโรงแรมจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณเลียบชายหาดสำคัญ ๆ เช่น หาดป่าตอง หาดกะตะ หาดกะรน และหาดกมลา เป็นต้น ประกอบกับพื้นที่จังหวัดตั้งอยู่บนแขนงของรอยเลื่อนคลองมะรุ่ยพาดผ่าน จึงมีความเสี่ยงต่อการเกิดสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่ (พิมพ์ระพี พันธวิชาติกุล, 2561) ดังนั้น ทางจังหวัดภูเก็ตจึงมีการส่งเสริมและให้ความสำคัญในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข การเตรียมพร้อมในการจัดการสาธารณสุข มีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการสาธารณสุข ทั้งด้านการป้องกัน และการลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม การดำเนินการเมื่อเกิดสาธารณสุข และการฟื้นฟูบูรณะ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต, 2560) แต่เมื่อทบทวนผลการปฏิบัติด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณสุขระยะที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาและความท้าทายต่อการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และองค์ความรู้ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณสุขที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย, 2560) ซึ่งจากการศึกษากรอบการดำเนินงานตามแนวทางการจัดการสาธารณสุขอย่างยั่งยืน: ปก. 4.0 พ.ศ. 2560-2579 พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการในการจัดการ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพ (นวัตกรรมและเทคโนโลยี) การสานพลังและสร้างความเข้มแข็ง และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภายใน ประเทศและต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข การพัฒนาการจัดการสาธารณสุข และการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 ซึ่งข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนางานด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0
3. เพื่อศึกษาการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการพัฒนา การจัดการสาธารณสุขกับการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดภูเก็ต จำนวน 402,017 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางทาร์ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากนั้นกำหนดสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนในเขต 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกลาง และอำเภอกะทู้ ตามระบบการสุ่มตัวอย่างแบบ

สัดส่วน (quota sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอดังตารางที่ 1 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้จากทั้ง 3 อำเภอโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรอย่างเป็นสัดส่วน (quota sampling) จากพื้นที่ 3 อำเภอในจังหวัดภูเก็ต

พื้นที่/อำเภอ	จำนวนประชากร	สัดส่วน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. อำเภอเมืองภูเก็ต			
อำเภอเมือง (ตำบลเกาะแก้ว และตำบลฉลอง)	40,001	0.10	40
เทศบาลนครภูเก็ต	79,262	0.20	79
เทศบาลตำบลวิชิต	49,824	0.12	50
เทศบาลตำบลราไวย์	18,192	0.05	18
เทศบาลตำบลรัษฎา	47,374	0.12	47
เทศบาลตำบลกะรน	8,168	0.02	8
2. อำเภอกะทู้			
อำเภอกะทู้ (ตำบลกมลา)	6,958	0.02	7
เทศบาลเมืองกะทู้	29,395	0.07	29
เทศบาลเมืองป่าตอง	20,897	0.05	21
3. อำเภอถลาง			
อำเภอถลาง (ตำบลศรีสุนทร ตำบลป่าคลอก ตำบลไม้ขาว และตำบลสาตุ)	86,566	0.22	86
เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี	8,450	0.02	8
เทศบาลตำบลเชิงทะเล	6,930	0.02	7
รวม	402,017	1.00	400

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระดับการศึกษา และ 4) อาชีพหลัก ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0

แบบสอบถามตอนที่ 2 ตอนที่ 3 และตอนที่ 4 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) แต่ละข้อมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแนวคิดของ Likert's Scale (Likert, R., 1932)

ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกข้อคำถามมากกว่า 0.70 โดยใช้ค่า หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L.J., 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข ด้านการพัฒนาการจัดการสาธารณสุข และด้านการบูรณาการจัดการสาธารณสุข เท่ากับ 0.97, 0.95 และ 0.97 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยการหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) วิเคราะห์ระดับของพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข การพัฒนาการจัดการสาธารณสุข และการบูรณาการจัดการสาธารณสุข ของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข การพัฒนาการจัดการสาธารณสุขกับการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 ใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เรื่อง การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีประกอบอาชีพหลักเป็นพนักงานหรือลูกจ้าง

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.19$, $SD=0.85$) จำแนกเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวางแผน ($M=3.41$, $SD=0.74$) รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตามแผน ($M=3.26$, $SD=0.86$) ด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ($M=3.22$, $SD=0.79$) และด้านการตรวจสอบ ($M=3.09$, $SD=0.74$) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษากการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 พบว่า การพัฒนาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.18$, $SD=0.85$) จำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างความร่วมมือ ($M=3.29$, $SD=0.81$) รองลงมาคือ ด้านการสานพลังและสร้างความเข้มแข็ง ($M=3.20$, $SD=0.80$) และด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ (นวัตกรรมและเทคโนโลยี) ($M=3.16$, $SD=0.89$) ตามลำดับ

4. ผลการศึกษากการบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 พบว่า การบูรณาการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.20$, $SD=0.83$) จำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบูรณาการด้านการวางแผน ($M=3.34$, $SD=0.73$) รองลงมาคือ การบูรณาการด้านการสานพลังและสร้างความเข้มแข็ง ($M=3.29$, $SD=0.81$) การบูรณาการด้านการปฏิบัติตามแผน ($M=3.25$, $SD=0.87$) การบูรณาการด้านการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ($M=3.21$, $SD=0.78$) การบูรณาการด้านการสร้างความร่วมมือ ($M=3.20$, $SD=0.83$) การบูรณาการด้านการตรวจสอบ ($M=3.18$, $SD=0.74$) และการบูรณาการด้านการ

เพิ่มประสิทธิภาพ (นวัตกรรมเทคโนโลยี) ($M=3.07$, $SD=0.90$) อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

5. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขกับการบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.980 ($r = 0.980$, $p < 0.01$) และ 0.965 ($r = 0.965$, $p < 0.01$) ตามลำดับ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เมทริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขกับการบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0

ตัวแปร	การบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0
พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข	.980**
การพัฒนาการจัดการสาธารณสุข	.965**

** $p < 0.01$

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 พบว่า การบูรณาการการจัดการสาธารณสุขของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผนรองลงมาคือ ด้านการบูรณาการด้านการสานพลังและสร้างความเข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะการจัดการสาธารณสุขนั้น สำคัญที่สุดคือ การบูรณาการร่วมกันในการวางแผนการจัดการสาธารณสุขกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาของหทัยทิพย์ นราแหวน และทวีดา กมลเวช ที่ศึกษาการบริหารจัดการอุทกภัยของเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการจัดการในภาวะวิกฤตในรูปแบบของ

“หาดใหญ่โมเดล” ได้แก่ การวางแผนการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การบูรณาการร่วมกันของชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ (หทัยทิพย์ นราแหวน และทิวดา กมลเวช, 2561) และสอดคล้องกับการศึกษาของจิรนนท์ พุทธา และจำลอง โพธิ์บุญ ที่ศึกษาผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและตัวแปรที่มีผลต่อการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า ผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมของประเทศไทยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การทบทวนและตรวจสอบแผนการดำเนินงาน (จิรนนท์ พุทธา และจำลอง โพธิ์บุญ, 2561) สอดคล้องกับการศึกษาของสายฝน แสงหิรัญทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข ที่ศึกษากระบวนการจัดการสาธารณภัยร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน ผลการดำเนินงาน และเสนอแนวทาง พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่สามารถทำงานร่วม และเสริมซึ่งกันและกัน ในลักษณะการเป็นเครือข่ายการดำเนินงานในการจัดการสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชน นอกจากนี้จะมีลักษณะการทำงานเป็นเครือข่าย ภายในพื้นที่ของตนเองแล้ว ยังได้ประสานงานกับองค์กร เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีการตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีการจัดระบบการประสานงาน การจัดระบบข้อมูล ระบบการสื่อสาร ระบบอาสาสมัคร และระบบการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยในท้องถิ่น (สายฝน แสงหิรัญทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข, 2558)

นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังพบว่า พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณภัยและการพัฒนาการจัดการสาธารณภัยมีความสัมพันธ์กับการบูรณาการการจัดการสาธารณภัยของจังหวัดภูเก็ตสู่บริบทประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จของการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการสาธารณภัยไปปฏิบัตินั้น ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งในด้านของพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพและด้านการพัฒนา

1. พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานอย่างเป็นระบบ (system approach to management) จะทำให้องค์กรเกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กร (อนุศักดิ์ ฉืนไพศาล, 2557) การบริหารงานอย่างเป็นระบบ คือ

ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันให้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายหรือหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากพอจะสร้างผลงานคุณภาพขององค์กร การบริหารให้ระบบความสัมพันธ์เกิดประสิทธิภาพและมีการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง (continual improvement) การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง คือ การสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้น โดยการปฏิบัติตามวงจร PDCA ในการปฏิบัติงานและดำเนินการปรับปรุงงานทันทีที่เห็นปัญหาหรือจุดบกพร่อง (ณรัฐพันธ์ เขจรนนท์, 2551) สอดคล้องกับการศึกษาของธนวัฒน์ แปะใจ ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสาขา พบว่า การจัดการสาธารณภัยต้องพัฒนาแนวทางและทบทวนปรับปรุงการบริหารงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านบริหารจัดการงบประมาณ ด้านบริหารจัดการบุคลากรด้านวัสดุ อุปกรณ์ และด้านบริหารจัดการโครงสร้าง ที่จะสามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานจังหวัดในพื้นที่ความรับผิดชอบได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ในการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้ประสบภัยในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง (ธนวัฒน์ แปะใจ, 2558) นอกจากนี้จากการศึกษาของประสิทธิ์ เวียงสงค์ และคณะ ศึกษาแนวทางการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ความสำเร็จในกานำนโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการจัดทำแผนหรือวางระบบการปฏิบัติการก่อนเกิดเหตุและการบูรณาการแผนการจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ (ประสิทธิ์ เวียงสงค์ และคณะ, 2557)

2. การพัฒนาการจัดการสาธารณภัย ทั้งนี้เนื่องจากการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต้องมีการพัฒนาด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี ในการปฏิบัติงาน รวมถึงการประสานงานและการได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของวิทวัส ขุนหนู ที่ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กรณีศึกษาอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ควรมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายในการป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ นอกจากนี้เครือข่ายความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐบาล ภาคเอกชน และองค์กรอื่น ๆ ซึ่งความเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นจากค่านิยมร่วมกันของทุกภาคส่วน (วิทวัส ขุนหนู, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

พิทักษ์ มั่นจันทิก และศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน ที่พบว่า แนวทางการพัฒนานกลยุทธ์การบริหารด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้แก่ หน่วยงานควรกำหนดนโยบาย ระเบียบ และแนวทางการปฏิบัติงานให้ชัดเจน โดยประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และประชาชนร่วมกันประชุมวางแผนการปฏิบัติงาน การเตรียมความพร้อม การจัดสรรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทันสมัย สำรวจและจัดทำพื้นที่กลุ่มเสี่ยงที่เข้าถึงได้ยาก เพื่อกำหนดเส้นทางการจราจรเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน และมีการซักซ้อมแผนการปฏิบัติงานอยู่เสมอ (พิทักษ์ มั่นจันทิก และศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน, 2558) และการศึกษาของซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชุสุข ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการสาธารณภัยร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน ผลการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่สามารถทำงานร่วมและเสริมซึ่งกันและกันในลักษณะการเป็นเครือข่ายการดำเนินงานในการจัดการสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรชุมชน นอกจากจะมีลักษณะการทำงานเป็นเครือข่ายภายในพื้นที่ของตนเองแล้ว ยังได้ประสานงานกับองค์กร เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีการตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัดเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีการจัดระบบการประสานงาน การจัดระบบข้อมูล ระบบการสื่อสาร ระบบอาสาสมัคร และระบบการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยในท้องถิ่น (สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชุสุข, 2558)

สรุป

รัฐบาลผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่ยุคประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) มีนโยบายเพื่อความปลอดภัย และการเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านสาธารณภัย โดยมีเป้าหมายในการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน โดยต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และองค์ความรู้ และการแผนการจัดการหรือวางระบบการปฏิบัติการทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ การประสานงานที่มีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาสาธารณภัย เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการในการจัดการสาธารณภัย

ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุข และการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับการบูรณาการการจัดการสาธารณสุข ดังนั้น เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จของการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการสาธารณสุขของรัฐบาลไปปฏิบัติ นั้น นอกจากต้องอาศัยการบูรณาการและการดำเนินการในการพัฒนาในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว ภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสาธารณสุขต้องมีนโยบาย แผนงาน และมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนาพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพการจัดการสาธารณสุขและการพัฒนาการจัดการสาธารณสุขอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดผลที่จะนำไปสู่การบูรณาการการจัดการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาการจัดการสาธารณสุข ทั้งการพัฒนาด้านนวัตกรรม เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การประสานงานและการสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานระดับท้องถิ่น หน่วยงานส่วนภูมิภาค ภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน

1.2 หน่วยงานผู้รับผิดชอบการจัดการสาธารณสุขควรส่งเสริมพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพในองค์กร เพื่อให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการสาธารณสุข เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประสิทธิผลในการจัดการสาธารณสุขของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 ควรศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อหารูปแบบของความร่วมมือหรือเครือข่ายในการจัดการสาธารณสุขที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรน้ำ. (2556). โครงการจัดทำแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในลุ่มน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง-ปราจีนบุรี. ใน รายงานฉบับสุดท้าย (รายงานหลัก). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2555). ความร่วมมือด้านการจัดการสาธารณภัยในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- _____. (2556). การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2560). 15 ปี ปภ. สานพลัง “ประชารัฐ” จัดการสาธารณภัยเชิงรุก ขับเคลื่อน Thailand 4.0 มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://www.disaster.go.th/th/cdetail-12035-news-207-1/>
- จิรนนท์ พุทธา และจำลอง โพธิ์บุญ. (2561). การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(1), 31-44.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2551). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ธนวัฒน์ แปะใจ. (2558). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสาขา. ใน รายงานการศึกษา. วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.
- ประสิทธิ์ เวียงสงค์ และคณะ. (2557). แนวทางการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาธารณภัยของเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา, 11(53), 89-96.
- พิทักษ์ มั่นจันทิก และศุภณัฐ ทรัพย์นาวิน. (2558). กลยุทธ์การบริหารด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารศิลปากร, 8(2), 2351-2368.
- พิมพ์ระพี พันธุ์วิชาติกุล. (2561). เรือล่มที่ภูเก็ตกับการลงทุนท่องเที่ยวปลอดภัย. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.thebangkokinsight.com>

- วิฑวัส ขุนหนู. (2556). การพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กรณีศึกษา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 31(1), 163-181.
- สายฝน แสงหิรัญ ทองประเสริฐ และชนิษฐา ชูสุข. (2558). การจัดการภัยพิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายองค์กรชุมชน. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 8(4), 112-123.
- หทัยทิพย์ นราแหวน และทวิตา กมลเวช. (2561). การบริหารจัดการอุทกภัยของเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารการเมืองการปกครอง, 8(1), 229-245.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. (2560). แผนยุทธศาสตร์ภูเก็ต พ.ศ. 2560-2564. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2561 จาก http://www.phuket.go.th/webpk/default.php/%20webpk/file_data/gastronomy/01.pdf
- อนุศักดิ์ ฉิ้นไพศาล. (2557). บริหารงานงานคุณภาพในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16 (3), 297-334.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitude. New York: Wood Worth.
- The United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR). (2013). Post-2015 Framework for Disaster Risk Reduction (HFA2). Report from 2013 Global Platform Consultations. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2561 จาก https://www.unisdr.org/files/35070_hfa2consultationsgp2013report.pdf

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4
สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป*
BUDDHIST PROPAGATION STRATEGY BASED ON
PATISAMBHIDA FOUR FOR THAI MISSIONARIES IN EUROPE

พระมหาบุญทิน ปุณฺณธโช (เทาศิริ)

Phramaha Boonthin Punyathacho (Taosiri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: noi_noi1974@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป และ 3) เพื่อเสนอกกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 รูป และการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มี การวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศีลธรรม เยาวชนไทยลูกครึ่งห่างเหินพระพุทธศาสนา ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการเผยแผ่กิจกรรมของพระสงฆ์ไทย การทำงานลักษณะเช่นนี้ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกและได้มีการตอบรับจากประชาชนในทวีปยุโรปเป็นอย่างดี
2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป มีกลไกของกลยุทธ์ 3 ประการ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และ

* Received 8 July 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 20 August 2019

วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ 4 ประการ คือ 1) กลยุทธ์ด้านอัตตปฏิสัมพันธ์ 2) กลยุทธ์ด้านธัมมปฏิสัมพันธ์ 3) กลยุทธ์ด้านนิรุตติปฏิสัมพันธ์ 4) กลยุทธ์ด้านปฏิภาณปฏิสัมพันธ์

3. กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ คือ เผยแผ่พุทธธรรมด้วยปัญญาแตกฉานในอรรถเข้าใจในธรรม ข้าลงในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ 2) พันธกิจ คือ (1) เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในทวีปยุโรป (2) พัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้มีปัญญาแตกฉานในทุกขณะในอรรถ เข้าใจในธรรม ข้าลงในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ 3) วัตถุประสงค์ (1) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ 4) กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การสร้างปัญญาให้แตกฉาน, กลยุทธ์เชี่ยวชาญในหลักธรรม, กลยุทธ์ใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงเหตุผล และกลยุทธ์สร้างปฏิภาณชำนาญไหวพริบ

คำสำคัญ: กลยุทธ์, หลักปฏิสัมพันธ์ 4, พระธรรมทูตไทย

Abstract

The purpose of this research is 1) to study the state of Buddhism propagation of the Thai diplomatic mission in Europe 2) to develop the strategy of propagating Buddhism according to the 4th Apostolic Principles for the Thai diplomatic mission in Europe and 3) to propose Strategies for propagating Buddhism in accordance with the 4 principles of the Apostolic Principles for the Thai diplomatic mission in Europe Is a qualitative research consisting of interviewing 15 key informants and organizing a group of 10 experts / experts to analyze data using content analysis.

The results of the study found that:

1. Buddhist monks and Buddhist organizations still do not have research to evaluate Dharma propagation. To improve to suit the circumstances of the society that is living or the basis of each target audience People lack knowledge and understanding of moral standards. Thai youths are distant from Buddhism.

Most people do not know how to propagate the activities of Thai monks. This kind of work is considered proactive propagation and has been well received by people in Europe.

2. The result of the development of the strategy of propagating Buddhism in accordance with the 4 principles of the Apostolic Principles for the Thai diplomatic mission in Europe There are three mechanisms of strategy: vision, mission, and objectives and strategies. 4 are: 1) the strategy of identity transformation 2) The strategy of the Royal Warhammer 3) The strategy of the Nirutiphat 4) The strategy of the revolution

3. Strategies for propagating Buddhism in accordance with the 4 principles of the Apostolic Principles for Thai diplomats in Europe, consisting of 1) Vision, which is propagating Buddhism with wisdom, enlightened in the text, understanding the Dharma, mastering the language, solving problems with timely thinking. "2) The mission is (1) to propagate Buddhism to be stable in Europe (2) to develop the dharma diplomacy in foreign countries to be a master of wisdom in the skills in the understanding of theology 3) Objective (1) Foreign missionaries have the ability to propagate Buddhism. (2) Foreign missionaries have creative communication skills. 4) Strategy (Strategy) is a strategy to create intelligence to be masterful. The strategy specializes in principles. strategy to use words to clarify reasons and strategies for creating unskilled skill

Keywords: Strategy, Patisambhida, Thai Missionaries

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรกเริ่มต้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงส่งสาวกรุ่นแรกออกไป ประกาศศาสนาทรงมีพระดำรัสว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์แก่กุลและมีความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามใน

ที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธูลีคือ กิเลสในจักขุข้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมีคุณ ภิคุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในครั้งนั้นมีพระสมณทูตจำนวน 60 องค์เกิดขึ้นครั้งแรกการเผยแผ่ธรรมใน ครั้งนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก อะไรคือประโยชน์ ใน พระพุทธศาสนาแสดงประโยชน์ไว้ 3 ประการ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในสังยุตตนิกายนิทาน วรรคว่า “ดูกรภิคุทั้งหลายอันบุคคลผู้เล็งเห็นประโยชน์ตน สมควรแท้เพื่อยังกิจให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท หรือบุคคลผู้เล็งเห็นประโยชน์ผู้อื่น สมควรแท้เพื่อยังกิจให้ถึงพร้อมด้วย ความไม่ประมาท ก็หรือว่าบุคคลผู้มองเห็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายสมควรแท้จริงเพื่อยังกิจให้ถึง พร้อมด้วยความไม่ประมาท” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรกเริ่มต้นด้วยภิกษุที่เป็นพระอรหันต์เพียง 60 รูป ต่อมาเมื่อจำนวนภิกษุมิมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองจนกระทั่งพระสัมมาสัม พุทธเจ้าก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานได้แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาล ล่วงไปแห่งเรา” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภายหลังพุทธปรินิพพานคณะสงฆ์ บริหารด้วยธรรมวินัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นหน้าที่พระสงฆ์ที่จะช่วยกันสืบสานต่อซึ่งใน อดีต ที่ผ่านมากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้การเทศน์ การบรรยายตามหลักพุทธธรรมไม่มีสื่อ และใช้อุปกรณ์มาก หากจำเป็นที่จะต้องใช้สื่อก็เพียงแต่ใช้สื่อบุคคลและสื่อที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เท่านั้นเป็นหลัก แต่สังคมปัจจุบันเจริญทางวัตถุมากขึ้นและสามารถส่งข้อมูลข่าวสาร ไปได้ทั้ง ในและต่างประเทศอย่างรวดเร็วเรียกว่ายุคข้อมูลข่าวสารไร้พรหมแดนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญทั้งมีความละเอียดอ่อนซึ่งพระสงฆ์ผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้า ควรพิจารณาเอาใจใส่เป็นพิเศษพระสงฆ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ผู้ทำ หน้าที่ในการสอนศีลธรรมชาติหลักวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมตามหลักของการสื่อสารยุค ใหม่ขาดความรู้ทักษะและประสบการณ์ในด้านการสื่อสารกับประชาชนไม่มีเทคนิคที่ทันสมัยใน การพูด ยังยึดถือหลักประเพณีดั้งเดิมอยู่ไม่มีการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับสังคมปัจจุบันจึง เป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ไม่ได้รับความสนใจฟังธรรมเข้าวัด

สถานการณ์การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในทวีปยุโรปในปัจจุบัน ทวีปยุโรปนับว่าเป็นทวีปที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นถ้าเปรียบเทียบกับทวีปอื่น ๆ ประชากรที่อาศัยในทวีปยุโรป มีความหลากหลายทางเชื้อชาติค่อนข้างมาก เช่น ชาวยุโรป ชาวอเมริกัน ชาวเอเชีย เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปนั้น ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจมาก จึงทำให้เป็นที่ ๆ เหมาะแก่การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และสวัสดิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้มีความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยศาสนาพุทธนับว่าเป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ ซึ่งเหมาะกับจริตของชาวตะวันตกอยู่แล้ว ดังนั้นจึงทำให้ชาวยุโรปมีความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามากขึ้น ประกอบกับทวีปยุโรปมีชาวไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีจำนวนวัดไทยเพิ่มขึ้นมากเช่นเดียวกัน การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปเป็นการดำเนินการเผยแผ่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น ทวีปยุโรปมีวัดไทยจำนวน 80 วัด มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่ประมาณ 200 รูป การเผยแผ่ของพระธรรมทูตในทวีปยุโรปแต่ละรูป แต่ละสำนักมีความแตกต่างกัน ทำให้รูปแบบการเผยแผ่แตกต่างกันไป บางสำนักประสบความสำเร็จอย่างมาก มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาปฏิบัติ บางสำนักก็พระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จน้อยในการเผยแผ่ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระธรรมทูตไทยในยุโรป และเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยในประเทศสวีเดน มีประสบการณ์ที่ผู้วิจัยทำงานเป็นพระธรรมทูตมากกว่า 10 ปี และได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดไทย มาเป็นเวลา 5 ปี ผู้วิจัยได้ตั้งปฏิญาณตนในการเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามุ่งมั่นในการทำงาน โดยเฉพาะเมื่อมีโอกาสเป็นเจ้าอาวาสก็ได้รับผิดชอบงานโดยยึดหลักแนวคิดทฤษฎีพุทธปัญญา เพราะเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีจิตสำนึก การจะฝึกฝน อบรมสั่งสอนใคร มาจากการพัฒนาความฉลาด ที่หลากหลายภายในตนเอง และในบรรดาความฉลาดที่มีอยู่หลายด้านนั้น ก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ การยึดแนวคิดนี้เพราะผู้วิจัยเชื่อว่า การจัดกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายเพื่อที่จะพัฒนาพระธรรมทูตสามารถมาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธองค์ได้อย่างเต็มศักยภาพ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 เป็นการนำหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้มีปัญญาแตกฉาน

ในทักษะในในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำชองในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดค้นการประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การสร้างปัญญาให้แตกฉาน (ด้านอัตถปฏิสัมพันธ์) 2) กลยุทธ์เชี่ยวชาญในหลักธรรม (ด้านธรรมปฏิสัมพันธ์) 3) กลยุทธ์ใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงเหตุผล (ด้านนิรุตติปฏิสัมพันธ์) และ 4) กลยุทธ์สร้างปฏิภาณชำนาญไหวพริบ (ด้านปฏิภาณปฏิสัมพันธ์) การเผยแผ่ของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปจำเป็นต้องใช้หลักปฏิสัมพันธ์ 4 เพื่อให้เข้าถึงจิตใจของประชาชน และชักจูงผู้คนทุกเพศทุกวัยมาสนใจในพระพุทธศาสนาให้ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้คนในสังคมเข้าถึงได้ง่าย และเป็นประโยชน์ต่อกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามด้วยหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เพื่อให้พระธรรมทูตมีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป
3. เพื่อเสนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป โดยมี 1) การวิเคราะห์เอกสาร 2) การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ พระธรรมทูตไทยในสวีเดน จำนวน 15 รูป ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป โดยมี 1) การวิเคราะห์เอกสาร 2) การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ พระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป จำนวน 15 รูป ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 3 เสนอกกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปด้วยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ พระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป จำนวน 15 รูป ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป และเพื่อพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

2. การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/

คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป และเพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

2. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์เอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ศึกษาจากเอกสาร

2. การสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสรุปผลตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้เก็บข้อมูลดังกล่าว

3. การสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล ในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และนำผลมาสรุปการสนทนากลุ่ม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ ประกอบด้วยเรื่องของกลยุทธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูต หลักปฏิสัมพันธ์ 4 และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาวินิจฉัย คือ วัดไทยในประเทศในทวีปยุโรป

ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการจัดทำเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป
สรุปผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มีกรวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศีลธรรม เยาวชนไทยลูกครึ่งห่างเหินพระพุทธศาสนา ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการเผยแผ่กิจกรรมของพระสงฆ์ไทย การทำงานลักษณะเช่นนี้ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกและได้มีการตอบรับจากประชาชนในทวีปยุโรปเป็นอย่างดี

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

สรุปผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป มีกลไกของกลยุทธ์ 3 ประการ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ 4 ประการ คือ 1) กลยุทธ์ด้านอัตตปฏิสัมพันธ์ (ชัดเจนในการรับ) 2) กลยุทธ์ด้านธัมมปฏิสัมพันธ์ (จับประเด็นได้) 3) กลยุทธ์ด้านนิรุตติปฏิสัมพันธ์ (สื่อสารเป็น) 4) กลยุทธ์ด้านปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ (สร้างความคิดความหยั่งเห็นใหม่ได้)

3. ผลการเสนอกกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป

สรุปผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป (ฉบับสมบูรณ์) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) และกลยุทธ์ (Strategy) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

“เผยแผ่พุทธธรรมด้วยปัญญาแตกฉานในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำช่องในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ”

3.2 พันธกิจ (Mission)

3.2.1 เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในทวีปยุโรป

3.2.2 พัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้มีปัญญาแตกฉานในทักษะ
ในในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำชองในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดทันการ

3.3 วัตถุประสงค์ (Objective)

3.3.1 พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีความสามารถในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

3.3.2 พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

3.4 กลยุทธ์ (Strategy) (การสร้างปัญญาแตกฉาน เชี่ยวชาญในหลักธรรม ใช้
ถ้อยคำชี้แจงแสดงเหตุผล สร้างปฏิภาณชำนาญไหวพริบ)

3.4.1 กลยุทธ์การสร้างปัญญาให้แตกฉาน (ด้านอัตถปฏิสัมภินา)

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศให้มีทักษะภาครับ คือ การ
เรียนรู้หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีแผนงาน/ยุทธวิธี ดังนี้
แผนงานที่ 1 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้ความหมาย
ของสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์

ยุทธวิธีอบรมพัฒนาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่

ยุทธวิธีอบรมพัฒนาความรู้ด้านการสอนวิปัสสนากรรมฐานและอภิธรรม

ยุทธวิธีอบรมภาคจิตภาวนา

แผนงานที่ 2 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้ในการ
แสวงหาความรู้ด้านการศึกษาอยู่ตลอดเวลา

ยุทธวิธีสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่ 4 ด้าน คือ การบริหาร การเผย
แผ่ การศึกษา และการสาธารณูปการ ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หรือประเทศ ที่จะไป
ปฏิบัติศาสนกิจ

ยุทธวิธีอบรมพัฒนาความรู้ด้านสาธารณูปการ ความรู้เรื่องศิลปกรรม
ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ศิลปะต่าง ๆ งานช่างซ่อมแซม งานช่างออกแบบ
อาคาร และงานช่างต่าง ๆ เช่น งานช่างก่อสร้าง งานช่างไม้ งานช่างปูน เป็นต้น

3.4.2 กลยุทธ์เชี่ยวชาญในหลักธรรม (ด้านธรรมปฏิบัติสัมภีทา)

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศให้มีทักษะภาครับ คือ ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ โดยมีแผนงาน/ยุทธวิธี ดังนี้

แผนงานที่ 1 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความจดจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตามความเป็นจริง

ยุทธวิธีส่งเสริมพัฒนาให้ความรู้ความสามารถในการนำพาปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่สามารถดึงดูดผู้สนใจ

ยุทธวิธีส่งเสริมกิจกรรมดึงดูดความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และชุมชน

ยุทธวิธีอบรมความรู้เรื่องกฎหมายท้องถิ่นและกฎหมายระหว่างประเทศ

แผนงานที่ 2 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ และมีความฉลาดในการทำงานนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ประชาชน

ยุทธวิธีส่งเสริมพัฒนาให้ความรู้ความสามารถในการนำพาปฏิบัติกิจกรรมสำคัญในวันพระประจำสัปดาห์และวันสำคัญทางพุทธศาสนา

ยุทธวิธีส่งเสริมกิจกรรมทำบุญตักบาตรเพื่อดึงดูดพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวออสเตรเลียในยุโรปเข้าวัด

3.4.3 กลยุทธ์ใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงเหตุผล (ด้านนิรุติปฏิบัติสัมภีทา)

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศให้เป็นผู้มีทักษะภาคใช้ คือ ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศและทักษะการใช้ในวัตรกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ โดยมีแผนงาน/ยุทธวิธี ดังนี้

แผนงานที่ 1 พัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถใช้ทักษะวิธีการให้ผู้อื่นฟังได้เข้าใจอย่างชัดเจน

ยุทธวิธีอบรมความรู้ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร

ยุทธวิธีอบรมความรู้ด้านการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม

ยุทธวิธีส่งเสริมให้แปลหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ

ยุทธวิธีส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการเทศน์ด้วยภาษาอังกฤษ

แผนงานที่ 2 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถพุทธธรรมให้ผู้อื่นฟังได้ด้วยวิธีการแนะนำ

ยุทธวิธีอบรมความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ยุทธวิธีการอบรมความรู้ด้านการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม

ยุทธวิธีส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการนำปฏิบัติธรรมด้วยภาษาอังกฤษ

3.4.4 กลยุทธ์สร้างปฏิภาณชำนาญไหวพริบ (ด้านปฏิภาณปฏิสัมภทา)

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศให้เป็นผู้มีทักษะภาคใช้ คือ การใช้หลักการคิด เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในความคิดทันการ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ โดยมีแผนงาน/ยุทธวิธี ดังนี้

แผนงานที่ 1 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

ยุทธวิธีฝึกรอบรมความสามารถในการคิดเชิงมโนภาพในการซึมซับและการรับรู้แนวโน้มของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุมีผล และมีความสามารถในการสรุปข้อมูลเพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ

ยุทธวิธีฝึกรอบรม ความมีวิธิตัดเชิงปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบในทางสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ยุทธวิธีฝึกรอบรมความรู้ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ในอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปในลักษณะกว้างขวางในระยะยาว

แผนงานที่ 2 การพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศด้านเป็นผู้มีความรู้หลักการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนกับสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน

ยุทธวิธีสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมด้านทุนทรัพย์และชักชวนศรัทธา

ยุทธวิธีอบรมความรู้ในการวางแผนการเผยแผ่เป็นขั้นตอนโดยแบ่งเป็นระยะอย่างชัดเจน

ยุทธวิธีส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป” ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

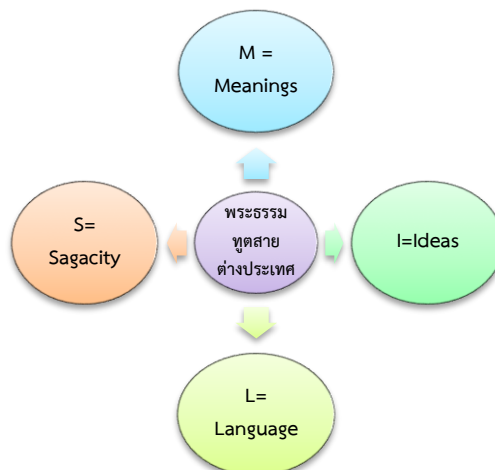
สรุปผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์และองค์กรพุทธยังไม่มีมีการวิจัยประเมินผลการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่อาศัยอยู่หรือพื้นฐานของผู้ฟังแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางศีลธรรม ชาวคนไทยลูกครึ่งห่างเหินพระพุทธศาสนา ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการเผยแผ่กิจกรรมของพระสงฆ์ไทย การทำงานลักษณะเช่นนี้ถือว่าได้มีการตอบรับจากประชาชนในทวีปยุโรปเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2” พบว่า บุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์ยังไม่มีความรู้ในเรื่องที่เทศนา ใช้เวลาไม่เหมาะสม พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ยังมีทักษะไม่พอ ไม่มีการนำพระสูตรมาตีความ เนื้อหาสาระ พระสูตร ควรจะสอนคนระดับไหน ประเด็นที่ 1 สำคัญแค่ไหน พระสูตรพระวินัย พระอภิธรรม สำคัญทั้งหมดแต่ที่สำคัญสำหรับคนระดับไหน ไม่มีการวิจัยกว้าง ๆ ออกมา ประเด็นที่สอง เรายังไม่ได้วิจัยเนื้อหา แต่ละพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม เนื้อหา 3 ระดับ เราไม่ได้กำหนด ไม่ได้วิจัยว่า ส่วนไหนควรรู้ ส่วนไหนต้องรู้ ส่วนไหนรู้ก็ได้ไม่รู้ก็ได้ (พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจิณฺโณ), 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การบริหารการเผยแผ่พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม” พบว่า การศึกษาการเผยแผ่ต้องนำหน้างานด้านปกครอง ปัจจุบันคณะสงฆ์เน้นงานปกครองเป็นหลัก และเจ้าอาวาสหรือผู้นำในวัดไม่ได้ใส่ใจในเรื่องการเผยแผ่มากเท่ากับการศึกษา เพราะคณะสงฆ์วัดผลงานเพื่อพิจารณาสมณศักดิ์จากงานด้านตำแหน่งทางการปกครองและงานการศึกษาเป็นหลัก (พระครูใบฎีกา อภิชาติ ธรรมสุโท, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย” พบว่า ประเทศไทยเป็นสังคมที่ยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จะทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2552) การขับเคลื่อนนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องขับเคลื่อนทั้งองค์ภาพพพ นั่นก็คือคณะสงฆ์เป็นหลัก นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัด สถาบันราชการ ตัวอย่างการขับเคลื่อนนโยบายเรื่องศีล จากส่วนกลางส่งไปยังภาค

แล้วไปยังเจ้าคณะจังหวัด ส่งไปส่งเจ้าคณะอำเภอ ส่งไปยังเจ้าอาวาสทุกวัด ให้มีส่วนร่วม มีส่วนช่วย โดยอาศัยองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ขับเคลื่อนร่วมกัน สร้างพันธมิตรอาศัยพันธมิตรที่มีอยู่รอบข้างเข้าไปช่วยเหลือกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า หน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและทางคณะสงฆ์ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและทางฝ่ายคณะสงฆ์ก็มีมหาเถรสมาคม วัด ศาสนสถานและพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญได้รับการพัฒนาให้การสนับสนุนในรูปแบบที่หลากหลาย (บัญญัติชุตานาคมจลินท์, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ครั้งนี้ เป็นนำหลักปฏิสัมพันธ์ 4 มาบูรณาการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้มั่นคงในทวีปยุโรป และเป็นการพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้มีปัญญาแตกฉานในทักษะในในอรรถ เข้าใจในธรรม ชำชองในภาษา แก้ปัญหาด้วยความคิดค้นการ กล่าวคือ การสร้างปัญญาให้แตกฉาน (ด้านอัตถปฏิสัมพันธ์) กลยุทธ์เชี่ยวชาญในหลักธรรม (ด้านธรรมปฏิสัมพันธ์) กลยุทธ์ใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงเหตุผล (ด้านนิรุติปฏิสัมพันธ์) และกลยุทธ์สร้างปฏิภาณชำนาญไหวพริบ (ด้านปฏิภาณปฏิสัมพันธ์) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย MILS

อธิบายภาพองค์ความรู้จากการวิจัย “MILS” ดังนี้

M = Meanings คือ ความหมาย เป็นการเรียนรู้หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในเนื้อความ ความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำ ข้อความหรือข้อธรรมต่าง ๆ สามารถขยายความแยกแยะออกไปได้โดยพิสดาร สามารถคิดเชื่อมโยงแยกแยะกระจายความคิดออกไปล่วงรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ

I = Ideas คือ ความคิด เป็นความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในหลัก ความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักหรือข้อธรรมต่าง ๆ สามารถจับใจความของคำอธิบายที่กว้างขวางพิสดารมาตั้งเป็นกระตุกหรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผลที่ปรากฏก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ

L = Language คือ ภาษา เป็นการใช้ภาษาต่างประเทศและทักษะการใช้นวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในภาษา ความรู้แตกฉานในภาษา ความรู้ภาษาต่าง ๆ และรู้จักใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงอรรถและธรรมให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตามได้ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ

S = Sagacity คือ ความเฉลียวฉลาด เป็นการใช้หลักการคิด เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในความคิดทันการ ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจ คิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ และมีความรู้ความเข้าใจชัดในความรู้ได้ว่ามีแหล่งที่มาอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สามารถสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ได้ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ

สรุป

สภาพการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นที่ต้องการของชาวไทยและชาวท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น กลุ่มคนไทย โรงเรียน มหาวิทยาลัย ต่างต้องการให้พระสงฆ์ไทยไปสอนพระพุทธศาสนา เพราะชาวไทยและชาวท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา ขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณธรรมศีลธรรม พระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นที่ต้องการของชาวไทยและชาวท้องถิ่น พระสงฆ์ไทยในประเทศสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนีมีโอกาสที่จะพัฒนาตนและใช้ความรู้ที่มีอยู่ไปพัฒนาคุณธรรมและสร้างชื่อเสียงให้ประเทศชาติและพระพุทธศาสนาได้มากกว่านี้

การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นหลักการในการประกาศพระพุทธศาสนาที่พระองค์และพระอรหันตสาวก ได้ถือปฏิบัติในการเผยแผ่และได้รับผลสำเร็จอย่างดียิ่งจนทำให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นหลักการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ธรรมคือ ไม่ล้าสมัยสามารถปรับใช้ได้ในทุกโอกาสและทุกสถานที่ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 พระธรรมทูตไทยจะต้องมีความรู้ความสามารถในข้อธรรมะทุกด้านอย่างแจ่มแจ้งเพื่อสามารถอธิบายขยายเนื้อความในการชักจูงผู้คนทุกเพศทุกวัยมาสนใจในพระพุทธศาสนาให้ได้อย่างกว้างขวาง เมื่อผู้เผยแผ่ (พระธรรมทูต) ไม่มีความแตกฉานทั้งในอรรถและในธรรม ก็ไม่อาจแสดงธรรมให้ผู้ฟังได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งตามเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้นในขณะหรือโอกาสนั้น ๆ จึงเป็นเสมือนมีโอกาสแต่ใช้โอกาสนั้น ๆ ให้เสียไป พระธรรมทูตต้องมีอุดมการณ์สูง และตั้งใจศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติให้ลึกซึ้ง ดำเนินตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 จึงจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

การปรับปรุงกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป เป็นการพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศให้เป็นผู้มีทักษะภาคใช้ คือ การเรียนรู้หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาในเนื้อความความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำ ข้อธรรมต่าง ๆ สามารถขยายความแยกแยะออกไปได้โดยพิสดาร สามารถคิดเชื่อมโยงแยกแยะกระจายความคิดออกไปล่วงรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้ ส่วนความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป เป็นการพัฒนาในหลัก ความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักธรรมต่าง ๆ สามารถจับใจความของคำอธิบายที่กว้างขวางพิสดารมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เมื่อมองเห็นผลที่ปรากฏก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ นอกจากนี้ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศและทักษะการใช้นวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาในภาษา ความรู้แตกฉานในภาษา ความรู้ภาษาต่าง ๆ และรู้จักใช้ถ้อยคำชี้แจงแสดงอรรถและธรรมให้คนอื่นเข้าใจและเห็นตามได้ และการใช้หลักการคิด เป็นการพัฒนาในความคิดทันการ มีไหวพริบ สามารถเข้าใจ คิดเหตุผลได้เหมาะสมทันการ และมีความรู้ความเข้าใจชัดในความรู้ได้ว่ามีแหล่งที่มาอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร

สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สามารถสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นมาใหม่ได้ เพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่พระธรรมทูตต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรปฏิบัติดังนี้

1.1 ควรกำหนดหลักการ อุดมการณ์ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันเพื่อการปกป้องคุ้มครอง รักษา ขยายพระพุทธศาสนาให้มั่นคงโดยกำหนดหลักการการเผยแผ่เพื่อมุ่งประโยชน์ทั้งส่วนตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม

1.2 ควรบำรุง ยกย่อง สรรเสริญ การสนับสนุน อุปถัมภ์งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอันดับหนึ่งในภาระงานของคณะสงฆ์โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อประสิทธิภาพภาพและประสิทธิผล

1.3 ควรตั้งสถาบันการเผยแผ่เพื่อจะได้ผลิตบุคลากรในการเผยแผ่ พัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่ คัดเลือกพระที่มีความรู้ความสามารถ ในการนำธรรมะไปเผยแผ่ มีความรู้ความสามารถในการสั่งสอนประชาชนในต่างประเทศทั่วโลก

2. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

2.1 พระสงฆ์ไทยที่ไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศควรผ่านการอบรมโครงการพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อให้มีความรู้เพิ่มเติมในการไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีทักษะ และมีความสามารถรอบตัว

2.2 พระสงฆ์ไทยที่ปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ ต้องมีความสามารถในการสื่อสารภาษาของประเทศนั้น ๆ ได้ เพื่อการเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2.3 ควรมีการประชุมสัมมนาพระสงฆ์ไทยที่ปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศเพื่อพัฒนา กลยุทธ์ในการเผยแผ่ทุกไตรมาส

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในต่างประเทศ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการด้านศาสนทายาท กลุ่มเป้าหมายการเผยแผ่ การ

จัดการด้านศาสนธรรม คุณค่าที่นำเสนอในทางพระพุทธศาสนา การจัดการด้านศาสนบุคคล บุคคลผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ การจัดการด้านศาสนพิธี กิจกรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนสถาน องค์กรพันธมิตรในการเผยแผ่ การจัดการด้านศาสนวัตถุ ช่องทางการเผยแผ่

เอกสารอ้างอิง

- บัญญัติชอุท นาคมจลินท์. (2556). วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโท. (2559). แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทศวรรษหน้า. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ). (2557). รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). งานพระธรรมทูตในพระธรรมทูตในต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2552). ขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนา*

A MODEL OF BUSINESS ADMINISTRATION OF THE DEPARTMENT STORES IN ACCORDANCE WITH BUDDHIST DOCTRINES

อนงค์ภัทร์ ทรัพย์กนกมาศ

Anongphatha Supphanokmast

พระโสภณพัฒนบัณฑิต

Phra Sophonphattanabundit

พระครูสุธีคัมภีรญาณ

Phrakhru Sudhikhambhirayan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University KhonKaen Campus, Thailand

E-mail: anongphatha@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารธุรกิจและสภาพการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาการบริหารธุรกิจตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดการบริหารธุรกิจ ประกอบด้วยหลักการให้บริการของห้างสรรพสินค้า การให้บริการลูกค้า กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการห้างสรรพสินค้า เกณฑ์การพิจารณาคุณภาพการให้บริการ โมเดลคุณภาพของการบริการ และสภาพการการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน จำแนกเป็นลักษณะธุรกิจ นโยบายและการดำเนินธุรกิจ

* Received 13 March 2019; Revised 20 August 2019; Accepted 21 August 2019

ทิศทางการประกอบการธุรกิจ ของห้างสรรพสินค้าทั้งสามแห่งในจังหวัดขอนแก่น คือ บิ๊กซี แฟร์รี่พลาซ่า และ โรบินสัน

2. การบริหารธุรกิจตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของห้างสรรพสินค้าในจังหวัดขอนแก่น ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ อัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อัตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล อัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสสัญญาตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ปุคคลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคล นำมาประยุกต์ใช้ในการครองตน ส่วนการครองคนใช้หลักสังคหัตถ์ 4 และการครองงานใช้หลักอิทธิบาท 4

3. การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ 1) ลักษณะของธุรกิจ สังเคราะห์เข้ากับหลักอิทธิบาท 4 ในการครองงาน 2) นโยบายและการดำเนินธุรกิจสังเคราะห์เข้ากับหลักสังคหัตถ์ 4 ในการครองคน และ 3) ทิศทางประกอบธุรกิจ สังเคราะห์เข้ากับหลักสัปปุริสธรรม 7 ในการครองตน

คำสำคัญ: รูปแบบ การบริหารธุรกิจ, ห้างสรรพสินค้า, หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims were 1) to study the concept of business management and state of the department stores in the Present contemporary 2) to study business management according to Buddhist doctrines and 3) to synthesis a model of the department stores management in accordance to Buddhist doctrines. The research was qualitative. The tools of the research were the in-depth interview, the observation which analysis data by descriptive method.

The result of research were as follows: -

1. The concept of management consists of the principles of the department stores services, customer service. The process of decision-making to select the department stores service, 3) business direction of department stores in Khon Kaen province consist of Big C, Fairy plaza and Robinson.

2. Business management based on Buddhist Doctrines of the administrator of department stores 's management in Khon Kaen province by

the seven Suppurisa-Dhamma i.e. Dhammannuta: knowing the law. Atthannutta: knowing the meaning, Attannuta: knowing oneself, Mattannuta : moderation, Kalannuta : knowing the proper time, Parisannutta: knowing the society and Puggalannuta: knowing the different individuals. The managers applied the Suppurisa-Dhamma for personal lifestyle, the Sangahavattthu for public lifestyle of a person and the Iddhipada for working style.

3. The synthesis of business management model of the Department Stores follows to the three Buddhist Doctrines as follows; - 1) business characteristics synthesized into the Iddhipada Doctrines for working style 2) the policy and business running synthesized into the Sangahavattthu doctrines for public lifestyle and 3) business direction synthesized into the Suppurisa-Dhamma Doctrines for personal lifestyle.

Keywords: Model of Business Administration, Buddhist Doctrines, The Malls.

บทนำ

สังคมมนุษย์มีกิจกรรมในการทำงานร่วมกัน เพื่อผลิตสิ่งของและบริการ กระจายแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า การประกอบธุรกิจ ประกอบธุรกิจหากผู้ประกอบการมุ่งหวังแต่เพียงการทำกำไรให้มากมายนานาชาติ โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงามของมนุษย์ การทำธุรกิจดังกล่าวก็กลับเป็นอันตรายให้กับสังคมได้ (รังสี สุพนธ์, 2543) จริยธรรมในการประกอบธุรกิจจึงมีความจำเป็นและเป็นที่ต้องการในโลก ปัจจุบัน การศึกษาจริยธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจเป็นความจำเป็นนั้น เพราะว่า จริยธรรมและคุณธรรมก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ธุรกิจและอำนวยประโยชน์ให้กับสังคมอย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543)

องค์กรธุรกิจและห้างสรรพสินค้าในจังหวัดขอนแก่น ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คำนึงความสำคัญดังกล่าว จึงพร้อมที่จะสร้างความสุขคืนสู่สังคม ด้วยการนำหลักการ บริหารธุรกิจบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้รับบริการมีความสุขทั้งทางกายและใจอย่างแท้จริง

จากเหตุผลดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นนักธุรกิจ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อศึกษาการบริหารธุรกิจ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษารูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำธุรกิจขององค์กรธุรกิจปัจจุบัน เพื่อให้องค์กรธุรกิจเกิดจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความสุขต่อสังคมเชิงพุทธ สำหรับการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในองค์กรธุรกิจ ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารธุรกิจและสภาพการการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาการบริหารธุรกิจตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ความเป็นมา และหลักการที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์ตีความและอธิบายขยายความข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการอธิบายเพิ่มเติมหรือขยายความเพื่อให้ทราบรอบความหมาย หลักการ และความสำคัญของแนวคิดทฤษฎีและหลักการว่าด้วยการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งจากตำราวิชาการ และภาคปฏิบัติของผู้วิจัยเองในทุก ๆ มิติ

ขั้นที่ 2 สภาพการบริหารองค์กรธุรกิจห้างสรรพสินค้าในจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการบริบทองค์กรธุรกิจ และสภาพเศรษฐกิจในจังหวัดขอนแก่น บริบทของห้างบิ๊กซี ห้างแพลี่พลาซ่า และห้างโรบินสัน สาขาขอนแก่น โดยผู้วิจัยได้

สร้างเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดร่างเครื่องมือ และร่างรูปแบบที่เหมาะสมตาม สมมติฐานของผู้วิจัยเอง แล้วนำเสนอต่ออธิการบดีและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน กำหนด ประเด็นการวิจัย และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย แล้ววิเคราะห์ สังเคราะห์บทสัมภาษณ์ เพื่อเป็นฐานความรู้ในการ ศึกษาวิจัย

ขั้นที่ 3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมกับการบริหารธุรกิจของ ห้างสรรพสินค้า

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์สาระสำคัญของรูปแบบการบริหารธุรกิจของ ห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 และ อธิติบาท 4 เชิงบูรณาการ ให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบ ตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา รวมทั้งทำการวิเคราะห์ และรวบรวมความรู้ที่ได้รับมาจากการศึกษา ภาคทฤษฎี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมใหม่ ตามคำแนะนำของท่านผู้เชี่ยวชาญ และ ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ ประมวลผล และสรุปผลการวิจัย จะทำให้ทราบ และได้เข้าใจองค์ ความรู้ใหม่ของรูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์สังคมไทยปัจจุบันได้ แล้วเสนอ ผลงานวิจัยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและแนวคิดทฤษฎีและหลักการว่าด้วยการ บริหารธุรกิจในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน สภาพการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในจังหวัด ขอนแก่น หลักการการบริหารธุรกิจตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา รูปแบบการบริหารธุรกิจ ของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ขอบเขตด้านเอกสาร

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์

3. ขอบเขตภาคสนาม และพื้นที่ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มในจังหวัดขอนแก่น โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มเป้าหมาย มี 3 กลุ่ม คือ

1. นักธุรกิจ	จำนวน 3 คน
2. เจ้าหน้าที่ห้างสรรพสินค้า	จำนวน 5 คน
3. ลูกค้าที่ใช้บริการห้างสรรพสินค้า	จำนวน 12 คน
รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น	จำนวน 20 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดพื้นที่ที่จะใช้เป็นกรณีศึกษา คือห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี ห้างแฟรี่พลาซ่าและโรบินสัน จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต

ผลการศึกษา

รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สรุปรูปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. แนวคิดสภาพการณ์ดำเนินการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าในสังคมไทย ปัจจุบันการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีการผลิตสินค้าและบริการ มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยนจำหน่าย และกระจายสินค้าและมีประโยชน์หรือกำไรจากกิจกรรมนั้น ธุรกิจมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันมากเพราะนอกจากจะเป็นองค์การที่ผลิตสินค้า หรือบริการที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต หรือปัจจัย 4 การประกอบธุรกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะขนาดเล็กหรือใหญ่แค่ไหนก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ กำไร เพราะเป็นแรงจูงใจของการดำเนินการทางธุรกิจก่อให้เกิดการแข่งขันและการขยายตัวทางธุรกิจให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) ให้ความหมายธุรกิจไว้ว่า ความพยายามที่เป็นแบบแผนของนักธุรกิจในการผลิตและขายสินค้าหรือบริการเพื่อสนองความต้องการของสังคม ประเภทของธุรกิจที่ได้จำแนกมานี้ เป็นลักษณะการแบ่งเพื่อให้มองเห็นภาพของประเภทธุรกิจได้ชัดเจนขึ้น เพื่อจะได้สะดวกในการจัดระบบและดำเนินในธุรกิจแต่ละประเภท ได้สะดวกและง่ายต่อการดำเนินการในธุรกิจประเภทนั้น ๆ การประกอบธุรกิจทุกประเภท เป็นการก่อให้เกิดรายได้ทั้งแก่ผู้ประกอบการและพนักงาน แต่ที่เป็นผลต่อความมั่นคง

ทางเศรษฐกิจ ก็คือก่อให้เกิดรายได้ประจำเป็นหลักประกันความเป็นอยู่ของพนักงาน และก่อให้เกิดอาชีพที่มั่นคงด้วย ทั้งยังต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่ธุรกิจเข้าดำเนินการอยู่ ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ของธุรกิจที่ต้องให้บริการต่อสังคม รวมไปถึงสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ด้วย เพราะความเจริญของชุมชนคือผลกระทบจากการประกอบธุรกิจ โดยมุ่งหวังให้ธุรกิจเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มิใช่สร้างความแตกแยกแก่ชุมชน

ธุรกิจการค้าปลีกค้าส่งของไทย ก็ได้พัฒนาก้าวหน้าตามลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการนำวิทยาการจัดการ มีการสร้างนวัตกรรมทางธุรกิจและใช้ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพเข้ามาดำเนินการ ธุรกิจปลีกค้าส่งมากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นการค้ายุคใหม่ โดยห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าเกิดขึ้นมากมาย ขณะเดียวกันธุรกิจค้าปลีกค้าส่งก็ได้ขยายตัวจากกรุงเทพมหานครสู่ต่างจังหวัดอย่างรวดเร็ว เมื่อธุรกิจค้าปลีกสร้างผลกำไรให้ผู้ประกอบการมหาศาลจึงมีการแข่งขันกันพัฒนาด้านการบริหารจัดการที่ทันสมัยเนื่องจากมีกลไกการตลาดที่ทันสมัย สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของคนที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะพฤติกรรมผู้บริโภคในปัจจุบันที่มีเวลาว่างน้อยลง วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดคือการมีรายได้สูงมากขึ้น ทำให้เกิดธุรกิจค้าปลีก โดยมีลักษณะเป็นห้างสรรพสินค้า ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ ร้านสะดวกซื้อ ร้านค้าแบบเน้นสินค้าราคาถูก ซูเปอร์เซ็นเตอร์ ร้านค้าปลีกครบวงจร ร้านขายสินค้าเฉพาะอย่าง ร้านขายส่งขนาดใหญ่

ห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าศูนย์การค้าเป็นสถานที่รวบรวมสินค้าและบริการประเภทต่าง ๆ อย่างครบวงจร รวมอยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน ประกอบด้วย ห้างสรรพสินค้า ร้านค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต โรงภาพยนตร์ ศูนย์อาหาร และบริการที่จอดรถ โดยเน้นสินค้าหรือบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคจำนวนมาก โดยมีหลักการคือหลักความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ หลักความสม่ำเสมอ หลักความเสมอภาค หลักความประหยัด หลักความสะดวก การให้บริการของห้างสรรพสินค้าการจำแนกระดับของการบริการและประเภทของบริการ โดยนำกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการห้างสรรพสินค้าคือ ความจำเป็น (Needs) ลูกค้ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการใช้สินค้าและบริการนั้น ๆ เช่น บริษัทมีความจำเป็นต้องสื่อสารให้ทราบว่าการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ ความต้องการ (Wants) ได้แก่ ความต้องการที่จะใช้สินค้าและบริการประเภทนั้น เช่น บริษัทต้องการโปรโมทสินค้าหรือบริการนั้น ๆ วัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อ

ตอบสนอง Needs และ Wants คือ บริษัทมีความประสงค์ต้องการนำเสนอสินค้าและบริการให้กับลูกค้า การตลาด (Marketing) เนื่องจากงานโฆษณาเป็นส่วนหนึ่งของการตลาด ดังนั้นการตลาดจึงเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง กล่าวคือ มีหน้าที่สร้างการรับรู้และตระหนักถึงที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความต้องการที่จะตอบสนองความจำเป็นแรงจูงใจ (Motivation) ผลักดันให้มีการกระทำเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์นั้น ให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ (Satisfaction) ตาม Needs ผ่านกระบวนการทางการตลาดคือสิ่งกระตุ้น (Stimulus) สิ่งกระตุ้นอาจเกิดขึ้นเองจากภายในร่างกาย (Inside Stimulus) และสิ่งกระตุ้นจากภายนอก (Outside Stimulus) นักการตลาดจึงต้องสนใจและจัดสิ่งกระตุ้นจากภายนอกเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการผลิตภัณฑ์ สิ่งกระตุ้นถือว่าเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อสินค้า (Buying Motive) ซึ่งอาจเป็นเหตุจูงใจซื้อด้านเหตุผล หรือเหตุจูงใจซื้อทางด้านจิตวิทยาก็ได้ (วิชชาธิยา เรืองโพธิ์, 2553)

นอกจากนี้ยังทำการวิเคราะห์อัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นดัชนีหลักในการกำหนดทิศทางของตลาดและของบริษัท การวิเคราะห์จะรวมไปถึงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นจริงเทียบกับเป้าหมาย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผลงานด้านการขายและผลงานการตลาดในด้านอื่น ๆ วิเคราะห์อัตราเจริญเติบโตของตลาด การวิเคราะห์อัตราเจริญเติบโตของตลาดที่เกิดขึ้นจริง จะช่วยให้รู้ถึงสถานะที่แท้จริงของตลาดและการแข่งขันในตลาดที่เกิดขึ้น ซึ่งย่อมจะมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ทั้งในด้านบวกและด้านลบ การประเมินอัตราการเจริญเติบโตของตลาดเป็นระยะ ๆ เช่น รายเดือน หรือรายไตรมาส จะช่วยให้สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของตลาดและหาทางแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง วิเคราะห์การขาย การวิเคราะห์การขาย คือ การวัดผลการขายที่เกิดขึ้นจริงเปรียบเทียบกับ เป้าหมายการขายที่ได้กำหนดไว้ การวิเคราะห์การขายควรจะทำทุกเดือนและตลอดปี และในบางครั้ง อาจจะทำบ่อยกว่านั้น การวิเคราะห์การขายจะทำ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ มูลค่าการขาย ปริมาณการขาย และมูลค่าและปริมาณการขายตามเขตการขายต่าง ๆ วิเคราะห์ส่วนครองตลาด นอกเหนือจากการวิเคราะห์การขายแล้ว จะต้องเปรียบเทียบยอดขายของบริษัทกับบริษัทคู่แข่งอื่น ๆ ในตลาด เพื่อให้รู้ผลการดำเนินการจริงของบริษัทว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร ถึงแม้ยอดขายจริงของบริษัทจะสูงกว่าเป้าหมาย แต่อาจจะไม่ได้หมายความว่าประสบความสำเร็จ ถ้าเจริญเติบโตใน

อัตราที่ต่ำกว่าตลาด จะทำให้ส่วนครองตลาดของบริษัทลดลงการวิเคราะห์ส่วนครองตลาดจะช่วยให้รู้ผลงานของบริษัท เมื่อเทียบกับคู่แข่งอื่นในอุตสาหกรรมเดียวกัน วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการตลาด การควบคุมแผนการตลาด ต้องมีการควบคุมค่าใช้จ่ายทางการตลาดว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการตลาดเทียบกับยอดขายเป็นระยะ ๆ จะช่วยให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายให้อยู่ภายในงบประมาณที่ได้กำหนดไว้ วิเคราะห์ส่วนผสมการตลาด ส่วนผสมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของแผนการตลาดการวิเคราะห์ส่วนผสมการตลาด เริ่มต้นโดยการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้าเป้าหมายว่าเป็นไปตามแผนการตลาดหรือไม่ การวิเคราะห์แผนกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ จะเน้นแผนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หลังจากนั้นจะมีการวิเคราะห์แผนกลยุทธ์ราคา แผนกลยุทธ์การจัดจำหน่าย และแผนกลยุทธ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์ความพอใจของลูกค้าเป้าหมาย ในการตลาดที่มุ่งสนองความต้องการ และนำความพอใจมาสู่ลูกค้าเป้าหมาย ความพอใจของลูกค้าเป้าหมายเป็นเป้าหมายสูงสุดของการตลาด

การสร้าง ความพอใจให้กับลูกค้าเป้าหมาย คือ การเอาใจใส่ลูกค้าตลอดเวลาและต่อเนื่องโดยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่การต้อนรับ กิจกรรมลูกค้าสัมพันธ์ การติดต่อลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ การจัดส่งเอกสาร/วารสารให้ลูกค้า การส่งการ์ดอวยพรวันเกิด ฯลฯ การวิเคราะห์ความพอใจของลูกค้าเป้าหมาย อาจจะทำโดยวิธีการสำรวจความคิดเห็นของลูกค้า การสัมภาษณ์ ลูกค้า การจัดให้มีกล่องแสดงความคิดเห็น เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกค้าได้มีโอกาสสื่อสารกับ บริษัท ฯลฯ การจัดทำศูนย์ข้อมูลลูกค้าช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าได้อย่างละเอียดและสม่ำเสมอ และให้ความเอาใจใส่แก่ลูกค้าทุก ๆ รายอย่างทั่วถึง แนวความคิดการตลาดสมัยใหม่เน้นถึงการเก็บข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับลูกค้า ซึ่งนอกจากจะช่วยให้รู้เกี่ยวกับลูกค้ามากยิ่งขึ้น ยังเป็นการสร้างโอกาสสำหรับการเสนอขายผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ตลอดชีวิตของลูกค้าอีกด้วยและวิเคราะห์ทางการเงิน การวิเคราะห์ทางการเงิน จัดทำขึ้นเพื่อตรวจสอบผลตอบแทนทางการเงิน เช่น กำไรต่อยอดขาย และผลตอบแทนจากการลงทุน การวิเคราะห์กำไรต่อยอดขายโดยการเปรียบเทียบกับคู่แข่งชั้นในธุรกิจเดียวกัน จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถตรวจสอบประสิทธิภาพของ การบริหารงาน การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุน ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่าง ถูกต้องว่าควรลงทุนหรือขยายธุรกิจในผลิตภัณฑ์ใดที่จะให้ผลตอบแทนการลงทุนสูงสุด สรุปออกมาได้ 1) ลักษณะธุรกิจ 2) นโยบาย

การดำเนินการธุรกิจ 3) ทิศทางการประกอบธุรกิจ ทั้ง 3 แบบ ห้างสรรพสินค้าต่างก็มีแนวคิดและยึดหลักการบริหารสมัยใหม่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั่นเอง

2. บริหารธุรกิจตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า ห้างสรรพสินค้ามีความรับผิดชอบต่อสังคมคือการดำเนินการใด ๆ ที่คำนึงถึงผลที่จะกระทบต่อสังคมโดยไม่ทำให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหายและยังมีหน้าที่ที่จะต้องบำรุงรักษาให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมดีขึ้นและสอดคล้องกับเศรษฐกิจเชิงพุทธคือไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การผลิตและจำหน่ายให้กับผู้บริโภคเพื่อหวังผลกำไรเท่านั้น แต่เน้นการพัฒนาองค์ประกอบทุกอย่างของชีวิต เช่น การรู้จักประมาณ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ไม่มีการเอาเปรียบกันไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และไม่ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตนและเป็นการตลาดเชิงพุทธ พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เป็นมรรคในการพัฒนาชีวิตมนุษย์สู่ความสมบูรณ์แบบ ชีวิตมนุษย์นั้นประกอบด้วยกายและจิตการดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงสองสิ่งนี้และจะต้องพัฒนาความก้าวหน้าของกายและจิตควบคู่กันไปการมุ่งเน้นผลตอบแทนทางการเงินเป็นการพัฒนาทางกายส่วนการมุ่งเน้นการบ่มเพาะคุณภาพที่ดีแก่จิตคือ การพัฒนาจิตการดำเนินงานตามจริยธรรมแห่งสัมมาอาชีวะ คือ การบูรณาการทั้งสองสิ่งไว้ในวิธีการทำงานบริษัทสัมมาชีพ มีความเชื่อที่แรงกล้าว่าการดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องสร้างคุณภาพของกายและจิตและยังประกอบด้วยสังคหัตถ์ 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในเชิงการตลาดโดยทั่วไปแล้วเข้าใจกันว่าการให้เป็นกิริยาที่ตรงกันข้ามกับการขาย เพื่อหวังผลกำไร แต่ความจริงแล้วสามารถประยุกต์ให้เกิดความเหมาะสมได้ เช่น การไม่ค้ากำไรเกินควรผลิตสินค้าที่ดีจำหน่ายแก่ผู้บริโภค หรือการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจค้าขาย สิ่งเหล่านี้ก็ควรนับว่าเป็นการให้ได้เหมือนกัน การกล่าววาจาดีงามหรือการพูดคำไพเราะย่อมสามารถผูกมัดจิตใจลูกค้าไว้ได้จัดว่าเป็นการโฆษณาสินค้าของตนก็ได้ ซึ่งมีความสำคัญต่อการจำหน่ายสินค้าได้ดี สินค้าบางชนิดคุณภาพก็ธรรมดา แต่อาศัยการโฆษณาและการพูดโน้มน้าวจิตใจลูกค้า ก็ทำให้มียอดจำหน่ายสูง ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและพนักงานห้างได้ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ส่วนพนักงานห้างสรรพสินค้าเน้นใช้หลักสังคหัตถ์ 4

3. รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเนื่องจาก

ปัญหาที่ห้างสรรพสินค้าต้องเผชิญและส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ ปัญหาเรื่องของการพัฒนาคน ให้มีความสามารถสูงขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขันการจัดการระบบ การจัดระบบในการทำงานที่ต้องเพิ่มประสิทธิภาพให้มีความรวดเร็ว ทันสมัย คล่องตัว กระชับ พร้อมทั้งจะเข้าสู่การแข่งขันในอนาคตที่ต้องแข่งขันมากขึ้น โดยยึดถือหลัก ความโปร่งใส ความเสมอภาค การสร้างคุณค่าของธุรกิจในระยะยาว และการส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยมีหลักในการดำเนินธุรกิจที่องค์การยึดถือปฏิบัติ คือ 1) มีความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจและการกระทำของตน 2) มีความโปร่งใสและเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา 3) ปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและยุติธรรม 4) มุ่งสร้างคุณค่าของธุรกิจในระยะยาวแก่ผู้มีส่วนได้เสีย และ 5) ส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นเลิศ เป็นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม คือ หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ที่กลุ่มคนแต่ละกลุ่มได้สร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้ และการบังคับใช้ต้องต้องเป็นธรรม มีความเสมอภาค และ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากในกลุ่ม

การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ 1) ลักษณะของธุรกิจที่สังเคราะห์เข้ากับหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาซึ่งสอดคล้องกับการครองงาน 2) นโยบายและการดำเนินธุรกิจสังเคราะห์เข้ากับหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวให้บุคคลรักใคร่กลมเกลียว ทำให้สามารถครองคนได้ดี 3) ทิศทางการประกอบธุรกิจนั้น สังเคราะห์หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ อัมมัญญาตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อตถัญญาตา เป็นผู้รู้จักผล อตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักตน มัตตัญญาตา เป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญาตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสัญญาตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ปุคคลัญญาตา เป็นผู้รู้จักบุคคลเหมาะสมแก่ผู้บริหารในการประยุกต์ใช้เพื่อเป็นหลักยึดในการครองตน

อภิปรายผล

รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อภิปรายผลดังนี้ เนื่องจากปัญหาที่ห้างสรรพสินค้าต้องเผชิญและส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ ปัญหาเรื่องของการพัฒนาคนให้มีความสามารถสูงขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขันการจัดการระบบ การจัดระบบในการทำงานที่ต้องเพิ่มประสิทธิภาพให้มีความรวดเร็ว ทันสมัย คล่องตัว กระชับ พร้อมทั้งจะเข้าสู่การแข่งขันในอนาคตที่ต้องแข่งขันมากขึ้น (วิระวัฒน์ ปันนิตา

มัย, 2560) โดยยึดถือหลักความรับผิดชอบต่อ ความโปร่งใส ความเสมอภาค การสร้างคุณค่าของ ธุรกิจในระยะยาว และการส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยมีหลักในการดำเนินธุรกิจที่องค์การ ยึดถือปฏิบัติ คือ 1) มีความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจและการกระทำของตน 2) มีความ โปร่งใสและเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา 3) ปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาคและยุติธรรม 4) มุ่ง สร้างคุณค่าของธุรกิจในระยะยาวแก่ผู้มีส่วนได้เสีย และ 5) ส่งเสริมการปฏิบัติที่เป็นเลิศ เป็น การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม คือ หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ที่ กลุ่มคนแต่ละกลุ่มได้สร้างขึ้นเพื่อบังคับใช้ และการบังคับใช้ต้องเป็นธรรม มีความเสมอภาค และ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากในกลุ่ม หลักคุณธรรมนั้นคือ หลักการส่งเสริมความเป็นธรรม และความเสมอภาค มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน มีจรรยาบรรณ ไม่ทำผิด วินัย ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน หลักความโปร่งใสคือ การที่ผู้บริหารมีความโปร่งใสในการทำงาน เช่นการมีระบบงานที่ชัดเจน มีระบบคุณธรรมใน การเลือกบุคลากร รวมถึงการให้คุณให้โทษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธานี เขมธมโม (จำปา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกี่ยวพันให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดี และสมดุล โดยหลักการจะครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา และใจ มีเป้าหมายอยู่ที่ ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมาย ที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น การใช้และการรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตน หลักความรับผิดชอบต่อความตั้งใจมุ่งมั่นปฏิบัติงานให้ถูกต้อง ตามระเบียบอย่างเต็มความสามารถ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ ได้กระทำไป พร้อมทั้งจะถูกตรวจสอบ หลักความคุ้มค่า คือ หลักการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดแก่ ส่วนรวม ตลอดจนคำนึงการรักษาสิ่งแวดล้อม (พระธานี เขมธมโม (จำปา), 2550) และ อภิชัย พันธเสน ได้แสดงทัศนะไว้ว่า พุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึงการนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้า มาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่พัฒนามาจากอารยธรรมตะวันตก กล่าวโดย สรุปล ก็คือวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุ ซึ่งสานติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกวัตถุภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด (อภิชัย

พันธเสน, 2547) สอดคล้องกับพระมหาสมโฆษ ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เศรษฐศาสตร์ตะวันตกมีแนวคิดจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล จึงสามารถกำหนดกิจกรรมของตนได้อย่างเสรี ธรรมชาติแวดล้อมอยู่ภายใต้การยึดครองและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ส่วนเศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก การดำเนินกิจกรรมจึงควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติ นอกจากนี้ความสุขที่เกิดจากการให้เปล่าเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ยิ่งขึ้นไปซึ่งไม่มีการประเมินว่าขาดทุนหรือกำไรแต่อย่างใด (พระมหาสมโฆษ ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์), 2535)

สรุป

รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ห้างสรรพสินค้าเป็นธุรกิจที่มีลักษณะการดำเนินงาน 3 ประการด้วยกัน คือ 1) การขายสินค้า 2) การให้บริการ และ 3) การแสวงหากำไร โดยเป็นสถานที่รวบรวมสินค้าและบริการประเภทต่าง ๆ อย่างครบวงจรอยู่ในสถานที่แห่งเดียวกัน ประกอบด้วยห้างสรรพสินค้า ร้านค้า ซูเปอร์มาเก็ต โรงภาพยนตร์ ศูนย์อาหาร และบริการที่จอดรถ โดยเน้นสินค้าและบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคจำนวนมาก โดยมีหลักการคือ ความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเป็นส่วนใหญ่ หลักความสม่ำเสมอ หลักความเสมอภาค หลักความประหยัด หลักความสะอาด การดำเนินงานของห้างสรรพสินค้าไม่ได้เน้นแต่เรื่องการแสวงหากำไรแต่เพียงอย่างเดียวยังมีความรับผิดชอบต่อสังคมคือการดำเนินการใด ๆ ที่คำนึงถึงผลที่จะกระทบต่อสังคมโดยไม่ทำให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหายและยังมีหน้าที่ที่จะต้องบำรุงรักษาให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมดีขึ้นและสอดคล้องกับเศรษฐกิจเชิงพุทธ คือ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การผลิตและจำหน่ายให้กับผู้บริโภคเพื่อหวังผลกำไรเท่านั้น

การได้พัฒนาองค์ประกอบทุกอย่างของชีวิต เช่น การรู้จักประมาณ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกันไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และไม่ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตนและเป็นการตลาดเชิงพุทธคือกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เป็นมรรคในการพัฒนาชีวิตมนุษย์สู่ความสมบูรณ์แบบและชีวิตมนุษย์นั้นประกอบด้วยกายและจิตการดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงสองสิ่งนี้ หลักสัปปุริสธรรม 7 คุณธรรมที่สำคัญ 7 ประการ สำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี และเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับบริหารอย่างยิ่ง เพราะคุณธรรมทั้ง

7 ประการนี้ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ ซึ่งเป็นผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไปและจะต้องพัฒนาความก้าวหน้าของกายและจิตควบคู่กันไปการมุ่งเน้นผลตอบแทนทางการเงินเป็นการพัฒนาทางกายส่วนการมุ่งเน้นการบ่มเพาะคุณภาพที่ดีแก่จิตคือการพัฒนาจิตการดำเนินงานตามจริยธรรมแห่งสัมมาอาชีวะคือการบูรณาการทั้งสองสิ่งไว้ในวิธีการทำงานบริษัทสัมมาชีพมีความเชื่อที่แรงกล้าว่าการดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องสร้างดุลยภาพของกายและจิตและยังประกอบด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ ในเชิงการตลาดโดยทั่วไปแล้วเข้าใจกันว่าทำให้เป็นกิริยาที่ตรงกันข้ามกับการขายเพื่อหวังผลกำไร แต่ความจริงแล้วสามารถประยุกต์ให้เกิดความเหมาะสมได้ เช่น การไม่ค้ากำไรเกินควร ผลิตสินค้าที่ดีจำหน่ายแก่ผู้บริโภค หรือการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจค้าขาย สิ่งเหล่านี้ก็ควรนับว่าเป็นการให้ได้เหมือนกัน การกล่าววาจาดีงามหรือการพูดคำไพเราะย่อมสามารถผูกมัดจิตใจลูกค้าไว้ได้จัดว่าเป็นการโฆษณาสินค้าของตนก็ได้ ซึ่งมีความสำคัญต่อการจำหน่ายสินค้าได้ดี สินค้าบางชนิดคุณภาพก็ธรรมดา แต่อาศัยการโฆษณาและการพูดโน้มน้าวจิตใจลูกค้า ก็ทำให้มียอดจำหน่ายสูง นอกจากนั้นการดำเนินงานยังได้นำเรื่องกลยุทธ์ธุรกิจโดยเน้นการให้บริการแก่ลูกค้าและแบบของผู้นำมาประยุกต์ใช้จนทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ และความยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยชิ้นนี้แสดงว่าห้างสรรพสินค้าได้มีรูปแบบการบริหารธุรกิจตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งช่วยส่งเสริมในธุรกิจนั้นสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าและสามารถทำกำไรควบคู่กันไปได้ ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารของกิจการต่าง ๆ ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้แก่

1.1 หลักการด้านการครองตน ผู้บริหารและพนักงาน ควรนำหลักสัปปุริสธรรม 7

1) เป็นผู้รู้ธรรม 2) เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภษิต 3) เป็นผู้รู้จักตน 4) เป็นผู้รู้ประมาณในการรับปัจจัย 4 5) เป็นผู้รู้จักเวลาอันเหมาะสม 6) เป็นผู้รู้จักวิธีการเข้าหาประชุมชน 7) เป็นผู้รู้จักเลือกคบคนให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติหรือดำรงตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมในฐานะที่ตนเป็นผู้ปกครอง

1.2 หลักการด้านการครองคน ผู้บริหารและพนักงาน ควรนำหลักอิทธิบาท 4 ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา

1.3 หลักการด้านการครองคน ผู้บริหารและพนักงาน ควรนำหลัก สังคหัตถุ ทาน การให้คือเอื้อเพื่อเพื่อแผ่เสียสละแบ่งปัน เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รักกว่าจาดุดตีมน้ำใจ อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สมานัตตตา ความมีตนเสมอคือทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารห้างสรรพสินค้าเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม

2.3 การนำหลักพุทธธรรมมาใช้บริหารห้างสรรพสินค้าแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสู่สินค้าหนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งสินค้าในห้างสรรพสินค้า

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). ธรรมบุญชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.

พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์). (2535). ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยสุโขทัย
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย.
- รังสี สุหนต์. (2543). เศรษฐีแท้พึงธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- วิชาริยา เรื่องโพธิ์. (2553). ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ
ศูนย์การค้าสยามพารากอน. ใน สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2560). แนวทางการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate
Social Responsibility : CSR) ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล. เรียกใช้เมื่อ 20
มีนาคม 2560 จาก http://www.ocsc.go.th/11_Jan_2013/1%20Thesis_2553_11_Jan_2013
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). ธุรกิจทั่วไป: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทดวงกมลสมัย จำกัด.
- อภิชัย พันธเสน. (2547). พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับ
เศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา*
SCHOOL ADMINISTRATION MODEL IN BUDDHIST WAY OF LIFE
IN SONGKHLA PROVINCE

พระมหาศุภวัฒน์ ชุติมันโต

Phramaha Supawat Chutimanto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการวัดหงส์ประดิษฐาราม

Mahachulalongkomrajavidyalaya University Wat Hong Pradittharam Academic Service Unit, Thailand

E-mail: spw2556@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา 3) เพื่อตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 54 คน ระยะที่ 2 ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 112 โรงเรียน และระยะที่ 3 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 12 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standrd Deviation) และค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า โครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนสนองนโยบาย โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แต่ยังประสบปัญหาในด้านกรณีศึกษา ติดตาม ประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขาดความสนใจ

* Received 8 July 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 20 August 2019

และให้ความสำคัญของโครงการจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นโยบายขาดความต่อเนื่อง ขาดงบประมาณ และอัตลักษณ์ 29 ประการ บางตัวชีวิตโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า ผลการวิจัยเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับคะแนนมากที่สุด ระดับคะแนนน้อยที่สุด และโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร และด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เหมือนกันทุกระดับคะแนน และการหาความแตกต่างกันของระดับคะแนนมากที่สุดและระดับคะแนนน้อยที่สุด โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดองค์กร และด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม กระบวนการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในรูปแบบมีความชัดเจน เหมาะสม มีความสอดคล้อง ระบุองค์ประกอบของรูปแบบได้ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ส่วนด้านความเป็นไปได้ รูปแบบนี้เป็นที่ยอมรับได้มีความเป็นไปได้ที่โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, โรงเรียนวิถีพุทธ, จังหวัดสงขลา

Abstract

This research aims to 1) To study the current state and problems of Buddhist Way of Life School Administration in Songkhla Province. 2) To create School Administration Model in Buddhist Way of Life in Songkhla Province. 3) To examine and confirm School Administration Model in Buddhist Way of Life in Songkhla Province this research is a mixed and qualitative research both qualitative and quantitative with the method of conducting research into 3

phases: Phase 1, Use In-Depth Interview method to interview 54 interviewers. Phase 2, Use questionnaires with 112 schools of sample group. And Phase 3, using 10 people Connoisseurship seminars. Statistics used to analyze are Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation and t-test.

The research found that

1. The study results of current conditions and problems of Administration of Buddhist Way of life School in Songkhla Province showed that The Buddhist Way of Life School Project is defined in the strategic plan of the Office of Educational Service Area. And the school fulfills the policy by receiving support from all concerned parties but still having problems in supervision, monitoring, evaluation of the Office of Educational Service Area Lack of attention and focus on projects from those involved. Lack of continuity policy, lack of budget and 29 identities. Some school indicators are not practical.

2. The results of the construction of the Buddhist Way of life School Administration in Songkhla Province showed that the comparing information research result about the level of practice of Buddhist Way of Life School which got the highest score, lowest score in overall from the evaluation of 29 identities found that it is at the high level. When considering each aspect, it was found that the highest aspect of the administration was average, followed by the organization. And budget with the same lowest mean in all level of score and to find the difference of the highest level of score and the lowest level of score in overall, the differences were statistically significant level at .05. When considering each aspect, it was found that the organization and the personnel arrangement of work are differing significantly at the level of .05.

3. The results of the examination and confirmation of School Administration Model in Buddhist Way of Life, Songkhla Province showed that the expert's opinions on the administrative style of the Buddhist Way of Life

School in Songkhla Province the overall is at the highest level. The Suitability of the developing process of School Administration Model in Buddhist Way of Life, Songkhla Province is in a clear and appropriate form and consistent. Clearly identify the elements of the pattern and can be used in the operation of the Buddhist Way of Life School in Songkhla Province. And for the possibility this form is acceptable. There is a possibility for schools that apply to join the Buddhist Way of Life School project can apply this pattern in the real situations.

Keywords: pattern, administration, Buddhist way school, Songkhla

บทนำ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทย สามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ โดยดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 นอกจากนั้นยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จากพระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญคือ กรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์ จัดกับระบบการเรียน การสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้คุณสมบัติของการเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง (คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2551) ตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่ การพัฒนาใน

โรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากกระแสการปฏิรูปการศึกษาที่ได้รับความร่วมมือในภาครัฐและเอกชนปรับระบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติจิตใจ และปัญญา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โรงเรียนวิถิปุทธได้มีนโยบายให้ทุกโรงเรียนจัด การเรียนการสอนโดยสอดแทรกหลัก “คุณธรรม นำความรู้” ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงนับได้ว่าโรงเรียนในจังหวัดสงขลา ที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธมีความพร้อม และบริบทเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการพุทธธรรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

จากข้อมูลสถิติจำนวนโรงเรียนในจังหวัดสงขลา มีทั้งหมด 503 โรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2560 ในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 216 โรงเรียน (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) คิดเป็นร้อยละ 42.94 และจำนวนโรงเรียนที่ไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จำนวน 287 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 57.06 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมดในจังหวัดสงขลา ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 4 เขตพื้นที่การศึกษา คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 141 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จำนวน 74 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.48 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1, 2560) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 127 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จำนวน 78 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.42 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2, 2560) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 194 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จำนวน 53 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 27.32 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3, 2560) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 41 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนที่สมัคร

เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 11 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.83 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา เขต 16, 2560)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา จากรายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 1 ยังพบปัญหาว่า “...ในการดำเนินงานหลาย ๆ ด้าน ที่ทำให้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธไม่ประสบผลสำเร็จ สืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการของเจ้าหน้าที่ประจำเขตพื้นที่ การศึกษาที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในการให้ข้อมูลนิเทศ ชี้แจง และติดตามผลการ ประเมินแต่ละรอบไม่ต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการไม่ได้พัฒนา และ ดำเนินการให้บรรลุตาม อัตลักษณ์ 29 ประการ...” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 1, 2560) ในด้านการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 2 พบปัญหาว่า “...ในระดับโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในส่วนของผู้รับผิดชอบโครงการขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการรายงานตัวชี้วัดตามอัตลักษณ์ 29 ประการ...” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2, 2560) ในส่วนการ ดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า “...โรงเรียนที่ เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม และผู้บริหารสถานศึกษานับถือศาสนาอิสลาม จึงเป็นเหตุให้การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการไม่ผ่านการประเมินตามตัวชี้วัดทางด้านกายภาพ...” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 3, 2560) และการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 พบปัญหาว่า “...โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสมัครไปแล้วแต่ไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง และเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามเป็น ส่วนมาก จึงทำให้ตัวชี้วัดบางตัวชี้วัดไม่สามารถปฏิบัติได้...” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา เขต 16, 2560)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าหากมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ย่อมเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และขยายไปยังโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นแนวทางการวางนโยบาย

และทำแผนกลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา รวมถึงสามารถขยายผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารหรือผู้ดูแลโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 4 คน และผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 50 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 54 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา มีประชากร คือ โรงเรียนที่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ทั้ง 4 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 216 โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สูงกว่าเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด อย่างละ 56 โรงเรียน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 112 โรงเรียน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 25 ของโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา โดยผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 นักวิชาการ จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นแบบมีโครงสร้าง จำนวน 6 ฉบับ เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 112 ฉบับ

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นลักษณะการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเหมาะสมและความไม่เหมาะสม ที่มีต่ออัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในบริบทของจังหวัดสงขลา ทั้ง 5 ด้าน จากผู้เชี่ยวชาญโดยแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ (IOC)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 คน นำแบบสอบถามที่ได้ทำการทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 โรงเรียน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยรวม เท่ากับ 0.964

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและไม่เหมาะสมของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยขอหนังสือส่งไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 4 เขตพื้นที่ และครูผู้รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อขอสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 112 ฉบับ ส่งทางไปรษณีย์แบบลงทะเบียนติดอากรแสตมป์ ให้กับผู้

อำนวยการศึกษา โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยก็จะเป็นผู้ดำเนินการเก็บเอกสารด้วยตนเองได้จำนวน 112 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้จัดส่งจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ เพื่อนัดหมายในการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ ณ ห้องกัปตัน (ชั้น 2) อาคารคณะบริหารธุรกิจ (ตึก 10) มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในวันอาทิตย์ที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ตั้งแต่เวลา 13.00-16.00 น. เพื่อประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้วิธีการตารางแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และร้อยละข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหาความเหมาะสม และไม่เหมาะสม ในการร่างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ และอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ในบริบทรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่าสภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ได้สนองนโยบายจาก สพฐ. ของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กำหนดให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์โดยกำหนดให้เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ ส่งหนังสือติดตาม จัดทำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายโดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการ และรองรับการประเมิน มีนโยบายให้นักเรียน และบุคลากรร่วมกันทำกิจกรรมตามหลักธรรมของศาสนา โดยเน้นในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถิพุทธ ครูผู้สอน มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหาร การปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมวิถิพุทธในโรงเรียนเป็นผู้นำ หรือได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมทางศาสนา ตัวแทนผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรมวิถิพุทธ และเห็นว่าแผนการดำเนินการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้ ตัวแทนชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่าการนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชีวิต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละรอบของการประเมิน นโยบายขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียน ขาดการจัดระบบ

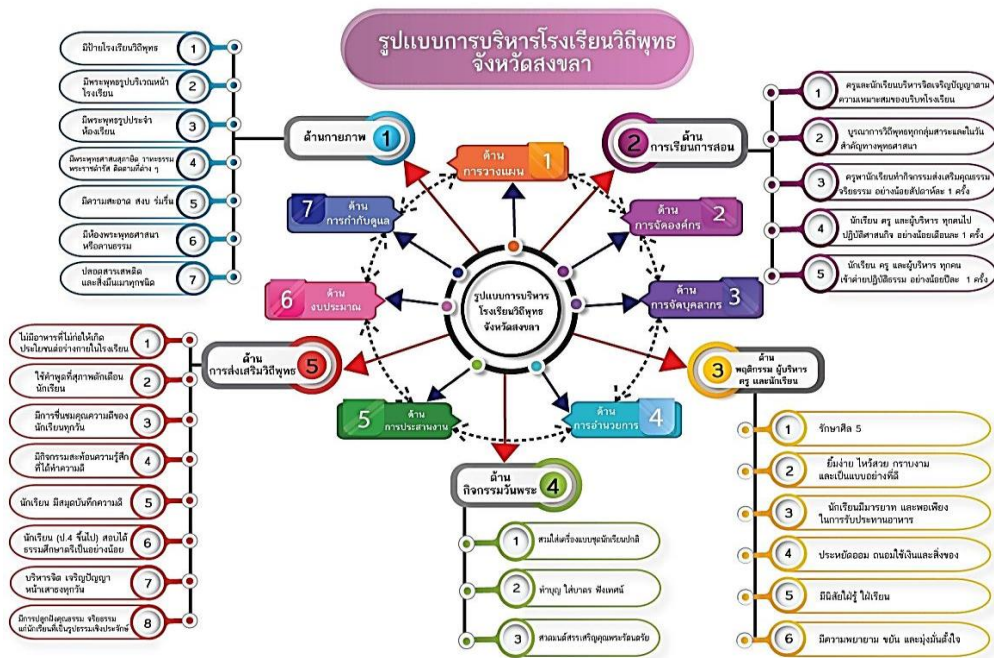
สารสนเทศ การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า 1) ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมากที่สุด โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอำนวยการ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.47) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.33) และด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.66) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ 2) ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับน้อยที่สุด โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอำนวยการ ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.40) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.44) และด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.55) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ 3) ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอำนวยการ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.44) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.39) และด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.61) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ 4) ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดองค์กร และด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา พบว่า 1) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.32) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.40) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นในประเด็นย่อย พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกเป็นรายข้อ 2) ด้านความเหมาะสม กระบวนการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในรูปแบบมีความชัดเจนเหมาะสมและนำไปดำเนินงานได้ ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.35) รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับการดำเนินงาน ของโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา และรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ที่ระบุไว้ในรูปแบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปดำเนินงานได้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) เท่ากัน และรูปแบบได้ระบุงค์ประกอบของรูปแบบได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.45) และรูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.48) ตามลำดับ 3) ด้านความเป็นไปได้ รูปแบบนี้เป็นที่ยอมรับได้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.41) มีความเป็นไปได้ที่โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จะนำรูปแบบนี้ไปใช้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45) และรูปแบบนี้นำไป ใช้ในสถานการณ์จริงได้ ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

นอกจากผู้วิจัยขอแนะนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ที่ได้ดำเนินการตามวิธีการวิจัยทั้ง 3 ระยะแล้ว ซึ่งผลการวิจัยที่ได้แต่ละระยะนั้น สามารถแสดงเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียน จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบและยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบนี้ไปใช้การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในบริบทรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญและข้อค้นพบ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยในประเด็น 3 ประเด็น คือ 1) ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา 2) ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา และ 3) ประเด็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา อภิปรายผลได้ ดังนี้ สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตได้สนองนโยบายจาก สพฐ. ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กำหนดให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์โดยกำหนดให้เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ส่งหนังสือติดตาม จัดทำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้สนองนโยบายโดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์

เพื่อดำเนินการ และรองรับการประเมินนโยบายให้นักเรียน และบุคลากรร่วมกันทำกิจกรรมตามหลักสูตรของศาสนา โดยเน้นในการพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหาร เพื่อบรรลุเป้าหมายโรงเรียนวิถิพุทธ ครูผู้สอน มีส่วนร่วม ในการวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหาร การปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ นักเรียน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมวิถิพุทธในโรงเรียนเป็นผู้นำ หรือได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมทางศาสนา ตัวแทนผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนและกิจกรรมวิถิพุทธ และเห็นว่าแผนการดำเนินการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาสามารถปฏิบัติได้ ตัวแทนชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ยังพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด เช่น การมีพระพุทธรูป การมีพระมาสอน การใส่ชุดขาว การสอบธรรมศึกษา และการรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันรอบของการประเมิน และนโยบายขาดความต่อเนื่อง และการขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้ ไม่ได้เก็บไฟล์งานแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียนไว้ จึงไม่มีการจัดระบบสารสนเทศ โรงเรียนมีปัญหาดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด การประเมินอัตลักษณ์ไม่ควรเน้นแต่เอกสาร ควรเน้นลงพื้นที่ดูสภาพจริง ควรปรับอัตลักษณ์ใหม่ ให้เหมาะสมแก่สังคมพหุวัฒนธรรม

2. ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา อภิปรายผลได้ ดังนี้ระดับการปฏิบัติของการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธที่มีผลคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร และด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารอำนวยการความสะดวกให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรม เนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา โรงเรียน

มอบหน้าที่ให้ครูดูแลโรงเรียนเพื่อให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมอมเมาทุกชนิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเขต ชานิศาสตร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการปฏิบัติการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปฏิบัติมาก โดยเรียงลำดับระดับการปฏิบัติเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านนิเทศการศึกษา ด้านแนะแนวการศึกษา ด้านพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน ด้านประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ด้านส่งเสริมสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษามีการปฏิบัติในระดับปฏิบัติมากทุกด้าน (บุญเขต ชานิศาสตร์, 2556) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงธิดา พุตระกูล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติกระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน พระผู้สอนศีลธรรม พบว่า โดยรวม มีการปฏิบัติระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขั้นตอนส่วนใหญ่ปรากฏในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยประเด็นขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นดำเนินการพัฒนา ตามระบบไตรสิกขา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ ส่วนประเด็นขั้นปรับปรุง และพัฒนาต่อเนื่อง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด (ดวงธิดา พุตระกูล, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรศักดิ์ สงค์ปาน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อบรรลุผลการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคใต้ฝั่งอันดามัน ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อบรรลุผลการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคใต้ฝั่งอันดามัน และตรวจสอบยืนยันเบื้องต้น คือ รูปแบบมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านหลักการ

ด้านวัตถุประสงค์ ด้านระบบงานและกลไก ด้านเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านการบริหารโรงเรียนเพื่อบรรลุผลการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 83 กิจกรรม คือ องค์ประกอบด้านหลักการ 37 กิจกรรม วัตถุประสงค์ 4 กิจกรรม ระบบงานกลไก 31 กิจกรรม และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ 11 กิจกรรม (วัชรศักดิ์ สงค์ปาน, 2558)

3. ประเด็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความเหมาะสม กระบวนการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในรูปแบบมีความชัดเจนเหมาะสมและนำไปดำเนินงานได้ รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา และรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ที่ระบุไว้ในรูปแบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปดำเนินงานได้ รูปแบบได้ระบุองค์ประกอบของรูปแบบได้ชัดเจน และรูปแบบนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา ส่วนด้านความเป็นไปได้ รูปแบบนี้เป็นที่ยอมรับได้ ความเป็นไปได้ที่โรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียน วิถิพุทธ จะนำรูปแบบนี้ไปใช้ และรูปแบบนี้นำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติชัย สุธาสิโนบล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น ทั้งได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดปรัชญาการศึกษาในแนวของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของนักเรียนอย่างเป็นทางการและใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2555) และสอดคล้องกับบีเน (Beane) ที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่าเป็นการสร้างความรู้และประสบการณ์ขึ้นใหม่ในลักษณะของการผสมผสานเนื้อหาที่จำเป็นในชีวิต

จริงของนักเรียนเข้าด้วยกันทั้งหมด (Beane, J, 1991) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของนักเรียนโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของนักเรียนเรียนเป็นสิ่งสำคัญ (Travess, D.P. & Revore, R.W., 1990) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญเชิด ชานิศาสตร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการพัฒนารูปแบบตามขั้นตอนของการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการบริหารวิชาการโดยประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ 6 ขั้นตอน มีความสัมพันธ์กับงานวิชาการ 12 ด้าน กระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ ดังกล่าว มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารวิชาการเพราะทำให้มีความชัดเจน ผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้เห็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และสามารถนำผลการบริหารไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา งานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากที่สุดโดยเฉพาะด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ (บุญเชิด ชานิศาสตร์, 2556) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติคม คาวีรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงดีมาก อีกทั้งผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ความสอดคล้องอยู่ในระดับสูงและมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ (กิตติคม คาวีรัตน์, 2553) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ : กรณีศึกษาเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีชื่อเรียกว่า AVS Model ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) แนว การเรียนรู้ที่มีลักษณะยืดหยุ่น มีความเป็นอิสระและมีการบูรณาการเนื้อหา 3 ส่วนเข้าด้วยกัน ได้แก่ ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางอาชีพ และทักษะทางสังคม โดยมีบริการสนับสนุน 6 บริการ ได้แก่ 1) การให้คำปรึกษา 2) การสนับสนุนการเรียนรู้อื่นๆ 3) การสอนและการเรียนรู้ 4) เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก 5) การบริการพิเศษ และ 6) การนิเทศ

กำกับและติดตาม ทั้งนี้ต้องมีทัศนคติที่ดีและได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม โดยมีปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความรู้ ความเข้มแข็ง ความร่วมมือและความชัดเจน (โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช, 2556) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตมาศ โทศลชินวิจิตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียน การสอนโดย บูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ สร้างขึ้นใน ลักษณะที่เน้นรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้กับทุก รายวิชา โดยจัดการเรียน การสอนตามแนวคิดและหลักการที่กำหนดไว้ในรูปแบบ ซึ่ง จุดประสงค์หลักคือ การปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลเกิดพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทร ซึ่ง ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีการพัฒนาตนทั้ง 3 ด้านคือ พฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา จึงมีความสอดคล้องเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ส่วนหลักธรรมพรหมวิหาร 4 นั้น (จินตมาศ โทศลชินวิจิตร, 2551)

สรุป

บทความวิจัยนี้ ผู้เขียนได้นำมาเขียนเป็นบทความวิจัย โดยได้มาจากการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา การศึกษาวิจัยจึงได้ต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า

สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่ละเขตได้สนองนโยบายจาก สพฐ. ของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์ เพื่อ ขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้กำหนดให้โรงเรียนที่เข้าร่วม โครงการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ มีการจัดประเมินผลองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ ส่ง หนังสือติดตาม จัดทำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้ สนองนโยบายโดยกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการ และรองรับการประเมินมี นโยบายให้นักเรียน และบุคลากรร่วมกันทำกิจกรรมตามหลักธรรมของศาสนา โดยเน้นในการ พัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนการบริหาร และปัญหาการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดสงขลา การนิเทศติดตามประเมินผลของสำนักงานเขตพื้นที่ที่ยังพบ ปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชี้วัด เช่น การมีพระพุทธรูป การมีพระมาสอน การใส่ชุดขาว

การสอบธรรมศึกษา และการรับประทานอาหารมังสวิรัต มีการติดตามประเมินผล แต่ยังคงขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม

การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในบางอัตลักษณ์โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงสมควรมีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ใหม่เพื่อให้เข้ากับสังคมพหุวัฒนธรรม หรือควรเปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินอัตลักษณ์ โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ มากกว่าการประเมินทางด้านกายภาพ และผู้บริหารควรให้ความสำคัญและจริงจังกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้โรงเรียนได้ผ่านเกณฑ์ การประเมินตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และหากผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ได้ให้ความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ด้วยการนำองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 7 ประการไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว ย่อมส่งผลให้ผ่านเกณฑ์การประเมินตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้าน อันจะเป็นเหตุให้มีระดับคะแนนการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ สู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มขึ้น และเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา ควรดำเนินการพัฒนาอัตลักษณ์ 29 ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดสงขลา เขต 1-3 และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ควรมีนโยบายให้สถานศึกษาพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีการอำนวยความสะดวก ประสานงาน จัดบุคลากรปฏิบัติงานวางแผน การนิเทศ กำกับและติดตาม และการจัดสรรงบประมาณให้กับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสม

1.3 หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศ ควรมีการสำรวจถึงการคงอยู่และการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นปัจจุบัน และควรมีการ

ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ บางตัวชี้วัดที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ในสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น อัตลักษณ์ด้านกายภาพ เป็นต้น

1.4 จากสรุปผลการวิจัยที่ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในบริบทรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา อันเป็นรูปแบบตั้งต้นที่เชื่อมั่นได้ว่ามีความเหมาะสมมีประโยชน์และเป็นไปได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลาเขต 1-3 และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ควรนำรูปแบบการบริหารจากการวิจัยไปดำเนินการปรับใช้ในการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ด้านการวางแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมอบนโยบายของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไว้ในแผนกลยุทธ์ โรงเรียนกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ เพื่อดำเนินการไปตามขั้นตอนหรือระบบงานที่ออกแบบหรือกำหนดไว้ พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูลในส่วนที่รายงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรองรับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกันตรวจสอบและประเมินการดำเนินงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร และมอบหมายให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนงาน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

2.2 ด้านการจัดองค์กร ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โดยกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ดำเนินการตามวิธีการและขั้นตอนที่วางแผนไว้ มีพัฒนาคุณภาพงานร่วมกัน โดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ครูดูแลโรงเรียน มีมาตรการในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้ปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุขและสิ่งมอมเมาทุกชนิด เพื่อเก็บเป็นข้อมูลใช้ในการวางแผนการดำเนินการในปีต่อไป

2.3 ด้านการจัดบุคลากรปฏิบัติงาน ควรกำหนดเป้าหมายและกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการประพฤติตนตามหลักศาสนา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการเข้า อบรมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการ

จัดการเรียนการสอน บูรณาการตามหลักไตรสิกขาตามที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้ สามารถตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาได้ เพื่อให้บุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจ และมุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีสุนทรให้ดียิ่งขึ้นไป

2.4 ด้านการอำนวยการ ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานกิจกรรม พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้บรรลุผลการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ และสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ความสามารถมาสอน เพื่อให้การดำเนินการอำนวยการมีการปรับปรุง สมรรถนะของกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านการประสานงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีหนังสือแจ้งเตือนให้โรงเรียนวิถีสุนทรรับทราบถึงการดำเนินงานให้ทราบเป็นแต่ละรอบของการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ ผู้บริหารหรือครูควรสร้างนักเรียนให้เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมทางศาสนา เพื่อแก้ปัญหาการขาดผู้นำทางด้านศาสนพิธี และเผยแพร่ศาสนาไปสู่ชุมชน มีการปฏิบัติหน้าที่แก้ปัญหาและอุปสรรค การดำเนินการของโครงการโรงเรียนวิถีสุนทร อันมีข้อมูลจากการปรับปรุงพัฒนาระบบกลไกในการดำเนินงานเป็นฐานของการปรับปรุงและพัฒนา

2.6 ด้านงบประมาณ ผู้บริหารควรวางแผนการจัดสรรงบประมาณไว้ในแผนการปฏิบัติงานประจำปี เพื่อบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีสุนทรให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยผู้บริหารระดมทุน ทรัพยากรจากบุคคลภายนอก เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีสุนทร และมีการจัดเก็บข้อมูลการดำเนินงาน มีการตรวจสอบการรายงานผลการใช้งบประมาณโครงการโรงเรียนวิถีสุนทรไว้ในสรุปรายงานประจำปี เพื่อความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการดำเนินการในการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปด้วย

2.7 ด้านการนิเทศ กำกับ และติดตาม ผู้บริหารควรวางแผนกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโดยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรจัดกิจกรรมตามหลัก บวร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และกำกับ ดูแล ติดตาม ให้มีการจัดเก็บไฟล์งานแบบรายงานผลการประเมินอัตลักษณ์ 29 ประการ หลังจากได้รายงานผลไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแล้ว ผู้บริหารควรตรวจสอบ นิเทศ กำกับ ติดตาม สรุปรายงานผล เผยแพร่ และ

ประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้แก่บุคคล ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้พัฒนาโครงการและวางแผนดำเนินการต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาบทบาทการบริหารโรงเรียนทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

3.2 ควรศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

3.3 ควรศึกษาผลของการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลาไปใช้

3.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียนของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและไม่ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

_____. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ฐานพุทธศักราช 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กิตติคม คาวีรัตน์. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2555). การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2551). กรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 9 ตามมติ คณะรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

จินตมาศ โกศลชีวินิจิตร. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมคุณธรรมอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล. ใน

ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Beane, J. (1991). The Middle School : The Natural Home of integrated Curriculum . Educational Leadership, 49(2), 9-13.

Travess, D.P. & Revore, R.W. (1990). Foundationa of Educations : Becorning a Teacher. 2nd ed. Englewood Cliffs. N.I : Prentice-Hall.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่นๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK (ขนาดอักษรคลิกเพื่อดูตัวอย่าง) ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า

การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเรียงมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-320 คำตอบคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
- 6) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้

วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์เล่มที่ชื่อเครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิงเช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย/15/16/282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล/16/256-320)

2) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างชื่อผู้แต่งเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย อากาศโร, 2554)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองรายเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิงเช่น (พระมหาสุทิตยอากาศโร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการให้ใช้เครื่องหมายอัมภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิงเช่น (พระธรรมโกศาจารย์ประยูรธมมจิตโต, 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกเว้นวรรคหนึ่งครั้งเพิ่มคำว่าและคณะเครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิงเช่น (พระเทพโสภณ, ประยูร ธมมจิตโตและคณะ, 2548)

5) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งเช่นเดียวกับลำดับการอ้างอิงในส่วนเอกสารอ้างอิง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000) และให้ใช้เครื่องหมาย อัมภาค (;)

คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003 ; Hersey & Blanchard, 2000)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง (Kaiser et al., 2008)

4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1) บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ใช้ 21 เซ็นจูรี

2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. :สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (./ การวรรค 2 ครั้ง)

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่
อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร
ว่องวีระ. *ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (หน้า112). กรุงเทพมหานคร:
อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข
หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตวิมุติ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่
อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิททาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง
ฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T.(1995). Sciencefiction. In *The encyclopaedia America*, (Vol. 24,
pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เมื่อกสกันธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. //ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน
ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้
สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไหม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วพลีก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). *พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?* เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562* .

เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

โกนิญ์ ศรีทอง.(2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุทยานแห่งชาติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิขสิทธิ์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

.....(16.pt).....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย : Research Objectives (16 pt)

1.....(16.pt).....

2.....(16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย : Research Methodology (18 pt)

.....(16.pt).....
.....

ผลการวิจัย : Results (18pt)

.....(16.pt).....
.....

อภิปรายผล: Discussion (18pt)

.....(16.pt).....
.....

สรุป : Conclusion (18 pt)

.....(16.pt).....
.....

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (16 pt)

1.....(16.pt).....

2.....(16.pt).....

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt)

1.....(16.pt).....

2.....(16.pt).....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

.....(16.pt).....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

.....(16 pt).....

เนื้อหา : Body (18pt)

.....(16 pt).....

สรุป : Conclusion (18 pt)

.....(16 pt).....

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

.....ไทย (16 pt).....

.....Eng (16 pt).....